

KOSOVO SPECIALIST CHAMBERS
DHOMAT E SPECIALIZUARA TË KOSOVËS
SPECIJALIZOVANA VEÇA KOSOVA

Predmet: KSC-CA-2023-02
Specijalizovani tužilac protiv Saljiha Mustafe

Rešava: Panel veća Apelacionog suda
sudija Mišel Pikar
sudija Kaj Ambos
sudija Nina Jergensen

Sekretar: Fidelma Donlon

Datum: 14. decembar 2023.

Jezik: engleski

Stepen tajnosti: javno

Javna redigovana verzija žalbene presude

Specijalizovano tužilaštvo:
Kimberli P. Vest

Branilac Saljiha Mustafe:
Julijus von Bone

Zastupnik žrtava:
Ani Pjus

SADRŽAJ

I. ISTORIJAT POSTUPKA	1
A. Suđenje	1
B. Žalbeni postupak.....	3
II. kriterijumi preispitivanja.....	5
III. OPŠTA RAZMATRANJA	9
A. Formalni kriterijumi za žalbu i odbacivanje bez daljeg razmatranja	9
B. Ograničeni broj osnova za intervenciju žalbenog panela.....	14
1. Obrazloženje pretresnog panela	14
2. Diskreciono pravo pretresnog veća.....	15
3. Pretpostavka nepristrasnosti pretresnog panela	17
C. Pravna sigurnost	17
IV. PITANJA O KOJIMA ZASTUPNIK ŽRTAVA MOŽE DA SE IZJAŠNJAVA.....	17
V. DISKUSIJA	21
A. Greške pretresnog panela u kvalifikaciji sukoba kao nemeđunarodnog (žalbeni razlog 1A)	21
1. Navodi strana u postupku.....	22
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	24
B. Greške pretresnog panela u pozivanju na izjavu koju je Mustafa dao u svojstvu osumnjičenog (žalbeni razlog 1B).....	30
1. Navodi strana u postupku.....	30
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	32
C. Greške pretresnog veća u zaključcima o dopuštenosti i relevantnosti radnje prepoznavanja optuženog na fotografijama pokazanim u sudnici (žalbeni razlog 1C).....	36
1. Navodi strana i učesnika u postupku	37
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	39
D. Greške pretresnog veća u oceni i zaključku o relevantnosti spiska zatvorenika (žalbeni razlog 1D).....	41
1. Navodi strana u postupku.....	41
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	42

E. Greške pretresnog panela u prihvatanju i oslanjanju na pismene izjave svedoka W04648 i W04712 i „usmenu izjavu” g. [BRISANO] (žalbeni razlog 1E)	47
1. Navodi strana i učesnika u postupku	47
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	49
F. Greške u ispitivanju svedoka W03594 i oceni pretresnog veća o njegovom svedočenju (žalbeni razlog 1F).....	56
1. Navodi strana u postupku.....	56
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	57
G. Greške u vezi sa garancijama datim svedoku W04600 po pravilu 151(3) Pravilnika (žalbeni razlog 1G).....	60
1. Navodi strana u postupku.....	60
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	61
H. Greške pretresnog panela u oslanjanju na svedočenje svedoka[BRISANO] (žalbeni razlozi 1H, 1I)	62
1. Navodi strana i učesnika u postupku	63
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	64
I. Greške u razmatranju finansijskog motiva prilikom ocene svedočenja svedoka [BRISANO] (žalbeni razlog 1K)	67
1. Navodi strana i učesnika u postupku	67
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	69
J. Greške koje se odnose na prihvatanje u dokaze medicinskih veštačenja (žalbeni razlog 1N)	71
1. Navodi strana i učesnika u postupku	71
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	73
K. Greške u zaključku pretresnog panela o mestu izvršenja krivičnih dela (deo žalbenog razloga 2A, žalbeni razlozi 2B, 2C, 2D, deo žalbenog razloga 2E, žalbeni razlog 2F i deo žalbenog razloga 2H).....	74
1. Greška pretresnog panela jer je preuranjeno „okarakterisao” grupu zgrada u Zlašu kao zatvorenički objekat (deo žalbenog razloga 2A)	75
2. Greške u zaključku pretresnog panela da je jedinica BIA bila smeštena na imanju (žalbeni razlog 2C)	77
3. Greške u zaključku pretresnog panela da je imanje u Zlašu bilo pod kontrolom jedinice BIA (žalbeni razlog 2B)	79

4. Greške u zaključku pretresnog panela o „promeni“ teze tužilaštva po pitanju mesta izvršenja krivičnih dela (žalbeni razlog 2D).....	83
5. Greške u zaključku pretresnog panela o sposobnosti svedoka tužilaštva da prepoznaju imanje u Zlašu (deo žalbenog razloga 2E, deo žalbenog razloga 2H).....	88
6. Greške pretresnog panela u oceni iskaza svedoka W04600 u vezi sa prepoznavanjem imanja u Zlašu (žalbeni razlog 2F).....	95
L. Greške pretresnog panela u oceni svedoka (žalbeni razlog 1J, deo žalbenog razloga 2A, deo žalbenog razloga 2E, žalbeni razlog 2G, deo žalbenog razloga 2H, žalbeni razlozi 2I, 2J, 2K, 2L, deo žalbenog razloga 2M, žalbeni razlog 2N).....	97
1. Formalni kriterijumi za odbacivanje bez daljeg razmatranja	98
2. Greške pretresnog panela u oceni svedoka.....	102
M. Greške pretresnog panela u oceni iskaza svedoka [BRISANO] o Mustafinom prisustvu na imanju u Zlašu (žalbeni razlog 2P).....	134
1. Navodi strana u postupku.....	134
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	136
N. Greške pretresnog panela u razmatranju Mustafinog alibija (žalbeni razlog 1L, žalbeni razlog 1M, deo žalbenog razloga 2M, žalbeni razlog 2O).....	139
1. Navodi strana u postupku.....	139
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	141
O. Greške u zaključcima pretresnog panela o ratnom zločinu ubistva (žalbeni razlozi 3, 4, 5).....	148
1. Greške u zaključku pretresnog panela o objektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva (žalbeni razlozi 3 i 4).....	148
2. Greške u zaključcima pretresnog panela o subjektivnim obeležjima ratnog zločina ubistva (žalbeni razlozi 5A, 5B).....	179
P. Greške u zaključcima pretresnog panela o ratnom zločinu mučenja (žalbeni razlozi 6, 7).....	191
1. Greške u zaključcima pretresnog panela o subjektivnim i objektivnim obeležjima ratnog zločina mučenja (žalbeni razlog 6).....	192
2. Greške u zaključcima pretresnog panela u vezi sa osudom za ratni zločin mučenja na osnovu učešća u UZP-u I (žalbeni razlog 7)	199
Q. Greške u zaključcima prvostepenog panela o pravnom osnovu za ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode (žalbeni razlog 8).....	201
1. Navodi strana i učesnika u postupku	202
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	204

R. Greške u zaključcima prvostepenog panela na kojima je zasnovana odluka o kazni (žalbeni razlozi 9A, 9B, 9C, 9D, 9E, 9F, 9G, 9H, 9I, 9J, 9K)	207
1. Navodi strana i učesnika u postupku	209
2. Ocena panela Apelacionog suda.....	215
VI. Dispozitiv	236

PANEL VEĆA APELACIONOG SUDA Specijalizovanih veća Kosova (u daljem tekstu: panel Apelacionog suda, apelacioni panel ili panel; Specijalizovana veća),¹ postupajući po članovima 33(1)(c) i 46 Zakona o Specijalizovanim većima i Specijalizovanom tužilaštvu (u daljem tekstu: Zakon) i pravilima 172, 176 i 183 Pravilnika o postupku i dokazima (u daljem tekstu: Pravilnik), rešava po žalbi g. Saljiha Mustafe (u daljem tekstu: Mustafa ili optuženi ili žalilac) na prvostepenu presudu u predmetu *Specijalizovani tužilac protiv Saljiha Mustafe* KSC-BC-2020-05 (u daljem tekstu: prvostepena presuda), koja je izrečena i u pismenom obliku zavedena 16. decembra 2022, kako je predviđeno pravilom 159 Pravilnika. Panel Apelacionog suda donosi sledeću presudu, koja sadrži prilog 1, sa pregledom skraćenica i izvora korišćenih u presudi.

I. ISTORIJAT POSTUPKA

A. SUĐENJE

1. Suđenje u ovom predmetu trajalo je od 15. septembra 2021. do 15. septembra 2022. U periodu od 20. septembra 2021. do 26. maja 2022. pretresnom panelu predočene su izjave i iskazi 30 svedoka, a saslušana je i jedna žrtva koja je učestvovala u postupku.² Pretresni panel je tokom suđenja prihvatio, između ostalog, *viva voce* svedočenja u sudnici, pismene izjave svedoka i optuženog, kao i druge pisane dokaze i veštačenja.³

2. Pretresni panel je zaključio da su se događaji zbog kojih je podignuta predmetna optužnica odigrali u kontekstu nemeđunarodnog oružanog sukoba između OVK i srpskih snaga,⁴ u periodu koji je približno trajao od 1. aprila 1999. do

---

¹ Odluka o raspoređivanju sudija.

² Prvostepena presuda, stavovi 9, 11, 13, 30.

³ Prvostepena presuda, stav 30.

⁴ Prvostepena presuda, stav 710.

19. aprila 1999, u selu Zlaš/Zllash na Kosovu, na imanju koje je gerilska jedinica BIA koristila za svoju bazu u tom selu. Pretresni panel je takođe zaključio da je na tom mestu najmanje šest lica – među kojima svedoci W01679, W03593, W03594, W04669, jedna žrtva ubistva, [BRISANO] i [BRISANO] – bilo lišeno slobode od strane pripadnika jedinice BIA koji su bili pod kontrolom i rukovodstvom komandanta jedinice BIA, optuženog u ovom predmetu.⁵ Pretresni panel je zaključio da su u tom periodu optuženi i drugi pripadnici jedinice BIA koji su bili pod njegovom kontrolom i rukovodstvom, lica zatvorena na imanju u Zlašu držali u nehumanim i ponižavajućim uslovima i redovno ih zlostavljali, kako fizički tako i psihički, s ciljem da od njih dobiju informacije ili priznanje, ili s ciljem da ih kazne, zastraše, prinude i/ili diskriminišu na političkoj osnovi.⁶ Pretresni panel je isto tako zaključio da je čovek koji je kasnije ubijen preminuo „u periodu približno od 19. aprila 1999. do kraja aprila 1999.” od posledica činjenja i nečinjenja na strani optuženog i njegovih potčinjenih iz redova jedinice BIA.⁷

3. Dana 16. decembra 2022, pretresni panel je izrekao prvostepenu presudu kojom je optuženog oglasio krivim za neposredno izvršenje ratnog zločina mučenja (tačka 3 optužnice) i za izvršenje, učešćem u UZP I, ratnih zločina proizvoljnog lišenja slobode (tačka 1 optužnice), mučenja (tačka 3 optužnice) i ubistva (tačka 4 optužnice).⁸ Pretresni panel je smatrao da je optužba za ratni zločin surovog postupanja „u celosti konsumirana” optužbom za ratni zločin mučenja, te je optuženog oslobodio od optužbe za ratni zločin surovog postupanja (tačka 2 optužnice).⁹ Pretresni panel je

---

⁵ Prvostepena presuda, stav 495. V. takođe prvostepenu presudu, fusnotu 703, gde pretresni panel objašnjava da, mada navodi sedam žrtava, u celoj prvostepenoj presudi koristi formulaciju „najmanje šest lica”, budući da to odražava optužbe koje tužilaštvo iznosi u potvrđenoj optužnici. V. naročito, optužnicu, stav 18; prvostepenu presudu, stav 347.

⁶ Prvostepena presuda, stavovi 584-588.

⁷ Prvostepena presuda, stavovi 638-639, 695.

⁸ Prvostepena presuda, stavovi 758-760, 831.

⁹ Prvostepena presuda, stavovi 667, 831.

Mustafu osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 26 godina, u koju mu se uračunava vreme provedeno u pritvoru.¹⁰

4. Dana 6. aprila 2023, pretresni panel je izdao nalog protiv optuženog kojim je dosudio reparacije za osam žrtava koje su učestvovala u postupku.¹¹ Mustafa nije izjavio žalbu na nalog o reparacijama.

B. ŽALBENI POSTUPAK

5. Dana 9. januara 2023, na zahtev optuženog, apelacioni panel je produžio rok za najavu žalbe na prvostepenu presudu do 3. februara 2023.¹²

6. Dana 2. februara 2023, optuženi je podneo najavu žalbe na prvostepenu presudu, u kojoj je svoje žalbene razloge izneo u devet tačaka, sa ukupno 51 podtačkom.¹³ Optuženi traži da apelacioni panel: (a) poništi osude izrečene po tačkama 1, 3 i 4 optužnice i da (i) izrekne oslobodajuću presudu po svim tačkama optužnice ili (ii) predmet vrati pretresnom panelu; ili, (b) u slučaju da neka ili sve osude budu potvrđene, smanji izrečenu kaznu.¹⁴

---

¹⁰ Pretresni panel je optuženom izrekao sledeće pojedinačne kazne: (i) po tački 1 optužnice (ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode, izvršen nad najmanje šest lica) – deset godina zatvora; (ii) po tački 3 optužnice (ratni zločin mučenja, izvršen nad najmanje šest lica) – 22 godine zatvora; i (iii) po tački 4 optužnice (ratni zločin ubistva, izvršen nad najmanje jednim licem) – 25 godina. Na osnovu tih pojedinačnih kazni, pretresni panel je optuženog za njegovo celokupno kažnjivo ponašanje osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od dvadeset šest (26) godina, u koju mu se uračunava vreme koje je proveo u pritvoru od svog hapšenja 24. septembra 2020. V. prvostepenu presudu, stavove 829-831.

¹¹ Nalog o reparacijama.

¹² Odluka o produženju roka za podnošenje najave žalbe, stav 11; zahtev odbrane za produženje roka za podnošenje najave žalbe.

¹³ Najava žalbe. Panel napominje da će u ovoj Žalbenoj presudi „podtačke“ nazivati „žalbenim razlozima“.

¹⁴ Najava žalbe, stav 2; žalbeni podnesak, stavovi 3, 446. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 323, 341, 367, 378, 390, 400, 438; repliku odbrane, stavove 3, 5, 138.

7. Dana 13. februara 2023, optuženi se usprotivio učešću zastupnika žrtava u predžalbenoj konferenciji i nadalje u žalbenom postupku.¹⁵ Dana 15. februara 2023, panel je odbio taj zahtev optuženog i usvojio modalitete učešća žrtava.¹⁶
8. Dana 16. februara 2023, predsedavajući sudija panela Apelacionog suda održao je predžalbenu konferenciju u ime panela.¹⁷
9. Dana 21. marta 2023, panel je odbio zahtev optuženog da mu se odobri ulaganje žalbe na odluku o učešću žrtava u žalbenom postupku.¹⁸
10. Dana 3. aprila 2023, panel je odobrio zahtev optuženog da mu se produži rok za podnošenje žalbenog podneska protiv prvostepene presude, a odbio njegov zahtev da u tom podnesku prekorači dozvoljeni broj reči.¹⁹
11. Dana 24. aprila 2023, optuženi je dostavio žalbeni podnesak, a 2. maja 2023. njegovu ispravljenu verziju.²⁰
12. Dana 5. maja 2023, apelacioni panel je delimično odobrio zahteve tužilaštva i zastupnika žrtava da se produži rok za podnošenje odgovora na žalbu odbrane.²¹
13. Dana 5. juna 2023, zastupnik žrtava i tužilac podneli su svoje odgovore na žalbu odbrane.²²

---

¹⁵ Podnesak odbrane u vezi sa učešćem žrtava u žalbenom postupku.

¹⁶ Odluka o učešću žrtava u žalbenom postupku, stavovi 4-14, 17.

¹⁷ Nalog kojim se zakazuje predžalbena konferencija, stavovi 7, 11; engleski transkript, 16. februar 2023.

¹⁸ Odluka o odobrenju za ulaganje žalbe na odluku o učešću žrtava, stavovi 9, 12; zahtev odbrane za odobrenje da uloži žalbu na odluku o učešću žrtava. V. takođe odgovor zastupnika žrtava na zahtev odbrane za odobrenje da uloži žalbu na odluku o učešću žrtava; odgovor tužilaštva na zahtev odbrane za odobrenje da uloži žalbu na odluku o učešću žrtava.

¹⁹ Odluka o izmeni roka i dozvoljenog broja reči za žalbeni podnesak.

²⁰ U ovoj presudi se pod „žalbenim podneskom“ podrazumeva ispravljena verzija žalbenog podneska koju je optuženi podneo 2. maja 2023.

²¹ Odluka o produženju roka za podnošenje odgovora na žalbu; zahtev tužilaštva za produženje roka za podnošenje odgovora na žalbu; zahtev zastupnika žrtava za produženje roka za podnošenje odgovora na žalbu.

²² Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane; odgovor tužilaštva na žalbu.

14. Dana 16. juna 2023, optuženi je dostavio repliku.²³

15. Dana 26. i 27. oktobra 2023, apelacioni panel je saslušao usmena izjašnjenja strana i učesnika u postupku u vezi sa žalbom.²⁴ U odgovor na pitanja koja je panel postavio na žalbenom pretresu strane u postupku dostavile su dodatna pismena izjašnjenja u vezi sa optužbom za krivično delo ubistva.²⁵

16. U nalogu kojim se zakazuje izricanje žalbene presude, koji je panel izdao 27. novembra 2023, panel je saopštio da će žalbenu presudu izreći u četvrtak, 14. decembra 2023.²⁶

II. KRITERIJUMI PREISPITIVANJA

17. Član 46 Zakona predviđa kriterijume za preispitivanje žalbi na prvostepene presude. Prema članu 46 Zakona, panel Apelacionog suda može da potvrdi, poništi ili preinači presudu pretresnog panela, kao i da preuzima bilo koje druge odgovarajuće mere, kada postoje sledeći osnovi: (i) „greška u primeni prava koja presudu čini nevažećom“; (ii) „greška u utvrđivanju činjeničnog stanja koja je dovela do [pogrešne presude]“; ili (iii) „greška u odmeravanju kazne“.²⁷

18. Strana u postupku koja tvrdi da je došlo do pogrešne primene prava mora tačno da navede u čemu se sastoji ta greška, da tu tvrdnju argumentuje i objasni na koji način to sudsku odluku čini nevažećom.²⁸ Pored toga, kada strana u postupku tvrdi da je

---

²³ Replika odbrane. Između ostalog, Mustafa tvrdi da odgovor tužilaštva na žalbu i odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane treba odbaciti u celosti. V. repliku odbrane, stav 4.

²⁴ Nalog kojim se zakazuje žalbeni pretres; engleski transkript, 26. oktobar 2023; engleski transkript, 27. oktobar 2023. V. takođe nalog o pripremi žalbenog pretresa.

²⁵ Dodatno izjašnjenje tužilaštva o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva; dodatno izjašnjenje odbrane o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva.

²⁶ Nalog kojim se zakazuje izricanje žalbene presude, stavovi 3, 5.

²⁷ Član 46(1)(a)-(c), (3) Zakona. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 21.

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 22 i sudska praksa na koju se upućuje. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 76; drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 16; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 30; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 29.

pravo pogrešno primenjeno jer doneti zaključak nije obrazložen, ona je obavezna da tačno navede koja konkretna pitanja, činjenične zaključke ili argumente panel nije uzeo u obzir i objasni zašto taj propust odluku čini nevažećom.²⁹ Panel Apelacionog suda smatra da tvrdnja o pogrešnoj primeni prava u slučaju kada ta greška ne menja ishod odluke može biti odbačena već po tom osnovu.³⁰ S druge strane, čak i kad strana u postupku takvu svoju tvrdnju ne uspe dovoljno da argumentuje, panel na nekom drugom osnovu može da zaključi da je došlo do pogrešne primene prava.³¹ Panel Apelacionog suda će ispitati pravne zaključke pretresnog panela i utvrditi jesu li ispravni.³²

19. Uz to, član 46(4) Zakona predviđa:

Kada panel Apelacionog suda utvrdi da je pretresni panel načinio pravnu grešku u donošenju presude usled primene pogrešnog pravnog standarda, panel Apelacionog suda navodi ispravan pravni standard i primenjuje ga na dokaze sadržane u sudskom spisu da bi utvrdio da li treba da potvrdi, donese ili ukine nalaz o krivici po žalbi. S druge strane, ako je pretresni panel dostupan i ako bi to pitanje mogao da reši na efikasniji način, panel Apelacionog suda predmet može da vrati pretresnom panelu na ponovno razmatranje zaključaka i dokaza na osnovu ispravnog pravnog standarda.

20. U slučajevima kada sam apelacioni panel ocenjuje dokaze u spisu na osnovu ispravnog pravnog standarda kako bi utvrdio da li je u pobijanom činjeničnom

---

²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 22 i sudska praksa na koju se upućuje. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 88; drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 16; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 29.

³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 22 i sudska praksa na koju se upućuje. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 16; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 29.

³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 22 i sudska praksa na koju se upućuje. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 15; drugostepenu presudu u predmetu *Šešelj*, stav 13; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 29.

³² Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 22 i sudska praksa na koju se upućuje. V. drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 29.

zaključku zadovoljen odgovarajući standard dokazivanja,³³ on u obzir uzima samo dokaze na koje se upućuje u prvostepenoj presudi, dokaze iz spisa na koje su se strane pozvale i eventualne dodatne dokaze koji su u spis uvedeni u žalbenom postupku na osnovu pravila 181 Pravilnika.³⁴

21. U izuzetnim slučajevima, apelacioni panel može da razmotri i žalbene argumente o pogrešnoj primeni prava koji ne bi mogli da dovedu do ukidanja prvostepene presude ukoliko su ti argumenti od opšteg značaja za sudsku praksu Specijalizovanih veća.³⁵

22. Panel isto tako podseća na to da, kad neka od strana u žalbenom postupku tvrdi da je došlo do povrede njenog prava na pravično suđenje, ona je dužna da pokaže da su time njeni interesi narušeni u toj meri da se povreda može smatrati pogrešnom primenom prava koja osporenu odluku čini nevažećom.³⁶

23. O pogrešnom utvrđivanju činjeničnog stanja, član 46(5) Zakona predviđa sledeće:

Prilikom razmatranja činjeničnih nalaza pretresnog panela, panel Apelacionog suda zamenjuje nalaze pretresnog panela svojim nalazima samo ako nijedan razuman sud ne bi mogao da prihvati dokaze na koje se pretresni panel oslanjao ili ako je ocena tih dokaza potpuno pogrešna.

---

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 24 i sudska praksa na koju se upućuje. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 17; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 31.

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 24 i sudska praksa na koju se upućuje. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 17; drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 17; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 31.

³⁵ V. drugostepenu presudu u predmetu *Prlić et al.*, stav 18 i sudska praksu na koju se upućuje; drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, stavove 6-8; drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj et al.*, stav 9; drugostepenu presudu u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 9; drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana et al.*, stav 12.

³⁶ Prva odluka po Haradinajevoj žalbi u vezi s pritvorom u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 44. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, stav 21; drugostepenu presudu u predmetu *Hadžihasanović and Kubura*, stav 130; drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 26; drugostepenu presudu u predmetu *Kordić and Čerkez*, stav 119.

24. Ocenu o tome da li su činjenice pogrešno utvrđene apelacioni panel donosi na osnovu istih kriterijuma bez obzira na to da li je činjenični zaključak (nalaz) koji se osporava zasnovan na direktnim ili indirektnim dokazima.³⁷ Apelacioni panel činjenične zaključke pretresnog panela ne poništava olako, pošto je dužnost saslušavanja, ocenjivanja i vrednovanja dokaza izvedenih na suđenju primarno dužnost pretresnog panela.³⁸ Apelacioni panel će poništiti odluku pretresnog panela samo u slučaju da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje dovelo do pogrešne presude.³⁹ U tom pogledu panel ističe da puko neslaganje sa zaključcima prvostepenog panela izvedenim na osnovu predloženih činjenica, ili pak neslaganje sa značajem koji je taj panel pridao određenim faktorima, ne predstavlja dovoljan osnov za zaključak da je u prvostepenoj presudi pogrešno utvrđeno činjenično stanje.⁴⁰

25. To što strana u postupku određenu grešku kvalifikuje kao pravno ili činjenično pitanje nije obavezujuće za apelacioni panel.⁴¹ Ako je strana u postupku pogrešno okvalifikovala grešku na koju se žali, apelacioni panel će primeniti ispravne kriterijume preispitivanja.⁴² U tom pogledu apelacioni panel konstatuje da Mustafa neke greške koje navodi kvalifikuje neispravno ili nedovoljno jasno.⁴³ U tim

---

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 26 i sudska praksa na koju se upućuje. V. drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 18; drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 17; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 32.

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 26 i sudska praksa na koju se upućuje. V. drugostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stavove 78, 80, 82; drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 18; drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 17; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 32; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 31.

³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 26. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 18; drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 17; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 32; drugostepenu presudu u predmetu *Lubanga*, stav 25; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 31.

⁴⁰ Odluka po žalbi o Gucatijevom hapšenju i pritvoru u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 64.

⁴¹ V. drugostepenu presudu u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 18; drugostepenu presudu u predmetu *Strugar*, stavove 252, 269; drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević and Jokić*, stavove 144-145.

⁴² V. drugostepenu presudu u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 18; drugostepenu presudu u predmetu *Strugar*, stavove 252, 269; drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, stavove 144-145.

⁴³ V. npr. žalbene razloge 1L, 1M, 5B.

slučajevima apelacioni panel je primenio ispravne kriterijume preispitivanja za Mustafine argumente.

26. Pored toga, u slučajevima u kojima panel smatra da se greška u primeni prava i greška u utvrđivanju činjenica prepliću, apelacioni panel će najpre ispitati merodavno pravo a potom utvrditi da li je pretresni panel doneo činjenični zaključak koji ne bi doneo nijedan razumni sud.⁴⁴

III. OPŠTA RAZMATRANJA

27. Panel napominje da je u prvostepenoj presudi pretresni panel uzeo u obzir član 31(5) Ustava Kosova, članove 3(2), 14(1)(c) i (2), 16(1)(a), 21, 23(1), 34, 40(5), 43 i 44(1), (2) i (5) Zakona i pravila 23(1), 24(1) do (3), 138, 139, 140, 158, 159(1) do (4) i (6), i 163(1), (3), (4) i (6) Pravilnika.⁴⁵

28. Za postupanje po predmetnoj žalbi bitno je imati u vidu da Zakon jasno propisuje da sudija može da koristi izvore međunarodnog prava, uključujući supsidijarne izvore kao što su sudska praksa međunarodnih *ad hoc* sudova, MKS-a i drugih krivičnih sudova.⁴⁶ Sudije mogu da se rukovode tim supsidijarnim izvorima u slučajevima kada primarni izvori ne daju smernice u vezi sa nekim konkretnim pitanjem.⁴⁷

A. FORMALNI KRITERIJUMI ZA ŽALBU I ODBACIVANJE BEZ DALJEG RAZMATRANJA

29. Panel podseća da je argumente strane u postupku moguće valjano razmotriti samo ukoliko ona svoju tezu iznese jasno, logično i iscrpno.⁴⁸ Strana koja ulaže žalbu mora precizno da navede koje stavove presude ili stranice transkripta svedočenja

---

⁴⁴ V. drugostepenu presudu u predmetu *Strugar*, stav 269.

⁴⁵ Prvostepena presuda, stav 21.

⁴⁶ Član 3(3) Zakona.

⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 28; odluka po žalbi o Gucatijevom hapšenju i pritvoru u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 11.

⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 29 i sudska praksa na koju se upućuje.

osporava, kao i sudsku praksu na koju se poziva u prilog svakoj tvrdnji iznetoj u žalbi.⁴⁹ Ne može se očekivati da će panel Apelacionog suda razmatrati argumentaciju strane u postupku ako je ona nejasna, kontradiktorna, neodređena, nepotkrepljena ili ima druge formalne i očigledne nedostatke.⁵⁰ U tom pogledu panel konstatuje da Mustafa nekoliko svojih žalbenih razloga nije potkrepio merodavnom jurisprudencijom, da nije precizirao koje tačno zaključke pretresnog veća osporava ni u kom stavu prvostepene presude se oni javljaju, a ima i rečenica koje su nepotpune.⁵¹ Iako takve manjkavosti u principu nalažu da se žalbeni razlog odbaci bez daljeg razmatranja, apelacioni panel može, izuzetno, da odluči da ipak uzme u razmatranje nejasnu i nepotkrepljenu argumentaciju, ako je u mogućnosti da sam razabere koje tačno zaključke ili dokaze Mustafa osporava, a smatra da je ove neophodno razmotriti iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde.

30. Žalbeni postupak nije suđenje *de novo*.⁵² Strana u postupku ne može naprosto da ponovi argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju, osim ako ne pokaže da je pretresni panel odbijanjem tih argumenata napravio grešku koja opravdava intervenciju apelacionog panela.⁵³ Osim toga, strana u postupku ne može po prvi put da pokreće neko pitanje tek u žalbenom postupku ako se to pitanje javilo još tokom

---

⁴⁹ Uputstvo o podnescima, članovi 32(2), 47(1)(b)(2)-(3), 48(1)(b)(1)-(2). V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 29; drugostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 88; drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 21; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 35. Žalbeni podnesak treba da sadrži i prilog sa spiskom pravnih izvora na koje se u žalbenom podnesku upućuje. V. Uputstvo o podnescima, član 48(1)(e).

⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 29; drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, stav 21; drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 35.

⁵¹ V. npr. žalbene razloge 1B, 1J, 1K, 2G, 2I, 2J, 2K, 2L i 2M. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 19, gde se ističe da Mustafine „prazne, nepotkrepljene tvrdnje o opštim manjkavostima cele presude i njegov neodređeni zahtev da se zaključci preispitaju nipošto ne ispunjavaju uslove za razmatranje njegovog žalbenog zahteva“.

⁵² Član 46(2) Zakona; drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 21; drugostepena presuda u predmetu *Šainović et al.*, stav 223; drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, stav 55.

⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 29. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 20; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 34.

glavnog pretresa.⁵⁴ Blagovremeno ulaganje prigovora bitno je zato što panel treba da ima priliku da ispravi eventualne nepravilnosti. Prema mišljenju apelacionog panela, ukoliko ne postoje posebne okolnosti zbog kojih strana u postupku, premda je mogla, nije već tokom suđenja, na vreme, pokrenula neko pitanje, ona se *de facto* odrekla svog prava da to pitanje pokreće u postupku po žalbi.⁵⁵ Slično je i sa prigovorima koji se odnose na dopuštenost dokaza, za koje pravilo 138(1) Pravilnika propisuje da se ulažu čim se sazna za bilo kakav razlog za njihovu moguću nedopuštenost.⁵⁶ U tom pogledu panel konstatuje da se nekoliko Mustafinih žalbenih razloga odnosi na nedopuštenost izvesnih dokaza, a da on njihovu dopuštenost nije osporio tokom glavnog suđenja.⁵⁷ U principu, ukoliko se prigovor zbog nedopuštenosti dokaza ne uloži formalno i pravovremeno, nego prvi put tek u postupku po žalbi, taj prigovor se odbacuje bez daljeg razmatranja. Izuzetno, apelacioni panel može da odluči da ipak razmotri i takav argument ako je to neophodno iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde.

31. Apelacioni panel može da odbije da razmatra i pitanja koja su pokrenuta u žalbi ili replici a koja nisu sadržana u najavi žalbe,⁵⁸ osim u slučaju kada je blagovremeno

---

⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, stavovi 25, 312; drugostepena presuda u predmetu *Haradinaj et al.*, stav 112; drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, stav 183; drugostepena presuda u predmetu *Šainović et al.*, stavovi 125, 223; drugostepena presuda u predmetu *Kayishema and Ruzindana*, stav 91; drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, stav 199.

⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, stavovi 25, 312; drugostepena presuda u predmetu *Prlić et al.*, stav 165; drugostepena presuda u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 185; drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, stav 170; drugostepena presuda u predmetu *Šainović et al.*, stav 223; drugostepena presuda u predmetu *Kunarac et al.*, stav 61; drugostepena presuda u predmetu *Niyitegeka*, stav 199. V. takođe presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Ongwen*, stav 108.

⁵⁶ Po pravilu 138(1) Pravilnika, strane u postupku sporna pitanja pokreću u vreme predlaganja dokaza za usvajanje, a pokretanje nekog pitanja u kasnijoj fazi je dozvoljeno tek „u izuzetnim okolnostima, kada se panel uveri da [to] pitanje nije bilo poznato u vreme kada su se dokazi predočavali“, te se može pokrenuti „čim se za njega sazna.“

⁵⁷ V. npr. žalbene razloge 1B, 1C, 1D, deo 1E, 1F, 1G, 1N i 2E. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 8-10, gde se napominje da Mustafa u žalbi za mnoge dokaze tvrdi da nisu dopušteni, a da njihovu dopuštenost nije osporio na suđenju, pa pošto ne navodi usled kojih izuzetnih okolnosti to pitanje nije pokrenuo u vreme kada su dokazi usvojeni, time se zapravo „odrekao prava da ta pitanja pokreće u postupku po žalbi“.

⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 30, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Marijačić and Rebić*, stav 18. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu

podnet i odobren zahtev za izmenu najave žalbe, shodno pravilu 176(3) Pravilnika. Apelacioni panel može da odbije da razmatra i argumente koji se po prvi put iznose na žalbenom ročištu. Isto tako, u žalbenom podnesku, žalbeni razlozi i argumenti moraju biti izloženi i numerisani istim redosledom kao u najavi žalbe, osim ako panel Apelacionog suda nije odobrio izmenu.⁵⁹ U protivnom, sud ih u principu odbacuje bez daljeg razmatranja. Apelacioni panel može izuzetno odlučiti da ipak razmotri i takvu argumentaciju ukoliko smatra da je to neophodno iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde.

32. Panel takođe može da odbije da razmatra pitanja koja su navedena kao sporna u najavi žalbe a koja se potom ne obrađuju u samoj žalbi.⁶⁰ Po pravilu, tvrdnje iznete u najavi žalbe trebalo bi da budu elaborirane u žalbi, inače se smatra da se od njih „odustalo”.⁶¹ Međutim, uprkos tome, apelacioni panel može, iz razloga pravičnosti, odlučiti da takve tvrdnje ipak uzme u razmatranje.⁶²

33. Povrh toga, argumente koji ne mogu da dovedu do poništenja ili preinačenja pobijane odluke panel može da odbaci odmah, bez razmatranja njihove osnovanosti.⁶³ Panel Apelacionog suda ima inherentno diskreciono pravo da odluči koji argumenti zavređuju detaljno pismeno obrazloženje, a koji se mogu odbaciti, kao očigledno

---

Ntakirutimana and Ntakirutimana, stavove 370, 524; drugostepenu presudu u predmetu *Vasiljević*, stav 15; drugostepenu presudu u predmetu *Galić*, stav 78; drugostepenu presudu u predmetu *Orić*, stav 65.

⁵⁹ Uputstvo o podnescima, član 48(2). V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 30, gde se upućuje na odluku o najavi žalbe u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 19.

⁶⁰ V. drugostepenu presudu u predmetu *Brima et al.*, fusnotu 69; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, fusnotu 441; drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, fusnotu 1081; drugostepenu presudu u predmetu *Kayishema and Ruzindana*, stav 46.

⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, fusnota 441.

⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, fusnota 441.

⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 31. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 20; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 34; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 33; drugostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 89.

neosnovani, bez detaljnog obrazloženja.⁶⁴ Panel Apelacionog suda posebno ističe da se sledeće vrste argumenata mogu odbaciti bez daljeg razmatranja:

- (i) argumenti u kojima se ne precizira koji se činjenični zaključci osporavaju, u kojima se činjenični zaključci ili dokazi prikazuju netačno, ili u kojima se zanemaruju drugi relevantni činjenični zaključci;
- (ii) paušalne tvrdnje da pretresno veće očigledno nije uzelo u obzir relevantne dokaze, pri čemu se ne pokazuje da nijedan razuman sud na osnovu dokaza ne bi mogao da dođe do zaključka do kojeg je došlo pretresno veće;
- (iii) osporavanje činjeničnih zaključaka na kojima se osuda ne zasniva, kao i očigledno irelevantni argumenti koji idu u prilog osporavanom zaključku ili se ne kose sa njim;
- (iv) tvrdnje da pretresno veće neki dokaz jeste ili nije uzelo u obzir, pri čemu se ne objašnjava zašto se osuda ne bi mogla izreći na osnovu preostalih dokaza;
- (v) argumenti koji se protive zdravom razumu;
- (vi) osporavanje činjeničnih zaključaka čija relevantnost nije jasna, a žalilac je nije objasnio;
- (vii) puko ponavljanje argumenata koji nisu prihvaćeni na suđenju, pri čemu se ne pokazuje da njihovo odbacivanje od strane pretresnog veća predstavlja grešku koja opravdava intervenciju žalbenog [panela];
- (viii) navodi zasnovani na materijalu koji nije u spisu predmeta;
- (ix) paušalne tvrdnje nepotkrepljene dokazima, nerazrađene tvrdnje, propust da se ukaže na konkretnu grešku; i
- (x) paušalne tvrdnje da pretresni [panel] nije pridao dovoljan značaj dokazima ili da nije protumačio dokaze na neki određeni način.⁶⁵

---

⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 31. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 21; drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 35; drugostepenu presudu u predmetu *Merhi and Oneissi*, stav 33.

⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 32. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 18; prvu odluku po Haradinajevoj žalbi u vezi s pritvorom u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 29; odluku po žalbi u vezi s preliminarnim podnescima u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 15; odluku po žalbi u vezi s privremenim puštanjem na slobodu u predmetu

B. OGRANIČENI BROJ OSNOVA ZA INTERVENCIJU ŽALBENOG PANELA

1. Obrazloženje pretresnog panela

34. Apelacioni panel napominje da se smatra da je pretresni panel ispunio obavezu iznošenja detaljnog obrazloženja ukoliko je obrazložio svoje zaključke o materijalopravnim pitanjima relevantnim za odluku koju donosi. Pretresni panel nije dužan da obrazloži svaki korak u svom rezonovanju, niti da se osvrne na sve argumente strana u postupku, pa čak ni na svaki dokaz koji je relevantan za određeni zaključak, pod uslovom da je dovoljno jasno izložio osnov za svoju odluku.⁶⁶ Polazi se od pretpostavke da je pretresni panel ocenio sve predočene dokaze, osim ako nema naznaka da je neki dokaz potpuno zanemario.⁶⁷ Prema tome, ako pretresni panel u svojim zaključcima ne spominje neki od dokaza, treba poći od pretpostavke da ga je razmotrio i ocenio njegovu vrednost, ali da je smatrao da ga taj dokaz ne sprečava da izvede date zaključke. Ta pretpostavka se može oboriti ako pretresni panel u obrazloženju nije uzeo u obzir dokaze koji su očigledno relevantni za zaključke.⁶⁸

35. Isto tako, pravo optuženog na obrazloženje ne podrazumeva da pretresni panel mora da iznese detaljnu analizu verodostojnosti svedočenja svedoka, ukoliko navede iz kojih razloga prihvata njegovo svedočenje uprkos tome što su u tom svedočenju prisutne neke potencijalne ili stvarne nedoslednosti.⁶⁹

Šalja, stav 8; odluku po žalbi na četvrtu odluku o učešću žrtava u predmetu *Tači i drugi*, stavove 8, 17, 24; odluku po žalbi na petu odluku o učešću žrtava u predmetu *Tači i drugi*, stav 29.

⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 33, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Bemba et al.*, stav 105; odluka po Veseljijevoj žalbi u vezi s privremenim puštanjem na slobodu, stav 72; odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stav 154.

⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 33, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Bemba et al.*, stav 105. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Halilović*, stav 121; drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stav 23.

⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 33, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Bemba et al.*, stav 105. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Halilović*, stav 188; drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stav 23.

⁶⁹ V. drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 133. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Kajelijeli*, stavove 60-61.

2. Diskreciono pravo pretresnog veća

36. Apelacioni panel podseća da je strana u postupku, kada osporava odluku diskrecione prirode, dužna da pokaže da je niža sudska instanca pogrešila jer je donela odluku koja je: (i) zasnovana na netačnom tumačenju merodavnog prava; (ii) zasnovana na očigledno pogrešnom zaključku o činjeničnom stanju; ili (iii) toliko nepravilna ili neobjektivna da predstavlja zloupotrebu diskrecionog prava od strane te niže sudske instance.⁷⁰

37. Pored toga, panel podseća da pri donošenju odluke o prihvatanju ili odbacivanju dokaza prema pravilu 138(1) Pravilnika pretresni panel ima slobodu u ocenjivanju relevantnosti, autentičnosti i dokazne snage predloženih dokaza.⁷¹ Pretresni panel može da odbije da dopusti dokaze ukoliko nije pokazano da su oni objektivno relevantni.⁷² Pri donošenju odluke o dopuštenosti dokaza, njihova relevantnost se ocenjuje na osnovu toga da li se oni odnose na biće krivičnog dela ili vid(ove) odgovornosti navedene u optužnici, ili na druge činjenice ili okolnosti koje su bitne za tezu strana u postupku.⁷³ Uz to, odluke o dopuštenosti dokaza mogu se osporavati u žalbenom postupku samo u malom broju posebnih slučajeva.⁷⁴

---

⁷⁰ Odluka po žalbi u vezi s ranijim izjavama u predmetu *Šalja*, stav 8; odluka po žalbi o svedocima odbrane u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 14 i sudska praksa na koju se upućuje. U vezi sa diskrecionim pravom pretresnog panela u odmeravanju kazne, vidi stav 453 niže u tekstu.

⁷¹ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 35; odluka po žalbi o svedocima odbrane u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 14.

⁷² Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 35; odluka po žalbi o svedocima odbrane u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 20. V. takođe odluku po žalbi na naloge o usvajanju dokaza u predmetu *Prlić et al.*, stav 17; odluku o prihvatanju dokumenata u predmetu *Bagosora et al.*, stav 7; pravila 137(1) i 138(1) Pravilnika.

⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 35; odluka po žalbi o svedocima odbrane u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 20. V. takođe npr. odluku po žalbi na naloge o prihvatanju dokaza u predmetu *Prlić et al.*, stav 17; odluku o potvrđivanju optužbi u predmetu *Ruto et al.*, stav 66; odluku o prihvatanju dokaza bez posredstva svedoka u predmetu *Katanga and Ngudjolo*, stav 16.

⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 35; odluka po žalbi o svedocima odbrane u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 14, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Simba*, stav 19; odluka po žalbi o izuzimanju dokaza u predmetu *Bagosora et al.*, stav 11.

38. Panel takođe skreće pažnju na činjenicu da je pretresni panel najpozvaniji da donosi ocene o verodostojnosti svedočenja svedoka i pouzdanosti dokaza koje su izvele strane u postupku,⁷⁵ te da taj panel stoga ima široku sudijsku diskreciju u ocenjivanju značaja koji treba pridati svedočenju.⁷⁶ Ukoliko je neko svedočenje uverljivo, ne postoji opšti uslov da ono mora biti i potkrepljeno.⁷⁷ Štaviše, postojanje potkrepljujućih dokaza nije ni uslov ni garancija pouzdanosti nekog individualnog dokaza.⁷⁸ Pretresni panel može po svojoj slobodnoj oceni, u zavisnosti od datih okolnosti, da odluči da li su potkrepljujući dokazi neophodni i može da se osloni na nepotkrepljeno, ali inače uverljivo, svedočenje.⁷⁹

39. Panel takođe ukazuje na to da, u slučajevima kada se tvrdnja o kršenju prava na pravično suđenje odnosi na neku diskrecionu odluku, žalilac mora da pokaže u čemu je tačno pretresni panel pogrešio i time narušio njegova prava i interese.⁸⁰

---

⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 36, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stavove 131, 1228. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Šainović et al.*, stavove 437, 464, 1296; drugostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić*, stav 296; drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stav 395; drugostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stav 88; drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, stav 63; drugostepenu presudu u predmetu *Kayishema and Ruzindana*, stav 187.

⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović et al.*, stav 131; drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, stavovi 781, 797, 819; drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, stavovi 43, 93; drugostepena presuda u predmetu *Lukić and Lukić*, stavovi 86, 235, 363, 375; drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić et al.*, stav 32; drugostepena presuda u predmetu *Rutağanda*, stav 28.

⁷⁷ Pravilo 139(3) Pravidnika; drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 36. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Ntaganda*, stav 782; drugostepenu presudu u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 215; drugostepenu presudu u predmetu *Ntawukulilyayo*, stav 21.

⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 248; drugostepena presuda u predmetu *Limaj et al.*, stav 203 i sudska praksa na koju se upućuje.

⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Karera*, stav 45; drugostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*, stav 21; drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 215. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Musema*, stav 36; drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, stav 63.

⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, stavovi 63, 107; drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 431. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Prlić et al.*, stav 119.

3. Pretpostavka nepristrasnosti pretresnog panela

40. Panel podseća na pretpostavku nepristrasnosti sudija u sastavu pretresnih panela, i da je na žalioocu da pobije ispravnost te pretpostavke odgovarajućim i pouzdanim dokazima.⁸¹

C. PRAVNA SIGURNOST

41. Panel napominje da se u interesu pravne sigurnosti i predvidivosti od žalbenog panela očekuje da se rukovodi ranijim odlukama veća Apelacionog suda i da od njih odstupa samo iz jakih razloga u interesu pravde.⁸² Dakle, strana u postupku koja traži odstupanje od ranije odluke mora da pokaže da je takvo odstupanje opravdano jakim razlozima.⁸³

IV. PITANJA O KOJIMA ZASTUPNIK ŽRTAVA MOŽE DA SE IZJAŠNJAVA

42. Odlukom o učešću žrtava u žalbenom postupku, apelacioni panel je odredio da žrtve koje su imale procesni status učesnika u prethodnom postupku i na suđenju mogu da učestvuju i u žalbenom postupku, s tim da im je učešće ograničeno na pitanja koja proističu iz žalbenih razloga žaliooca.⁸⁴ Panel je takođe odredio da zastupnik žrtava može da podnosi odgovore i replike na sve podneske koji se dostave panelu, uključujući na žalbene podneske, ali da mora izričito da objasni na koji način se tvrdnje

---

⁸¹ V. npr. odluku po Veseljijevoj žalbi u vezi s preispitivanjem mere pritvora, stav 34; drugostepenu presudu u predmetu *Akayesu*, stav 91; drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, stavove 196-197.

⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 37; odluka po žalbi na petu odluku o učešću žrtava u predmetu *Tači i drugi*, stav 10; odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stav 15. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 14; drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 13; odluku po žalbi u predmetu *Semanza*, stav 92; drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, stavove 107-111; drugostepenu presudu u predmetu *Šešelj*, stav 11 (po mišljenju Žalbenog veća MKSR-a, u jake razloge u interesu pravde koji nalažu odstupanje od ranijih žalbenih odluka spadaju, na primer, odluke donete na osnovu pogrešnog pravnog načela ili uz nedovoljnu upućenost sudija u to koje pravo je merodavno).

⁸³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, stav 14; drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, stav 13; drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, stav 11.

⁸⁴ Odluka o učešću žrtava u žalbenom postupku, stavovi 7-8.

iz podnesaka tiču ličnih interesa žrtava-učesnika u postupku.⁸⁵ Panel je istakao da „[u]koliko se panel ne uveri u to da se podnesak tiče njihovih ličnih interesa [...] panel takav podnesak može da odbaci bez daljeg razmatranja.”⁸⁶

43. Apelacioni panel primećuje da se zastupnik žrtava u svom odgovoru na žalbu odbrane osvrće samo na one žalbene razloge koji se „direktno tiču ličnih interesa žrtava-učesnika u postupku” i „ne ulazi suštinski ni u jedno drugo pitanje”.⁸⁷ Panel takođe ima u vidu da zastupnik žrtava za svaki žalbeni razlog objašnjava na koji način se taj žalbeni razlog tiče prava i ličnih interesa zastupanih žrtava.⁸⁸ Zastupnik žrtava konkretno navodi da se relevantni žalbeni razlozi tiču: „(i) priznanja patnje žrtava, (ii) [...] verodostojnosti svedoka sa dvojnim statusom i pouzdanosti njihovog svedočenja, (iii) interesa žrtava da se i njihov glas čuje, i (iv) materijalnog osnova za zahtev za reparacije”.⁸⁹

44. Mustafa replicira zahtevom da se argumenti zastupnika žrtava odbace budući da se odnose na žalbene razloge koji nisu od značaja za lične interese žrtava-učesnika u postupku.⁹⁰ Mustafa konkretno tvrdi, između ostalog, da u lične interese žrtava koje učestvuju u postupku ne spadaju „uključivanje” njihovog svedočenja,⁹¹ pravno kvalifikovanje i dokazivanje krivičnog dela,⁹² niti procesna pitanja koje je pokrenula

---

⁸⁵ Odluka o učešću žrtava u žalbenom postupku, stav 13.

⁸⁶ Odluka o učešću žrtava u žalbenom postupku, stav 13.

⁸⁷ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 1-2, 7. Panel konstatuje da je zastupnik žrtava izneo argumente u vezi sa žalbenim razlozima 1C, 1E, 1I, 1J, 1K, 1N, 2E, 2H, 3, 4, 5, 6, 7 i 8 i da se nije izjašnjavao o preostalim žalbenim razlozima odbrane (žalbeni razlozi 1A, 1B, 1D, 1F, 1G, 1H, 1L, 1M, 2A do 2D, 2F, 2G, 2I do 2P i 9A do 9K).

⁸⁸ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 8 (žalbeni razlog 1C), 15 (žalbeni razlog 1E), 21 (žalbeni razlog 1I), 25 (žalbeni razlog 1J), 28 (žalbeni razlog 1K), 33 (žalbeni razlog 1N), 44 (žalbeni razlozi 2E and 2H), 67 (žalbeni razlog 3), 72 (žalbeni razlozi 4 and 5), 81 (žalbeni razlozi 6 i 7), 87 (žalbeni razlog 8).

⁸⁹ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 7.

⁹⁰ Replika odbrane, stavovi 114-137. Panel konstatuje da, premda traži da se argumenti zastupnika žrtava u celini odbace, Mustafa ne osporava izričito njegove argumente u vezi sa žalbenim razlogom 8.

⁹¹ Replika odbrane, stavovi 123, 129. V. takođe repliku odbrane, stav 120.

⁹² Replika odbrane, stavovi 134-136.

odbrana.⁹³ Mustafa takođe napominje da on ne osporava „priznanje“ tim licima da su bila žrtve ili da su propatila, već jedino „sadržaj“ dokaza koje su predočila.⁹⁴ Mustafa stoga tvrdi da argumenti zastupnika žrtava koji su vezani za interes žrtve da joj se prizna naneta patnja treba da budu odbačeni.⁹⁵

45. Panel podseća da je prema članu 22(3) Zakona i odluci koju je doneo o učešću žrtava u žalbenom postupku dužan da odbaci argumente zastupnika žrtava o pitanjima bez značaja za lične interese žrtava-učesnika u postupku,⁹⁶ kao i da vodi računa o tome da učešće žrtava ne bude na štetu prava, ili u suprotnosti s pravima, optuženog.⁹⁷

46. Mustafa je oglašen krivim za ratne zločine po tri tačke optužnice i sada traži da sve osude koje su mu izrečene budu poništene ili, u protivnom, da se izda nalog o vraćanju predmeta pretresnom panelu ili, ako pak žalbeni panel potvrdi izrečene osude, da mu se smanji kazna.⁹⁸ Mada panel stoji na stanovištu da žalba odbrane u načelu ima posledice po interese žrtava, dužan je da se uveri da svaki žalbeni razlog o kojem su se žrtve izjašnjavale ima posledice po njihove lične interese.⁹⁹

47. Panel konstatuje da se argumenti zastupnika žrtava odnose samo na 14 od 51 žalbenog razloga odbrane i da se od tih 14 žalbenih razloga sedam odnose na svedočenja i dokaznu dokumentaciju koji su dobijeni od [BRISANO] ili se [BRISANO].¹⁰⁰ Kad je reč o tih sedam žalbenih razloga, panel se uverio da su argumenti zastupnika žrtava relevantni za lične interese žrtava-učesnika, uključujući

---

⁹³ Replika odbrane, stavovi 127, 131.

⁹⁴ Replika odbrane, stavovi 116-118, 120. Pod žalbenim razlogom 1C, Mustafa navodi da sporno pitanje nije priznanje onoga što je proživeo svedok W01679. V. takođe repliku odbrane, stavove 114-115.

⁹⁵ Replika odbrane, stavovi 114-119.

⁹⁶ Odluka o učešću žrtava u žalbenom postupku, stav 13.

⁹⁷ Odluka o učešću žrtava u žalbenom postupku, stav 10.

⁹⁸ Najava žalbe, stav 2; žalbeni podnesak, stavovi 3, 446; replika odbrane, stav 138.

⁹⁹ V. takođe odluku po žalbi o modalitetima učešća žrtava u žalbenom postupku u predmetu *Ayyash et al.*, stavove 51-52, 62.

¹⁰⁰ Žalbeni razlozi 1C, 1E, 1J, 1K, 1N, 2E i 2H. Panel ima u vidu da je na žalbenom pretresu zastupnik žrtava odgovorio i na Mustafin zahtev da se jedno pitanje prosledi Ustavnom sudu Specijalizovanih veća radi ocene. V. dole, stavove 439, 444; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 129-130.

i njihovo pravo na priznanje pretrpljene materijalne i nematerijalne štete i pravo da doprinesu utvrđivanju istine. Pored toga, žrtve-učesnici imaju poseban interes da pretresni panel prihvati dokaze [BRISANO] i da se na njih pozove u prvostepenoj presudi. Panel takođe konstatuje da se preostalih šest žalbenih razloga tiče prava žrtava-učesnika u postupku da im sud prizna da su oni ili članovi njihove porodice bili žrtve krivičnih dela proizvoljnog zatvaranja, mučenja i/ili ubistva, što je od direktnog značaja za ostvarivanje prava na reparacije za pretrpljenu materijalnu i nematerijalnu štetu.¹⁰¹ I na kraju, panel konstatuje da se argumenti odbrane iz 3. žalbenog razloga u vezi sa ekshumacijom tela preminulog člana porodice tiču najličnijih interesa određenih žrtava-učesnika, među kojima su pravo na privatnost, dostojanstvo i duševno zdravlje, kao i pravo da im se prizna pretrpljena materijalna i nematerijalna šteta.¹⁰²

48. S obzirom na gore navedeno, panel se uverio da su argumenti zastupnika žrtava o žalbenim razlozima 1C, 1E, 1I, 1J, 1K, 1N, 2E, 2H, 3, 4, 5, 6, 7 i 8 od značaja za lične interese žrtava-učesnika u postupku. Osim toga, apelacioni panel smatra da njihovo učešće u vezi sa ovim žalbenim razlozima ne ide na štetu prava niti je u suprotnosti sa pravima optuženog. Prema tome, zahtev odbrane za odbacivanje argumenata zastupnika žrtava se odbija.

---

¹⁰¹ Žalbeni razlozi 1I, 4, 5, 6, 7 i 8.

¹⁰² U odluci o učešću žrtava u žalbenom postupku, panel je izneo sledeći zaključak: „S obzirom na član 23 Zakona, bezbednost žrtava, njihovo telesno i duševno zdravlje, dostojanstvo i privatnost, predstavljaju četvrti lični interes i pravo koje imaju žrtve-učesnici u postupku“. V. odluku o učešću žrtava u žalbenom postupku, stav 9, gde se upućuje na odluku o procesnim pravima žrtava tokom postupka, stavove 9-19.

V. DISKUSIJA

A. GREŠKE PRETRESNOG PANELA U KVALIFIKACIJI SUKOBNA KAO NEMEĐUNARODNOG
(ŽALBENI RAZLOG 1A)

49. Panel podseća da je Mustafa po nekoliko tačaka optužen i oglašen krivim za ratne zločine koji, prema članu 14(1)(c) Zakona, predstavljaju teško kršenje zajedničkog člana 3, počinjeno u kontekstu nemeđunarodnog oružanog sukoba.¹⁰³ Zato je kvalifikacija tog sukoba kao nemeđunarodnog relevantna za utvrđivanje Mustafine krivične odgovornosti prema članu 14(1)(c) Zakona.

50. Što se tiče ispunjenosti kriterijuma iz člana 14(1)(c) Zakona, pretresni panel je konstatovao (i) da je tokom inkriminisanog perioda postojao nemeđunarodni oružani sukob između OVK i srpskih snaga,¹⁰⁴ (ii) da je ispunjena pretpostavka povezanosti s nemeđunarodnim krivičnim sukobom, potrebna za krivična dela iz tačaka 1, 3 i 4 optužnice,¹⁰⁵ (iii) da su Mustafa i pripadnici jedinice BIA koji su bili na imanju u Zlašu u aprilu 1999. bili svesni postojanja nemeđunarodnog oružanog sukoba,¹⁰⁶ i (iv) da žrtve nisu aktivno učestovale u neprijateljstvima, budući da su, u trenutku u kom su krivična dela izvršena, bile zatočene na imanju u Zlašu i, usled toga, uživale zaštitu predviđenu zajedničkim članom 3.¹⁰⁷

51. Mustafa osporava to što je pretresni panel sukob koji se na Kosovu vodio u inkriminisanom periodu okvalifikovao kao nemeđunarodni oružani sukob.¹⁰⁸

---

¹⁰³ Optužnica, stav 35. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 23, 758-760 (naročito tačke 1, 3 i 4 optužnice), 831.

¹⁰⁴ Prvostepena presuda, stav 710.

¹⁰⁵ Prvostepena presuda, stav 717.

¹⁰⁶ Prvostepena presuda, stav 721.

¹⁰⁷ Prvostepena presuda, stav 722.

¹⁰⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 5-20; replika odbrane, stavovi 77-80.

Tužilaštvo u odgovoru kaže da Mustafa nije pokazao da je to pogrešno i da nekoliko njegovih tvrdnji treba odbaciti bez daljeg razmatranja.¹⁰⁹

1. Navodi strana u postupku

52. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešno primenio pravo kad je konstatovao da je tokom inkriminisanog perioda postojao nemeđunarodni oružani sukob i da je taj sukob trebalo okvalifikovati kao međunarodni,¹¹⁰ što bi značilo da član 14(1)(c) Zakona ne može biti merodavan za ovaj predmet.¹¹¹

53. Prvo, Mustafa tvrdi da, suprotno zaključku pretresnog panela, odbrani treba dopustiti da dokaze koji se odnose na kvalifikaciju sukoba iznosi u bilo kojoj fazi postupka, čak i tokom završne reči.¹¹² On tvrdi da je kvalifikacija sukoba „sporno pravno pitanje“ koje se ne može rešiti tako što će se pravosnažno utvrđene činjenice formalno primiti na znanje, kako je to, po njemu, pogrešno učinio pretresni panel.¹¹³

54. Drugo, Mustafa tvrdi da je pretresni panel, pogrešno ocenio uslove iz člana 14(2) Zakona za primenu člana 14(1)(c) Zakona, jer je „organizovane oružane grupe“ koje mogu vršiti „oružan[o] nasilj[e] u dužem trajanju“ definisao na osnovu pogrešnih kriterijuma.¹¹⁴ On smatra da pretresni panel nije primenio kriterijume iz člana 1(1) Dopunskog protokola II, već je „izmislio dodatne kriterijume“, pozivajući se na pravnu praksu MKSJ i MKSR.¹¹⁵

---

¹⁰⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 91-96.

¹¹⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 5-8, 14, 17-18, 20; najava žalbe, žalbeni razlog 1A, stav 4; replika odbrane, stavovi 78-79. Panel napominje da Mustafa u stavu 18 žalbenog podneska po svemu sudeći pogrešno upućuje na fusnotu 1525 prvostepene presude umesto na fusnotu 1524.

¹¹¹ Žalbeni podnesak, stav 20. Panel će Mustafinu argumentaciju o alibiju iz stava 19 žalbenog podneska razmotriti u odeljku o Mustafinoj odbrani alibijem. V. dole, odeljak N, stavovi 310-324.

¹¹² Žalbeni podnesak, stav 16, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 706.

¹¹³ Žalbeni podnesak, stav 18.

¹¹⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 9-13. Panel napominje da Mustafa u stavu 9 žalbenog podneska, po svemu sudeći, pogrešno upućuje na stav 693 prvostepene presude umesto na stav 697. Pored toga, Mustafa u stavu 12 žalbenog podneska pogrešno upućuje na fusnotu 1403 prvostepene presude umesto na fusnote 1503-1504.

¹¹⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 9-12.

55. Treće, Mustafa tvrdi da se, suprotno tumačenju koje iznosi pretresni panel, u presudama koje su pred MKSJ donete u predmetu *Dorđević* ne iznosi „kao definitivna“ zaključak da je u periodu od kraja maja 1998. najmanje do juna 1999. na Kosovu postojao nemeđunarodni oružani sukob između srpskih snaga i OVK.¹¹⁶

56. Četvrto, pošto se međunarodni oružani sukob definiše kao sukob u kojem učestvuju dve ili više država,¹¹⁷ Mustafa tvrdi da je bombardovanjem Srbije od strane NATO, koje je počelo 24. marta 1999, sukob na Kosovu dobio međunarodni karakter.¹¹⁸ Mustafa, dalje, napominje da je pretresni panel zaključio da „[n]emeđunarodni oružani sukob može da preraste u oružani sukob međunarodnog karaktera ukoliko je naoružana grupa pod sveobuhvatnom kontrolom treće države“¹¹⁹ i tvrdi da ni Kosovo ni OVK nisu bili pod kontrolom neke treće države.¹²⁰

57. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije objasnio u kom je smislu pretresni panel pogrešio time što je u ocenjivanju „potrebnog stepena organizovanosti [...] neke naoružane grupe sa stanovišta zajedničkog člana 3“ primenio kriterijume iz sudske prakse MKSJ, konkretno, iz prvostepene presude u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*.¹²¹ Po mišljenju tužilaštva, dodatni kriterijumi i viši standardi koji proističu iz Dopunskog protokola II ovde se ne mogu primeniti zato što su u ovom predmetu podignute optužbe za teška kršenja zajedničkog člana 3, a ne Dopunskog protokola II.¹²²

58. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je oružani sukob imao međunarodni karakter, tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao grešku u tome što se pretresni

---

¹¹⁶ Žalbeni podnesak, stav 17.

¹¹⁷ Žalbeni podnesak, stav 6.

¹¹⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 7-8, 19; replika odbrane, stavovi 78-79.

¹¹⁹ Žalbeni podnesak, stav 14. Panel napominje da Mustafa u stavu 14 žalbenog podneska, po svemu sudeći, pogrešno upućuje na stav 694 prvostepene presude, umesto na stav 709.

¹²⁰ Žalbeni podnesak, stav 14.

¹²¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 92, gde se upućuje na prvostepenu presudu stav 697 i prvostepenu presudu u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stavove 194-203.

¹²² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 93.

panel oslonio na ustaljenu sudsku praksu, prema kojoj nemeđunarodni oružani sukob može postojati istovremeno kad i međunarodni oružani sukob.¹²³ S tim u vezi, tužilaštvo dodaje i da Mustafa tokom prvostepenog postupka ni u jednom trenutku nije osporio pravosnažno utvrđene činjenice na kojima je pretresni panel zasnovao zaključak o postojanju nemeđunarodnog oružanog sukoba.¹²⁴

59. Tužilaštvo, dalje, tvrdi da je pogrešna i neosnovana Mustafina tvrdnja da u presudama u predmetu *Dorđević* pred MKSJ nije donet definitivni zaključak da je na Kosovu u periodu od kraja maja 1998. i najmanje do juna 1999. postojao nemeđunarodni oružani sukob.¹²⁵ I na kraju, tužilaštvo smatra da ostale Mustafine tvrdnje treba odbaciti bez daljeg razmatranja.¹²⁶

2. Ocena panela Apelacionog suda

60. Panel će najpre razmotriti Mustafinu tvrdnju da se postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba na Kosovu ne može utvrditi formalnim primanjem na znanje pravosnažno utvrđenih činjenica, jer pitanje sukoba predstavlja „sporno pravno pitanje u ovom predmetu“.¹²⁷

61. S tim u vezi, apelacioni panel napominje da se pravilom 157(2) Pravilnika panelu dopušta da formalno prima na znanje samo zaključke koji se odnose na činjenice.¹²⁸ Da bi se utvrdilo da li predložena činjenica predstavlja čisto činjenični zaključak, u svakom pojedinačnom slučaju treba ustanoviti da li ta predložena

---

¹²³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 94.

¹²⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, fusnota 264.

¹²⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 95, gde se upućuje na prvostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stav 1579; drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stav 521.

¹²⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 96.

¹²⁷ Žalbeni podnesak, stav 18.

¹²⁸ V. takođe odluku po zahtevu odbrane u vezi sa pravosnažno utvrđenim činjenicama u predmetu *Tači i drugi*, stav 31.

činjenica možda ne sadrži zaključke ili kvalifikacije koji su suštinski pravne prirode i koji se stoga moraju isključiti.¹²⁹

62. Pre svega, panel Apelacionog suda primećuje da zaključak pretresnog panela u prvostepenoj presudi – da je u svojoj odluci o pravosnažno utvrđenim činjenicama formalno primio na znanje da je u inkriminisanom periodu između OVK i srpskih snaga postojao nemeđunarodni oružani sukob – može stvoriti zabunu.¹³⁰ Panel Apelacionog suda smatra da pretresni panel nije eksplicitno formalno primio na znanje zaključke drugih sudova da je u inkriminisanom periodu postojao nemeđunarodni oružani sukob između OVK i srpskih snaga,¹³¹ nego da je formalno primio na znanje *činjenice* relevantne za utvrđivanje postojanja, karaktera i vremenskog okvira takvog sukoba. Panel Apelacionog suda napominje da je pretresni panel te činjenice razmatrao kad je u prvostepenoj presudi došao do zaključka o postojanju nemeđunarodnog oružanog sukoba.¹³² Zato panel Apelacionog suda zaključuje da pretresni panel nije pogrešio kad je, konstatujući postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba, uputio na pravosnažno utvrđene činjenice i

---

¹²⁹ Odluka o pravosnažno utvrđenim činjenicama u predmetu *Stanišić and Simatović*, stav 39; odluka o pravosnažno utvrđenim činjenicama u predmetu *Popović et al.*, stav 10. V. takođe odluku o pravosnažno utvrđenim činjenicama, stav 10, i sudsku praksu na koju se upućuje. Panel Apelacionog suda napominje da je Žalbeno veće MKSJ upozorilo da „mnogi zaključci imaju pravni aspekt, ako se taj izraz shvati u širokom smislu”. V. odluku po žalbi na odluku o pravosnažno utvrđenim činjenicama u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 22; odluka o pravosnažno utvrđenim činjenicama u predmetu *Krajišnik*, stav 15.

¹³⁰ V. prvostepenu presudu, stavove 701-702, 710.

¹³¹ Odluka o pravosnažno utvrđenim činjenicama, stav 12; spisak pravosnažno utvrđenih činjenica, br. 1-6, 32-52; prvostepena presuda, stavovi 701, 710. V. takođe odluku po zahtevu odbrane u vezi sa pravosnažno utvrđenim činjenicama u predmetu *Tači i drugi*, stav 32.

¹³² Panel Apelacionog suda napominje da je pretresni panel u svojoj odluci o pravosnažno utvrđenim činjenicama samo „*napomenuo* da se predložene činjenice *odnose* prevashodno na postojanje oružanog sukoba [...] između OVK i snaga bivše Savezne Republike Jugoslavije, koje su se borile zajedno sa srpskim snagama”. V. odluku o pravosnažno utvrđenim činjenicama, stav 12 (kurziv dodat). V. takođe prvostepenu presudu, stav 48. Panel nalazi da sve pravosnažno utvrđene činjenice navedene u poglavlju „Oružani sukob” (usaglašene činjenice 1-6) predstavljaju činjenične opise situacija, a isto važi i za pravosnažno utvrđene činjenice u poglavlju „Oslobodilačka vojska Kosova (OVK)” (usaglašene činjenice 32-52). V. spisak pravosnažno utvrđenih činjenica.

svoju odluku o pravosnažno utvrđenim činjenicama, te stoga odbacuje odgovarajuće tvrdnje odbrane.

63. Što se tiče Mustafine tvrdnje o pravovremenosti primedbi koje je izneo na tačnost pravosnažno utvrđenih činjenica,¹³³ panel primećuje da pretresni panel argumente odbrane nije odbacio samo zato što su izneti prekasno nego i zato što je odbrana tokom suđenja trebalo da ponudi dokaze, a ne samo „puk[e] tvrdnj[e] ili argument[e] iznet[e] tek tokom završne reči“.¹³⁴ Panel Apelacionog suda smatra da je pretresni panel ispravno postupio.

64. Što se tiče Mustafinih glavnih argumenata o kvalifikaciji oružanog sukoba, panel Apelacionog suda ukazuje na dva kriterijuma koja su „u međuvremenu priznata kao najrelevantija za pitanje postojanja nemeđunarodnog oružanog sukoba“, a to su intenzitet nasilja i učestvovanje najmanje dve organizovane strane odnosno naoružane grupe.¹³⁵ Pridržavajući se referentne odluke o tom pitanju koju je Žalbeno veće MKSJ donelo u predmetu *Tadić*, veća MKSJ i MKSR usvojila su i dosledno primenjivala sledeći pravni standard: „Oružani sukob postoji svuda gde se pribeglo oružanoj sili između država ili *produženom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države*“.¹³⁶

---

¹³³ Žalbeni podnesak, stav 16.

¹³⁴ V. prvostepenu presudu, stav 706.

¹³⁵ V. MKCK, Komentar Ženevske konvencije III, 2020, zajednički član 3, stav 455. V. takođe Zimmermann, A., Geiß, R., in Ambos, Komentar Rimskog statuta, član 8, anotacije na margini 883-885.

¹³⁶ Odluka po žalbi na nadležnost u predmetu *Tadić*, stav 70 (kurziv dodat); drugostepena presuda u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 21; prvostepena presuda u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 175; prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, stav 562; prvostepena presuda u predmetu *Milutinović et al.* (tom I), stav 791; prvostepena presuda u predmetu *Limaj et al.*, stav 84; prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*, stavovi 619-620; prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*, stavovi 91-92. V. takođe prvostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 2683; prvostepenu presudu u predmetu *Katanga*, stav 1173; prvostepenu presudu u predmetu *Lubanga*, stavove 537-538. MKCK je primetio da je sudska praksa MKSJ i MKSR znatno doprinela preciznijem definisanju ili utvrđivanju konstitutivnih elemenata nemeđunarodnih oružanih sukoba. V. MKCK, Komentar Ženevske konvencije III, 2020, zajednički član 3, stavovi 460-462.

65. S tim u vezi, ovaj panel podseća na to da formulacija člana 14(2) Zakona odražava pristup međunarodnih *ad hoc* tribunala.¹³⁷ Zato panel Apelacionog suda smatra da pri razmatranju toga da li postoji nemeđunarodni oružani sukob prema članu 14(1)(c) i (2) Zakona panel mora oceniti dva faktora: (i) intenzitet sukoba i (ii) stepen organizovanosti nedržavne naoružane grupe ili grupa koje učestvuju u sukobu.¹³⁸ Panel Apelacionog suda napominje da odbrana ne osporava zaključke pretresnog panela o intenzitetu sukoba nego samo zaključke o stepenu organizovanosti jedne od strana u sukobu: OVK.¹³⁹

66. S tim u vezi, Mustafinu tvrdnju da je pretresni panel primenio pogrešne kriterijume kad je OVK definisao kao „organizovanu naoružanu grupu“ panel Apelacionog suda smatra neutemeljenom i neuverljivom.¹⁴⁰ Prvo, što se tiče Mustafine tvrdnje da se u prvostepenoj presudi „proizvoljno citira nekoliko presuda za koje se automatski pretpostavlja da tvore međunarodno običajno pravo“,¹⁴¹ panel Apelacionog suda napominje da je MKCK s odobravanjem ukazao na pravno merilo koje je utvrdio MKSJ¹⁴² i koje je i pretresni panel usvojio.¹⁴³ Dalje, panel Apelacionog

---

¹³⁷ Prema članu 14(2) Zakona, oružani sukobi nemeđunarodnog karaktera se „odvijaju na teritoriji države u kojoj postoji produženi oružani sukob između organa vlasti i organizovanih oružanih grupa ili između takvih grupa“.

¹³⁸ V. prvostepenu presudu, stavove 697-698, 708.

¹³⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 5-20. V. takođe prvostepenu presudu, stav 708, gde se upućuje na prvostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stav 1536, gde je pretresno veće MKSJ zaključilo da je od kraja maja 1998. sukob na Kosovu između srpskih snaga (koje su predstavljale državne organe) i OVK imao traženi stepen intenziteta da bi se mogao smatrati oružanim sukobom.

¹⁴⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 9-13.

¹⁴¹ Žalbeni podnesak, stav 9.

¹⁴² V. MKCK, Komentar Ženevske konvencije III, 2020, zajednički član 3, stav 464.

¹⁴³ V. prvostepenu presudu, stav 697, gde je pretresni panel izneo spisak indikativnih faktora koji se mogu uzeti u obzir da bi se utvrdilo da li su nedržavne snage sposobne da izvode oružano nasilje u dužem trajanju: (i) postojanje komandne strukture, uključujući štabove, glavni štab ili visoku komandu, postojanje činova, položaja i interne regulative; (ii) davanje političkih izjava ili saopštenja i upotreba portparola; (iii) operativna osposobljenost i sposobnost za izvođenje vojnih operacija; (iv) logistička osposobljenost, uključujući raspolaganje naoružanjem i opremom, osposobljenost za premeštanje vojnika, kao i za regrutovanje i obuku pripadnika; (v) kontrola nad teritorijom, uključujući podelu na zone odgovornosti; (vi) unutrašnji disciplinski sistem, uključujući sprovođenje međunarodnog humanitarnog prava u redovima tih snaga, i (vii) sposobnost naoružane grupe da nastupa jedinstveno, na primer u političkim pregovorima ili prilikom sklapanja sporazuma o prekidu vatre.

suda napominje i da su te faktore dosledno primenjivala ne samo veća MKSJ,¹⁴⁴ nego i MKS.¹⁴⁵ Panel Apelacionog suda zaključuje da Mustafa nije objasnio kako je pretresni panel pogrešio kad se pozvao na sudsku praksu MKSJ da bi utvrdio stepen organizovanosti OVK kao nedržavne naoružane grupe.¹⁴⁶ Iako je mogao detaljnije da objasni kako je primenjivao faktore preuzete iz sudske prakse MKSJ, pretresni panel je na osnovu te sudske prakse s razlogom mogao da donese zaključak „da je od maja 1998. OVK imala dovoljno odlika organizovane oružane sile da bi mogla da se angažuje u nemeđunarodnom oružanom sukobu”.¹⁴⁷ Kako panel Apelacionog suda tumači prvostepenu presudu, pretresni panel zaključke iz predmeta *Dorđević* navodi kao potvrdu svom konačnom zaključku o stepenu organizovanosti OVK.

67. Drugo, i protivno onom što odbrana tvrdi, panel Apelacionog suda smatra da pretresni panel nije ni morao da primenjuje (viši) standard iz člana 1(1) Dopunskog protokola II da bi ustanovio stepen organizovanosti OVK.¹⁴⁸ Kao što je već napomenuto, u skladu sa članom 14(1)(c) Zakona optužbe u ovom predmetu tiču se teškog kršenja zajedničkog člana 3, a ne kršenja Dopunskog protokola II. Zato se panel

---

¹⁴⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stavovi 198-203. V. takođe presudu u ponovnom suđenju u predmetu *Haradinaj et al.*, stavove 17-124, 395, 406-409; prvostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stavove 1526, 1537-1577; prvostepenu presudu u predmetu *Milutinović et al.* (tom I), stavove 821-840; prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, stav 344; prvostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stavove 90, 94-133; odluku po zahtevu za izricanje oslobađajuće presude u predmetu *Slobodan Milošević*, stavove 23-24; drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, stav 120.

¹⁴⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Ongwen*, stav 2685; prvostepena presuda u predmetu *Ntaganda*, stav 704. V. takođe prvostepenu presudu u predmetu *Katanga*, stav 1186; prvostepenu presudu u predmetu *Lubanga*, stav 537.

¹⁴⁶ *Contra* žalbeni podnesak, stav 12, gde se kaže da su u prvostepenoj presudi „izmišljeni dodatni kriterijumi” i navedeni faktori koji važe za međunarodne oružane sukobe.

¹⁴⁷ Prvostepena presuda, stav 708, gde se upućuje na prvostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stavove 1532-1578.

¹⁴⁸ U Dopunskom protokolu II iznosi se uslov da su „otpadničk[e] oružan[e] snag[e] ili drug[e] organizovan[e] naoružan[e] grup[e] [...] pod odgovornom komandom, [da] vrše takvu kontrolu nad delom njene teritorije koja im omogućuje da vode neprekidne i usmerene vojne operacije”. V. Dopunski protokol II, član 1(1).

Apelacionog suda slaže sa zaključkom pretresnog panela da se ne može primenjivati viši standard iz Dopunskog protokola II.¹⁴⁹

68. I na kraju, što se tiče Mustafine tvrdnje o posledicama intervencije NATO, kojom je, kako on smatra, postojeći sukob na Kosovu posle 24. marta 1999. pretvoren u međunarodni sukob između NATO i srpskih snaga,¹⁵⁰ panel Apelacionog suda slaže se sa stavom pretresnog panela (i) da je u međunarodnom humanitarnom pravu zauzet stav da nemeđunarodni oružani sukob može postojati istovremeno kad i međunarodni oružani sukob¹⁵¹ i da (ii) nemeđunarodni oružani sukob može da preraste u oružani sukob međunarodnog karaktera ukoliko je naoružana grupa pod „sveobuhvatnom kontrolom“ treće države.¹⁵² Što se tiče tog drugog scenarija, ovaj panel primećuje da Mustafa protivreči sam sebi kad tvrdi da OVK nije bila pod „sveobuhvatnom kontrolom“ jedne ili više država članica NATO, jer time obara sopstvenu tvrdnju da je sukob imao međunarodni karakter.¹⁵³ Pošto je ukazao na prihvaćeni pravni stav o tome mogu li nemeđunarodni i međunarodni oružani sukob postojati istovremeno, panel Apelacionog suda neće dalje razmatrati tvrdnje koje je Mustafa izneo u okviru drugog scenarija.

69. S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio kad je konstatovao da je između OVK i srpskih

---

¹⁴⁹ Prvostepena presuda, fusnota 1503. V. takođe prvostepenu presudu u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 197; prvostepenu presudu u predmetu *Lubanga*, stav 536; prvostepenu presudu u predmetu *Katanga*, stavove 1185-1186.

¹⁵⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 5-8; replika odbrane, stavovi 78-79.

¹⁵¹ Prvostepena presuda, stavovi 699, 707, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stav 521; drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, stav 84; prvostepenu presudu u predmetu *Lubanga*, stav 540. V. takođe MKCK, Komentar Ženevske konvencije III, 2020, zajednički član 3, stavove 438-439, 447.

¹⁵² Prvostepena presuda, stavovi 699, 709, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Tadić*, stavove 120, 137; prvostepenu presudu u predmetu *Ntaganda*, stav 727. V. takođe prvostepenu presudu u predmetu *Kordić and Čerkez*, stavove 306-307; drugostepenu presudu u predmetu *Delalić et al.*, stav 14; prvostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 2687; MKCK, Komentar Ženevske konvencije III, 2020, zajednički član 3, stavove 440-444.

¹⁵³ Žalbeni podnesak, stav 14.

snaga postojao nemeđunarodni oružani sukob. Shodno tome, panel odbija Mustafin žalbeni razlog 1A.¹⁵⁴

B. GREŠKE PRETRESNOG PANELA U POZIVANJU NA IZJAVU KOJU JE MUSTAFA DAO U SVOJSTVU OSUMNJIČENOG (ŽALBENI RAZLOG 1B)

70. Pretresni panel se u prvostepenoj presudi oslonio na izjavu koju je Mustafa dao tužilaštvu.¹⁵⁵ Mustafa oslanjanje na tu izjavu osporava¹⁵⁶ kao kršenje člana 3 Zakona i pravila 138(2) Pravilnika, i kao kršenje njegovog prava na zaštitu od samooptuživanja.¹⁵⁷ Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa na suđenju nije osporio prihvatanje te izjave u dokaze i da nije pokazao da je pretresni panel očigledno pogrešio time što ju je uvažio.¹⁵⁸

1. Navodi strana u postupku

71. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je prihvatio izjavu koju je on dao u svojstvu osumnjičenog i oslonio se na nju.¹⁵⁹ U prilog tome Mustafa navodi da nije bio obavešten o prirodi i uzroku optužbi o kojima se vodi istraga i da to kršenje

---

¹⁵⁴ Panel je Mustafinu argumentaciju za alibi iz stava 19 žalbenog podneska razmotrio niže u ovoj presudi, u odeljku o Mustafinoj odbrani alibijem. V. dole, odeljak N, stavove 310-324.

¹⁵⁵ Prvostepena presuda, stavovi 235-239. V. takođe prvostepenu presudu, stav 30. Konkretno, pretresni panel oslonio se na Mustafinu izjavu kada je reč o (i) prisustvu optuženog u relevantno vreme u aprilu 1999. na mestu izvršenja krivičnih dela u Zlašu, navedenih u optužnici, (ii) mogućnosti optuženog da dolazi i odlazi iz Zlaša i kreće se po okolnoj teritoriji tokom aprila 1999, (iii) raspoloživosti raznih vozila, uključujući terenska vozila, (iv) vlasniku imanja u Zlašu u kojem je bila smeštena baza jedinice BIA i (v) komandnoj ulozi optuženog u jedinici BIA i njegovom ovlašćenju da izdaje naređenja svojim potčinjenima u jedinici. V. prvostepenu presudu, stav 236. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 248-252.

¹⁵⁶ Kako panel tumači Mustafin argument, on osporava izjavu koju je dao tužilaštvu u svojstvu osumnjičenog. V. P00111 do P00118 (Saljih Mustafa), 19. i 20. novembar 2019 (poverljivo). Dok u žalbenom podnesku iznosi uopštenu tvrdnju da je pretresni panel pogrešio kad je prihvatio „izjave koje je žalilac dao tužilaštvu“ i oslonio se na njih, Mustafa u najavi žalbe precizira da se radi o „razgovorima koje je tužilaštvo obavilo sa njim kao osumnjičenim“. V. žalbeni podnesak, stav 24; najava žalbe, žalbeni razlog 1B, stav 4, fusnotu 2, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 238, gde pretresni panel govori o izjavi koju je Mustafa dao u svojstvu osumnjičenog.

¹⁵⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 21-25; replika odbrane, stavovi 38-40.

¹⁵⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 48.

¹⁵⁹ Najava žalbe, žalbeni razlog 1B, stav 4; žalbeni podnesak, stavovi 21-26.

njegovih prava ozbiljno dovodi u sumnju pouzdanost izjave koju je on dao u svojstvu osumnjičenog, ali i da ozbiljno narušava integritet postupka, prema pravilu 138(2) Pravilnika.¹⁶⁰ Osim toga, Mustafa tvrdi da je pretresni panel, time što je prihvatio izjavu koju je on dao u svojstvu osumnjičenog i oslonio se na nju, prekršio njegovo pravo na zaštitu od samooptuživanja, zaštićeno članom 31(1) i (2) Ustava Kosova i članom 6(1) EKLjP.¹⁶¹

72. Tužilaštvo odgovara da Mustafa tokom suđenja nije iznosio tvrdnje o nedopuštenosti te izjave, a u žalbenom postupku takve tvrdnje nije potkrepio, pa ih treba odbaciti bez daljeg razmatranja.¹⁶² Što se tiče osnovanosti Mustafinih navoda, tužilaštvo tvrdi da su prava koja je Mustafa imao kao osumnjičeni poštovana do kraja i da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel na bilo koji način pogrešio.¹⁶³ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Mustafa, u trenutku kada je davao izjavu u svojstvu osumnjičenog, jeste bio obavešten o pravima koja ima prema članu 38(2) Zakona, kao i o tome da „postoje osnovi sumnje da je izvršio krivično delo iz nadležnosti Specijalizovanih veća”,¹⁶⁴ te da mu je „u nekoliko navrata skrenuta pažnja” na to da ima pravo da se brani ćutanjem i pravo na branioca.¹⁶⁵ Dalje, tužilaštvo tvrdi da ni prema članu 30(1) Ustava Kosova ni prema članu 6(3) EKLjP „nije dužno da osumnjičenom otkrije šta je glavni predmet istrage” i da „ne postoji opšti ili standardni uslov da se osumnjičeni obavesti o trenutku, mestu i konkretnim postupcima za koje je osumnjičen”.¹⁶⁶ Shodno tome, tužilaštvo tvrdi da je Mustafa dovoljno precizno obavešten o detaljima i da je pretresni panel ispravno konstatovao da nije došlo do

---

¹⁶⁰ Najava žalbe, žalbeni razlog 1B, stav 4; žalbeni podnesak, stavovi 21, 23.

¹⁶¹ Žalbeni podnesak, stavovi 24, 26.

¹⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 48.

¹⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 50.

¹⁶⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 50.

¹⁶⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 51.

¹⁶⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 49, gde se upućuje na odluku po žalbi u vezi s ranijim izjavama u predmetu *Šalja*, stav 42.

takve povrede njegovih prava koja bi nalagala da se izuzme izjava koju je on dao u svojstvu osumnjičenog.¹⁶⁷

73. Mustafa u replici tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad se oslonio na izjavu koju je on dao u svojstvu osumnjičenog i pri tom zanemario „kontekst“ u kom je ta izjava data,¹⁶⁸ to jest, činjenicu da Mustafi nije bila poznata „tačna priroda optužbi“ protiv njega i radnji za koje je osumnjičen, zbog čega su i njegovi odgovori „isto tako bili nedovoljno detaljni i precizni“.¹⁶⁹

2. Ocena panela Apelacionog suda

74. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa tek u žalbenom postupku prvi put iznosi primedbu na to što je pretresni panel prihvatio izjavu koju je on dao u svojstvu osumnjičenog, iako je u prvostepenom postupku imao dovoljno prilike da to učini. Naime, tužilaštvo je 13. septembra 2021. podnelo zahtev za prihvatanje, pored drugih dokumenata, izjave koju je Mustafa dao u svojstvu osumnjičenog,¹⁷⁰ a Mustafa na to nije odgovorio. Dalje, panel primećuje da je pretresni panel odluku o prihvatanju te izjave doneo 13. decembra 2021, a Mustafa se ni na to nije žalio.¹⁷¹ Shodno tome, panel Apelacionog suda konstatuje da se Mustafa u principu odrekao prava da pokreće to pitanje u žalbenom postupku i da tvrdi da je oštećen time što je izjava koju je on dao u svojstvu osumnjičenog prihvaćena kao dokaz.¹⁷²

75. Osim toga, panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa nije konkretno naveo zaključke pretresnog veća koje on osporava jer su zasnovani na izjavi koju je dao u svojstvu osumnjičenog.¹⁷³ Zatim, ovaj panel je samo zahvaljujući jednoj fusnoti u

---

¹⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 50.

¹⁶⁸ Replika odbrane, stav 40.

¹⁶⁹ Replika odbrane, stav 39. V. takođe repliku odbrane, stavove 38, 40.

¹⁷⁰ Zahtev tužilaštva u vezi s materijalom prema članu 37 i drugim materijalom, stavovi 33-34, 41; prilog 1 uz zahtev tužilaštva za prihvatanje materijala prema članu 37 i drugog materijala, stavke 87-95.

¹⁷¹ Odluka o prihvatanju materijala prema članu 37 i drugog materijala, stavovi 23, 26(f).

¹⁷² V. gore, stav 30.

¹⁷³ V. žalbeni podnesak, stavove 21-26; najava žalbe, žalbeni razlog 1B, stav 4.

najavi žalbe uspeo da zaključi da se Mustafine tvrdnje tiču izjave koju je on dao u svojstvu osumnjičenog.¹⁷⁴ Panel podseća da se tako nepotkrepljene tvrdnje odbacuju bez daljeg razmatranja.¹⁷⁵ Međutim, panel Apelacionog suda i pored takvih nedostataka može da zaključi o kom dokazu i kojim zaključcima Mustafa govori. Iz tog razloga, i zato što smatra da osporavani dokaz može da se odrazi i na pravo na pravično suđenje, panel će, iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde, napraviti izuzetak i odgovarajuće Mustafine tvrdnje razmatrati u okviru žalbenog razloga 1B.

76. Panel podseća na to da se članom 38(3) Zakona i pravilom 43(2) Pravilnika regulišu prava osumnjičenih tokom ispitivanja pred Specijalizovanim većima. Pored toga, pravilom 138(2) Pravilnika predviđeno je izuzimanje dokaza pribavljenih protivno Zakonu, Pravilniku ili standardima međunarodnog prava ljudskih prava. Kako je to pretresni panel istakao, za ocenu u smislu pravila 138(2) panel primenjuje kriterijum koji se sastoji iz dva dela. Prvo, dokaz mora biti pribavljen protivno bilo Zakonu, bilo Pravilniku, bilo standardima međunarodnog prava ljudskih prava. Samo u slučaju da je utvrđeno da je do takve povrede odredbi zaista došlo, panel će preći na ocenjivanje drugog dela kriterijuma i razmotriti dva alternativna uslova propisana pravilom 138(2)(a)-(b) Pravilnika.¹⁷⁶

77. Panel podseća na to da su standardi međunarodnog prava ljudskih prava kojima se štiti pravo na pravično suđenje garantovani članom 6 EKLjP.¹⁷⁷ Članom 6(3)(a) EKLjP ne nameću se konkretni formalni uslovi za način na koji će optuženi biti

---

¹⁷⁴ Najava žalbe, žalbeni razlog 1B, fusnota 2, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 238, gde je pretresni panel zaključio da „ne krši prava optuženog ako izjavu koju je on dao tužilaštvu koristi za potrebe izricanja presude“. V. takođe gore, fusnotu 155.

¹⁷⁵ V. gore, stav 29. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 32(i).

¹⁷⁶ V. npr. odluku o prihvatanju materijala prema članu 37 i drugog materijala, stav 21.

¹⁷⁷ V. naročito član 6(3)(a) EKLjP, kojim se garantuje pravo svakog čoveka „da bez odlaganja, detaljno i na jeziku koji razume bude obavешten o prirodi i razlozima optužbi protiv njega“. V. takođe član 3(2)(e) Zakona.

obavešten o prirodi i razlozima optužbi protiv njega.¹⁷⁸ Licu s kojim se razgovor obavlja kao sa osumnjičenim po pravilu se saopštava manje pojedinosti nego što je potrebno saopštiti licu s kojim se razgovor obavlja po podizanju optužnice protiv njega.¹⁷⁹ To je u skladu sa stavom Evropskog suda za ljudska prava da primena člana 6(3)(a) EKLP u istražnoj fazi postupka, kao i obim informacija na koje se odnosi ta odredba, zavisi od konkretnih prilika u datom predmetu.¹⁸⁰ Osim toga, panel podseća na to da pravo lica na pravično suđenje iz člana 6 EKLP obuhvata i pravo lica da bude obavešteno o tome da tokom razgovora u svojstvu osumnjičenog ima pravo na zaštitu od samooptuživanja i pravo da se brani ćutanjem.¹⁸¹

78. Panel Apelacionog suda napominje da je pretresni panel u prvostepenoj presudi podsetio na to da se izjava koju je optuženi dao u svojstvu osumnjičenog „može uzeti u razmatranje“.¹⁸² Naglašavajući da nije ustanovio povredu Zakona ili Pravilnika povezanu s tom izjavom i da odbrana nije osporila njenu dopuštenost ili njeno korišćenje tokom suđenja, pretresni panel je konstatovao da time što se u prvostepenoj presudi pozvao na izjavu datu u svojstvu osumnjičenog nisu prekršena prava optuženog.¹⁸³

79. Kad je odlučivao o dopuštenosti izjave koju je Mustafa dao u svojstvu osumnjičenog, pretresni panel je u odluci o prihvatanju materijala prema članu 37 i drugog materijala napomenuo da je Mustafa na početku razgovora s tužilaštvom obavešten, na jeziku koji govori i razume, i o tome da postoje osnovi sumnje da je izvršio krivično delo iz nadležnosti Specijalizovanih veća, a Mustafa je potvrdio da je

---

¹⁷⁸ Odluka po žalbi u vezi s ranijim izjavama u predmetu *Šalja*, stav 42.

¹⁷⁹ Odluka po žalbi u vezi s ranijim izjavama u predmetu *Šalja*, stav 43.

¹⁸⁰ Odluka po žalbi u vezi s ranijim izjavama u predmetu *Šalja*, stav 43.

¹⁸¹ Presuda u predmetu *Ibrahim and Others*, stav 272. V. takođe presudu u predmetu *O'Halloran and Francis*, stav 45; presudu u predmetu *Murray*, stav 45.

¹⁸² Prvostepena presuda, stav 235, gde se upućuje na odluku o prihvatanju materijala prema članu 37 i drugog materijala, stavove 23, 26(f).

¹⁸³ Prvostepena presuda, stav 238.

razumeo i svoja prava i svoje obaveze.¹⁸⁴ Osim toga, Mustafa je, uz pomoć prevodioca i u prisustvu branioca, obavešten o tome da ima pravo da se brani ćutanjem i pravo da sam izabere branioca.¹⁸⁵

80. Panel Apelacionog suda podseća na to da se u članu 38(3)(a) Zakona zahteva da osumnjičeno lice prilikom ispitivanja od strane tužilaštva bude obavešteno o tome „da postoje osnovi sumnje da je izvrši[1]o krivično delo iz nadležnosti Specijalizovanih veća“. Mustafa je o tome na sličan način obavešten na početku razgovora s tužilaštvom.¹⁸⁶ Panel smatra da je Mustafa bio obavešten na način koji ispunjava uslov iz člana 38(3)(a) Zakona, te da tužilaštvo nije bilo dužno da mu saopštava druge pojedinosti.

81. Dalje, panel Apelacionog suda podseća na to da je članom 38(3)(b) Zakona izričito predviđeno da se osumnjičeni koga tužilaštvo ispituje obaveštava o tome da ima „pravo da se brani ćutanjem“ i da bude upozoren da se svaka njegova izjava „može koristiti kao dokaz“. Panel napominje da je Mustafa na sličan način obavešten i tokom razgovora,¹⁸⁷ te stoga smatra da je on valjano obavešten i da je uslov iz člana 38(3)(b) Zakona ispunjen.

82. S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda se uverio da je izjava koju je Mustafa dao u svojstvu osumnjičenog dobijena u skladu sa članom 38(3)(a) i (b) Zakona i pravilom 43 Pravilnika, kojima se regulišu prava osumnjičenih pred Specijalizovanim većima. Pošto je ustanovio da nisu prekršeni ni Zakon, ni Pravilnik, ni standardi međunarodnog prava ljudskih prava, panel Apelacionog suda neće

---

¹⁸⁴ Odluka o prihvatanju materijala prema članu 37 i drugog materijala, stav 22, gde se upućuje na P00111 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 3-4, i P00118 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 32.

¹⁸⁵ Odluka o prihvatanju materijala prema članu 37 i drugog materijala, stav 22.

¹⁸⁶ P00111 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 3.

¹⁸⁷ P00111 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 3. V. takođe P00118 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 32.

razmatrati drugi deo kriterijuma predviđen pravilom 138(2) Pravilnika, pa shodno tome odbacuje Mustafine tvrdnje o dopuštenosti te izjave.

83. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je pretresni panel pogrešio kad se pozvao na izjavu koju je on dao u svojstvu osumnjičenog,¹⁸⁸ panel Apelacionog suda napominje da Mustafa nije dalje razradio argumente u prilog toj uopštenoj tvrdnji.¹⁸⁹ Stoga panel Apelacionog suda konstatuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno zaključio da je ta izjava „izuzetno relevant[na], autentič[na] i da je saglas[na] sa drugim dokazima” relevantnim za ovaj predmet.¹⁹⁰ Shodno tome, odgovarajuće Mustafine tvrdnje se odbijaju.

84. S obzirom na navedeno, Panel Apelacionog suda odbija Mustafin žalbeni razlog 1B.

C. GREŠKE PRETRESNOG VEĆA U ZAKLJUČCIMA O DOPUŠTENOSTI I RELEVANTNOSTI
RADNJE PREPOZNAVANJA OPTUŽENOG NA FOTOGRAFIJAMA POKAZANIM U SUDNICI
(ŽALBENI RAZLOG 1C)

85. Pretresni panel je prihvatio i pozvao se na dokaznu radnju izvedenu tokom svedočenja svedoka W01679, koji je na fotografijama koje su mu pokazane u sudnici prepoznao Mustafu.¹⁹¹ Mustafa taj dokaz osporava i tvrdi da je obavljeno prepoznavanje bilo nepropisno, te da je taj dokaz trebalo izuzeti, u skladu s pravilom 138 Pravilnika.¹⁹² Tužilaštvo i zastupnik žrtava u svojim odgovorima tvrde da Mustafa

---

¹⁸⁸ Najava žalbe, žalbeni razlog 1B, stav 4; žalbeni podnesak, stavovi 23-24, 26.

¹⁸⁹ Ipak, panel konstatuje da Mustafa i u okviru žalbenog razloga 2B i žalbenog razloga 2I iznosi neke navode kojima osporava svoju izjavu u svojstvu osumnjičenog. V. žalbeni podnesak, stavove 90, 182-187. O tim navodima, koji se zasnivaju na drugim žalbenim razlozima, panel će govoriti kad bude razmatrao pomenute žalbene razloge. V. dole, stavove 190, 276.

¹⁹⁰ Prvostepena presuda, stav 236.

¹⁹¹ Prvostepena presuda, stav 541.

¹⁹² Žalbeni podnesak, stavovi 27-30; replika odbrane, stavovi 41-44. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 1C, stav 4. Panel primećuje da Mustafa u najavi žalbe upućuje na stavove 404 i 541 prvostepene presude. Međutim, u stavu 404 govori se o tome da je svedok W01679 prepoznao jednog drugog

nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u tome što se oslonio na dokaznu radnju prepoznavanja obavljenu u sudnici.¹⁹³

1. Navodi strana i učesnika u postupku

86. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je prihvatio iskaz svedoka W01679 u sudnici da na fotografiji prepoznaje Mustafu, jer taj dokaz nema nikakvu dokaznu vrednost, pa ga je trebalo izuzeti u skladu s pravilom 138 Pravilnika.¹⁹⁴ Mustafa, konkretno, tvrdi sledeće: (i) fotografije pokazane svedoku W01679 mogle su se videti i u kosovskim medijima i prilikom javnog uvodnog izlaganja tužilaštva, čime je vrednost dokazne radnje prepoznavanja dovedena u pitanje; i (ii) pitanja koja je pretresni panel postavljao svedoku W01679 o fotografijama bila su pristrasna, odnosno svedok je „naveden“ na takav odgovor.¹⁹⁵ Mustafa, dalje, tvrdi da je stoga „neetično“ to što je kao dokaz prihvaćena radnja prepoznavanja koju je svedok W01679 obavio u sudnici, da je time prekršeno pravilo 139(2) Pravilnika i „ozbiljno narušen integritet postupka“.¹⁹⁶ Shodno tome, Mustafa smatra da je pretresni panel pogrešio kad je prihvatio izjavu svedoka W01679 u sudnici da prepoznaje Mustafu na

---

izvršioca, g. Brahima Mehmetaja (u daljem tekstu: g. Mehmetaj), a ne Mustafu. V. najavu žalbe, žalbeni razlog 1C, fusnotu 3.

¹⁹³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 53-57; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 11-12, 14.

¹⁹⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 27-29; replika odbrane, stavovi 41-42; najava žalbe, žalbeni razlog 1C, stav 4. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa u stavu 27(c) žalbenog podneska, gde tvrdi da pomenuti dokaz treba izuzeti zato što nema dokaznu vrednost, upućuje na pravilo 138(2) Pravilnika, dok je za to pitanje zapravo relevantno pravilo 138(1) Pravilnika. Panel Apelacionog suda će Mustafine tvrdnje oceniti sa stanovišta ispravne pravne odredbe.

¹⁹⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 27, 29.

¹⁹⁶ Žalbeni podnesak, stav 29; replika odbrane, stavovi 43-44. Panel Apelacionog suda napominje da Mustafa u stavu 29 žalbenog podneska upućuje na pravilo 139(2) Pravilnika i tvrdi da je time što je radnja prepoznavanja koju je obavio svedok W01679 prihvaćena kao dokaz „ozbiljno narušen integritet postupka“, što je zapravo formulacija iz pravila 138(2) Pravilnika. Panel Apelacionog suda će Mustafine tvrdnje oceniti sa stanovišta ispravne pravne odredbe.

fotografiji i da to prvostepenu presudu čini pogrešnom u pogledu dokazne radnje prepoznavanja.¹⁹⁷

87. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafine tvrdnje treba odbaciti *in limine* zato što Mustafa na radnju prepoznavanja obavljenu u sudnici nije uložio prigovor u trenutku u kom je pretresni panel ispitivao svedoka W01679 i zato što to pitanje nije razjasnio sa svedokom tokom svedočenja.¹⁹⁸ Dalje, tužilaštvo tvrdi (i) da su Mustafine tvrdnje o kršenju pravila 139(2) Pravilnika i pristrasnom razmatranju njegovih tvrdnji u tom pogledu nepotkrepljene i da izlaze izvan okvira najave žalbe, te da ih treba odbaciti bez daljeg razmatranja,¹⁹⁹ i (ii) da je Mustafina tvrdnja o kršenju pravila 138(2) Pravilnika hipotetička i nepotkrepljena, pošto Mustafa nije pitao svedoka W01679 da li je tu fotografiju već video, niti je izneo druge dokaze kojima bi potkrepio svoju primedbu.²⁰⁰ Tužilaštvo tvrdi da iskaz kojim je svedok W01679 potvrdio identitet optuženog ispunjava kriterijume za prihvatanje dokaza i da je ionako služio samo da bi se potkrepili drugi dokazi na osnovu kojih je potvrđen Mustafin identitet.²⁰¹

88. Zastupnik žrtava u odgovoru tvrdi da je pretresni panel iskaz kojim je svedok W01679 potvrdio Mustafin identitet ispravno ocenio u kontekstu svih dokaza, kako je to i predviđeno pravilom 139(2) Pravilnika.²⁰² Osim toga, zastupnik žrtava tvrdi da pretresni panel prilikom ocenjivanja pouzdanosti svedočenja svedoka W01679 nije „pridao poseban značaj“ prepoznavanju obavljenom u sudnici niti se oslonio na to što je svedok W01679 prepoznao Mustafu na nekoj javno dostupnoj fotografiji.²⁰³

---

¹⁹⁷ Žalbeni podnesak, stav 30; replika odbrane, stavovi 43-44. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 38.

¹⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 53.

¹⁹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 54-55. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 58.

²⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 54, 56.

²⁰¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 57.

²⁰² Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 10-11.

²⁰³ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 12, 14.

89. Mustafa u replici kaže da je pretresni panel pogrešio kad je uzeo u obzir „nedvosmisleno“ prepoznavanje optuženog od strane svedoka W01679, jer je svedok W01679 zapravo samo rekao da osoba na fotografiji „liči na optuženog“.²⁰⁴ Mustafa tvrdi da iskaz ovog svedoka ne daje osnova za takav zaključak pretresnog panela i da je stoga pretresni panel doneo pogrešnu ocenu dokazne radnje prepoznavanja obavljene u sudnici, te da je pogrešio što je uvažio taj dokaz.²⁰⁵

2. Ocena panela Apelacionog suda

90. Panel Apelacionog suda pre svega primećuje da se Mustafa na suđenju nije usprotivio prihvatanju iskaza u kom je svedok W01679 u sudnici potvrdio Mustafin identitet na osnovu fotografije, niti je Mustafa taj dokaz o identitetu doveo u pitanje u svom završnom podnesku ili u završnoj reči.²⁰⁶ Osim toga, Mustafa nije pokazao ni da postoje posebne okolnosti zbog kojih bi bilo opravdano uzeti u obzir njegove tvrdnje. Shodno tome, panel Apelacionog suda konstatuje da se Mustafa odrekao prava da to pitanje pokrene u žalbenom postupku²⁰⁷ i bez daljeg razmatranja odbacuje njegove tvrdnje o nedopuštenosti obavljene radnje prepoznavanja prema pravilu 138 Pravilnika.

91. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je pretresni panel pogrešio u oceni dokazne radnje prepoznavanja koju je svedok W01679 obavio u sudnici, te da je pogrešio što je uvažio taj dokaz,²⁰⁸ panel Apelacionog suda napominje da te Mustafine tvrdnje izlaze iz okvira najave žalbe, zbog čega ih treba odbaciti bez daljeg razmatranja.²⁰⁹ Panel

---

²⁰⁴ Replika odbrane, stavovi 41-42.

²⁰⁵ Replika odbrane, stavovi 43-44.

²⁰⁶ Iako je odbrana posle svedokovog svedočenja napomenula da su fotografije bile objavljene u medijima, panel Apelacionog suda primećuje da se odbrana nije usprotivila njihovom prihvatanju u dokaze niti je kasnije osporila njihovu dopuštenost kao dokaza. V. engleski transkript (W01679), 5. oktobar 2021, str. 1005, 1014.

²⁰⁷ V. gore, stav 30.

²⁰⁸ V. žalbeni podnesak, stav 30; repliku odbrane, stavove 43-44.

²⁰⁹ Najava žalbe, žalbeni razlog 1C, stav 4, gde Mustafa osporava dopuštenost radnje prepoznavanja u sudnici i tvrdi da ona „nema nikakvu dokaznu vrednost, te da je, u skladu s tim, treba izuzeti prema

Apelacionog suda smatra da je pretresni panel pažljivo ocenio pouzdanost svedočenja svedoka W01679 u kontekstu drugih dokaza u spisu i da je iskaz kojim je svedok W01679 potvrdio identitet optuženog uzeo s oprezom.²¹⁰ Naime, pretresni panel je konstatovao da svedok W01679 optuženog nije identifikovao po imenu nego kao „komandanta Caljija“ i da ga u to vreme nije poznavao, ali da se njegovo svedočenje podudara s drugim dokazima koji su izvedeni tokom suđenja i koji ukazuju da je Mustafa u inkriminisanom periodu bio jedini komandant jedinice BIA. Svedočenje svedoka W01679 podudara se i sa svedočenjima drugih svedoka koji potvrđuju da je Mustafin nadimak bio „Calji“, što je, uostalom, priznao i sam Mustafa.²¹¹ Pretresni panel je potom zaključio da potvrda Mustafinog identiteta koju je dao svedok W01679 potkrepljuje „brojne dokaze koji ukazuju na to da je dotični komandant bio upravo optuženi“.²¹² S obzirom na to, panel Apelacionog suda smatra da pretresni panel nije pridao neopravdani značaj iskazu svedoka W01679 da je čovek na jednoj fotografiji koja mu je pokazana Mustafa.

92. Čak i da su Mustafine tvrdnje propisno iznete, panel Apelacionog suda, s obzirom na navedeno, konstatuje da optuženi nije pokazao da je pretresni panel pogrešno ocenio radnju prepoznavanja koju je svedok W01679 obavio u sudnici na

---

pravilu 138“ Pravidnika. Panel primećuje da Mustafa u najavi žalbe ne osporava to što se pretresni panel oslonio na taj dokaz.

²¹⁰ Panel Apelacionog suda podseća na to da pretresni panel po slobodnoj oceni odlučuje o dokaznom značaju radnje prepoznavanja optuženog. V. drugostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić*, stav 187. Međutim, ako optuženog prepoznaje svedok koji ga je video u otežanim okolnostima, na primer, u mraku, u situaciji kada mu je pogled bio zaklonjen, kada je bio bolestan ili bez svesti, ili ga je video samo na tren, takva radnja prepoznavanja mora se oceniti s naročitim oprezom. V. drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 382; drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj et al.*, stavove 152-156; drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić et al.*, stavove 39-40. Pretresni panel tada mora da iznese obrazloženje, u kom će jasno izložiti faktore koji idu u prilog prihvatanju takvog dokaza, ali i faktore koji se nepovoljno odražavaju na njegovu pouzdanost. V. drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj et al.*, stavove 152-156; drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić et al.*, stavove 39-40.

²¹¹ Prvostepena presuda, stavovi 340, 541.

²¹² Prvostepena presuda, stav 542.

osnovu pokazanih fotografija niti da je pogrešio što se oslonio na taj dokaz, pa panel Apelacionog suda, shodno tome, odbija Mustafin žalbeni razlog 1C.

D. GREŠKE PRETRESNOG VEĆA U OCENI I ZAKLJUČKU O RELEVANTNOSTI SPISKA ZATVORENIKA (ŽALBENI RAZLOG 1D)

93. Pretresni panel se u prvostepenoj presudi²¹³ pozvao na spisak zatvorenika.²¹⁴ Mustafa to osporava i tvrdi da kod tog dokumenta ne postoje obeležja autentičnosti i pouzdanosti i da on ne može biti osnov za zaključke pretresnog panela.²¹⁵ Tužilaštvo odgovora da se Mustafa odrekao prava da osporava dopuštenost tog dokaza jer to pitanje nije pokrenuo na suđenju, kao i da nije pokazao da je pretresni panel pogrešio kad se oslonio na taj dokument.²¹⁶

1. Navodi strana u postupku

94. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad se pozvao na spisak zatvorenika, budući da taj spisak nema obeležja autentičnosti i pouzdanosti.²¹⁷ Konkretno, Mustafa tvrdi sledeće: (i) podaci zabeleženi o svedocima W01679, W03593 i W03594 mogli su biti falsifikovani; (ii) na suđenju je trebalo obaviti veštačenje autentičnosti i pouzdanosti tog dokumenta, što nije učinjeno; (iii) spisak zatvorenika ne može biti osnov za zaključke pretresnog panela o mestu na kom su se nalazili zatvorenici i o njihovom prisustvu na imanju u Zlašu; (iv) to što na tom dokumentu stoji rukom pisana napomena „za Caljija“ ne može biti osnov za zaključke pretresnog panela o Mustafinom prisustvu na imanju; i (v) nisu utvrđena obeležja autentičnosti

---

²¹³ Prvostepena presuda, stavovi 225-228. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 389, 394, 396, 400, 403, 413, 424, 433, 436, 465, 475, 490-492, 534.

²¹⁴ P00305 (poverljivo). Spisak zatvorenika „čini zbirka rukom pisanih beležaka iz veće kolekcije materijala koji su srpske snage zaplenile u različitim bazama OVK na Kosovu tokom 1998. i 1999, i koji je zatim predat MKSJ-u, a potom Specijalnoj istražnoj radnoj grupi, preteći Specijalizovanog tužilaštva“. V. prvostepenu presudu, stav 225.

²¹⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 31-32; replika odbrane, stavovi 45-46.

²¹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 59-61.

²¹⁷ Žalbeni podnesak, stav 31; najava žalbe, žalbeni razlog 1D, stav 4; replika odbrane, stav 45.

poput (a) porekla, (b) organa vlasti ili izvora i (c) kontinuiteta nadzora.²¹⁸ Mustafa tvrdi da takve greške prvostepenu presudu čine nevažećom u delu koji se odnosi na taj dokaz i da „diskredituju činjenice“ utvrđene na osnovu tog dokaza i u vezi s njim.²¹⁹ Mustafa tvrdi i da su se na osnovu tih dokaza mogli izvesti drugi razumni zaključci.²²⁰

95. Tužilaštvo odgovara da Mustafa prihvatanje spiska zatvorenika nije osporio na suđenju, već da je tek u završnoj reči o tome izneo „dvosmislene argumente“ ne pominjući navodne „falsifikovane podatke koji su uneti“, „potrebu za veštačenjem“ ili rukom pisanu napomenu s „Mustafinim nadimkom na spisku“.²²¹ Tužilaštvo tvrdi da se Mustafa stoga odrekao prava da to pitanje pokreće u žalbenom postupku i da njegove tvrdnje treba odbaciti.²²² U svakom slučaju, tužilaštvo smatra da Mustafa iznosi puko neslaganje s ocenom dokaza koju je dao pretresni panel, ali da ne uspeva da pokaže koje konkretne zaključke greška prvostepenog panela čini manjkavim i kakve to posledice ima na ishod odluke.²²³

2. Ocena panela Apelacionog suda

96. Panel Apelacionog suda podseća na to da je tužilaštvo 4. februara 2022. na osnovu člana 37 Zakona predložilo da se u spis predmeta uvedu dokazi prikupljeni pre osnivanja Specijalizovanih veća, a među njima i spisak zatvorenika.²²⁴

---

²¹⁸ Žalbeni podnesak, stav 31; replika odbrane, stavovi 45-46. V. takođe engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 139.

²¹⁹ Žalbeni podnesak, stav 32.

²²⁰ Žalbeni podnesak, stav 32.

²²¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 59.

²²² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 59.

²²³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 60-61.

²²⁴ Zahtev tužilaštva u vezi s materijalom prema članu 37; prilog 1 uz zahtev tužilaštva za prihvatanje materijala prema članu 37.

97. Dana 29. marta 2022. pretresni panel je doneo odluku u kojoj je, pored ostalog, ocenio i dopuštenost spiska zatvorenika i prihvatio taj dokument kao dokaz.²²⁵

98. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa sada iznosi primedbe na autentičnost spiska zatvorenika i na to što se pretresni panel pozvao na njega, ali da na njegovo prihvatanje nije uložio prigovor tokom prvostepenog postupka, iako je za to imao dovoljno prilike. Konkretno, panel Apelacionog suda napominje sledeće: (i) Mustafa nije ni odgovorio na zahtev tužilaštva da se taj dokument prihvati, niti je osporio odluku pretresnog panela o tome²²⁶ i (ii) nije osporio autentičnost tog dokumenta ni u završnom podnesku ni u završnoj reči.²²⁷ Umesto toga, Mustafa je spisak zatvorenika samo pomenuo u svojoj završnoj reči, kad je osporavao tvrdnje tužilaštva zbog nedoslednosti koje postoje između datumâ na spisku zatvorenika i toka događaja koji je iznelo tužilaštvo,²²⁸ i samo je neodređeno ukazao na mogućnost da spisak zatvorenika nije „tačan“ i da stoga nema nikakvu dokaznu vrednost.²²⁹ Panel smatra da se iznošenje tako uopštenih tvrdnji ne može uzeti za osporavanje dokaza i da se u nedostatku formalnog prigovora Mustafa u principu odrekao prava da to pitanje pokreće u žalbenom postupku.²³⁰ Uprkos tome, panel Apelacionog suda će načiniti izuzetak i iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde razmotriti Mustafine tvrdnje.

---

²²⁵ Odluka o materijalu korišćenom tokom svedočenja svedoka W04484, W04485 i W04849 i materijalu prema članu 37, stavovi 21-23, 25; prilog 1 uz odluku o materijalu korišćenom tokom ispitivanja svedoka W04484, W04485 i W04849 i materijalu prema članu 37, str. 3.

²²⁶ Odluka o materijalu korišćenom tokom svedočenja svedoka W04484, W04485 i W04849 i materijalu prema članu 37, stavovi 7, 23.

²²⁷ Iako je tokom završne reči pokrenuo pitanje dokazne vrednosti spiska zatvorenika, Mustafa nije izričito osporio autentičnost tog dokumenta. V. engleski transkript, 14. septembar 2022, str. 4711-4713.

²²⁸ Engleski transkript, 14. septembar 2022, str. 4710, 4712; engleski transkript, 15. septembar 2022, str. 4839.

²²⁹ Engleski transkript, 14. septembar 2022, str. 4713: „Znači, ako je dokument pod nazivom ‘Spisak zatvorenika’ tačan, onda se tu ne radi o četvrtom /mesecu/. Sudeći po tom dokumentu, u pitanju je drugi /mesec/. Onda zaključak glasi da spisak zatvorenika nije tačan i da nema dokaznu vrednost i da u tom smislu njime ništa ne može da se potkrepi.”

²³⁰ V. gore, stav 30.

99. Panel Apelacionog suda naglašava da pretresni panel ima široka diskreciona prava kad odlučuje o autentičnosti nekog dokumenta.²³¹ S tim u vezi, panel Apelacionog suda podseća da apsolutni dokaz o autentičnosti nije uslov za usvajanje dokaza, već jedan od faktora koji pretresni panel razmatra kada odlučuje o njegovoj dokaznoj snazi.²³²

100. Panel Apelacionog suda najpre će razmotriti Mustafine tvrdnje da pretresni panel, ocenjujući spisak zatvorenika, nije razmotrio obeležja autentičnosti poput (i) porekla, (ii) organa vlasti ili izvora i (iii) kontinuiteta nadzora, kao ni mogućnost da su podaci zabeleženi u dokumentu falsifikovani.²³³ Međutim, panel Apelacionog suda primećuje da pretresni panel, suprotno onom što Mustafa tvrdi, jeste uzeo u obzir poreklo spiska zatvorenika i opisani kontinuitet nadzora, i da je napomenuo da taj dokument „čini zbirka rukom pisanih beležaka iz veće kolekcije materijala koji su srpske snage zaplenile u različitim bazama OVK na Kosovu tokom 1998. i 1999, i koji je zatim predat MKSJ-u, a potom Specijalnoj istražnoj radnoj grupi, preteći Specijalizovanog tužilaštva”.²³⁴

101. Što se tiče organa vlasti ili izvora, pretresni panel je zaključio da kod spiska zatvorenika ne postoji ništa što bi ukazivalo na njegovog autora (na primer, potpis, logotip ili datum), ali da postoje „brojne pojedinosti koje ga čine autentičnim i pouzdanim”.²³⁵ Konkretno, pretresni panel je zaključio da su na spisku zatvorenika tačno navedeni lični podaci i datum hapšenja svedoka W01679, W03593, W03594,

---

²³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*, stav 39; drugostepena presuda u predmetu *Delalić et al.*, stav 533.

²³² Odluka po žalbi na odluku o usvajanju pismenih dokaza u predmetu *Prlić et al.*, stavovi 34-35, gde se upućuje na odluku po žalbi odbrane u vezi sa svedokom veštakom u predmetu *Popović et al.*, stav 22 i odluka o odobrenju za ulaganje žalbe na odluku o dopuštenosti dokaza u predmetu *Delalić et al.*, stav 20.

²³³ Žalbeni podnesak, stav 31(a), (h).

²³⁴ Prvostepena presuda, stav 225, gde se upućuje na obaveštenje tužilaštva o obelodanjivanju u skladu s pravilom 102, stavove 2-3. V. takođe odluku o materijalu korišćenom tokom svedočenja svedoka W04484, W04485 i W04849 i materijalu prema članu 37, stavove 21-23, 25(d).

²³⁵ Prvostepena presuda, stav 226.

zatim čoveka koga su kasnije ubili i drugih zatvorenika, te da taj dokument svojim sadržajem potkrepljuje svedočenja nekoliko svedoka i druge dokumentarne dokaze o prisustvu zatvorenika na imanju u Zlašu.²³⁶ Dalje, pretresni panel je konstatovao da na spisku zatvorenika postoji i rukom pisana napomena „za Caljija“, što je tokom inkriminisamog perioda bio Mustafin nadimak, kao što je panel ustanovio i što su potvrdili i Mustafa i više drugih izvora.²³⁷ Pretresni panel je zaključio da su „informacije kao što su lični podaci zatvorenika i pojedinosti o njihovom saslušanju mogli da prikupe samo ljudi koji su znali da su ta lica zatvorena“, pa je, shodno tome, zaključio da je spisak zatvorenika „dokument nastao u predmetno vreme“ i da je vrlo mala verovatnoća da je on krivotvoren, ili čak izmenjen nakon datih događaja.²³⁸

102. Panel Apelacionog suda ne nalazi nikakvu grešku u zaključku pretresnog panela da, uprkos nedostatku izvesnih obeležja autentičnosti, postoji dovoljno drugih obeležja autentičnosti koja govore u prilog pouzdanosti dokumenta. Osim toga, Mustafa nije potkrepio svoju tvrdnju da pretresni panel zbog takvih nedostataka nije smeo da uvaži spisak zatvorenika. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija Mustafine tvrdnje o tome da je pretresni panel pogrešio u oceni autentičnosti spiska zatvorenika.

103. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je autentičnost i pouzdanost spiska zatvorenika morao da oceni veštak,²³⁹ panel Apelacionog suda podseća na to da se veštaci pozivaju da bi izneli stručno znanje koje će sudijama pomoći da razumeju dokaze koji su im predočeni.²⁴⁰ Veštačenje, međutim, ne sme da uzurpira ulogu pretresnog panela kao instance koja donosi konačnu odluku o činjeničnim i pravnim pitanjima.²⁴¹ Panel

---

²³⁶ Prvostepena presuda, stav 226.

²³⁷ Prvostepena presuda, stav 226. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 340, 541, 551-552.

²³⁸ Prvostepena presuda, stav 227.

²³⁹ Žalbeni podnesak, stav 31(b). V. takođe repliku odbrane, stav 45.

²⁴⁰ Odluka po žalbi o svedocima odbrane u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 28. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 375; drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana et al.*, stav 198.

²⁴¹ Odluka po žalbi o svedocima odbrane u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 26. V. takođe odluku o veštacima u predmetu *Ntaganda*, stav 8; odluka o izveštaju veštaka u predmetu *Ruto et al.*, stav 12.

Apelacionog suda smatra da ocena autentičnosti i pouzdanosti nekog dokumenta spada u domen obaveza pretresnog panela i da veštačenje nije *neophodno* ako pretresni panel, kao u ovom slučaju, odluku može da donese i na osnovu svog znanja i stručnosti. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija te Mustafine tvrdnje.

104. Mustafa zatim tvrdi da spisak zatvorenika ne može biti osnov za zaključke pretresnog panela o prisustvu zatvorenikâ na imanju u Zlašu i mestu na kom su se oni nalazili, kao ni za zaključke o Mustafinom prisustvu na tom imanju u inkriminisanom periodu.²⁴² S tim u vezi, panel Apelacionog suda najpre primećuje da pretresni panel svoj zaključak da dokazi potvrđuju prisustvo optuženog na imanju u Zlašu nije izveo na osnovu spiska zatvorenika, već na osnovu dokazne radnje prepoznavanja optuženog od strane svedoka, drugih svedočenja, i priznanja samog Mustafe, što sve zajedno jasno potvrđuje njegovu ulogu u jedinici BIA i činjenicu da je koristio nadimak „Calji”.²⁴³ Što se tiče zaključaka pretresnog panela o prisustvu zatvorenika na imanju u Zlašu, panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa ignoriše znatan broj drugih dokaza o tome; osim toga, pretresni panel je prilikom donošenja tih zaključaka spisak zatvorenika uvažio samo kao potvrdu tih drugih dokaza.²⁴⁴ I na kraju, Mustafa nije pokazao kako bi taj navodno pogrešan zaključak pretresnog panela mogao da dovede do drugačije odluke. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija ove Mustafine tvrdnje.

105. S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda zaključuje da Mustafa svojim tvrdnjama, čak i da su propisno iznete, ne pokazuje da je pretresni panel pogrešio u oceni spiska zatvorenika i u tome što se na taj spisak oslonio, pa, shodno tome, odbija Mustafin žalbeni razlog 1D.

---

²⁴² Žalbeni podnesak, stav 31(c)-(g); replika odbrane, stav 46.

²⁴³ V. npr. prvostepenu presudu, stavove 341, 349, 352, 468-473, 541-542, 545, 551-554, 556.

²⁴⁴ V. prvostepenu presudu, stavove 226, 389, 394, 397, 400, 413, 424, 436, 465, 475, 490-492.

E. GREŠKE PRETRESNOG PANELA U PRIHVATANJU I OSLANJANJU NA PISMENE IZJAVE SVEDOKA W04648 I W04712 I „USMENU IZJAVU“ [BRISANO] (ŽALBENI RAZLOG 1E)

106. Pretresni panel je pismenu izjavu svedoka W04648 prihvatio na osnovu pravila 155(1) Pravilnika, a pismenu izjavu svedoka W04712 na osnovu pravila 153(1) Pravilnika,²⁴⁵ dok je preko svedočenja svedokinje W04390 prihvatio izjave [BRISANO] zasnovane na informacijama iz druge ruke. Pretresni panel je sve te izjave uvažio pri odlučivanju.²⁴⁶ Mustafa osporava dokaznu vrednost tih izjava,²⁴⁷ dok tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima tvrde da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio time što se oslonio na njih pri odlučivanju.²⁴⁸

1. Navodi strana i učesnika u postupku

107. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je prihvatio pismene izjave svedoka W04648 i W04712 i „usmenu izjavu“ [BRISANO] i kad im je pridao značaj pri odlučivanju.²⁴⁹ Mustafa tvrdi da izjave tih svedoka nemaju nikakvu dokaznu vrednost i da ih je trebalo izuzeti, ili im makar nije trebalo pripisati nikakvu dokaznu snagu.²⁵⁰ Mustafa tu tvrdnju potkrepljuje time što ti svedoci nisu lično videli sporne događaje na imanju, kao ni događaje koji su doveli do smrti žrtve ubistva.²⁵¹ Dalje, Mustafa napominje da je svedok W04648 u međuvremenu preminuo, pa se njegova izjava ne može proveriti.²⁵² Shodno tome, Mustafa tvrdi da to što se pretresni panel oslonio na

---

²⁴⁵ Prvostepena presuda, stavovi 91, 99. V. takođe odluku po zahtevu tužilaštva prema pravilu 155, stav 16(b), u kojoj je, između ostalih, prihvaćen dokazni predmet P00001 (W04648) (poverljivo); odluka po zahtevu tužilaštva prema pravilu 153, stav 37(b), u kojoj su, između ostalih, prihvaćeni dokazni predmeti P00013 (W04712) (poverljivo) i P00014 (W04712) (poverljivo).

²⁴⁶ Prvostepena presuda, stav 461, gde se upućuje na engleski transkript (W04390), 24. novembar 2021, str. 1861-1865 (redigovano).

²⁴⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 34, 36-39.

²⁴⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 63; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 18, 20.

²⁴⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 33-39; najava žalbe, žalbeni razlog 1E, stav 4; replika odbrane, stavovi 48-51.

²⁵⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 34, 36-38; najava žalbe, stav 4.

²⁵¹ Žalbeni podnesak, stavovi 37-38; replika odbrane, stavovi 48-49.

²⁵² Žalbeni podnesak, stav 35. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa u žalbenom podnesku greškom navodi da je svedok W04712 preminuo, dok je zapravo preminuo svedok W04648, čija je izjava prihvaćena na osnovu pravila 155 Pravilnika. Međutim, u replici odbrane Mustafa i sam ukazuje na tu

te izjave poništava prvostepenu presudu u delu koji se tiče uzroka i okolnosti smrti žrtve ubistva.²⁵³

108. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao grešku i da njegove tvrdnje shodno tome treba odbaciti.²⁵⁴ Tužilaštvo tvrdi da Mustafa nije potkrepio tvrdnju da se izjava svedoka W04648 ne može proveriti i da je izjava svedoka W04712 irelevantna, kao što i greši kad tvrdi da [BRISANO], pošto [BRISANO].²⁵⁵ Dalje, tužilaštvo tvrdi i sledeće: (i) Mustafa nije osporio prihvatanje pismene izjave svedoka W04648; (ii) ono što je Mustafa tokom suđenja izneo o izjavi svedoka W04712 ne odgovara onom što je izneo u žalbenom postupku; i (iii) Mustafa ni u završnom podnesku ni u završnoj reči nije pomenuo pismene izjave.²⁵⁶ Zato tužilaštvo tvrdi da se Mustafa odrekao prava da uloži žalbu na to što je pretresni panel te dokumente prihvatio i pozvao se na njih.²⁵⁷ Osim toga, tužilaštvo tvrdi i da Mustafa nije pokazao kako bi te navodne greške mogle izmeniti ishod suđenja.²⁵⁸

109. Zastupnik žrtava u odgovoru tvrdi da je pretresni panel valjano razmotrio sve relevantne faktore kad je, u skladu sa svojim diskrecionim pravom prema pravilu 153(1) Pravilnika, prihvatio pismenu izjavu svedoka W04712.²⁵⁹ Zastupnik žrtava navodi da iako se Mustafa usprotivio prihvatanju te izjave, on nije pokazao da je izjava nepouzdana ili da su njene potencijalno štetne posledice veće od njene dokazne snage.²⁶⁰ Kad je reč o oceni dokazne snage pismene izjave svedoka W04712, zastupnik žrtava tvrdi da je pretresni panel tu izjavu ispravno razmotrio u kontekstu drugih

---

svoju grešku u žalbenom podnesku. V. repliku odbrane, stavove 47, 121. V. takođe odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavove 16-17.

²⁵³ Žalbeni podnesak, stav 39.

²⁵⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 63-65.

²⁵⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, [BRISANO].

²⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 62.

²⁵⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 62.

²⁵⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 64.

²⁵⁹ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 18.

²⁶⁰ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 19.

izjava svedoka koje je potkrepljuju, a za ograničenu svrhu utvrđivanja „sveprisutne klime straha i zastrašivanja“ u kojoj su svedoci živeli.²⁶¹

110. U replici, Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad se pozvao na izjavu koju je svedok W04648 napisao sam, na izjavu koju je svedok W04712 dao tužilaštvu i na „usmenu izjavu“ [BRISANO], zato što njihove izjave nisu verodostojne i zato što nijedna od njih nije bila predmet unakrsnog ispitivanja niti je bila podvrgnuta „sličnoj proverii“.²⁶² I na kraju, Mustafa, kako bi pojasnio tvrdnju koju je izneo u žalbenom podnesku, napominje da [BRISANO] bio [BRISANO], da nije [BRISANO].²⁶³

2. Ocena panela Apelacionog suda

(a) Svedok W04648

111. Panel Apelacionog suda podseća na to da je tužilaštvo 13. septembra 2021. podnelo zahtev da se prethodne izjave svedoka W04648 i povezani dokumenti prihvate na osnovu pravila 155(1) Pravilnika.²⁶⁴

112. Dana 15. oktobra 2021. pretresni panel doneo je odluku o dopuštenosti pismenih izjava svedoka W04648 i usvojio ih.²⁶⁵

113. Panel Apelacionog suda primećuje da se Mustafa protivi tome što je pretresni panel usvojio pismenu izjavu svedoka W04648, ali da to pitanje prvi put pokreće tek u žalbi, iako je imao dovoljno prilike da to učini tokom prvostepenog postupka. Panel, konkretno, napominje da Mustafa (i) nije odgovorio na zahtev tužilaštva za usvajanje prethodnih izjava svedoka W04648 i povezanih dokumenata²⁶⁶ i da (ii) ni u završnom podnesku ni u završnoj reči nije osporio pismenu izjavu svedoka W04648. Iz

---

²⁶¹ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 20.

²⁶² Replika odbrane, stav 50.

²⁶³ Replika odbrane, stav 48. Panel Apelacionog suda napominje da je Mustafa ranije, u žalbenom podnesku, tvrdio da [BRISANO]. V. žalbeni podnesak, stav 38.

²⁶⁴ Zahtev tužilaštva prema pravilu 155.

²⁶⁵ Odluka po zahtevu tužilaštva prema pravilu 155, stav 16(b).

²⁶⁶ Odluka po zahtevu tužilaštva prema pravilu 155, stav 4.

navedenih razloga, panel Apelacionog suda smatra da se Mustafa odrekao prava da to pitanje pokreće u žalbenom postupku.²⁶⁷ Osim toga, Mustafa nije pokazao da postoje posebne okolnosti zbog kojih bi bilo opravdano uzeti u obzir ove njegove tvrdnje. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbacuje Mustafine tvrdnje o pitanju dopuštenosti pismene izjave svedoka W04648.

114. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je pretresni panel pogrešio kad se pozvao na pismenu izjavu svedoka W04648 zato što je svedok nju „sam napisao“ (ili „sam sačinio“) i što ona nije bila predmet unakrsnog ispitivanja, zbog čega ne bi trebalo smatrati da ima ikakvu dokaznu snagu,²⁶⁸ panel Apelacionog suda najpre napominje da je pretresni panel usvojio nekoliko izjava svedoka W04648 prikupljenih u okviru [BRISANO], uključujući i jednu „izjavu bez datuma i potpisa“.²⁶⁹ Dalje, panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa svoje tvrdnje ne potkrepljuje preciznim upućivanjem na relevantne stavove u prvostepenoj presudi niti na konkretan broj ERN izjave koju osporava. Zbog tih nedostataka bi Mustafine tvrdnje zapravo trebalo odbaciti bez razmatranja.²⁷⁰ Međutim, iako Mustafa nije precizirao o kojoj izjavi govori, panel Apelacionog suda iz tvrdnje da je svedok nju „sam sačinio“ i iz činjenice da su druge izjave svedoka W04648 zabeležene na zvaničnim formularima [BRISANO], ili da [BRISANO], zaključuje da Mustafa misli na „izjavu bez datuma i potpisa“.²⁷¹

115. S tim u vezi, panel Apelacionog suda primećuje da je pretresni panel brižljivo ocenio pouzdanost pismene izjave svedoka W04648 i da je primetio nepodudarnosti u njima, „uključujući, između ostalog, nekoliko izjava [BRISANO] i jednu izjavu bez

---

²⁶⁷ V. gore, stav 30.

²⁶⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 34, 36, 39; replika odbrane, stavovi 47, 50-51.

²⁶⁹ V. odluku po zahtevu tužilaštva prema pravilu 155, stav 16(b); zahtev tužilaštva prema pravilu 155; prvostepenu presudu, stav 97.

²⁷⁰ V. gore, stav 29.

²⁷¹ V. prvostepenu presudu, stav 97, gde se upućuje na P00001 (poverljivo), str. 7-11; P00009 (poverljivo), str. 2-3.

datuma i potpisa".²⁷² Konkretno, pretresni panel je primetio „vidljive nepodudarnosti u pogledu datuma i lica koja su bila prisutna prilikom određenih susreta”.²⁷³ Iako je konstatovao da te nepodudarnosti ne utiču na opštu verodostojnost svedočenja svedoka W04648, pretresni panel je izričito naveo da, s obzirom na pomenute nepodudarnosti, svoj zaključak nije zasnovao ni na jednom delu nedatirane i nepotpisane izjave svedoka W04648.²⁷⁴ S obzirom na to, panel Apelacionog suda odbija navode kojima Mustafa osporava to što se pretresni panel oslonio na izjavu koju je svedok W04648 „sam sačinio”.

116. Panel Apelacionog suda zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio kad je konstatovao da je svedok W04648 uverljiv a njegovo svedočenje pouzdano.²⁷⁵ Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija tvrdnje koje Mustafa iznosi pod žalbenim razlogom 1E u vezi toga kako je pretresni panel ocenio pismenu izjavu svedoka W04648.

(b) Svedok W04712

117. Panel Apelacionog suda podseća na to da pretresni panel, prema pravilu 153 Pravilnika i u skladu s pravilom 155 Pravilnika, umesto usmenog svedočenja može da prihvati pismenu izjavu ili transkript svedočenja svedoka i povezane dokazne predloge koji su dobijeni od svedoka u postupku pred Specijalizovanim većima ukoliko se tim dokumentima dokazuju pitanja koja se ne odnose na radnje i postupke optuženog iz optužnice.

118. Panel Apelacionog suda napominje da je tužilaštvo 19. novembra 2021. zatražilo da se prethodne izjave svedoka W04712 prihvate na osnovu pravila 153(1) Pravilnika.²⁷⁶ Mustafa je u odgovoru osporio prihvatljivost tih izjava (i) zato što one

---

²⁷² Prvostepena presuda, stav 97.

²⁷³ Prvostepena presuda, stav 97.

²⁷⁴ Prvostepena presuda, stavovi 97-98.

²⁷⁵ Prvostepena presuda, stavovi 91-99.

²⁷⁶ Zahtev tužilaštva prema pravilu 153.

ne služe isključivo tome da se potkrepe drugi dokazi, budući da se svedočenja drugih svedoka o istim pitanjima znatno razlikuju među sobom, (ii) zato što se u izjavama iznose značajni dokazi koji bi mogli uticati na moguću kaznu i (iii) zato što on, Mustafa, nije u prilici da unakrsnim ispitivanjem svedoka ospori istinitost tih izjava.²⁷⁷

119. Dalje, panel Apelacionog suda primećuje da je pretresni panel 17. decembra 2021. doneo odluku po zahtevu tužilaštva i usvojio pismene izjave svedoka W04712 i povezane dokazne predloge.²⁷⁸ Ocenjujući prihvatljivost tih dokaza, pretresni panel je najpre ustanovio da svedok W04712 u svojoj izjavi „pruža dokaze isključivo o izvršenom zločinu i ne pominje niti pruža informacije o optuženom i njegovoj ulozi ili umešanosti u zločine iz optužnice” i da se njome, shodno tome, „dokazuju pitanja koja se ne odnose na radnje i postupke optuženog”.²⁷⁹ Osim toga, pretresni panel je napomenuo da se izjava svedoka W04712 „odnosi na činioce koje valja uzeti u obzir prilikom odmeravanja kazne ukoliko optuženi bude oglašen krivim, kao što je težina krivičnih dela” prema pravilu 153(1)(a)(vii) Pravilnika, ali da „takav činilac pre ide u prilog nego protiv prihvatanja dokaza”.²⁸⁰ Pretresni panel je, osim toga, konstatovao da je izjava svedoka W04712 kumulativna u odnosu na svedočenje osam drugih svedoka²⁸¹ u sudnici i da njihovi iskazi potkrepljuju izjavu svedoka W04712; isto to važi i za pismene izjave svedoka W04648, a Mustafa je imao priliku da unakrsno ispita nekoliko svedoka o pitanjima iz izjave svedoka W04712.²⁸² S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda smatra da pretresni panel odlukom da prihvati pismenu izjavu svedoka W04712 nije prekoračio granice svoje sudijske diskrecije.

---

²⁷⁷ Odgovor odbrane na zahtev tužilaštva prema pravilu 153, stavovi 14-16.

²⁷⁸ Odluka po zahtevu tužilaštva prema pravilu 153, stav 37(b).

²⁷⁹ Odluka po zahtevu tužilaštva prema pravilu 153, stav 24. Naime, pretresni panel je konstatovao da se iz izjave svedoka W04712 mogu dobiti informacije o (i) hapšenju [BRISANO], koje nije izvršio optuženi, već neka druga lica; (ii) identifikaciji vojnika OVK koji su izvršili to hapšenje; (iii) pokušajima [BRISANO] da saznaju gde se [BRISANO] nalazio nakon hapšenja; (iv) [BRISANO] došla u posetu [BRISANO], i (v) [BRISANO] iskopao [BRISANO].

²⁸⁰ Odluka po zahtevu tužilaštva prema pravilu 153, stav 26.

²⁸¹ Konkretno, [BRISANO].

²⁸² Odluka po zahtevu tužilaštva prema pravilu 153, stavovi 25, 27.

120. Zato panel Apelacionog suda zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio što je prihvatio izjavu svedoka W04712, pa shodno tome odbija te tvrdnje.

121. Mustafa zatim tvrdi da je pretresni panel pogrešio što se oslonio na pismenu izjavu svedoka W04712, a o toj izjavi kaže (i) da ona nije relevantna, budući da svedok nije lično video događaje na imanju koji su povezani s uzrokom ili s okolnostima smrti žrtve ubistva iz optužnice,²⁸³ i (ii) da ona nije verodostojna, budući da nije bila predmet unakrsnog ispitivanja.²⁸⁴ Panel Apelacionog suda pre svega primećuje da je pretresni panel brižljivo ocenio kredibilitet svedoka W04712 i pouzdanost njegove pismene izjave,²⁸⁵ uzevši u obzir faktore koji bi se mogli odraziti na njegov kredibilitet²⁸⁶ i eventualne nepodudarnosti između njegove izjave i svedočenja drugih svedoka.²⁸⁷ Iako je konstatovao da te nepodudarnosti ne utiču na opšti kredibilitet svedoka W04712, pretresni panel se osvrnuo na relevantne nedoslednosti u svojim činjeničnim zaključcima,²⁸⁸ a na izjavu svedoka W04712 oslonio se u meri u kojoj je njegova izjava potkrepljena drugim verodostojnim i pouzdanim dokazima.²⁸⁹

122. S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio kad je konstatovao da je izjava svedoka W04712 verodostojna, a njegovo svedočenje pouzdano.²⁹⁰ Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija Mustafine tvrdnje koje se tiču osporavanja pismene izjave svedoka W04712.

---

²⁸³ Žalbeni podnesak, stav 37.

²⁸⁴ Replika odbrane, stav 50.

²⁸⁵ Prvostepena presuda, stavovi 40, 91-99. Panel napominje da Mustafa osporava pismenu izjavu svedoka W04712, ali da je pretresni panel nju sagledao u kontekstu svih izjava [BRISANO].

²⁸⁶ Prvostepena presuda, stavovi 35, 93-95.

²⁸⁷ Prvostepena presuda, stavovi 36, 96.

²⁸⁸ V. npr. prvostepenu presudu, stavove 608 (gde se pominju razlike u navodima o [BRISANO]), 613 (gde se pominju razlike u navodima o [BRISANO]). V. takođe prvostepenu presudu, stav 37.

²⁸⁹ V. npr. prvostepenu presudu, stavove 37, 606-609, 612-613.

²⁹⁰ Prvostepena presuda, stav 99.

(c) [BRISANO]

123. Panel Apelacionog suda, pre svega, napominje da osporavanu „usmenu izjavu“ [BRISANO] čine njegove izjave o okolnostima hapšenja čoveka koji će kasnije biti ubijen; te izjave sudu je prenela svedokinja W04390 u sudnici, te one predstavljaju dokaz iz druge ruke.²⁹¹ Dalje, panel Apelacionog suda napominje da je [BRISANO], prema rečima svedokinje W04390, bio prisutan u trenutku hapšenja tog čoveka, što je u jednom svom podnesku priznao i Mustafa.²⁹²

124. Panel Apelacionog suda napominje da Mustafa ove informacije iz druge ruke prvi put osporava u žalbenom postupku, iako je u prvostepenom imao dovoljno prilike da to učini. Panel Apelacionog suda ističe da Mustafa informacije iz druge ruke nije osporavao tokom svedočenja svedokinje W04390, niti je u završnom podnesku ili u završnoj reči pokrenuo pitanje njihove prihvatljivosti, zbog čega bi njegove tvrdnje zapravo trebalo odbaciti bez razmatranja.²⁹³ Međutim, imajući u vidu okolnosti o kojima to svedočenje govori, kao i prirodu i suštinu dokaza koji se mogu odraziti na pravo na pravično suđenje, iako Mustafa nije u odgovarajućem trenutku osporio taj dokaz, panel Apelacionog suda će načiniti izuzetak i razmotriti ovo pitanje iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde.

125. Pre svega, panel Apelacionog suda napominje da je pretresni panel dokaze iz druge ruke razmatrao s oprezom, „kako bi na najmanju moguću meru sveo potencijalnu povredu prava optuženog usled nemogućnosti da se suoči sa primarnim izvorom takvih informacija“.²⁹⁴ Što se tiče [BRISANO], panel Apelacionog suda primećuje da je pretresni panel na [BRISANO] izjave, koje su prenete iz druge ruke, uputio samo jednom, kad je konstatovao sledeće: „Osim toga, svedokinja W04390 je navela dokaze iz druge ruke koji potvrđuju iskaz svedoka W04391, pošto je

---

²⁹¹ V. prvostepenu presudu, stav 461.

²⁹² Prvostepena presuda, stav 461; [BRISANO].

²⁹³ V. gore, stav 30.

²⁹⁴ Prvostepena presuda, stav 44.

[BRISANO] za okolnosti pod kojima je čovek koji će kasnije biti žrtva ubistva uhapšen saznala od [BRISANO].²⁹⁵ Panel Apelacionog suda smatra da pretresni panel izjavama [BRISANO], koje su uvedene putem svedočenja svedokinje W04390 kao dokazi iz druge ruke, nije pridao neopravdanu dokaznu snagu, već ih je uvažio kao potvrdu drugih svedočenja.²⁹⁶ Osim toga, i svedokinja W04390 i svedok W04391 svedočili su u sudnici i oboje su ispitani unakrsno.²⁹⁷ Mustafa, dakle, nije oštećen prihvatanjem tih izjava.

126. Panel Apelacionog suda podseća na to da strana koja osporava zaključak pretresnog panela donet na osnovu dokaza iz druge ruke mora da pokaže da nijedan razumni sud ne bi tim dokazima pridao značaj, ili pak da im je pretresni panel pridao potpuno pogrešan značaj.²⁹⁸ Mustafa nije učinio ni jedno ni drugo. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija njegove tvrdnje da je pretresni panel pogrešio kada je prihvatio „usmenu izjavu“ [BRISANO] i oslonio se na nju.

127. S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda konstatuje da čak i da su Mustafine tvrdnje propisno iznete, on nije pokazao da je pretresni panel pogrešno ocenio i pozvao se na izjave iz druge ruke, pa, shodno tome, odbija Mustafin žalbeni razlog 1E.

---

²⁹⁵ Prvostepena presuda, stav 461.

²⁹⁶ Panel podseća da se dokazi iz druge ruke načelno mogu prihvatiti, ali da se njihov značaj i dokazna vrednost moraju ocenjivati od slučaja do slučaja, kao i da odbrana mora dobiti priliku da takve dokaze ispita i ospori. V. odluku po žalbi o dopuštenosti dokaza u predmetu *Aleksovski*, stav 15; drugostepenu presudu u predmetu *Bemba et al.*, stav 874. V. takođe prvostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stavove 24-25, 43; prvostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 13.

²⁹⁷ Engleski transkript (W04390), 24. novembar 2021; engleski transkript (W04391), 22. i 23. novembar 2021.

²⁹⁸ V. član 46(5) Zakona; drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana et al.*, stav 509. V. takođe gore, stav 23.

F. GREŠKE U ISPITIVANJU SVEDOKA W03594 I OCENI PRETRESNOG VEĆA O NJegovom SVEDOČENJU (ŽALBENI RAZLOG 1F)

128. Pretresni panel odobrio je zahtev tužilaštva da svedoka W03594 suoči s njegovim prethodnim nedoslednim izjavama,²⁹⁹ i konstatovao da je svedočenje svedoka W03594 o načinu na koji se s njim postupalo tokom zatočeništva nepouzđano, utoliko što protivreči svedočenju drugih svedoka.³⁰⁰ Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio što je tužilaštvu dozvolio da svedoka W03594 unakrsno ispita kao „neprijateljskog svedoka“ i što, ocenjujući njegovo svedočenje, nije uzeo u obzir dokaze koji su optuženom išli u prilog i to nije obrazložio.³⁰¹ Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao grešku u odluci pretresnog panela i da njegove argumente treba odbaciti.³⁰²

1. Navodi strana u postupku

129. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio jer je tužilaštvu dozvolio da svedoka W03594 „unakrsno ispita“ kao „neprijateljskog svedoka“ kad je taj svedok porekao da je bilo ko od zatvorenika zlostavljan ili da je zadobio ikakve povrede.³⁰³ Mustafa dalje tvrdi da je pretresni panel pogrešno ocenio svedočenje svedoka W03594, i to iz sledećih razloga: (i) svedočenje o uslovima u zatvoru povoljno po optuženog panel nije uzeo u obzir zato što se razlikovalo od svedočenja drugih zatvorenika; (ii) panel se „selektivno“ oslanjao na svedočenje svedoka W03594, i to samo tamo gde se ono podudaralo sa svedočenjima drugih svedoka; i (iii) panel nije obrazložio zašto je odbio delove svedočenja svedoka W03594.³⁰⁴ Pretresni panel je, tvrdi Mustafa, pogrešio kad je zaključio da se iz svedočenja svedoka W03594 jasno vidi da on nije

---

²⁹⁹ V. npr. engleski transkript (W03594), 12. oktobar 2021, str. 1043-1072; engleski transkript (W03594), 13. oktobar 2021, str. 1132-1156.

³⁰⁰ Prvostepena presuda, stavovi 78-83.

³⁰¹ Žalbeni podnesak, stavovi 40-50; replika odbrane, stavovi 8-13.

³⁰² Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 23-24.

³⁰³ Žalbeni podnesak, stavovi 42, 44, 48.

³⁰⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 40-41, 45-50; replika odbrane, stavovi 10-13.

hteo da inkriminiše optuženog, pošto je svedok „više nego jasno“ izjavio da optuženi nije bio prisutan ali da ga „sigurno ne bi poštdeo“ da jeste.³⁰⁵ Zato Mustafa tvrdi da nijedan razuman sud ne bi izuzeo svedočenje svedoka W03594 ili mu pridao nikakvu ili tek neznatnu dokaznu snagu.³⁰⁶

130. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafine tvrdnje da pretresni panel nije prihvatio delove svedočenja svedoka W03594 izlaze iz okvira najave žalbe i da ih, shodno tome, treba odbaciti.³⁰⁷ Tužilaštvo smatra i da Mustafa pogrešno predstavlja odluku pretresnog panela kad kaže da je tužilaštvo dobilo odobrenje da svedoka W03594 „unakrsno ispita“ kao „neprijateljskog svedoka“, budući da je tužilaštvo zapravo dobilo odobrenje da podseti svedoka na prethodnu izjavu u skladu s pravilom 143(1) Pravilnika.³⁰⁸ Dalje, tužilaštvo napominje da Mustafa nije izneo nikakve primedbe tokom svedočenja svedoka W03594 i da se time odrekao prava da to pitanje pokreće u žalbenom postupku.³⁰⁹

131. Mustafa u replici kaže da tužilaštvo nije „podsetilo“ svedoka nego da ga je „suočilo“ s njegovim prethodnim izjavama.³¹⁰ Tužilaštvo se time, tvrdi Mustafa, prema svedoku W03594 odnosilo kao prema neprijateljskom svedoku zbog čega je i diskreditovano svedočenje koje je išlo u prilog optuženom.³¹¹

2. Ocena panela Apelacionog suda

132. Pre svega, panel Apelacionog suda napominje da Mustafine tvrdnje o oceni koju je pretresni panel dao o svedočenju svedoka W03594 izlaze iz okvira najave

---

³⁰⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 42-43; replika odbrane, stavovi 11-12.

³⁰⁶ Žalbeni podnesak, stav 48.

³⁰⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 23.

³⁰⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 24.

³⁰⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 24.

³¹⁰ Replika odbrane, stav 8.

³¹¹ Replika odbrane, stav 9.

žalbe,³¹² zbog čega bi te tvrdnje zapravo trebalo odbaciti bez daljeg razmatranja.³¹³ Osim toga, Mustafa nije pokazao da postoje posebne okolnosti zbog kojih bi bilo opravdano uzeti u obzir njegove tvrdnje. Shodno tome, panel Apelacionog suda ih odbacuje.

133. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je pretresni panel dopustio tužilaštvu da svedoka W03594 „unakrsno ispita“ kao „neprijateljskog svedoka“,³¹⁴ panel Apelacionog suda pre svega primećuje da se Mustafa na suđenju nije usprotivio tome što tužilaštvo svedoka W03594 ispituje kao „neprijateljskog svedoka“.³¹⁵ Zbog toga bi tu njegovu tvrdnju zapravo trebalo odbaciti bez daljeg razmatranja.³¹⁶ Uprkos tome, panel Apelacionog suda odlučio je da napravi izuzetak i da, iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde, ipak razmotri Mustafine tvrdnje, imajući u vidu značaj granica ispitivanja u kontekstu svedočenja.

134. S tim u vezi, panel Apelacionog suda napominje da je svedok W03594 prilikom svedočenja u sudnici na pitanja tužilaštva davao odgovore koji se nisu podudarali s onim što je govorio u prethodnim izjavama. Zato je tužilaštvo zatražilo odobrenje da ga „podseti“ na njegove prethodne izjave.³¹⁷ Na primer, tužilaštvo je svedoku

---

³¹² Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 1F, stav 4, sa žalbenim podneskom, stavovima 45-50.

³¹³ V. gore, stav 31. Osim toga panel Apelacionog suda napominje da pretresni panel ima veliku slobodu u ocenjivanju kredibiliteta svedoka i pouzdanosti njegovog svedočenja. V. gore, stav 38.

³¹⁴ Panel napominje da se stavovi 89 i 551 prvostepene presude, na koje se upućuje u fusnoti 6 najave žalbe, tiču svedočenja drugih svedoka i da nisu relevantni za pitanja pokrenuta u okviru žalbenog razloga 1F.

³¹⁵ V. naročito, engleski transkript (W03594), 12. oktobar 2021, str. 1043-1091; engleski transkript (W03594), 13. oktobar 2021, str. 1132-1160.

³¹⁶ V. gore, stav 30.

³¹⁷ V. npr. engleski transkript (W03594), 12. oktobar 2021, str. 1043-1044, 1047-1053, 1058-1060, 1067-1072; engleski transkript (W03594), 13. oktobar 2021, str. 1132-1133, 1138, 1140-1141, 1146-1147, 1155-1156.

pročitalo naglas relevantne delove njegovih prethodnih izjava, i dobilo je odobrenje da mu postavlja sugestivna pitanja kako bi razjasnilo njegove reči.³¹⁸

135. Panel Apelacionog suda smatra da svedok W03594 nije rekao da se ne seća činjenica koje je izneo u prethodno datim izjavama, što bi bio uslov iz pravila 143(1) Pravilnika, ali da njegovo svedočenje jeste odudaralo od tih izjava.³¹⁹ Imajući to u vidu, panel Apelacionog suda zaključuje da pretresni panel nije pogrešio kad je tužilaštvu dopustio da svedoka W03594 suoči s njegovim prethodnim izjavama, kako dozvoljava pravilo 143(2) Pravilnika.³²⁰ Osim toga, panel Apelacionog suda konstatuje i da odluka pretresnog panela da dopusti tužilaštvu da svedoku W03594 postavlja sugestivna pitanja spada u diskrecione sudijske odluke o tome koji način ispitivanja svedoka u datom slučaju omogućava efikasno izvođenje dokaza i utvrđivanje istine.³²¹ Shodno tome, panel Apelacionog suda zaključuje da odluka pretresnog panela nije pogrešna.

136. S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda zaključuje da čak i da su Mustafine tvrdnje propisno iznete, on nije pokazao da je pretresni panel pogrešio, pa shodno tome odbija njegov žalbeni razlog 1F.

---

³¹⁸ Mustafa tvrdi da je pretresni panel odobrio tužilaštvu da „unakrsno ispituje“ svedoka W03594, ali tužilaštvo je, kako to panel Apelacionog suda razume, dobilo odobrenje da svedoku postavlja sugestivna pitanja. V. žalbeni podnesak, stavove 44, 48.

³¹⁹ V. npr. engleski transkript (W03594), 12. oktobar 2021, str. 1043-1044 (pošto je svedok dao odgovor koji je odudarao od onog što je rekao u ranijoj izjavi, tužilac je rekao: „Možda mogu da podsetim svedoka tako što ću pročitati kratak deo njegove ranije izjave tužilaštvu“), 1058-1060 (pošto je svedok dao odgovor koji je odudarao od onog što je rekao u ranijoj izjavi, tužilac je naglas pročitao delove izjave i pitao svedoka: „Ono što ste rekli tužilaštvu prilikom ranijeg razgovora bitno se razlikuje od onog što danas kažete panelu. Možda mogu da vas podsetim na ono što ste o ovom rekli tako što ću vam pročitati deo tog razgovora?“), 1067-1072 (pošto je svedok poricao da je tokom zatočeništva tučen, tužilac je naglas pročitao deo njegove ranije izjave i upitao: „Primećujem dve tačke koje pomalo protivreče onom što ste danas rekli panelu [...] Pošto vam to pročitam, možete li da kažete panelu da li je debelom gumenom palicom tuklo jedno lice ili više lica?“). V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 24.

³²⁰ Panel Apelacionog suda napominje i da je tužilaštvo sugestivna pitanja postavljalo samo da bi pojasnilo odgovore koje je svedok W03594 dao tokom svedočenja u sudnici ukoliko su bili protivrečni onome što je izneo u svojim prethodnim izjavama.

³²¹ V. pravilo 143(4) Pravilnika.

G. GREŠKE U VEZI SA GARANCIJAMA DATIM SVEDOKU W04600 PO PRAVILU 151(3)
PRAVILNIKA (ŽALBENI RAZLOG 1G)

137. Dana 20. septembra 2021. pretresni panel odobrio je zahtev svedoka W04600 da u pogledu samooptuživanja dobije garancije iz pravila 151(3) Pravilnika.³²² Pretresni panel je svedoku W04600 te garancije dao usmeno, 23. septembra 2021, pred početak svedočenja.³²³ Mustafa osporava odluku pretresnog panela da svedoku W04600 da takve garancije.³²⁴ Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao da je odluka pretresnog panela pogrešna.³²⁵

1. Navodi strana u postupku

138. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio što je svedoku W04600 garancije prema pravilu 151(3) Pravilnika dao „usmenim putem“ i što nije obrazložio odluku da svedoka primora da svedoči.³²⁶ Mustafa tvrdi da je pretresni panel, time što se oslonio na svedočenje svedoka W04600, postupio suprotno Pravilniku, što „prvostepenu presudu čini pogrešnom u delu koji se poziva na ovog svedoka“.³²⁷

139. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao kako su povređena njegova prava time što su svedoku W04600 date garancije na osnovu pravila 151(3) Pravilnika. Pored toga, tužilaštvo smatra i da nije izneo ubedljive argumente ili pravne izvore kojima bi potkrepio svoju tvrdnju da se odluka na osnovu pravila 151(3)

---

³²² Usmeni nalog o garancijama za svedoka W04600; zahtev prema pravilu 151(3). V. takođe obaveštenje tužilaštva u vezi s pravilom 151(3). Tužilaštvo se nije usprotivilo tom zahtevu. V. izjašnjenje tužilaštva u vezi s pravilom 151(3).

³²³ Engleski transkript (W04600), 23. septembar 2021, str. 706-707. V. takođe prvostepenu presudu, stav 100.

³²⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 51-52; najava žalbe, žalbeni razlog 1G, stav 4, fusnota 7. V. takođe repliku odbrane, stav 14.

³²⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 25.

³²⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 51-52; najava žalbe, žalbeni razlog 1G, stav 4, fusnota 7; replika odbrane, stav 14. Panel Apelacionog suda napominje da se Mustafa u fusnoti 7 najave žalbe poziva na „stav 185“, ali da bi ispravno bilo da se pozvao na fusnotu 185. V. prvostepenu presudu, stav 100, fusnotu 185.

³²⁷ Žalbeni podnesak, stav 52.

Pravilnika mora pismeno obrazložiti.³²⁸ Tužilaštvo tvrdi da pravo na obrazloženje zavisi od prirode odluke i da se pismeno obrazloženje ne mora iznositi za svaku odluku, naročito ako se ona tiče rutinskih pitanja ili ako, poput ove, nije pravovremeno osporena.³²⁹

140. Mustafa u replici kaže da to što je neka odluka rutinska ne znači da je ne treba valjano obrazložiti.³³⁰ On dodaje i da se sva pitanja o kojima svedok govori a koja bi mogla da ga inkriminišu moraju „uzimati s najvećim oprezom“, a da pretresni panel to u slučaju svedočenja svedoka W04600 nije učinio.³³¹

2. Ocena panela Apelacionog suda

141. Panel Apelacionog suda podseća na pravilo 151(1) i (2) Pravilnika, prema kom panel svedoka koji odbije da svedoči zbog opasnosti od samooptuživanja može da primora da svedoči nakon što razmotri: (a) značaj očekivanog iskaza; (b) da li bi svedok dao jedinstveno svedočenje, relevantno za predmet; (c) prirodu moguće inkriminacije, ako je poznata, i (d) adekvatnost zaštitnih mera za tog svedoka, u datim okolnostima.

142. Pored toga, pravilom 151(3) Pravilnika utvrđeno je da panel, kada reši da svedoka primora da svedoči, može odlučiti da se svedoku garancija u pogledu samooptuživanja dâ pre svedočenja, nakon što o tome *ex parte* zatraži mišljenje specijalizovanog tužioca. Panel svedoku garantuje: (a) da će iskaz koji dâ odgovarajući na pitanja dati *in camera* i da taj iskaz ni na koji način neće biti obelodanjen javnosti, Kosovu ili trećoj državi i (b) da se taj iskaz neće koristiti ni neposredno ni posredno protiv njega u bilo kom kasnijem postupku krivičnog gonjenja pred Specijalizovanim većima, izuzev prema članu 15(2) Zakona i pravilu 65 Pravilnika.

---

³²⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 25.

³²⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 25.

³³⁰ Replika odbrane, stavovi 14-15.

³³¹ Replika odbrane, stav 15.

143. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa usmeni nalog o garancijama za svedoka W04600 osporava po prvi put u žalbenom postupku, iako je u prvostepenom imao dovoljno prilike da to učini. Konkretnije, panel primećuje da Mustafa nije (i) ni odgovorio na obaveštenje tužilaštva u vezi s pravilom 151(3) ili na zahtev prema pravilu 151(3), niti je (ii) izneo prigovor u trenutku kad je pretresni panel izdao usmeni nalog o garancijama za svedoka W04600, niti je (iii) u svom završnom podnesku ili u završnoj reči osporio usmeni nalog o garancijama za svedoka W04600. Iz tih razloga, panel Apelacionog suda smatra da se Mustafa odrekao prava da to pitanje pokreće u žalbenom postupku. Osim toga, Mustafa nije pokazao da postoje posebne okolnosti zbog kojih bi bilo opravdano uzeti u obzir ove njegove tvrdnje.³³² Shodno tome, panel odbacuje Mustafin žalbeni razlog 1G.

H. GREŠKE PRETRESNOG PANELA U OSLANJANJU NA SVEDOČENJE SVEDOKA [BRISANO]
(ŽALBENI RAZLOZI 1H, 1I)

144. Mustafa osporava to što je pretresni panel uvažio [BRISANO] kad je donosio zaključke o (i) hapšenju čoveka koji će kasnije biti ubijen³³³ i (ii) Mustafinom umišljaju da izvrši krivično delo ubistva.³³⁴ Tužilaštvo i zastupnik žrtava odgovaraju da su Mustafine tvrdnje neosnovane i da on nije uspeo da pokaže grešku, pa da te tvrdnje shodno tome treba odbaciti.³³⁵

---

³³² V. gore, stav 30.

³³³ Žalbeni podnesak, stavovi 53-56 (žalbeni razlog 1H); replika odbrane, stavovi 52-61 (žalbeni razlog 1H).

³³⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 57-61 (žalbeni razlog 1I); replika odbrane, stavovi 62-67 (žalbeni razlog 1I).

³³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 66-70; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 23-24.

1. Navodi strana i učesnika u postupku

145. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio jer nije primenio naročit oprez kad se oslonio na [BRISANO] da je Mustafa umešan u [BRISANO].³³⁶ Odbrana tvrdi da je pretresni panel činjenične konstatacije o [BRISANO] doneo na osnovu svedočenja [BRISANO], ali da je [BRISANO] zasnovao [BRISANO].³³⁷ Mustafa iznosi da [BRISANO].³³⁸

146. Mustafa dalje tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je zaključak o Mustafinom umišljaju da izvrši krivično delo ubistva zasnovao na [BRISANO] razgovoru s [BRISANO].³³⁹ Mustafa tvrdi da taj razgovor nije relevantan za utvrđivanje „subjektivnog obeležja izvršenih krivičnih dela“ ili za pitanje „da li je do tog razgovora uopšte došlo“, te da Mustafine reči, onako kako se njih seća [BRISANO], ne mogu da se protumače kao priznanje.³⁴⁰

147. Tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima tvrde da Mustafa nije izneo ništa u prilog svojoj tvrdnji da [BRISANO] dokazi ne smeju prihvatati i da je ta tvrdnja zapravo protivna formulaciji pravila 139(3) Pravilnika i ustaljenoj sudskoj praksi.³⁴¹ Tužilaštvo odgovara i da pretresni panel kod ocenjivanja dokaza ima veliku slobodu, te da, uz odgovarajući oprez, može da razmatra i [BRISANO] ali verodostojna svedočenja ljudi koji su možda bili direktno umešani u neki događaj.³⁴² Tužilaštvo tvrdi da [BRISANO].³⁴³

---

³³⁶ Žalbeni podnesak, stav 56; najava žalbe, žalbeni razlog 1H, stav 4; replika odbrane, stavovi 52, 54, 57-60.

³³⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 53-56; [BRISANO].

³³⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 53-54; replika odbrane, stav 59.

³³⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 57-61; najava žalbe, žalbeni razlog 1I, stav 4; replika odbrane, stavovi 62-64, 66-67.

³⁴⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 59-60; replika odbrane, stavovi 63, 65, 67.

³⁴¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 66, 68; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 24, gde zastupnik žrtava dodaje i da je, prema pravilu 137(2) Pravilnika, pretresni panel instanca koja ocenjuje dopuštenost dokaza i odlučuje koju će im dokaznu snagu pridati.

³⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 67.

³⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav [BRISANO].

148. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi i da je pretresni panel zaključio da je razgovor između [BRISANO] relevantan za krivična dela i da Mustafa nije pokazao da su zaključci pretresnog panela o tome potpuno pogrešni ili da nijedan razuman pretresni panel ne bi doneo isti zaključak.³⁴⁴ Dalje, tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima navode da Mustafa ignoriše druge činjenice koje je pretresni panel uzeo u razmatranje kad je donosio zaključak o Mustafinom umišljaju da izvrši krivično delo ubistva, kao i da ne uspeva da pokaže da su zaključci pretresnog panela o ostvarenosti subjektivnih obeležja krivičnog dela ubistva neodrživi u kontekstu ostalih dokaza.³⁴⁵ I na kraju, što se tiče tvrdnje da [BRISANO] ne mogu da se protumače kao priznanje, tužilaštvo tvrdi da Mustafa pogrešno prikazuje zaključke pretresnog panela, budući da se pretresni panel pozivao na druge delove tog razgovora da bi zaključio da je [BRISANO] verodostojno.³⁴⁶

149. Mustafa u replici tvrdi da se pretresni panel na svedočenje [BRISANO] načelno oslanjao tamo gde je ono [BRISANO].³⁴⁷ Međutim, iako pretresni panel ima široku slobodu da [BRISANO] dokaze oceni kao verodostojne ako im u prilog idu drugi indirektni dokazi, Mustafa tvrdi da izjave [BRISANO] ne [BRISANO], te da to svedočenje stoga nije trebalo uzeti kao verodostojno.³⁴⁸

2. Ocena panela Apelacionog suda

150. Panel, pre svega, napominje da je pretresni panel konstatovao da je [BRISANO] načelno verodostojno u glavnim delovima, naročito ako se ima u vidu da je svedok [BRISANO], „što je [BRISANO]“.³⁴⁹ Osim toga, pretresni panel je zaključio i da je [BRISANO] detaljno i hronološki opisao okolnosti i sled događaja [BRISANO].³⁵⁰ I

---

³⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 69.

³⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 69; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 23.

³⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 70, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 694.

³⁴⁷ Replika odbrane, stav 53, [BRISANO].

³⁴⁸ Replika odbrane, stavovi 54, 61. V. takođe repliku odbrane, stavove 55-59.

³⁴⁹ Prvostepena presuda, [BRISANO]. V. takođe prvostepenu presudu, [BRISANO].

³⁵⁰ Prvostepena presuda, [BRISANO].

na kraju, pretresni panel je zaključio da je svedočenje [BRISANO] o događajima [BRISANO] potkrepljeno [BRISANO] i svedočenjem svedoka W04391, uključujući i [BRISANO].³⁵¹

151. Osim toga, pretresni panel je zaključio [BRISANO].³⁵² Pretresni panel je napomenuo i da je, prema rečima [BRISANO].³⁵³

152. Pretresni panel je razmotrio verodostojnost onog što je [BRISANO] ispričao o tom razgovoru i našao „[BRISANO]”.³⁵⁴ Zato je pretresni panel zaključio da je taj razgovor u potpunosti uverljiv i da se po njemu vidi da je optuženi nameravao da usmrti žrtvu i kasnije izbegne eventualni sudski postupak u vezi sa smrću tog zatvorenika.³⁵⁵ Na osnovu tih dokaza i drugih faktora koje je razmotrio u prvostepenoj presudi, pretresni panel je zaključio da je to jedini razuman zaključak i da je ostvareno traženo subjektivno obeležje ubistva kao ratnog zločina.³⁵⁶

153. Panel Apelacionog suda podseća na to da ne postoji opšti uslov da svedočenje nekog svedoka mora da se potkrepi ukoliko je ono uverljivo.³⁵⁷ Pretresni panel ima diskreciono pravo da se pozove na nepotkrepljeno svedočenje nekog svedoka koji možda ima motiv da inkriminiše optuženog, s tim da takvo svedočenje mora da ocenjuje s odgovarajućim oprezom.³⁵⁸ Osim toga, panel Apelacionog suda podseća da

---

³⁵¹ Prvostepena presuda, [BRISANO]. Panel podseća i na zaključak pretresnog panela da je, prema [BRISANO], [BRISANO]. V. prvostepenu presudu, stav [BRISANO]. V. takođe prvostepenu presudu, stav 345.

³⁵² Prvostepena presuda, stav [BRISANO], gde se upućuje na [BRISANO].

³⁵³ Prvostepena presuda, stav [BRISANO], gde se upućuje [BRISANO].

³⁵⁴ Prvostepena presuda, stav [BRISANO].

³⁵⁵ Prvostepena presuda, stav [BRISANO].

³⁵⁶ Prvostepena presuda, stav [BRISANO]. V. takođe dole, stav [BRISANO].

³⁵⁷ V. gore, stav 38.

³⁵⁸ V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 135; drugostepenu presudu u predmetu *Šainović et al.*, stav 1101.

je pretresni panel najpozvaniji da oceni kredibilitet svedoka i da ima veliku slobodu u ocenjivanju pouzdanosti njihovog svedočenja.³⁵⁹

154. Polazeći od upravo iznetih zaključaka pretresnog panela,³⁶⁰ panel Apelacionog suda konstatuje da je pretresni panel detaljno i oprezno ocenio kredibilitet [BRISANO] i zaključio da je [BRISANO] svedočenje načelno verodostojno u glavnim delovima, da je svedok podrobno opisao konkretne događaje koje je lično proživeo, uključujući čak i činjenice koje su „[BRISANO]“, kao i da je njegov opis događaja povezanih s [BRISANO] potkrepljen izjavama drugih svedoka.³⁶¹ Zato panel zaključuje da pretresni panel nije pogrešio kad se u zaključcima o [BRISANO] [BRISANO]. Shodno tome, panel odbija Mustafin žalbeni razlog 1H.

155. Što se tiče žalbenog razloga 1I, panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa osporava zaključke pretresnog panela koji se odnose na svedočenje [BRISANO] o jednom razgovoru između [BRISANO]. Panel podseća na zaključke pretresnog panela o tome³⁶² i napominje da se pretresni panel nije oslonio samo na razgovor između [BRISANO] da bi zaključio da je Mustafa imao nameru da izvrši krivično delo ubistva, već je taj razgovor razmatrao i u kontekstu nekoliko drugih faktora:³⁶³ (i) faktora koji ukazuju na to da je Mustafa „prihvatio mogućnost da neki od zatvorenika koje je držao zatvorene mogu umreti usled zlostavljanja”,³⁶⁴ (ii) Mustafine odluke da žrtvu ubistva niti oslobodi niti evakuiše, što je, prema mišljenju pretresnog panela, „bil[o] ravn[o] odluci da se žrtva ubije”,³⁶⁵ i (iii) činjenice da je zatvorenik-žrtva ubistva [BRISANO], pa oni nisu mogli da dopuste da taj zatvorenik ostane živ.³⁶⁶

---

³⁵⁹ V. gore, stav 38.

³⁶⁰ V. gore, stavove 150-152.

³⁶¹ V. prvostepenu presudu, stavove [BRISANO]. V. takođe gore, stav 150.

³⁶² V. gore, stavove 151-152.

³⁶³ Prvostepena presuda, stav 694.

³⁶⁴ Prvostepena presuda, stav 691.

³⁶⁵ Prvostepena presuda, stav 692.

³⁶⁶ Prvostepena presuda, stav 693.

156. Po mišljenju panela Apelacionog suda, te konstatacije potvrđuju da pretresno veće o svedočenju [BRISANO] u vezi s pomenutim razgovorom nije izvelo zaključke kakve ne bi izveo nijedan razumni sud. Iz srži datog razgovora proizlazi da je Mustafa znao za smrt žrtve i okolnosti u kojima je do nje došlo; zato je taj razgovor ne samo verodostojan nego i relevantan za utvrđivanje subjektivnog obeležja krivičnog dela. Stoga panel Apelacionog suda zaključuje da pretresni panel nije prekoračio svoje pravo da slobodno oceni dokaze kad se u svojim zaključcima o subjektivnom obeležju ubistva kao ratnog zločina oslonio na svedočenje [BRISANO]. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija Mustafin žalbeni razlog 1I.

I. GREŠKE U RAZMATRANJU FINANSIJSKOG MOTIVA PRILIKOM OCENE SVEDOČENJA SVEDOKA [BRISANO] (ŽALBENI RAZLOG 1K)

157. Pretresni panel je u prvostepenoj presudi ocenio kredibilitet svedoka [BRISANO], uključujući i [BRISANO], ali u obrazloženju nije izričito naveo da je prilikom ocene razmatrao i mogući „finansijski motiv za laganje“.³⁶⁷ Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio što nije uzeo u obzir finansijski motiv [BRISANO] da svedoči i što njemu, Mustafi, nije dozvolio da svedoka ispita o tome.³⁶⁸ Tužilaštvo i zastupnik žrtava u svojim odgovorima kažu da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u oceni.³⁶⁹

1. Navodi strana i učesnika u postupku

158. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio jer nije „konstatovao i uzeo u obzir“ potencijalni „finansijski motiv“ koji su [BRISANO] mogli imati da „lažu, izmišljaju ili iskrivljuju informacije“.³⁷⁰ Konkretno, Mustafa tvrdi da je pretresni panel te svedoke ocenio kao „uverljive i pouzdane“, prenebregavajući činjenicu da su oni

---

³⁶⁷ Prvostepena presuda, stavovi [BRISANO].

³⁶⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 67-69; replika odbrane, stavovi 73-76, 126.

³⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 89-90; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 31-32.

³⁷⁰ Žalbeni podnesak, stav 69.

„otvoreno priznali“ da su se u svedočenju vodili „željom za novcem“.³⁷¹ Osim toga, Mustafa tvrdi da je pretresni panel prekršio načelo ravnopravnosti strana u postupku time što mu nije dopustio da [BRISANO] unakrsno ispita o [BRISANO] finansijskim motivima.³⁷²

159. Tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima navode da je Mustafina tvrdnja da je svedoke tužilaštva vodila „želja za novcem“ neosnovana i da on upućivanjem na jedno mesto u svedočenju [BRISANO] „drastično iskrivljuje“ to svedočenje.³⁷³ Tužilaštvo i zastupnik žrtava dalje tvrde i da pretresni panel, suprotno onom što Mustafa navodi, nije zabranio unakrsno ispitivanje svedoka o mogućem finansijskom motivu za svedočenje nego da je ograničio obim unakrsnog ispitivanja o tome.³⁷⁴ Tužilaštvo i zastupnik žrtava to potkrepljuju činjenicom da je pretresni panel izričito naveo da se svedocima mogu postavljati pitanja o kompenzaciji ukoliko bi se ona mogla odraziti na njihov kredibilitet, ali ne i pitanja o vrsti ili visini kompenzacije pošto se „obim i modaliteti eventualnih reparacija mogu razmatrati samo u kasnijoj fazi postupka“.³⁷⁵ I na kraju, tužilaštvo tvrdi da pretresni panel nije bio dužan da to pitanje razmatra u prvostepenoj presudi.³⁷⁶

160. Mustafa u replici tvrdi da se u krivičnom postupku finansijski motivi žrtve „nikad ne smeju isključiti“³⁷⁷ i da je pretresni panel s tim u vezi trebalo da oceni kredibilitet i pouzdanost svakog svedoka.³⁷⁸

---

³⁷¹ Žalbeni podnesak, stav 67.

³⁷² Žalbeni podnesak, stav 68. V. takođe repliku odbrane, stav 126.

³⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 88; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 29-30.

³⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 89-90; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 31-32.

³⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 89-90; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 31-32.

³⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 90.

³⁷⁷ Replika odbrane, stavovi 74, 126.

³⁷⁸ Replika odbrane, stav 76.

2. Ocena panela Apelacionog suda

161. Pre svega, panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa osporava to što je pretresni panel intervenisao kad je odbrana unakrsno ispitivala [BRISANO] o mogućem finansijskom motivu i da tvrdi da je tada prekršeno načelo „ravnopravnosti strana u postupku“, ali da to konkretno pitanje ne iznosi u najavi žalbe.³⁷⁹ Međutim, panel Apelacionog suda smatra da je to pitanje tesno povezano s Mustafinim primedbama na način na koji je pretresni panel razmatrao moguće finansijske motive [BRISANO], pa će zato razmotriti odgovarajuće tvrdnje odbrane.

162. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa uopšteno govori o „svedocima tužilaštva“ i „[BRISANO]“,³⁸⁰ ali da u prilog svojim tvrdnjama upućuje samo na svedočenje jednog svedoka, [BRISANO].³⁸¹ Shodno tome, panel Apelacionog suda će uzeti u razmatranje samo one Mustafine tvrdnje za koje je precizno naveden broj relevantnog stava u prvostepenoj presudi ili broj stranice u transkriptu svedočenja.³⁸²

163. Što se tiče utemeljenosti Mustafinih tvrdnji, panel Apelacionog suda napominje da je pretresni panel u oceni verodostojnosti svedočenja razmotrio niz faktora, pa tako i eventualni svedokov „motiv da laže ili izmišlja, iskrivljuje ili prećutkuje informacije“.³⁸³ Osim toga, panel Apelacionog suda primećuje i da je pretresni panel u svetlu tih faktora detaljno ocenio i kredibilitet [BRISANO] i pouzdanost [BRISANO] svedočenja.³⁸⁴ Panel Apelacionog suda napominje da pretresni panel u oceni svedočenja [BRISANO] ne govori konkretno o „finansijskom motivu za laganje“,³⁸⁵ ali da to ne znači da pretresni panel nije razmotrio i njega.³⁸⁶ Osim toga, panel

---

³⁷⁹ Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 1K, stav 4, sa žalbenim podneskom, stav 68.

³⁸⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 67, 69; najava žalbe, žalbeni razlog 1K, stav 4.

³⁸¹ Žalbeni podnesak, stav 68.

³⁸² V. gore, stav 29.

³⁸³ Prvostepena presuda, stav 35.

³⁸⁴ Prvostepena presuda, [BRISANO].

³⁸⁵ Prvostepena presuda, [BRISANO].

³⁸⁶ V. gore, stav 34.

Apelacionog suda konstatuje da Mustafa nije pokazao u kom je smislu taj dokaz „očigledno relevantan“ za neku konkretnu konstataciju pretresnog panela, kao i da nije izneo dokaze kojima bi potkrepio tvrdnju da je pretresni panel ignorisao izvedene dokaze.³⁸⁷

164. Osim toga, panel Apelacionog suda napominje da Mustafa, kako to primećuju i tužilaštvo i zastupnik žrtava, pogrešno tumači svedočenje [BRISANO] i razlog iz kog je pretresni panel intervenisao kad ga je odbrana ispitivala. Konkretno, panel Apelacionog suda ističe da pretresni panel nije sprečio odbranu da svedoku postavlja pitanja o mogućem finansijskom motivu, već da je samo ograničio vrstu tih pitanja. Naime, pretresni panel je naglasio da je, prema pravilu 143(3) Pravilnika, dozvoljeno unakrsno ispitivanje svedoka o pitanjima koja bi mogla uticati na njegov kredibilitet, pa tako i o razlozima iz kojih svedoči, ali je odlučio da ne dopusti pitanja o razlozima iz kojih svedoci traže kompenzaciju ili konkretnu vrstu kompenzacije, odnosno da se „obim i modaliteti eventualnih reparacija mogu razmatrati samo u kasnijoj fazi“ postupka.³⁸⁸ Prema mišljenju panela Apelacionog suda, pretresni panel nije sprečio Mustafu da kredibilitet [BRISANO] osporava polazeći od [BRISANO] moguće finansijske motivacije za svedočenje, već je odredio granice dozvoljenog unakrsnog ispitivanja.

165. Što se tiče navoda o kršenju načela ravnopravnosti strana u postupku,³⁸⁹ panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa ne precizira u kom je smislu povređeno njegovo pravo da unakrsno ispituje svedoke i da tu svoju uopštenu tvrdnju ne

---

³⁸⁷ V. gore, stav 34. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 33.

³⁸⁸ Engleski transkript ([BRISANO]), [BRISANO]. Panel Apelacionog suda napominje i da je o obimu i modalitetima reparacija bilo govora tokom završnih izlaganja, te da je i odbrana imala priliku da se o reparacijama izjasni pismenim putem. V. odluku o završnim rečima i povezanim pitanjima, stavove 7, 20.

³⁸⁹ Panel Apelacionog suda podseća na to da pravo na pravično suđenje, garantovano članom 21 Zakona, obuhvata načelo ravnopravnosti tužioca i optuženog u krivičnom postupku. To načelo podrazumeva obavezu da se stranama u postupku garantuje ravnopravnost, kao i da prilikom izvođenja dokaza nijedna od njih neće biti u nepovoljnijem položaju od druge. Drugim rečima, za obe strane moraju važiti ista pravila. V. drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 50.

potkrepljuje upućivanjem na relevantne stavove u prvostepenoj presudi ili na mesta u transkriptu svedočenja gde je pretresni panel imao drugačije kriterijume za unakrsno ispitivanje koje je vodilo tužilaštvo. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbija te Mustafine tvrdnje.³⁹⁰

166. S obzirom na navedeno, panel Apelacionog suda konstatuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno ocenio kredibilitet [BRISANO], pa shodno tome odbija Mustafin žalbeni razlog 1K.

J. GREŠKE KOJE SE ODNOSU NA PRIHVATANJE U DOKAZE MEDICINSKIH VEŠTAČENJA
(ŽALBENI RAZLOG 1N)

167. Pretresni panel je prihvatio u dokaze medicinsko veštačenje za žrtvu 08/05 [BRISANO] i za žrtvu 09/05 [BRISANO], prema pravilu 132 Pravilnika.³⁹¹ Mustafa to osporava i tvrdi da je za izjašnjenje o njihovoj dopuštenosti bio određen kratak rok, čime je prekršeno njegovo pravo na odgovarajuće vreme i sredstva za pripremu odbrane.³⁹² Tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima tvrde da Mustafa nije pokazao takvu grešku ili povredu prava optuženog koja bi prvostepenu presudu činila manjkavom.³⁹³

1. Navodi strana i učesnika u postupku

168. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je medicinsko veštačenje za žrtvu 08/05 i žrtvu 09/05 prihvatio u dokaze posle završetka izvođenja dokaza odbrane.³⁹⁴ Konkretno, Mustafa tvrdi da je rok od šest dana koji je pretresni panel

---

³⁹⁰ V. gore, stav 29.

³⁹¹ Prvostepena presuda, stav 30; odluka prema pravilu 132, stavovi 8-9, 13(a); iMMO-ovo veštačenje za [BRISANO]; iMMO-ovo veštačenje za [BRISANO].

³⁹² Žalbeni podnesak, stavovi 78-81; replika odbrane, stav 16.

³⁹³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 28-29; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 34-43.

³⁹⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 78-81; najava žalbe, žalbeni razlog 1N, stav 4. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa u žalbenom podnesku govori i o „žrtvi 05” (v. žalbeni podnesak, stav 78), ali ostaje nejasno na koju žrtvu on misli. Panel Apelacionog suda podseća na to da za žrtvu 10/05 nije

odredio za izjašnjavanje i izvođenje pobijajućih dokaza za iMMO-va veštačenja bio „prekratak“ i da su mu tim rokom uskraćeni odgovarajuće vreme i sredstva za pripremu strategije odbrane, čime je prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje, zaštićeno članom 6 EKLjP i članom 31 Ustava Kosova.³⁹⁵

169. Tužilaštvo odgovara da te Mustafine tvrdnje imaju formalnih nedostataka i da ih zato treba odbaciti *in limine*.³⁹⁶ Što se tiče njihove osnovanosti, tužilaštvo i zastupnik žrtava tvrde da je Mustafa još 24. januara 2022, pre nego što je tužilaštvo završilo s izvođenjem dokaza, obavešten o tome da zastupnik žrtava traži prihvatanje medicinsko-forenzičkih dokaza, što znači da je Mustafa imao dovoljno vremena da pripremi strategiju odbrane.³⁹⁷ Osim toga, tužilaštvo i zastupnik žrtava tvrde da Mustafa nije podneo obaveštenje prema pravilu 149(2) Pravilnika kojim bi osporio prihvatanje iMMO-vih veštačenja, ili pak zatražio produženje roka za to,³⁹⁸ već je po njihovom prihvatanju čak izjavio da ne traži odobrenje da iznese protivdokaze.³⁹⁹ U tom smislu se Mustafa, tvrdi tužilaštvo, odrekao prava da ospori prihvatanje tih izveštaja, a nije pokazao ni da su prihvatanjem izveštaja oštećena njegova prava.⁴⁰⁰ Zastupnik žrtava dodaje da je član 6 EKLjP samo delimično relevantan za Mustafinu

---

izvršeno medicinsko veštačenje, pošto je prvobitni zahtev za to povučen, te da za tu žrtvu nije sačinjen, pa tako ni usvojen, nikakav izveštaj veštaka. V. odluku prema pravilu 132, stav 2; podnesak sa iMMO-vim veštačenjem, stav 2. V. takođe stavove zastupnika žrtava o reparacijama, stavove 5, 12-13. Što se tiče žrtve 05/05, koja nije pozvana kao svedok prema pravilu 132 Pravilnika, lekarski pregled nije ni tražen, pošto je [BRISANO]. V. usmeni nalog o svedočenju žrtava; usmeni nalog o angažovanju iMMO-a.

³⁹⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 79-81; replika odbrane, stav 16; najava žalbe, žalbeni razlog 1N, stav 4, gde se upućuje na odluku prema pravilu 132. Panel Apelacionog suda polazi od toga da Mustafa pod „odlukom od 23. juna 2022“ u stvari podrazumeva odluku prema pravilu 132 (od 3. juna 2022). V. žalbeni podnesak, stav 79.

³⁹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 27.

³⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 28; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 36, 38, 40-41, 43. Zastupnik žrtava dodaje i da su izveštaji podneti 24. marta 2022, te da je odbrana zapravo imala znatno više od šest dana vremena da odgovori. V. odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 38.

³⁹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 28; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 39-40, 43.

³⁹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 28; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 34.

⁴⁰⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 29.

tvrdnju o prekratkome roku za odgovor na odluku pretresnog panela da usvoji iMMO-va veštačenja, budući da je imao priliku da ta veštačenja ospori, a da pri tom ni u jednom trenutku ne tvrdi da veštačenja nisu pouzdana.⁴⁰¹

2. Ocena panela Apelacionog suda

170. Panel Apelacionog suda podseća na to da je pretresni panel, na zahtev zastupnika žrtava, izdao nalog iMMO-u da oceni psihijatrijsko stanje [BRISANO], naime, žrtve 08/05 i žrtve 09/05, kao i da utvrdi simptome eventualnih fizičkih i psihičkih povreda koje bi oni mogli imati zbog zlostavljanja, i da pripremi izveštaj s tom ocenom.⁴⁰² Zastupnik žrtava je ta veštačenja dostavio 24. maja 2022.⁴⁰³ Potom je pretresni panel 3. juna 2022. odlučio da, na osnovu pravila 132 Pravidnika, zatraži iMMO-va veštačenja,⁴⁰⁴ a odbrani naložio da eventualne zahteve za izvođenje pobijajućih dokaza, uključujući i zahteve vezane za iMMO-va veštačenja, dostavi do 9. juna 2022.⁴⁰⁵

171. Panel Apelacionog suda primećuje da Mustafa iznosi primedbe na rok od šest dana za dostavljanje izjašnjenja i izvođenje pobijajućih dokaza za iMMO-va veštačenja, ali da to pitanje prvi put pokreće tek sada, u žalbenom postupku, iako je i u prvostepenom imao dovoljno prilike da to uradi. Konkretnije, panel napominje da Mustafa (i) nije odgovorio na prvobitni zahtev zastupnika žrtava da se angažuju veštaci iMMO-a,⁴⁰⁶ niti je (ii) osporio kvalifikovanost veštaka ili njihove izveštaje, kao što nije izrazio ni želju da unakrsno ispita veštaka,⁴⁰⁷ iako je pretresni panel

---

⁴⁰¹ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 42.

⁴⁰² V. odluku prema pravilu 132, stav 1; usmeni nalog o svedočenju žrtava, str. 2519-2521; usmeni nalog o angažovanju iMMO-a, str. 2533-2534. V. takođe zahtev zastupnika žrtava u vezi s načinom vođenja postupka, stavove 23-26, 31(a).

⁴⁰³ Podnesak sa iMMO-vim veštačenjem; iMMO-ovo veštačenje za [BRISANO]; iMMO-ovo veštačenje za [BRISANO].

⁴⁰⁴ V. odluku prema pravilu 132, stavove 8, 13(a). V. takođe prvostepenu presudu, stavove 15, 30. Pretresni panel se pozvao na [BRISANO]. V. npr. prvostepenu presudu, stavove [BRISANO].

⁴⁰⁵ Odluka prema pravilu 132, stavovi 12, 13(e). V. takođe odluku u vezi s dokazima, stav 7.

⁴⁰⁶ V. odluku prema pravilu 132, fusnotu 1 (gde se napominje da odgovor nije dostavljen).

⁴⁰⁷ Odluka prema pravilu 132, stav 9. V. takođe prvostepenu presudu, stav 30, fusnotu 46.

nedvosmisleno rekao da po podnošenju iMMO-vih veštačenja važi procedura utvrđena pravilom 149(2) do (5) Pravilnika,⁴⁰⁸ (iii) da ni u jednom trenutku nije nagovestio da rok koji je pretresni panel odredio za izvođenje pobijajućih dokaza za iMMO-va veštačenja nije dovoljan za pripremu strategije odbrane, niti je zatražio produženje roka za to, (iv) da je izričito izjavio da ne namerava da izvodi pobijajuće dokaze za iMMO-va veštačenja⁴⁰⁹ i (v) da ta pitanja nije osporio ni u završnom podnesku ni u završnoj reči. Iz navedenih razloga, panel Apelacionog suda smatra da se Mustafa odrekao prava da to pitanje pokreće u žalbenom postupku.⁴¹⁰ Osim toga, Mustafa nije pokazao da postoje posebne okolnosti zbog kojih bi bilo opravdano uzeti u obzir te njegove tvrdnje.

172. Shodno tome, panel Apelacionog suda odbacuje Mustafin žalbeni razlog 1N.

K. GREŠKE U ZAKLJUČKU PRETRESNOG PANELA O MESTU IZVRŠENJA KRIVIČNIH DELA (DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2A, ŽALBENI RAZLOZI 2B, 2C, 2D, DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2E, ŽALBENI RAZLOG 2F I DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2H)

173. Pretresni panel je zaključio da je jedinica BIA u inkriminisanom periodu imala bazu u Zlašu, i da je baza bila pod kontrolom i u nadležnosti komandanta jedinice BIA, to jest Mustafe.⁴¹¹ Pretresni panel je takođe zaključio da je jedna od namena baze jedinice BIA u Zlašu bila da se ljudi tamo drže u zatvoru.⁴¹² Pretresni panel je, prvenstveno na osnovu fotografija pokazanih svedocima u sudnici,⁴¹³ zaključio da su baza jedinice BIA u Zlašu i imanje u Zlašu ista lokacija, koja se u optužnici navodi kao mesto izvršenja krivičnih dela.⁴¹⁴

---

⁴⁰⁸ V. odluku prema pravilu 132, stav 7; usmeni nalog o svedočenju žrtava, str. 2521. V. takođe engleski transkript, 22. april 2022, str. 4089.

⁴⁰⁹ Zahtev odbrane za izvođenje dokaza u fazi duplike, stavovi 4, 7; odluka u vezi s dokazima, stav 13.

⁴¹⁰ V. gore, stav 30.

⁴¹¹ Prvostepena presuda, stav 353. V. takođe prvostepenu presudu, stav 355.

⁴¹² Prvostepena presuda, stav 377. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 374-376.

⁴¹³ Prvostepena presuda, stavovi 364-373.

⁴¹⁴ Prvostepena presuda, stav 378.

174. Mustafa osporava zaključke pretresnog panela i tvrdi da je panel pogrešio jer je: (i) preuranjeno okarakterisao grupu zgrada u Zlašu kao zatvorenički objekat (zvani imanje u Zlašu);⁴¹⁵ (ii) zaključio da je na tom imanju bila smeštena jedinica BIA;⁴¹⁶ (iii) zaključio da je imanje u Zlašu bilo „pod kontrolom“ jedinice BIA;⁴¹⁷ (iv) odbacio tvrdnju odbrane da je tužilaštvo promenilo svoju tezu o konkretnom objektu (ili objektima) u kojima su žrtve bile zatvorene i da je usled toga postupak postao nepravičan;⁴¹⁸ (v) prihvatio kao verodostojne iskaze kojima su svedoci tužilaštva precizirali mesto gde se nalazio zatvor;⁴¹⁹ i (vi) citirao i uzeo u obzir iskaz svedoka W04600 o mestu gde se nalazio zatvor.⁴²⁰ Tužilaštvo i zastupnik žrtava odgovaraju da Mustafa nije zadovoljio relevantne kriterijume preispitivanja i nije dokazao da je pretresni panel pogrešio u svojim zaključcima.⁴²¹

1. Greška pretresnog panela jer je preuranjeno „okarakterisao“ grupu zgrada u Zlašu kao zatvorenički objekat (deo žalbenog razloga 2A)

(a) Navodi strana u postupku

175. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio u oceni svedoka tužilaštva kad je prihvatio da je imanje u Zlašu bilo zatvorenički objekat pre nego što je namenu imanja

---

⁴¹⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 83-84; replika odbrane, stav 83. Mustafini argumenti iz žalbenog razloga 2A delimično se podudaraju sa argumentima iz žalbenog razloga 2G i o njima se govori u odeljku vezanom za ocenu svedoka. V. dole, odeljak L, stavove 249-278.

⁴¹⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 92-96; replika odbrane, stavovi 83, 85.

⁴¹⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 85-91; replika odbrane, stavovi 83-85.

⁴¹⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 97-114; replika odbrane, stavovi 17-21; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 23-33, 36-38.

⁴¹⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 115-150, 179; replika odbrane, stav 86; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 33-36. Panel primećuje da Mustafa u okviru žalbenog razloga 2H žalbenog podneska samo upućuje na žalbeni razlog 2E i ne iznosi dalje argumente. Po mišljenju panela, to znači da je žalbeni razlog 2H obuhvaćen žalbenim razlogom 2E. Pored toga, neki od Mustafinih argumenata iz žalbenih razloga 2E i 2H podudaraju se sa argumentima iz žalbenog razloga 2G i o njima će biti reči u odeljku vezanom za ocenu svedoka. V. dole, odeljak L, stavove 249-278.

⁴²⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 151-157; replika odbrane, stav 86.

⁴²¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 107-122; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 45-66 (u vezi sa žalbenim razlozima 2E i 2H).

utvrdio kao činjenicu.⁴²² On, pored toga, tvrdi da je pretresni panel „odbacio“ iskaze svedoka gđe Teute Hadri (u daljem tekstu: gđa Hadri), g. Fatmira Sopija, g. Sejdija Veseljija (u daljem tekstu: g. Veselji) i g. Fatmira Humolija (u daljem tekstu: g. Humoli), koji su u inkriminisanom periodu bili na imanju u Zlašu i tvrdili da tamo nije bilo zatvorenika.⁴²³ Mustafa tvrdi da je „potpuno jasno“ da je pretresni panel preuranjeno utvrdio da je imanje u Zlašu zapravo bilo zatvorenički objekat u kojem su izvršena krivična dela iz optužnice, iako je taj zaključak izneo tek u 348. stavu prvostepene presude.⁴²⁴

176. Tužilaštvo u odgovoru iznosi da Mustafa svojim „nejasnim žalbenim navodima“ nije uspeo da ospori striktnu pretpostavku nepristrasnosti pretresnog panela.⁴²⁵ Tužilaštvo dodaje da Mustafa pogrešno tumači prirodu i svrhu prvostepene presude, u kojoj se obrazlažu zaključci do kojih je pretresni panel došao razmotrivši optužbe iz optužnice, i da pretresni panel ima pravo da po svom nahođenju organizuje prvostepenu presudu.⁴²⁶

(b) Ocena panela Apelacionog suda

177. U okviru ovog žalbenog razloga Mustafa tvrdi da je pretresni panel preuranjeno okarakterisao imanje u Zlašu kao *zatvorenički* objekat. Ukoliko Mustafa time tvrdi da je pretresni panel bio pristrasan pri oceni relevantnih dokaza,⁴²⁷ ovaj

---

⁴²² Žalbeni podnesak, stavovi 83-84; najava žalbe, žalbeni razlog 2A, stav 5. Mustafa posebno skreće pažnju na ocenu svedoka tužilaštva W01679, W03593, W04669 i W03594. V. žalbeni podnesak, stav 83(a)-(e). V. takođe žalbeni podnesak, stav 82; repliku odbrane, stav 83.

⁴²³ Žalbeni podnesak, stav 83(f)-(h). Mustafin argument da je pretresni panel „odbacio“ iskaze svedoka koji su tvrdili da na imanju u Zlašu nije bilo zatvorenika podudara se s njegovim argumentima iz žalbenog razloga 2G, te je stoga razmotren kao deo tog žalbenog razloga. V. dole, stavove 271-278. V. takođe žalbene razloge 2E i 2H, u kojima Mustafa iznosi isti argument. V. dole, stav 250.

⁴²⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 83(i)-(j), 84.

⁴²⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 108.

⁴²⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 109.

⁴²⁷ V. žalbeni podnesak, stavove 83-84.

panel primećuje da on nije izneo nijedan argument kojim bi osporio pretpostavku nepristrasnosti koju uživaju sudije pretresnog panela.⁴²⁸ Panel stoga odbija tu tvrdnju.

178. Po mišljenju žalbenog panela, to što je pretresni panel u prvostepenoj presudi najpre izneo opštu ocenu kredibiliteta svedoka tužilaštva i pouzdanosti njihovog svedočenja,⁴²⁹ pa tek onda zaključke o mestu izvršenja krivičnih dela iz optužnice nije relevantno, pošto pretresni paneli imaju diskreciono pravo da organizuju presude po svom nahođenju.⁴³⁰ Mustafa nije pokazao da je pretresni panel u tom pogledu pogrešno vršio svoje diskreciono pravo niti da bi ta greška, ukoliko bi bila dokazana, uticala na konačnu odluku. Ništa u relevantnim odeljcima prvostepene presude ne ukazuje na to da je pre nego što je saslušao i ocenio dokaze pretresni panel „unapred doneo sud“ o prirodi i nameni imanja u Zlašu ili da nije obrazložio svoj zaključak o tome. Panel stoga odbija deo Mustafinog žalbenog razloga 2A.⁴³¹

2. Greške u zaključku pretresnog panela da je jedinica BIA bila smeštena na imanju (žalbeni razlog 2C)⁴³²

(a) Navodi strana u postupku

179. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da je jedinica BIA bila smeštena na jednom konkretnom imanju, a posebno jer je pri izvođenju tog zaključka pogrešno citirao njegove reči.⁴³³ Mustafa tvrdi da je tokom razgovora s tužilaštvom naprosto objasnio da je „na imanju bila kuća u kojoj su on i drugi mogli

---

⁴²⁸ V. gore, stav 40.

⁴²⁹ V. prvostepenu presudu, stavove 49, 58-137.

⁴³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, stav 243.

⁴³¹ Ostatak žalbenog razloga 2A razmotren je u odeljku vezanom za ocenu svedoka. V. dole, odeljak L, stavove 218-278.

⁴³² Žalbeni panel najpre će razmotriti Mustafinu tvrdnju iz žalbenog razloga 2C o pitanju da li je jedinica BIA bila smeštena na imanju u Zlašu, a potom i njegovu tvrdnju iz žalbenog razloga 2B o pitanju da li je imanje u Zlašu bilo pod kontrolom jedinice BIA.

⁴³³ Žalbeni podnesak, stavovi 92-93, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 349; najava žalbe, žalbeni razlog 2C, stav 5. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 82, 89, 94-96; repliku odbrane, stavove 83-85.

da borave" i da na crtežu koji je napravio tokom razgovora nije napisao samo „BIA“, već i „OVK“, čime je hteo da kaže da su u toj kući boravili i vojnici OVK.⁴³⁴

180. Tužilaštvo odgovara da Mustafa iskrivljuje stanje stvari kad kaže da ga je pretresni panel pogrešno citirao, jer ga panel nije doslovce citirao već opisao „ono što je on sam priznao“.⁴³⁵

(b) Ocena panela Apelacionog suda

181. Pretresni panel je napomenuo da je optuženi u ranijim izjavama sam svedočio o tome da su pripadnici jedinice BIA tokom inkriminisanog perioda bili u Zlašu i izjavio da je jedinica BIA bila smeštena u „skrovištu“ na jednom konkretnom imanju.⁴³⁶ Imajući u vidu da je Mustafa potvrdio da je bio komandant jedinice BIA, pretresni panel je zaključio da je on poznao to mesto iz ličnog iskustva i da je on zbog toga lice koje ga najbolje može tačno i pouzdano opisati.⁴³⁷ Pretresni panel je takođe konstatovao da su pripadnici OVK, među kojima su g. Fatmir Sopi, g. Veselji i svedok W04600, posvedočili da je to imanje bilo pod kontrolom jedinice BIA.⁴³⁸

182. Apelacioni panel primećuje da, mada Mustafa tvrdi da ga je pretresni panel „pogrešno citirao“ kad je naveo da je „ [Mustafa] izjavio da je jedinica BIA boravila na jednom konkretnom imanju“, pretresni panel ga s tim u vezi u stvari nije direktno citirao, već je prepričao šta je on rekao u svojoj izjavi.⁴³⁹ Po mišljenju panela, pretresni

---

⁴³⁴ Žalbeni podnesak, stav 92. Mustafa dodaje da je rekao da su pripadnici jedinice BIA mogli da koriste samo jednu ili dve prostorije, koje su nazivane „skrovištem“, i jasno stavio do znanja da su oni „tamo bili gosti“. V. žalbeni podnesak, stav 95, gde se upućuje na P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 5. V. takođe repliku odbrane, stav 85. Mustafa nije naveo tačne podatke za crtež koji je napravio tokom razgovora s tužilaštvom, ali panel pretpostavlja da se radi o dokaznom predmetu P00110. V. P00110 (poverljivo).

⁴³⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 115, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 349. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 114. Dalje tvrdnje u vezi s kontrolom jedinice BIA nad imanjem u Zlašu tužilaštvo iznosi u odgovoru na žalbeni razlog 2B. V. dole, stav 185.

⁴³⁶ Prvostepena presuda, stav 349.

⁴³⁷ Prvostepena presuda, stav 349.

⁴³⁸ Prvostepena presuda, stav 352.

⁴³⁹ V. prvostepenu presudu, stav 349.

panel je tačno preneo suštinu izjava optuženog,⁴⁴⁰ budući da je on zaista potvrdio da su vojnici jedinice BIA, kao i on lično, bili na tom imanju tokom inkriminisanog perioda.⁴⁴¹ Apelacioni panel takođe napominje da je pretresni panel zaključio da su i drugi svedoci potvrdili te dokaze i primećuje da Mustafa u žalbi ne osporava zaključak pretresnog panela da s ovim u vezi postoje potkrepljujući dokazi.⁴⁴² Apelacioni panel smatra da pretresni panel nije pogrešio u svojoj oceni Mustafinih izjava i zaključcima o njima.⁴⁴³ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

183. S obzirom na navedeno, panel odbija Mustafin žalbeni razlog 2C.

3. Greške u zaključku pretresnog panela da je imanje u Zlašu bilo pod kontrolom jedinice BIA (žalbeni razlog 2B)

(a) Navodi strana u postupku

184. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio jer je na osnovu pretpostavke zaključio da je imanje u Zlašu bilo „pod kontrolom” jedinice BIA.⁴⁴⁴ U tom pogledu on tvrdi da je pretresni panel citirao samo deo iskaza g. Fatmira Sopija i da njegovo

---

⁴⁴⁰ Prvostepena presuda, stav 349, fusnota 709, gde se upućuje na P00118 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 1-4.

⁴⁴¹ V. npr. P00118 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 2-4, 7 (gde je Mustafa potvrdio da je boravio na imanju u Zlašu i da su njegovi vojnici tamo spavali); P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 5 (gde je Mustafa naveo da je „više puta” bio u skrovištu na imanju u Zlašu jer su njegovi vojnici tamo spavali); P00113 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 18 (gde je Mustafa, iako osporava navod tužilaštva da su pripadnici jedinice BIA imali „bazu” u Zlašu, potvrdio da su oni tamo bili „prisutni”), str. 20 (gde je Mustafa potvrdio da je u skrovištu proveo nekoliko dana).

⁴⁴² V. prvostepenu presudu, stavove 350-351 i dokaze na koje se tamo upućuje. Međutim, Mustafa u žalbenom razlogu 2F osporava upravo to što je pretresni panel citirao i način na koji je potom ocenio deo iskaza svedoka W04600 koji se tiče prepoznavanja imanja u Zlašu. Panel je razmotrio žalbeni razlog 2F dalje u tekstu. V. dole, stavove 213-217.

⁴⁴³ U vezi sa argumentom odbrane da je pretresni panel pogrešio jer je po tom pitanju „pogrešno citirao” Mustafu, apelacioni panel primećuje da se u prvostepenoj presudi pod znacima navoda javlja samo reč „skrovište”, što je termin koji je Mustafa, kao što i sam potvrđuje, koristio u izjavi koju je dao u svojstvu osumnjičenog. V. prvostepenu presudu, stav 349; žalbeni podnesak, stav 95, gde se upućuje na P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 5. V. takođe P00113 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 14, 17-18, 20.

⁴⁴⁴ Žalbeni podnesak, stav 85; najava žalbe, žalbeni razlog 2B, stav 5. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 82, 93, 95-96; repliku odbrane, stav 83.

svedočenje ne ide u prilog takvom zaključku.⁴⁴⁵ On, pored toga, tvrdi da je pretresni panel netačno ocenio u kom svojstvu je jedinica BIA bila prisutna na imanju i da je pogrešio kad se u svom zaključku da je imanje bilo „pod kontrolom” jedinice BIA pozvao na svedočenje svedoka W04600 i g. Veseljija kao potvrdu iskaza g. Fatmira Sopiija.⁴⁴⁶ Mustafa s tim u vezi tvrdi da nijedan od tih svedoka tokom inkriminisanog perioda zapravo nije bio na imanju u Zlašu.⁴⁴⁷ Na kraju, Mustafa tvrdi da ni on sam u izjavi koju je dao u svojstvu osumnjičenog nikada nije izjavio da je imanje bilo pod njegovom kontrolom ili pod kontrolom jedinice BIA.⁴⁴⁸

185. Tužilaštvo odgovara da Mustafa „na selektivan način pogrešno predstavlja” svedočenje g. Fatmira Sopiija, svedoka W04600 i g. Veseljija, i pritom tvrdi sledeće: (i) g. Fatmir Sopi je izjavio da je imanje u Zlašu smatrano bazom jedinice BIA i da je Mustafa bio komandant te jedinice; (ii) svedok W04600 [BRISANO] i detaljno je opisao i nacrtao imanje u Zlašu; (iii) g. Veselji je „poznavao imanje u Zlašu, znao je da je tamo smeštena jedinica BIA” i često je u aprilu 1999. u Zlašu viđao pripadnike jedinice BIA, uključujući Mustafu; i (iv) Mustafa je u izjavi koju je dao u svojstvu osumnjičenog jasno rekao da je jedinica BIA u aprilu 1999. bila smeštena na jednom konkretnom mestu u Zlašu i da je on bio komandant te jedinice.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 85, 87-88. Mustafa dalje navodi da je g. Fatmir Sopi svedočio da to mesto nije ni po čemu bilo posebno i da je to bila obična kuća. V. žalbeni podnesak, stav 87. Mustafa takođe dodaje da je imanje koristilo i nekoliko drugih lica, na primer, vojnici OVK iz „zone Karadak”. V. žalbeni podnesak, stav 86.

⁴⁴⁶ Žalbeni podnesak, stav 89.

⁴⁴⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 90-91. Panel pak primećuje da je odbrana na žalbenom pretresu izjavila da je g. Veselji bio „starešina OVK koji je poznavao to imanje” i da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da je njegova izjava da u Zlašu niko nije zatvaran ni zlostavljan neuverljiva. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 19-21.

⁴⁴⁸ Žalbeni podnesak, stav 90. V. takođe žalbeni podnesak, stav 95; repliku odbrane, stavove 84-85. U najavi žalbe Mustafa takođe tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da je on izjavio da je komandovao tom bazom. V. najavu žalbe, žalbeni razlog 2B, stav 5.

⁴⁴⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 111-114. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 116.

(b) Ocena panela Apelacionog suda

186. U vezi s načinom na koji je pretresni panel ocenio iskaz g. Fatmira Sopiija da je imanje bilo pod kontrolom jedinice BIA, panel primećuje da je g. Fatmir Sopi izjavio da je imanje u Zlašu na kojem je bila smeštena jedinica BIA bilo vojni objekat u pravom smislu reči,⁴⁵⁰ da je „smatrano bazom gerilske jedinice BIA, odnosno Skifteri”,⁴⁵¹ kao i da je komandant jedinice BIA bio Mustafa.⁴⁵² Nasuprot Mustafinim tvrdnjama, apelacioni panel se slaže sa pretresnim panelom da iskaz g. Fatmira Sopiija ide u prilog zaključku da je imanje bilo pod kontrolom jedinice BIA i da ga je ona koristila kao svoju bazu.⁴⁵³

187. Apelacioni panel dalje napominje da je pretresni panel uzeo u obzir dokaze, uključujući svedočenje g. Fatmira Sopiija, da su u relevantnom periodu na imanju u Zlašu možda bili prisutni i pripadnici drugih jedinica OVK i civili.⁴⁵⁴ Panel smatra da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio kad je konstatovao da taj podatak nije od uticaja na zaključak da je baza zapravo bila pod kontrolom jedinice BIA.⁴⁵⁵

188. Što se tiče Mustafine tvrdnje da svedok W04600 i g. Veselji ne raspolažu saznanjima o takvoj kontroli budući da tokom inkriminisanog perioda nisu bili na imanju,⁴⁵⁶ apelacioni panel smatra da Mustafa pogrešno predstavlja njihovo svedočenje. U stvari, kao što je podsetio i pretresni panel, svedok W04600,

---

⁴⁵⁰ Engleski transkript (Fatmir Sopi), 18. januar 2022, str. 2049.

⁴⁵¹ Engleski transkript (Fatmir Sopi), 18. januar 2022, str. 2089. V. takođe engleski transkript (Fatmir Sopi), 19. januar 2022, str. 2172.

⁴⁵² Engleski transkript (Fatmir Sopi), 18. januar 2022, str. 2060.

⁴⁵³ Prvostepena presuda, stav 352. *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 85, 88. Pored toga, na pitanje zašto je jedinica BIA koristila tu konkretnu lokaciju g. Fatmir Sopi je odgovorio da to mesto „nije ni po čemu bilo posebno” i da je to „bila obična kuća”, ali taj odgovor ne dovodi u pitanje tačnost zaključka pretresnog panela. V. engleski transkript (Fatmir Sopi), 18. januar 2022, str. 2090. V. takođe engleski transkript (Fatmir Sopi), 19. januar 2022, str. 2172 (gde je g. Fatmir Sopi precizirao da ta baza nije bila ni po čemu posebna i da je bila „kao bilo koja druga baza OVK”).

⁴⁵⁴ Prvostepena presuda, stav 352. V. žalbeni podnesak, stavove 86, 92.

⁴⁵⁵ Prvostepena presuda, stav 352.

⁴⁵⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 90-91.

[BRISANO],⁴⁵⁷ izjavio je da je [BRISANO].⁴⁵⁸ Svedok W04600 je objasnio da je [BRISANO],⁴⁵⁹ kao i da je [BRISANO].⁴⁶⁰ Po mišljenju panela, svedok W04600 je [BRISANO].⁴⁶¹ Panel stoga odbija Mustafine argumente u vezi sa svedočenjem svedoka W04600.

189. U pogledu svedočenja g. Veseljija, apelacioni panel primećuje da se pretresni panel posebno oslonio na njegovo svedočenje pri donošenju zaključka da je jedinica BIA imala bazu u Zlašu⁴⁶² i da je bazom komandovao optuženi.⁴⁶³ Iako je g. Veselji izjavio da nikada nije bio u bazi jedinice BIA,⁴⁶⁴ panel smatra da je pretresni panel opravdano postupio kad je prihvatio da je g. Veselji znao da je jedinica BIA smeštena u toj bazi.⁴⁶⁵ U stvari, pretresni panel je konstatovao sledeće: (i) tokom inkriminisanog perioda, g. Veselji je bio zamenik komandanta 153. brigade;⁴⁶⁶ (ii) štab 153. brigade, u kojem je g. Veselji bio raspoređen, nalazio se nedaleko od imanja u Zlašu;⁴⁶⁷ i (iii) g.

---

⁴⁵⁷ Prvostepena presuda, stavovi 101, [BRISANO]. V. takođe engleski transkript (W04600), 23. septembar 2021, str. [BRISANO].

⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, stavovi [BRISANO]. V. takođe, između ostalog, engleski transkript (W04600), 23. septembar 2021, str. 722-723 (redigovano); engleski transkript (W04600), 24. septembar 2021, str. 801-803 (redigovano).

⁴⁵⁹ Prvostepena presuda, stav [BRISANO]. V. takođe engleski transkript (W04600), 23. septembar 2021, str. 721, 728-729 (redigovano).

⁴⁶⁰ Prvostepena presuda, stavovi [BRISANO]. V. takođe engleski transkript (W04600), 23. septembar 2021, str. [BRISANO].

⁴⁶¹ Prvostepena presuda, stav [BRISANO].

⁴⁶² Prvostepena presuda, stav 352, fusnota 719, gde se upućuje, između ostalog, na engleski transkript (Sejdi Veselji), 25. januar 2022, str. 2195-2197.

⁴⁶³ Prvostepena presuda, stav 352, fusnota 720, gde se upućuje, između ostalog, na engleski transkript (Sejdi Veselji), 25. januar 2022, str. 2198-2199.

⁴⁶⁴ Engleski transkript (Sejdi Veselji), 25. januar 2022, str. 2197. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 90-91.

⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, stav 352, fusnote 719-721.

⁴⁶⁶ Prvostepena presuda, stav 344 i izvori na koje se upućuje. V. takođe prvostepenu presudu, stav 124.

⁴⁶⁷ Prvostepena presuda, stav 342. V. takođe prvostepenu presudu, stav 124; engleski transkript (Sejdi Veselji), 25. januar 2022, str. 2192, 2194-2195, 2197, 2226.

Veselji je izjavio da poznaje optuženog⁴⁶⁸ i da je ovaj u aprilu 1999. često bio u Zlašu.⁴⁶⁹ Panel stoga smatra da pretresni panel nije pogrešio u vezi sa iskazom g. Veseljija.⁴⁷⁰

190. Kad je reč o Mustafinom navodu da je pretresni panel neosnovano zaključio da njegova izjava u svojstvu osumnjičenog potkrepljuje ostale dokaze,⁴⁷¹ apelacioni panel primećuje da Mustafa zaista nije izjavio da je imanje bilo pod kontrolom jedinice BIA, ali jeste jasno potvrdio da je bio komandant jedinice BIA⁴⁷² i priznao da je jedan konkretan deo imanja u Zlašu bio „pod kontrolom” te jedinice.⁴⁷³ Panel stoga smatra da zaključak pretresnog panela u tom pogledu nije pogrešan.

191. S obzirom na navedeno, panel odbija Mustafin žalbeni razlog 2B.

4. Greške u zaključku pretresnog panela o „promeni” teze tužilaštva po pitanju mesta izvršenja krivičnih dela (žalbeni razlog 2D)

(a) Navodi strana u postupku

192. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je odbacio njegovu tvrdnju da je tužilaštvo obmanulo odbranu promenivši svoju tezu o konkretnom objektu (ili

---

⁴⁶⁸ Prvostepena presuda, stav 127, gde se upućuje na engleski transkript (Sejdi Veselji), 25. januar 2022, str. 2202-2203. V. takođe engleski transkript (Sejdi Veselji), 25. januar 2022, str. 2195-2196.

⁴⁶⁹ Prvostepena presuda, stav 330, gde se upućuje na engleski transkript (Sejdi Veselji), 25. januar 2022, str. 2233. V. takođe prvostepenu presudu, fusnotu 219.

⁴⁷⁰ Apelacioni panel napominje da je odbrana sama na žalbenom pretresu izjavila da je g. Veselji bio „starešina OVK koji je poznavao imanje” i da je pretresni panel trebalo da uzme u obzir njegovo svedočenje i poznavanje Zlaša. Ta izjava se kosi s Mustafinim argumentom iz predmetnog žalbenog razloga da g. Veselji ne raspolaže činjeničnim saznanjima o tome da li je imanje u Zlašu bilo pod kontrolom jedinice BIA, pošto nikad nije bio na tom imanju. Upor. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 19-20, sa žalbenim podneskom, stavovima 90-91.

⁴⁷¹ Žalbeni podnesak, stav 90. V. prvostepenu presudu, stav 352, fusnotu 721.

⁴⁷² P00111 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 28, 31-32; P00113 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 24; P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 30; P00118 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 7, 34. V. takođe izjavu koju je optuženi dao u predmetu protiv Agrona Zećirija, P00046 (poverljivo), str. 2, 6-7. V. prvostepenu presudu, stavove 203, 338.

⁴⁷³ V. P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 5 (gde je izjavio sledeće: „Ja i moji vojnici smo držali te dve prostorije, koje smo koristili za svoje potrebe”).

objektima) na imanju u Zlašu u kojima su žrtve bile zatvorene.⁴⁷⁴ On tvrdi da je tokom celog postupka tužilaštvo govorilo o samo jednom objektu na imanju u kojem su držani zatvorenici,⁴⁷⁵ da bi „skoro na kraju suđenja“, na zahtev pretresnog panela za pojašnjenje, promenilo tezu i tvrdilo da su zatvorenici držani ne u jednom, već u tri objekta.⁴⁷⁶ Mustafa zbog toga osporava zaključak pretresnog panela da „za donošenje odluke o optužbama nije bitno da se sa apsolutnom preciznošću ustanovi koji je zatvorenik bio zatvoren u kom objektu i koliko dugo“ i tvrdi da je zbog promene teze tužilaštva postupak nepravičan.⁴⁷⁷ Mustafa je na žalbenom pretresu osim toga istakao da je tužilaštvo trebalo da izmeni optužnicu tako da uključi tu promenu⁴⁷⁸ i da pretresni panel „ne sme da popunjava praznine u optužnici ili da ih menja ili tumači tako da se one uklupe u optužbe“.⁴⁷⁹

193. Tužilaštvo odgovara da su Mustafini argumenti činjenično pogrešni, jer se optužbe ne odnose na neki konkretan objekat na imanju u Zlašu, već se optuženi tereti za krivična dela izvršena na tom imanju, bez preciziranja u kojim su tačno objektima dela izvršena.⁴⁸⁰ Tužilaštvo smatra da je pretresni panel tačno zaključio da se optužbe

---

⁴⁷⁴ Najava žalbe, žalbeni razlog 2D, stav 5; žalbeni podnesak, stavovi 97, 108, 113; replika odbrane, stavovi 17-21; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 23-33. V. takođe prvostepenu presudu, stav 373; engleski transkript, 15. septembar 2022, str. 4771, 4782-4785.

⁴⁷⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 97-102, 104; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 23-32, 37-38. Konkretno, Mustafa ukazuje na optužnicu, odluku o potvrđivanju optužnice, pretpretresni podnesak tužilaštva, uvodno izlaganje tužilaštva i završni podnesak tužilaštva, kao i na glavno ispitivanje svedoka W01679, W03593 i W04669. V. takođe repliku odbrane, stavove 17, 20-21.

⁴⁷⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 103, 105-108, gde se, između ostalog, upućuje na odluku o završnim rečima i povezanim pitanjima; izjašnjenje tužilaštva u vezi sa iznošenjem završnih izlaganja i povezanim pitanjima. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 27.

⁴⁷⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 108, 110-114, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 372. V. takođe repliku odbrane, stavove 20-21; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 28-33, 37-38. Mustafa tvrdi da bi odbrana drugačije unakrsno ispitala svedoke da je ranije znala za navod da su krivična dela izvršena u više objekata. V. žalbeni podnesak, stavove 108-109; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 27-29, 31. Odbrana je na žalbenom pretresu još izjavila i da bi u vezi s korišćenjem drugih objekata na imanju sprovela istragu i potražila i druge dokaze ili svedoke. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 28.

⁴⁷⁸ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 27.

⁴⁷⁹ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 33.

⁴⁸⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 30-31; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 64-65. Tužilaštvo dodaje da Mustafa nije uložio prigovor protiv optužnice zbog formalnih nedostataka. V. odgovor tužilaštva na žalbu, stav 31.

iz optužnice odnose na „sve objekte unutar baze jedinice BIA u Zlašu”.⁴⁸¹ Po mišljenju tužilaštva, Mustafa prenebregava svrhu i obim pretpretresnog podneska tužilaštva, koji ne treba da bude iscrpan, već da sadrži sažet prikaz dokaza koje tužilaštvo namerava da izvede.⁴⁸² Tužilaštvo dodaje da Mustafino pozivanje na odluku o potvrđivanju optužnice „nije relevantno” jer ta odluka nije dokument kojim se optuženi obaveštava o krivičnim delima za koja se tereti.⁴⁸³

(b) Ocena panela Apelacionog suda

194. Apelacioni panel podseća na zaključak pretresnog panela da su zatvorenici držani u tri konkretna objekta na imanju u Zlašu i da su se ti objekti nalazili „sa leve strane imanja”.⁴⁸⁴ Pri izvođenju tog zaključka, pretresni panel je istakao da „za donošenje odluke o optužbama nije bitno da se sa apsolutnom preciznošću ustanovi koji je zatvorenik bio zatvoren u kom objektu i koliko dugo”, već da mora da se uveri da su krivična dela za koja se optuženi tereti „izvršena u jednom ili više objekata” u bazi jedinice BIA tokom inkriminisanog perioda.⁴⁸⁵ Pretresni panel je stoga odbio tvrdnju odbrane da je tužilaštvo nju „obmanulo promenivši svoju tezu kad je reč o konkretnom objektu (ili objektima) na imanju u Zlašu u kojima su žrtve bile zatvorene” i naglasio da je „ [o]dbrana imala prilike da ispita svedoke tužilaštva i da tokom čitavog suđenja podnosi dokaze u vezi sa geografskim okvirom optužbi, koji sasvim jasno obuhvata sve objekte unutar baze jedinice BIA u Zlašu”.⁴⁸⁶

195. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je tužilaštvo tokom postupka promenilo tezu o mestu izvršenja krivičnih dela, panel najpre primećuje da se čini da Mustafa meša

---

⁴⁸¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 34, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 373.

⁴⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 32. Tužilaštvo smatra da isto važi za Mustafine argumente o uvodnoj reči tužilaštva. V. odgovor tužilaštva na žalbu, stav 32.

⁴⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 33.

⁴⁸⁴ Prvostepena presuda, stav 372, gde je pretresni panel zaključio da su objekti koje je g. Selatin Krasnići označio brojevima 4, 4A i 5 (na snimku sa zemlje), a koji odgovaraju objektima 12, 11 i 10 (na snimku iz vazduha), „objekti relevantni” za optužbe.

⁴⁸⁵ Prvostepena presuda, stav 372.

⁴⁸⁶ Prvostepena presuda, stav 373.

„potvrđenu optužnicu“, koju je podnelo tužilaštvo, i „odluku o potvrđivanju optužnice“, koju je doneo sudija za prethodni postupak.⁴⁸⁷ Ali što je mnogo važnije, primećuje panel, u optužnici se ne „izdvaja“ jedan objekat na imanju u Zlašu, već se Mustafa tereti za ratne zločine proizvoljnog lišenja slobode, surovog postupanja, mučenja i ubistva, izvršene na imanju u Zlašu, bez preciziranja u kojim su tačno objektima oni izvršeni.⁴⁸⁸ U stvari, u optužnici se navodi da je, tokom relevantnog perioda, „jedinica [BIA] dejstvovala sa jednog imanja u Zlašu koje je sačinjavalo više objekata“ i da je „ [j]edinica [BIA] to imanje koristila kao skrovište i mesto za zatvaranje i saslušavanje“.⁴⁸⁹ Panel dalje napominje da je u odluci o potvrđivanju optužnice sudija za prethodni postupak zaključio da postoji dobro utemeljena sumnja da su navedena krivična dela „izvršena na imanju u Zlašu“.⁴⁹⁰ Panel uz to primećuje da se tvrdnje koje je tužilaštvo iznelo u svom pretpretresnom podnesku⁴⁹¹ i uvodnoj reči⁴⁹² ne kose sa tekstom optužnice, već da sadrže dodatne informacije o mestu izvršenja krivičnih dela.⁴⁹³

196. Panel podseća da je optužnica osnovni optužni akt u kojem se moraju dovoljno konkretno i jasno navesti činjenice kojima se potkrepljuju optužbe za krivična dela, kako bi optuženi bio obavešten o prirodi i razlozima optužbi i u mogućnosti da pripremi svrsishodnu odbranu.⁴⁹⁴ U tom pogledu panel primećuje da Mustafa ni u

---

⁴⁸⁷ V. žalbeni podnesak, stavove 97, 99. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 31-32, 37-38.

⁴⁸⁸ Optužnica, stavovi 5, 18, 21, 31-32, 35. *Contra* žalbeni podnesak, stav 97. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 36.

⁴⁸⁹ Optužnica, stav 5.

⁴⁹⁰ V. npr. odluku o potvrđivanju optužnice, stavove 102, 110, 115, 120. V. takođe odluku o potvrđivanju optužnice, stavove 125-127, 132, 135, 143, 147, 149-150.

⁴⁹¹ V. npr. pretpretresni podnesak tužilaštva, stavove 2-4, 30, 51-59, 63, 74, 82, 91, 104-105, 107, 109, 111, 116-117, 119-123, 125, gde se upućuje na „imanje u Zlašu“.

⁴⁹² V. npr. engleski transkript, 15. septembar 2021, str. 319-321, 324, 327-328.

⁴⁹³ Upor. optužnicu, stavove 5, 18, 21, 31-32, 35, sa pretpretresnim podneskom tužilaštva, stavovima 1-2, 29-30, 64, 69, 71, 73; engleski transkript, 15. septembar 2021, str. 328-329.

⁴⁹⁴ Odluka po žalbi u vezi s preliminarnim podnescima u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stavovi 35-36, 49 i izvori na koje se upućuje. V. takođe odluku o formalnim nedostacima optužnice u predmetu *Tači i drugi*, stavove 17-19; odluku po žalbi na odluku o formalnim nedostacima optužnice u predmetu *Šalja*, stav 15; drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, stav 220.

preliminarnom podnesku⁴⁹⁵ ni tokom suđenja⁴⁹⁶ nije uložio prigovor protiv optužnice zbog formalnih nedostataka, pa tako ni zbog nejasnih ili dvosmislenih navoda o mestu izvršenja krivičnih dela.

197. Pored toga, panel smatra da tužilaštvo ni u izjašnjenju tužilaštva u vezi sa iznošenjem završnih izlaganja i povezanim pitanjima ni u samom završnom izlaganju nije izmenilo geografski okvir optužnice i optužbi u njoj, već je, na osnovu dokaza izvedenih tokom suđenja, samo preciziralo u kojim objektima na imanju u Zlašu su krivična dela izvršena.⁴⁹⁷ Panel takođe primećuje da je imanje u Zlašu relativno male površine i da su se tri relevantna objekta nalazila jedan pored drugog.⁴⁹⁸

198. S obzirom na navedeno, panel smatra neosnovanom Mustafinu tvrdnju da je tužilaštvo obmanulo odbranu jer je izmenilo tezu o mestu izvršenja krivičnih dela, usled čega je postupak postao nepravičan.⁴⁹⁹ Panel stoga odbija Mustafin žalbeni razlog 2D.

---

⁴⁹⁵ V. član 40(1) Zakona i pravilo 97(1)(b) Pravilnika u vezi s prigovorom protiv optužnice zbog formalnih nedostataka.

⁴⁹⁶ Panel primećuje da je odbrana po prvi put na žalbenom pretresu izjavila da je tužilaštvo trebalo da izmeni optužnicu. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 27.

⁴⁹⁷ Upor. optužnicu, stavove 5, 18, 21, 31-32, 35, sa izjašnjenjem tužilaštva u vezi sa iznošenjem završnih izlaganja i povezanim pitanjima, stavovima 4-6; engleski transkript, 13. septembar 2022, str. 4525-4527. V. takođe prvostepenu presudu, stav 372. Panel takođe primećuje da je u završnom podnesku tužilaštvo navelo da je „[u] najmanje dva objekta na imanju u Zlašu” jedinica BIA, uključujući optuženog, zatvarala, saslušavala i mučila civile, kosovske Albance. V. završni podnesak tužilaštva, stav 23. V. takođe završni podnesak tužilaštva, stavove 24-27.

⁴⁹⁸ V. D00016 (poverljivo); D00014 (poverljivo). Na žalbenom pretresu, odbrana je navela da je površina celog imanja „manja od četvrtine fudbalskog terena”. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 40.

⁴⁹⁹ Prvostepena presuda, stav 373.

5. Greške u zaključku pretresnog panela o sposobnosti svedoka tužilaštva da prepoznaju imanje u Zlašu (deo žalbenog razloga 2E, deo žalbenog razloga 2H)

(a) Navodi strana i učesnika u postupku

199. Mustafa tvrdi da je pretresni panel napravio grešku u utvrđivanju činjenica kad je zaključio da svedoci tužilaštva W01679, W03593 i W04669 mogu da prepoznaju i opišu gde se na imanju u Zlašu nalazio zatvor, uprkos tome što je prihvatio da ti svedoci nisu bili u prilici da dobro vide imanje.⁵⁰⁰

200. Po Mustafinom mišljenju, to što su svedoci W01679, W03593 i W04669 u sudnici na osnovu fotografija prepoznali objekat u kojem su navodno držani ne može se smatrati valjanim prepoznavanjem.⁵⁰¹ On tvrdi da takvi iskazi ne potkrepljuju zaključak pretresnog panela da su ti svedoci „morali prethodno videti objekte koje su na kraju prepoznali u sudnici”,⁵⁰² a to tvrdi iz sledećih razloga: (i) svedoci nisu poznavali mesto gde se nalazio zatvor;⁵⁰³ (ii) izjavili su da su im prilikom hapšenja i dovođenja na saslušanje navukli džak preko glave;⁵⁰⁴ i (iii) prilikom puštanja na slobodu nisu obratili pažnju na mesto gde su bili zatvoreni niti su to mesto opisali u sudnici.⁵⁰⁵

---

⁵⁰⁰ Najava žalbe, žalbeni razlog 2E, stav 5; najava žalbe, žalbeni razlog 2H, stav 5; žalbeni podnesak, stavovi 82, 115, 141-142, 149; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 33-35. V. takođe repliku odbrane, stav 86. Kako Mustafa u okviru žalbenog razloga 2H upućuje na žalbeni razlog 2E, panel smatra da je žalbeni razlog 2H obuhvaćen žalbenim razlogom 2E. V. žalbeni podnesak, stav 179. Mustafa je na žalbenom pretresu još izjavio da „ta tri svedoka” ne samo što nisu prepoznali mesto gde su bili zatvoreni, već da nisu ni „valjano prepoznali” optuženog. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 38-39. Panel se neće baviti ovim argumentom jer on izlazi iz okvira najave žalbe.

⁵⁰¹ Žalbeni podnesak, stavovi 120, 125-127, 136, 139. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 119, 124, 141-142; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 34-36. Mustafa je na žalbenom pretresu takođe istakao da „nijedan od svedoka nije pokazao isti onaj objekat [o kojem je tužilaštvo govorilo u svom uvodnom izlaganju], a da je samo jedan od njih izjavio da taj objekat liči na onaj u kojem je navodno bio zatvoren”. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 30.

⁵⁰² Žalbeni podnesak, stavovi 116, 122, 125.

⁵⁰³ Žalbeni podnesak, stavovi 116 (W01679), 121 (W03593).

⁵⁰⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 116-117 (W01679), 121 (W03593), 130, 134 (W04669). V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 30, 34-35.

⁵⁰⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 116, 118 (W01679), 121-123 (W03593), 135 (W04669), 141.

201. Pored toga, Mustafa tvrdi da, suprotno zaključcima pretresnog panela: (i) crtež svedoka W03593, koji prikazuje mesto gde se nalazio zatvor, nije od značaja za kredibilitet tog svedoka;⁵⁰⁶ (ii) izjava svedoka W04669 da je to mesto bilo najviše 200 metara od škole u Zlašu, u kojoj je on bio više puta, „drastično se razlikuje” od činjeničnog stanja;⁵⁰⁷ i (iii) svedok W04669 nije sam identifikovao dati objekat, već je rekao da je neko drugi označio fotografije koje su mu pokazane⁵⁰⁸ i identifikovao je „sasvim drugi” objekat od onog koji su pokazali svedoci W01679 i W03593.⁵⁰⁹ Mustafa dalje tvrdi da je postupak pokazivanja fotografija svim tim svedocima bio sugestivan jer su im pokazivane fotografije koje su uvek prikazivale jednu kuću na dva nivoa.⁵¹⁰

202. Mustafa takođe tvrdi da činjenica da je svedok W04600 prepoznao to mesto nije relevantna jer taj svedok nije svedočio da je tamo iko bio zatvoren.⁵¹¹ Na kraju, Mustafa ukazuje na suprotne izjave nekih svedoka, koji su negirali da je bilo ko bio zatvoren na imanju u Zlašu.⁵¹²

203. Tužilaštvo i zastupnik žrtava odgovaraju da odbrana pogrešno prikazuje iskaze svedoka W01679, W03593 i W04669 i da Mustafine argumente treba odbaciti jer ne ispunjavaju kriterijume preispitivanja navodnih grešaka u utvrđivanju činjenica.⁵¹³

---

⁵⁰⁶ Žalbeni podnesak, stav 124.

⁵⁰⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 131, 137.

⁵⁰⁸ Žalbeni podnesak, stav 132.

⁵⁰⁹ Žalbeni podnesak, stav 133. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 22. Mustafa takođe tvrdi da ograda koju je svedok W04669 opisao u sudnici nije karakteristična za datu lokaciju. V. žalbeni podnesak, stav 138.

⁵¹⁰ Žalbeni podnesak, stav 140; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 34. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 119-120, 128-129, 132, 136.

⁵¹¹ Žalbeni podnesak, stav 143.

⁵¹² Gospodin Fatmir Sopi, g. Humoli, g. Selatin Krasnići, g. Muhamet Ajeti (u daljem tekstu: g. Ajeti), gđa Hadri i gđa Ibadete Canoli-Kaćiju (u daljem tekstu: gđa Canoli-Kaćiju). Žalbeni podnesak, stavovi 144-148. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 149-150. Panel primećuje da, u vezi sa g. Humolijem, g. Selatinom Krasnićijem, gđom Hadri i gđom Canoli-Kaćiju, Mustafa te argumente iznosi i u okviru žalbenog razloga 2G. V. žalbeni podnesak, stavove 158-177. Sve argumente koji se ponavljaju panel je razmotrio u okviru žalbenog razloga 2G. V. dole, stavove 249-278. Iako Mustafa u žalbenom razlogu 2G ne spominje g. Fatmira Sopija, panel smatra da je prikladnije da argumente vezane za svedočenje tog svedoka obradi u okviru istog žalbenog razloga. V. dole, stavove 271-278.

⁵¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 117-119; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 45-49, 54-55, 59, 61, 64, 66.

Tužilaštvo i zastupnik žrtava tvrde da su svedoci imali mogućnost da osmotre imanje u Zlašu, naročito posle puštanja na slobodu,⁵¹⁴ i da je svaki od njih posebno na pokazanim fotografijama prepoznao objekte na imanju u Zlašu.⁵¹⁵ Pored toga, zastupnik žrtava u vezi sa svedočenjem svedoka W04669's tvrdi sledeće: (i) moguće je da je neko drugi zaokružio objekte na fotografijama, ali je to učinjeno prema instrukcijama svedoka W04669, a on je fotografije potpisao;⁵¹⁶ i (ii) opis objekata koji je dao svedok W04669 „u velikoj meri se podudara” sa svedočenjem svedoka W03593 i W01679, iako ima malih razlika.⁵¹⁷

204. Tužilaštvo dalje tvrdi da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u svojoj diskrecionoj oceni kad je prihvatio svedočenje svedoka W01679, W03593 i W04669 i dodaje da je, štaviše, njihovo svedočenje u skladu sa opisom lokacije koji su dali svedoci odbrane i svedok W04600.⁵¹⁸ Na kraju, tužilaštvo osporava Mustafinu tvrdnju da je postupak pokazivanja fotografija imanja u Zlašu bio sugestivan i dodaje da je, tokom razgovora koje je tužilaštvo s njima obavilo, svoj trojici svedoka pokazan album s fotografijama više objekata u Zlašu, a da su oni „spontano pokazali samo

---

⁵¹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 118; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 49-53, 57, 62. Prema rečima zastupnika žrtava, iako je svedok W03593 izjavio da ga prilikom puštanja na slobodu nije zanimalo šta ima okolo jer ga je interesovao samo sopstveni život, on je potom objasnio da je dovoljno dobro osmotrio objekat da bi mogao da ga prepozna na fotografijama pokazanim u sudnici. Zastupnik žrtava takođe tvrdi da se ni iskaz svedoka W04669 ne kosi sa činjenicom da je video mesto gde je bio zatvoren.

⁵¹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 118; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 53, 57-58, 62. Konkretno, prema rečima zastupnika žrtava, svedok W01679 je izjavio da objekat na pokazanoj fotografiji „veoma liči” na onaj koji je video prilikom puštanja na slobodu, a svedočenje svedoka W04669 ne kosi se s činjenicom da je on video mesto na kojem je bio zatvoren. Zastupnik žrtava takođe tvrdi da je, nasuprot tvrdnjama odbrane, svedok W03593 poznavao to područje i pre nego što je tamo bio zatvoren.

⁵¹⁶ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 63.

⁵¹⁷ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 65. Zastupnik žrtava dodaje da odbrana nije navela na koji deo iskaza svedoka W04669 upućuje. V. odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 64.

⁵¹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 118, 120.

fotografije imanja u Zlašu".⁵¹⁹ Tužilaštvo napominje da je stoga svedocima tokom njihovog iskaza u sudnici predočilo samo te fotografije.⁵²⁰

(b) Ocena panela Apelacionog suda

205. Panel primećuje da je pretresni panel odbio Mustafine primedbe na prepoznavanje na osnovu fotografija i svedočenje navedenih svedoka u vezi s mestom gde se nalazio zatvor.⁵²¹ Konkretno, pretresni panel je zaključio da su svedoci bili sposobni da precizno opišu mesto gde se nalazio zatvor⁵²² i da njihovi iskazi i iskazi svedoka W04600, g. Fatmira Sopiya i g. Selatina Krasnićija ukazuju na to „da su oni morali prethodno videti objekte koje su na kraju prepoznali u sudnici”.⁵²³ Pretresni panel je takođe zaključio da, suprotno tvrdnjama odbrane, zatvorenicima nije sve vreme bila pokrivena glava i da su mesto gde su bili zatvoreni mogli da vide u najmanju ruku prilikom puštanja na slobodu.⁵²⁴

206. Apelacioni panel podseća da, prema pravilu 139(2) Pravilnika, panel mora da izvrši sveukupnu ocenu dokaza kako bi ustanovio da li su sporne činjenice dokazane. Podsećajući da su pretresni paneli instanca koja ima prevashodnu obavezu da sasluša i oceni dokaze izvedene na suđenju, uključujući iskaze svedoka,⁵²⁵ apelacioni panel neće olako poništiti činjenične zaključke i intervenisaće samo ako nijedan razuman sud ne bi mogao da prihvati dokaze na koje se pretresni panel oslanjao ili ako je ocena tih dokaza potpuno pogrešna.⁵²⁶

207. Konkretnije, u vezi sa svedočenjem svedoka W01679, panel primećuje da Mustafa nije objasnio na koji način to što taj svedok nije video imanje u Zlašu pre nego

---

⁵¹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 119.

⁵²⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 119.

⁵²¹ Prvostepena presuda, stavovi 364-371.

⁵²² Prvostepena presuda, stav 368. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 364, 366.

⁵²³ Prvostepena presuda, stav 368.

⁵²⁴ Prvostepena presuda, stav 368.

⁵²⁵ V. gore, stavove 24, 38.

⁵²⁶ V. gore, stavove 23-24.

što je tamo zatvoren utiče na njegovu sposobnost da prepozna to mesto.⁵²⁷ Štaviše, deo svedočenja svedoka W01679 na koji Mustafa upućuje upravo govori u prilog činjenici da je svedok mogao da vidi gde je doveden.⁵²⁸ Nadalje, suprotno Mustafinoj tvrdnji, svedok nije izjavio da je prilikom prebacivanja iz škole na mesto gde je bio zatvoren imao džak preko glave, već da su mu džak navukli preko glave pošto su tamo stigli, „[k]ad su bili bliže nekim zgradama”.⁵²⁹ Što se tiče Mustafine tvrdnje da „svedok, kad je pušten na slobodu, nije opisao nijedan od objekata”, apelacioni panel napominje da iskaz svedoka W01679 zapravo potvrđuje da je on, kad je pušten na slobodu, video gde se nalazi i da je to mesto mogao da prepozna u sudnici.⁵³⁰ Panel stoga odbija Mustafin argument da svedok W01679 „nikako [nije mogao] da izjavi da objekat koji mu je pokazan [u sudnici] liči na objekat u kojem je bio zatvoren i zlostavljan”.⁵³¹

208. U pogledu svedoka W03593, apelacioni panel primećuje da je svedok doduše izjavio da kad je pušten na slobodu nije obratio pažnju na okolinu,⁵³² ali da je takođe objasnio da je dovoljno video da bi te objekte mogao da prepozna na fotografijama koje su mu pokazane u sudnici.⁵³³ Pored toga, panel smatra da Mustafa pogrešno predstavlja svedočenje svedoka W03593 kada kaže da svedok nije poznavao mesto gde se nalazio zatvor, kao ni Zlaš inače.⁵³⁴ U stvari, svedok W03593 je izjavio

---

⁵²⁷ V. žalbeni podnesak, stavove 116, 120.

⁵²⁸ V. žalbeni podnesak, stav 116(a), gde se upućuje na engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 867.

⁵²⁹ Engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 867.

⁵³⁰ Engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 905-906 (gde je svedok W01679 izjavio da je, kad je pušten na slobodu „neko vreme stajao ispred [jednog] objekta”), 919-920 (gde je svedok W01679 u vezi s objektom koji mu je pokazan na fotografiji izjavio: „[...] Veoma liči na prizor koji sam ugledao kada su me pustili. Podrum je tamo dole, a ovde je onaj deo gde su nas vodili kad bi nas izveli i odveli na sprat, tako da dosta liči. Bar meni deluje poznato”). *Contra* žalbeni podnesak, stav 116(d).

⁵³¹ V. žalbeni podnesak, stav 119.

⁵³² Engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 516, gde je svedok W03593 izjavio: „Kad sam izašao u dvorište, video sam puno ljudi. I svi smo želeli da što pre pobegnemo odatle. Zato nisam gledao oko sebe. Nije me zanimalo šta ima okolo. Zanimao me je samo sopstveni život.” V. žalbeni podnesak, stav 121(b).

⁵³³ Prvostepena presuda, stav 368, gde se upućuje na engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 517. V. takođe engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 558.

⁵³⁴ V. žalbeni podnesak, stavove 121(c), 122.

[BRISANO].⁵³⁵ Ovaj panel, kao i pretresni panel, takođe smatra da je crtež na kojem je svedok W03593 prikazao mesto gde je bio zatvoren relevantan i da potkrepljuje iskaze drugih svedoka.⁵³⁶

209. Kad je reč o svedoku W04669, panel smatra da odbrana pogrešno predstavlja njegovo svedočenje,⁵³⁷ jer je on, u stvari, izjavio da „ [nije] želeo” da gleda unaokolo, ali da je video mesto gde je bio zatvoren i objasnio da se „s tog mesta, iz te pozicije, mogu videti svi okolni objekti, sve zgrade”.⁵³⁸ U pogledu argumenta odbrane da je svedok W04669 pokazao „sasvim drugi objekat” od onog koji su pokazali svedoci W01679 i W03593,⁵³⁹ i da je rekao da se taj objekat nalazi 200 metara od škole,⁵⁴⁰ panel primećuje da je svedok W04669 na fotografiji koja mu je pokazana u sudnici zapravo prepoznao istu grupu objekata.⁵⁴¹ Panel se slaže sa mišljenjem pretresnog panela da se

---

⁵³⁵ Engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 555 (redigovano); engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 401. Svedok W03593 je izjavio da bi „povremeno” dolazio u Zlaš i da je moguće da je pre hapšenja prošao ispred mesta gde je bio zatvoren. V. engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 557; engleski transkript (W03593), 22. septembar 2021, str. 609. V. takođe engleski transkript (W03593), 22. septembar 2021, str. 649 (redigovano).

⁵³⁶ Engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 517-518, gde se upućuje na P00020 (poverljivo), str. 2, i gde je svedok izjavio da su zatvorenici držani u donjem delu („štali”), a da je gornji deo „korišćen za batinanje”. V. prvostepenu presudu, stav 368. Panel napominje da je svedok W01679 izjavio da su njega i druge zatvorenike držali u podrumu i da su ih odvodili na sprat, gde su ih saslušavali i zlostavljali. V. engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 920-922. Svedok W03594 je takođe izjavio da su zatvorenici odvođeni na sprat. V. engleski transkript (W03594), 12. oktobar 2021, str. 1073.

⁵³⁷ Mustafa tvrdi da je svedoku W04669 bio navučen džak preko glave dok je premeštan iz jednog u drugi deo objekta i da u vreme kad je pušten na slobodu nije video mesto gde je bio zatvor. V. žalbeni podnesak, stavove 134-135. Panel napominje da je u završnom izlaganju odbrana tvrdila suprotno, rekavši da svedoku W04669 „nije bio navučen džak preko glave i da nije slabije video”. V. engleski transkript, 14. septembar 2022, str. 4649.

⁵³⁸ Engleski transkript (W04669), 11. novembar 2021, str. 1574-1575. Svedok W04669 je, između ostalog, izjavio da je okolne objekte video kad je odlazio u toalet. V. engleski transkript (W04669), 11. novembar 2021, str. 1542-1543. *Contra* žalbeni podnesak, stav 130. Pored toga, panel napominje da odbrana i u ovom slučaju iskrivljeno prikazuje iskaz svedoka kad kaže da on „nije sâm prepoznao taj objekat”. U stvari, iz svedočenja svedoka W04669 jasno je da je on taj koji je prepoznao objekat tokom razgovora koji je s njim obavilo tužilaštvo, ali da je druga prisutna osoba po njegovim uputstvima označila dokument. V. engleski transkript (W04669), 10. novembar 2021, str. 1471-1472. *Contra* žalbeni podnesak, stav 132.

⁵³⁹ V. žalbeni podnesak, stav 133.

⁵⁴⁰ V. žalbeni podnesak, stavove 131, 137.

⁵⁴¹ Engleski transkript (W04669), 10. novembar 2021, str. 1470-1472, gde se upućuje na P00202 (poverljivo), str. 3 (gde je svedok W04669 na fotografiji pokazao prvi objekat levo); engleski transkript

eventualne razlike u opisu imanja u Zlašu koji su dali različiti svjedoci mogu pripisati činjenici da su zatvorenici odvođeni iz štale koja je služila kao zatvor do prostorije za saslušavanje i zlostavljanje i nazad i da stoga nisu bili u prilici da pažljivo osmotre šta se oko njih nalazi.⁵⁴² Pored toga, kao što je zaključeno već ranije u tekstu, panel smatra da za donošenje odluke o optužbama nije bitno da se sa apsolutnom preciznošću ustanovi koji je zatvorenik bio zatvoren u kom objektu i koliko dugo.⁵⁴³

210. U pogledu Mustafine tvrdnje da je tužilaštvo svjedocima fotografije imanja u Zlašu pokazivalo na „sugestivan“ način,⁵⁴⁴ panel primećuje da Mustafa nije imao primedbe kad je tužilaštvo na suđenju svjedocima pokazivalo fotografije istih tih objekata,⁵⁴⁵ niti se protivio usvajanju tih fotografija u dokaze. Valja istaći i da Mustafa nije podneo odgovor na zahtev tužilaštva za prihvatanje dokaznih predloga predočenih tokom glavnog ispitivanja svjedoka W01679, W03593 i W04669,⁵⁴⁶ među kojima su bile i fotografije, i nije osporio odluke kojima je odobreno njihovo prihvatanje.⁵⁴⁷ Tokom završnog izlaganja Mustafa je po prvi put izneo tvrdnju da je tužilaštvo „postupilo na sugestivan način“ kad je svjedocima W01679 i W03593

(W01679), 4. oktobar 2021, str. 919-925; P00029 (poverljivo), str. 3; engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 512-518; P00018 (poverljivo), str. 3.

⁵⁴² Prvostepena presuda, stav 369.

⁵⁴³ V. gore stavove 194-198.

⁵⁴⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 128-129, 140.

⁵⁴⁵ V. npr. engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 919-926 (gde je tužilaštvo svjedoku pokazalo dokument P00029 (poverljivo), str. 3, 5-6; P00065 (poverljivo), str. 3; P00030 (poverljivo)); engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 512-518 (gde je tužilaštvo svjedoku predočilo dokument P00018 (poverljivo), str. 3; P00065 (poverljivo), str. 3); engleski transkript (W04669), 10. novembar 2021, str. 1470-1472 (gde je tužilaštvo svjedoku predočilo dokument P00202 (poverljivo), str. 3).

⁵⁴⁶ V. zahtev tužilaštva za prihvatanje dokaznih predloga (svjedoci W03593 i W04600) i prilog uz zahtev; zahtev tužilaštva za prihvatanje dokaznih predloga (svjedoci W01679 i W03594) i prilog uz zahtev; odluku o materijalu korišćenom tokom svedočenja svjedoka W03593, W04600, W01679 i W03594, stavove 5, 8; zahtev tužilaštva za prihvatanje dokaznih predloga (svjedoci W04603, W04669, W04676, W04391 i W04390) i prilog uz zahtev; odluka o predmetima korišćenim tokom svedočenja svjedoka W04603, W04669, W04676, W04391, W04390 i W04674, stav 4.

⁵⁴⁷ Odluka o materijalu korišćenom tokom svedočenja svjedoka W03593, W04600, W01679 i W03594, stav 20(c); odluka o predmetima korišćenim tokom svedočenja svjedoka W04603, W04669, W04676, W04391, W04390 i W04674, stav 16(c).

pokazalo samo jednu, a ne više fotografija sličnih objekata, tako da svedoci nisu mogli da biraju.⁵⁴⁸

211. Po mišljenju panela, takva uopštena tvrdnja ne predstavlja osporavanje dokaza, a pošto nije formalno uložio prigovor, Mustafa se odrekao prava da to pitanje pokreće u žalbenom postupku.⁵⁴⁹ Pored toga, Mustafa nije pokazao da postoje posebne okolnosti zbog kojih bi bilo opravdano uzeti u obzir te njegove argumente. Apelacioni panel stoga odbija Mustafine argumente u vezi s prepoznavanjem imanja u Zlašu na osnovu fotografija.⁵⁵⁰

212. S obzirom na navedeno, panel smatra da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi prihvatio svedočenje svedoka W01679, W03593 i W04669 vezano za prepoznavanje mesta gde je bio zatvor ili da su zaključci pretresnog panela potpuno pogrešni. Panel stoga odbija deo Mustafinog žalbenog osnova 2E i deo žalbenog osnova 2H.⁵⁵¹

6. Greške pretresnog panela u oceni iskaza svedoka W04600 u vezi sa prepoznavanjem imanja u Zlašu (žalbeni razlog 2F)

(a) Navodi strana u postupku

213. Mustafa u najavi žalbe tvrdi da je pretresni panel pogrešno citirao svedoka W04600 kad je konstatovao da je taj svedok prepoznao mesto gde je bio zatvor.⁵⁵² U

---

⁵⁴⁸ V. engleski transkript, 14. septembar 2022, str. 4675, 4690.

⁵⁴⁹ V. gore, stav 30.

⁵⁵⁰ U svakom slučaju, panel napominje da Mustafa ničim nije potkrepio navod da je tužilaštvo primenilo neadekvatnu metodologiju ili da su fotografije bile „sugestivne“. Apelacioni panel slaže se sa stavom pretresnog panela da prepoznavanje mesta gde je bio zatvor na osnovu jedne fotografije ne predstavlja grešku, jer su svedoci naprosto mogli da kažu da se ne sećaju i da se na taj način uzdrže od toga da identifikuju objekte. V. prvostepenu presudu, stav 364. Pored toga, tužilaštvo je tokom razgovora svedocima već pokazalo pomenute fotografije i svedoci su u sudnici potvrdili da su na njima prethodno prepoznali objekte. V. engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 921-925; P00029 (poverljivo), str. 3, 5-6; engleski transkript (W03593), 21. septembar 2021, str. 514-515; P00018 (poverljivo), str. 3; engleski transkript (W04669), 10. novembar 2021, str. 1470-1471; P00202 (poverljivo), str. 3.

⁵⁵¹ Preostali deo žalbenih razloga 2E i 2H razmotren je u odeljku vezanom za ocenu svedoka. V. dole, odeljak L, stavove 249-278.

⁵⁵² Najava žalbe, žalbeni razlog 2F, stav 5, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 365, 368.

žalbenom podnesku Mustafa potom tvrdi da je pretresni panel tačno citirao svedoka, ali da njegov iskaz nije na valjan način ocenio u kontekstu.⁵⁵³ Mustafa zatim tvrdi da nijedan od svedoka na čije se iskaze pretresni panel pozvao pri izvođenju zaključka, a to su svedok W04600, g. Fatmir Sopi i g. Selatin Krasnići, nije izjavio da je imanje „Sfarc” „ustupljeno OVK radi formiranja baze jedinice BIA”.⁵⁵⁴ Po Mustafinom mišljenju, pretresni panel je pogrešio kad je na osnovu te tvrdnje zaključio da je jedinica BIA imala kontrolu nad imanjem i da je imanje bilo pod komandom optuženog.⁵⁵⁵

214. Tužilaštvo odgovara da se argumenti koje Mustafa iznosi u najavi žalbe i žalbenom podnesku u toj meri razlikuju⁵⁵⁶ da žalbeni razlog 2F treba odbaciti bez daljeg razmatranja zbog „nedoslednosti” u argumentaciji.⁵⁵⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da je pretresni panel pravilno ocenio iskaz svedoka W04600 u vezi s prepoznavanjem imanja u Zlašu, imajući pritom u vidu kontekst celokupnog svedočenja tog i drugih svedoka, i dodaje da se na osnovu svedokovog opisa mesta jasno vidi da je on zaista govorio o imanju u Zlašu.⁵⁵⁸

(b) Ocena panela Apelacionog suda

215. Pre svega, apelacioni panel smatra da se zbog razlika u argumentima koje u okviru žalbenog razloga 2F Mustafa iznosi u najavi žalbe i u žalbenom podnesku, taj žalbeni razlog može odbaciti bez daljeg razmatranja.⁵⁵⁹

---

⁵⁵³ Žalbeni podnesak, str. 40, stavovi 151-152, 155. V. takođe repliku odbrane, stav 86.

⁵⁵⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 153-155, 157.

⁵⁵⁵ Žalbeni podnesak, stav 156. V. takođe žalbeni podnesak, stav 82.

⁵⁵⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 121.

⁵⁵⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 121.

⁵⁵⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 122.

⁵⁵⁹ V. gore, stav 31. Panel primećuje da Mustafa u najavi žalbe tvrdi da je pretresni panel „pogrešno citirao” svedoka W04600 kad je reč o prepoznavanju mesta gde je svedok bio u zatvoru, da bi potom u žalbenom podnesku prihvatio da je iskaz svedoka W04600 tačno citiran. Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 2F, stav 5, sa žalbenim podneskom, stavovima 152, 155. Pored toga, u žalbenom podnesku Mustafa ne osporava samo ocenu iskaza svedoka W04600, već i iskaz g. Fatmira Sopija i g. Selatina Krasnićija. Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 2F, stav 5, sa žalbenim podneskom, stavovima 153-154.

216. U svakom slučaju, suprotno Mustafinim tvrdnjama, apelacioni panel smatra da se zaključak pretresnog panela da je jedinica BIA imala kontrolu nad imanjem u Zlašu ne temelji na zaključku da je imanje g. Adema Krasnićija bilo ustupljeno OVK *radi formiranja* baze jedinice BIA u Zlašu.⁵⁶⁰ Apelacioni panel zapravo smatra da za zaključak o kontroli jedinice BIA nad imanjem nije od značaja u koju je tačno svrhu imanje ustupljeno OVK. Dakle, čak i da su Mustafini argumenti bili propisno izneti, oni ne bi uticali na prvostepenu presudu. Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.⁵⁶¹

217. U skladu s tim, panel odbacuje Mustafin žalbeni razlog 2F.

L. GREŠKE PRETRESNOG PANELA U OCENI SVEDOKA (ŽALBENI RAZLOG 1J, DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2A, DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2E, ŽALBENI RAZLOG 2G, DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2H, ŽALBENI RAZLOZI 2I, 2J, 2K, 2L, DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2M, ŽALBENI RAZLOG 2N)

218. Panel Apelacionog suda najpre napominje da su žalbeni razlog 1J, deo žalbenog razloga 2A, deo žalbenog razloga 2E, žalbeni razlog 2G, deo žalbenog razloga 2H, žalbeni razlozi 2I, 2J, 2K i 2L, deo žalbenog razloga 2M i žalbeni razlog 2N repetitivni i da se u znatnoj meri preklapaju jer se svi odnose na greške pretresnog panela u oceni kredibiliteta svedoka tužilaštva i odbrane i pouzdanosti njihovog svedočenja. Panel će stoga te žalbene razloge razmotri zajedno.

219. U prvostepenoj presudi, pretresni panel je ocenio kredibilitet svedoka tužilaštva i odbrane i pouzdanost njihovog svedočenja na osnovu niza faktora koji nije konačan.⁵⁶²

---

⁵⁶⁰ Prvostepena presuda, stav 352. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 349-351. Panel upućuje i na svoje zaključke vezane za žalbeni razlog 2B. V. gore, stavove 186-190.

⁵⁶¹ V. gore, stav 33.

⁵⁶² Prvostepena presuda, stavovi 49, 58-223. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 34-39, a posebno stav 35, gde je pretresni panel izneo više faktora koje je uzeo u obzir pri oceni pouzdanosti iskaza

220. Mustafa osporava ocenu pretresnog panela i tvrdi da pretresni panel nije pravično i nepristrasno cenio iskaze svedoka odbrane jer na njih nije primenio iste kriterijume kao na iskaze svedoka tužilaštva.⁵⁶³ Mustafa dalje tvrdi da je pretresni panel iz nebitnih razloga odbacio iskaze svedoka koji su išli u prilog odbrani i pošao od pretpostavke da su neki od tih svedoka skloni da svedoče u korist optuženog.⁵⁶⁴ Tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima tvrde da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno ocenio iskaze svedoka.⁵⁶⁵

1. Formalni kriterijumi za odbacivanje bez daljeg razmatranja

221. Panel pre svega primećuje da većina Mustafinih argumenata iz žalbenih razloga 1J, 2G, 2I, 2J, 2K, 2L i 2M ne ispunjava formalne kriterijume za žalbu.

---

svedoka, između ostalog: (i) meru u kojoj je iskaz detaljan, da bi se moglo zaključiti da svedok govori o ličnom iskustvu; (ii) koherentnost i doslednost iskaza svedoka, uključujući doslednost iskaza u odnosu na njegovu pismenu izjavu ili izjave, kao i objašnjenja o eventualnim nedoslednostima koja je svedok izneo pred panelom; (iii) koherentnost i doslednost iskaza svedoka u odnosu na druge dokaze predložene panelu; (iv) uverljivost iskaza svedoka; (v) pokušaje ili nastojanja svedoka da dá tačne informacije (na primer, time što priznaje da se s teškoćom priseća događaja i detalja ili pravi razliku između događaja kojima je prisustvovao lično i onih o kojima je samo čuo od drugih); (vi) uticaj protoka vremena i pretrpljene traume na pamćenje svedoka, što bi moglo da ima posledice po njegovu sposobnost da rekonstruiše događaje; (vii) držanje svedoka tokom svedočenja u sudnici, uključujući spremnost i volju da odgovara na pitanja, kao i to da li je menjao stav kada ga je ispitivala suprotna strana; (viii) odnos svedoka sa stranama u postupku ili zastupnikom žrtava, uključujući moguću bliskost i pristrasnost u odnosu na njih ili motive da optuženog okrivljuje ili oslobodi krivice, povezanost s jedinicom BIA ili OVK, umešanost u relevantne događaje i eventualne druge razloge ili motive da laže ili izmišlja, iskrivljuje ili prećutkuje informacije; (ix) eventualne predrasude svedoka prema Specijalizovanim većima odnosno tužilaštvu koje su mogle da osujete njegovu spremnost i osećanje dužnosti da svoja saznanja predloži panelu da bi mu pomogao u utvrđivanju istine, i (x) eventualne indikacije da su svedoka zastrašivali, da su mu pretili ili da je bio pod pritiskom ili uticajem, ili da je u dosluhu s drugim svedocima.

⁵⁶³ Žalbeni podnesak, stavovi 62-66 (žalbeni razlog 1J); replika odbrane, stav 69; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 17-18, 21. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 1J, stav 4.

⁵⁶⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 83(f)-(h) (žalbeni razlog 2A), 144-149 (žalbeni razlog 2E), 158-161, 163, 166-167, 168, 172, 174, 176 (žalbeni razlog 2G), 179 (žalbeni razlog 2H), 181-182, 185-186, 188-189 (žalbeni razlog 2I), 193, 199-203 (žalbeni razlog 2J), 205-208 (žalbeni razlog 2K), 210-211, 217 (žalbeni razlog 2L), 220-225, 227-229, 233, 235, 237, 239, 241, 244-245, 251, 253, 257, 259, 262, 265-269, 274, 276, 278-279, 284-286, 291, 295-297 (žalbeni razlog 2M), 303 (žalbeni razlog 2N). V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 2G, 2I-2N, stav 5; repliku odbrane, stavove 68-72; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 18-23, 40-45.

⁵⁶⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 71-87, 110, 123-126; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 25-27. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 71-72; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 128-129.

222. Po mišljenju panela, jedan od najupadljivijih nedostataka tih žalbenih razloga, a panel primećuje da je to karakteristično i za druge njegove argumente u žalbenom postupku, jeste da Mustafa često ne navodi koji tačno zaključak pretresnog panela osporava.⁵⁶⁶ Kao prvo, panel primećuje da u najavi žalbe, u okviru žalbenih razloga 1J, 2K, 2L i 2M, Mustafa upućuje na duge i skoro identične nizove stavova iz prvostepene presude.⁵⁶⁷ U tom pogledu panel podseća da u najavi žalbe mora da se navede „osporavani zaključak ili odluka u presudi, uz konkretno navođenje broja odgovarajuće stranice i/ili stava”.⁵⁶⁸ Po mišljenju apelacionog panela, Mustafa u navedenim žalbenim razlozima iz najave žalbe nije ispunio taj kriterijum. Pored toga, panel napominje da Mustafa u odgovarajućim žalbenim razlozima u žalbenom podnesku ne upućuje čak ni na većinu tih dugih nizova stavova iz prvostepene presude, na koje se pozvao u najavi žalbe.⁵⁶⁹

223. Apelacioni panel podseća da ima inherentno diskreciono pravo da odluči koji argumenti zavređuju detaljno pismeno obrazloženje i da bez detaljnog obrazloženja odbaci očigledno neosnovane argumente.⁵⁷⁰ Panel takođe podseća da žalba nije suđenje *de novo* i da strana u postupku ne može od apelacionog panela da očekuje da

---

⁵⁶⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 160-161, 163, 165, 168, 172, 174, 176 (žalbeni razlog 2G), gde tvrdi da je pretresni panel „odbacio” zapažanja svedoka odbrane g. Selatina Krasnićija, g. Ajetija, gđe Hadri, gđe Canoli-Kaćiju i g. Humolija o imanju u Zlašu. Panel primećuje da je Mustafa u žalbenom podnesku uputio na neke napomene pretresnog panela iz odeljka „Opšta ocena” (v. žalbeni podnesak, stavove 158-161, 165-166, 168-169, 172, 174), ali nije precizirao u kojim je činjeničnim zaključcima pretresni panel „odbacio” iskaz bilo kog svedoka odbrane o imanju u Zlašu. Mustafa u najavi žalbe upućuje na stavove 368 do 370 prvostepene presude, ali o njima ne govori u žalbenom podnesku. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 189 (žalbeni razlog 2I), 190-203 (žalbeni razlog 2J), 204-209 (žalbeni razlog 2K), gde Mustafa nije naveo nijedan od zaključaka koje osporava.

⁵⁶⁷ Najava žalbe, žalbeni razlog 1J, stav 4, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 34-39, 49-223 (ukupno 181 stav); najava žalbe, žalbeni razlog 2K-2M, stav 5, gde u okviru svakog podrazloga Mustafa upućuje na stavove 138-223, 263-333 prvostepene presude (ukupno 157 stavova).

⁵⁶⁸ Uputstvo o podnescima, član 47(1)(b)(2). V. takođe odluku o najavi žalbe u predmetu *Boškoski and Tarčulovski*, stav 30.

⁵⁶⁹ Konkretno, u žalbenom razlogu 2K žalbenog podneska Mustafa nije uputio ni na jedan stav prvostepene presude. U žalbenom razlogu 2L, Mustafa upućuje na nekoliko nizova stavova prvostepene presude, ali ne precizira kakvu je grešku napravio pretresni panel. V. žalbeni podnesak, stavove 213-216.

⁵⁷⁰ V. gore, stav 33.

on preispituje čitave odeljke prvostepene presude ako prethodno nije navela koji tačno zaključak osporava.⁵⁷¹ U principu, argumenti koji sadrže takve nepravilnosti mogu se odbaciti bez daljeg razmatranja.⁵⁷²

224. Panel takođe primećuje da, naročito kad je reč o žalbenim razlozima 2K i 2L, Mustafini argumenti iz žalbenog podneska znatno odstupaju od odgovarajućih žalbenih razloga u najavi žalbe.⁵⁷³ S obzirom na težinu nepravilnosti u Mustafinim žalbenim razlozima 2K i 2L, panel ih odbacuje bez daljeg razmatranja.

225. Pored toga, apelacioni panel primećuje da Mustafa u žalbenom razlogu 1J uopšteno govori o načinu na koji je pretresni panel ocenio „svedoke odbrane” i pritom ne navodi konkretne svedoke za koje tvrdi da njihove iskaze pretresni panel nije ocenio pravično i nepristrasno. Panel takođe napominje da Mustafina uopštena tvrdnja nije potkrepljena jer nisu navedeni odgovarajući stavovi prvostepene presude ili stranice transkripta iskaza svedoka. Apelacioni panel ističe da takve uopštene, nepotkrepljene argumente treba odbaciti bez daljeg razmatranja,⁵⁷⁴ te stoga odbacuje Mustafine tvrdnje iz žalbenog razloga 1J o oceni svedoka odbrane od strane pretresnog panela.⁵⁷⁵

226. U vezi sa žalbenim razlogom 2M, panel primećuje da Mustafa u žalbenom podnesku iznosi argument da je pretresni panel „očigledno pogrešno okarakterisao jedinicu BIA”, ali da taj argument nije izneo u najavi žalbe.⁵⁷⁶ Apelacioni panel podseća

---

⁵⁷¹ V. gore, stavove 29-30.

⁵⁷² V. gore, stavove 29-30.

⁵⁷³ Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 2K, stav 5, sa žalbenim podneskom, stavovima 204-209 (žalbeni razlog 2K). V. takođe repliku odbrane, stavove 70-71. Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 2L, stav 5, sa žalbenim podneskom, stavovima 210-218 (žalbeni razlog 2L). Panel uočava iste nedoslednosti u žalbenom razlogu 2I. Međutim, panel smatra da te nedoslednosti nisu toliko ozbiljne, te je dalje u tekstu razmotrio Mustafine argumente iz žalbenog razloga 2I. Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 2I, stav 5, sa žalbenim podneskom, stavovima 180-189 (žalbeni razlog 2I), gde Mustafa ne osporava iste zaključke pretresnog panela. V. dole, stavove 242-278.

⁵⁷⁴ V. gore, stav 29.

⁵⁷⁵ V. žalbeni podnesak, stavove 62-63.

⁵⁷⁶ Žalbeni podnesak, stav 229. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 243, 245.

da može da odbije da razmotri pitanje koje je po prvi put pokrenuto u žalbenom podnesku⁵⁷⁷ i stoga odbacuje ovaj Mustafin argument.⁵⁷⁸

227. Što se tiče ostalih žalbenih razloga, a to su deo žalbenog razloga 1J, deo žalbenog razloga 2A, deo žalbenog razloga 2E, žalbeni razlog 2G, deo žalbenog razloga 2H, žalbeni razlozi 2I i 2J, deo žalbenog razloga 2M i žalbeni razlog 2N, uprkos njihovim uočljivim nedostacima⁵⁷⁹ panel smatra da su Mustafini argumenti dovoljno jasno formulisani pa iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde odlučuje da napravi izuzetak i razmotri ih u nastavku teksta.

---

⁵⁷⁷ V. gore, stav 31.

⁵⁷⁸ U najavi žalbe, Mustafa nije osporio činjenične zaključke pretresnog panela o strukturi jedinice BIA. V. prvostepenu presudu, stavove 334-337. Upor. žalbeni podnesak, stav 229, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 334-337, sa najavom žalbe, žalbenim razlogom 2M, stavom 5, gde se upućuje na 157 stavova iz prvostepene presude, među kojima nisu stavovi od 334 do 337. Panel je ostale argumente razmotrio u okviru žalbenog razloga 2M. V. dole, stavove 242-296.

⁵⁷⁹ Panel naročito ističe da su mnoge Mustafine tvrdnje nejasne, protivrečne, nerazrađene i nepotkrepljene. Na primer, u žalbenom razlogu 2G, u argumentima su neke reči izostavljene, a umesto njih stavljenе tri tačke („...“). V. žalbeni podnesak, stav 161. U žalbenom razlogu 2I, Mustafa tvrdi da je pretresni panel „odbacio“ zapažanja sedam svedoka odbrane, ali ne kaže koji su to svedoci i ne navodi konkretne zaključke prvostepene presude koje osporava, da bi zatim, tri stava dalje u žalbenom podnesku, izjavio da pretresni panel „nije odbacio njihova zapažanja, osim u pogledu činjenice da te osobe nikada nisu vidеле nikakav zatvor ni zatvorene ljude“. V. žalbeni podnesak, stavove 185-186, 189. Panel dodaje da ni jedan žalbeni razlog razmotren u ovom odeljku nije potkrepljen merodavnim pravom ili relevantnom sudskom praksom. Panel takođe primećuje da Mustafa u okviru nekih žalbenih razloga iznosi elemente koje je, sudeći po argumentima iz najave žalbe, trebalo da iznese u okviru drugih žalbenih razloga, kao i da u okviru nekoliko žalbenih razloga iznosi iste tvrdnje. Na primer, u žalbenom razlogu 2E Mustafa tvrdi da je „potpuno neverljivo“ da su svi svedoci koji su izjavili da na imanju u Zlašu niko nije bio zatvoren, a to su g. Fatmir Sopi, g. Humoli, g. Selatin Krasnići, gđa Hadri i gđa Canoli-Kaćiju, „usaglasili iskaze“ po tom pitanju, što je argument koji je bilo bolje izneti u okviru žalbenog razloga 2G. Upor. najavu žalbe, žalbeni razlog 2E, stav 5 i žalbeni podnesak, stavove 144-148, sa najavom žalbe, žalbenim razlogom 2G, stavom 5 i žalbenim podneskom, stavovima 158-178. Panel takođe primećuje da u žalbenom podnesku, a posebno u žalbenim razlozima 2G, 2I i 2M, Mustafa iznosi istu argumentaciju, odnosno da je pretresni panel odbacio iskaze svedoka odbrane na osnovu faktora koji nemaju veze s događajima i činjenicama o kojima su svedoci govorili, te osporava ocenu pretresnog panela u vezi sa tim svedocima (g. Selatin Krasnići, g. Ajeti, gđa Hadri, gđa Canoli-Kaćiju, g. Humoli). V. takođe deo žalbenog razloga 2A, deo žalbenog razloga 2E, deo žalbenog razloga 2H i žalbeni razlog 2N.

2. Greške pretresnog panela u oceni svedoka

228. Apelacioni panel najpre podseća da pretresni panel ima široku slobodu u oceni kredibiliteta i pouzdanosti iskaza svedoka i da apelacioni panel neće olako poništiti činjenične zaključke pretresnog panela, osim ako nijedan razuman sud ne bi mogao da prihvati dokaze na koje se pretresni panel oslanjao ili ako je ocena tih dokaza potpuno pogrešna.⁵⁸⁰ Panel takođe podseća da pravo optuženog na obrazloženo mišljenje ne iziskuje detaljnu analizu kredibiliteta svedoka, pod uslovom da relevantni panel objasni zašto je prihvatio iskaz svedoka uprkos njegovim eventualnim navodnim ili stvarnim nedoslednostima.⁵⁸¹

229. Apelacioni panel dalje podseća da pravilo 139(4) Pravilnika predviđa da, kada odlučuje o dokaznoj snazi svedočenja pojedinog svedoka, panel ocenjuje kredibilitet svedoka i pouzdanost njegovog svedočenja. Apelacioni panel primećuje da se kredibilitet tiče istinitosti iskaza (to jest, pitanja da li svedok govori istinu),⁵⁸² i objašnjava da činjenica da je svedok iskren sama po sebi nije dovoljna da bi se utvrdila pouzdanost iskaza.⁵⁸³ Panel napominje da se u slučaju pouzdanosti ispituje da li činjenice o kojima je svedok svedočio mogu da se potkrepe ili dovedu u sumnju drugim dokazima ili relevantnim okolnostima.⁵⁸⁴

---

⁵⁸⁰ V. gore, stavove 23-24.

⁵⁸¹ V. gore, stav 35.

⁵⁸² Drugostepena presuda u predmetu *Lubanga*, stav 239; odluka po zahtevu za donošenje oslobađajuće presude u predmetu *Kunarac et al.*, stav 7. V. takođe prvostepenu presudu, stav 34.

⁵⁸³ Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, stav 25. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Lubanga*, stav 239; prvostepenu presudu, stav 34.

⁵⁸⁴ Odluka po zahtevu za donošenje oslobađajuće presude u predmetu *Kunarac et al.*, stav 7; drugostepena presuda u predmetu *Lubanga*, stav 239. V. takođe prvostepenu presudu, stav 34.

(a) Greške pretresnog panela u primeni istog kriterijuma prilikom ocenjivanja svedoka tužilaštva i svedoka odbrane (deo žalbenog razloga 1J)

(i) Navodi strana i učesnika u postupku

230. Mustafa tvrdi da je pretresni panel selektivno primenjivao kriterijume za ocenu kredibiliteta svedoka odbrane i pouzdanosti njihovih iskaza, te da stoga pri izvođenju zaključaka u prvostepenoj presudi nije sve iskaze svedoka „pravično i nepristrasno ocenjivao na osnovu istog pravnog kriterijuma“.⁵⁸⁵ Konkretno, Mustafa tvrdi da je, od deset kriterijuma navedenih u prvostepenoj presudi, pretresni panel isključivo ili u prevelikoj meri primenjivao samo dva „subjektivna kriterijuma“, zanemarujući sve druge faktore.⁵⁸⁶ Mustafa dalje smatra da pretresni panel pri oceni svedoka tužilaštva nije uzimao u obzir [BRISANO] svedoka [BRISANO] i njihov neprijateljski stav prema optuženom.⁵⁸⁷ Na kraju, Mustafa tvrdi da pretresni panel iskazima svedoka tužilaštva nije pridavao isti značaj kad su njihovi iskazi išli u prilog odbrani.⁵⁸⁸

231. Tužilaštvo u odgovoru podseća da pretresni panel ima veliku slobodu u ocenjivanju iskaza svedoka.⁵⁸⁹ Tužilaštvo smatra da Mustafini argumenti da pretresni panel u oceni svedoka odbrane i svedoka tužilaštva nije primenjivao isti kriterijum ukazuju na grešku u utvrđivanju činjenica a ne u primeni prava, i da Mustafa nije ispunio odgovarajuće kriterijume za preispitivanje grešaka u utvrđivanju činjenica, pa te argumente stoga treba odbaciti bez daljeg razmatranja.⁵⁹⁰ U svakom slučaju, po mišljenju tužilaštva, kriterijumi za utvrđivanje kredibiliteta ne mogu se taksativno nabrojati i ne postoji njihov „konačan spisak“, što znači da pretresni panel nije bio

---

⁵⁸⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 63, 66; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 17-18, 21. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 1J, stav 4, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 34-39.

⁵⁸⁶ Žalbeni podnesak, stav 62; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 17-18.

⁵⁸⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 64-65.

⁵⁸⁸ Najava žalbe, žalbeni razlog 1J, stav 4. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 63, 66; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 20-22.

⁵⁸⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 71.

⁵⁹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 72.

dužan da pri oceni uzme u obzir svaki od mogućih činilaca.⁵⁹¹ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da pretresni panel ne mora detaljno da obrazloži razloge iz kojih je neki konkretan iskaz odbio odnosno prihvatio.⁵⁹²

232. Zastupnik žrtava odgovara da Mustafa pogrešno prikazuje iskaze svedoka u sudnici i da svoj argument nije potkrepio konkretnim primerima „neprijateljskog stava“ prema optuženom.⁵⁹³ Zastupnik žrtva, osim toga, smatra da je pretresni panel ispravno ocenio iskaz svedoka W03593 uzevši u obzir sve relevantne činioce.⁵⁹⁴

(ii) Ocena panela Apelacionog suda

233. Apelacioni panel smatra da je pretresni panel ispravno formulisao svoj pristup oceni dokaza u ovom predmetu, naročito kada je reč o potrebi da se kredibilitet i pouzdanost svedoka ocene pre nego što se uvaži njihov iskaz.⁵⁹⁵ Apelacioni panel takođe podseća da je pretresni panel izneo netaksativan spisak faktora koje je uzeo u obzir pri oceni kredibiliteta svih svedoka i pouzdanosti njihovog iskaza.⁵⁹⁶ Po mišljenju panela, a kao što je istaklo tužilaštvo, ti činoci ne predstavljaju „konačan spisak“ kriterijuma i njihova relevantnost se utvrđuje za svaki slučaj ponaosob.⁵⁹⁷ Stoga pretresni panel pri oceni kredibiliteta svedoka te činioce razmatra i primenjuje na različit način, u zavisnosti od iskaza datog svedoka.

234. Što se tiče ostalih Mustafinih tvrdnji iz žalbenog razloga 1J⁵⁹⁸ vezanih za ocenu svedoka tužilaštva, apelacioni panel primećuje da se one odnose samo na članove

---

⁵⁹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 73.

⁵⁹² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 73.

⁵⁹³ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 25-26.

⁵⁹⁴ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 27.

⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, stavovi 31-46.

⁵⁹⁶ V. gore, stav 219, fusnotu 562. V. takođe prvostepenu presudu, stav 35.

⁵⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Popović et al.*, stav 132; drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*, stav 47.

⁵⁹⁸ V. gore, stav 230.

[BRISANO]⁵⁹⁹ i svedoka W03593.⁶⁰⁰ Stoga će panel svoju analizu Mustafinih tvrdnji ograničiti na te svedoke.

235. U tom pogledu, apelacioni panel smatra da je pretresni panel pažljivo ocenio kredibilitet svedoka tužilaštva, uzeo u obzir sve eventualne nedoslednosti u svedočenju svedoka i obrazložio zašto je, s obzirom na te nepodudarnosti, prihvatio odnosno odbacio neko svedočenje, delimično ili u celini.⁶⁰¹ Naročito kad je reč o svedocima W04674, W04676, W04390 i W04391, pretresni panel je prilikom ocene uzeo u obzir [BRISANO], ali nije uočio nikakve „naznake za to da su [oni] u dosluhu“, kao ni „nikakve podsticaje niti motive da iznose laži ili kriju, izmišljaju ili iskrivljuju informacije“.⁶⁰²

236. Prilikom ocenjivanja pretresni panel je uzeo u obzir i postojanje „izvesne nepodudarnosti u iskazima odnosno pismenim izjavama ovih šest svedoka. U pitanju su, konkretno, [BRISANO]“.⁶⁰³ Međutim, pretresni panel je zaključio da se „iskazi i izjave ovih svedoka suštinski podudaraju“ i da nepodudarnosti ne utiču na njihovu ukupnu verodostojnost.⁶⁰⁴

237. S obzirom na navedeno, apelacioni panel smatra da pretresni panel nije pogrešio kad je kredibilitet svedoka W04674, W04676, W04390 i W04391 ocenio na osnovu faktora koje je primenio i na druge svedoke, kao što su pristrasnost ili

---

⁵⁹⁹ Mustafa ne precizira o kojim se svedocima radi, ali apelacioni panel pretpostavlja da misli na svedoke W04674, W04676, W04390 i W04391, koji su dali iskaz pred panelom.

⁶⁰⁰ V. žalbeni podnesak, stavove 64-65. Panel primećuje da je Mustafa u odnosu na svoj žalbeni razlog 1J na žalbenom pretresu osporio i ocenu pretresnog veća kad je reč o iskazu Fatmira Sopija i g. Veseljija. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 18-20, 43. Međutim, panel smatra da se ti argumenti u stvari odnose na Mustafin opšti navod da je pretresni panel pogrešio jer je primenjivao nerelevantne činioce kako bi odbacio svedočenja svedoka koja su išla u prilog odbrani, pa će se tim argumentima baviti u odgovarajućem odeljku u nastavku teksta. V. dole, fusnotu 656.

⁶⁰¹ Prvostepena presuda, stavovi 58-137.

⁶⁰² Prvostepena presuda, stav 93.

⁶⁰³ Prvostepena presuda, stav 96.

⁶⁰⁴ Prvostepena presuda, stav 96.

motivaciju da iznose laži, ali nije utvrdio da je postojalo išta što bi uticalo na pouzdanost njihovih iskaza.

238. Apelacioni panel sada prelazi na Mustafinu tvrdnju da svedok „W03593 čak nije želeo da vidi optuženog ni da izgovori njegovo ime“, što on smatra izrazom svedokovog neprijateljskog stava prema optuženom.⁶⁰⁵ Apelacioni panel u tom pogledu najpre primećuje da se Mustafa u prilog toj tvrdnji nije pozvao na konkretne stranice transkripta svedočenja svedoka i da nije objasnio zbog čega, ako se ima u vidu suština svedočenja ovog svedoka, takvo ponašanje predstavlja neprijateljski stav prema optuženom.

239. Međutim, apelacioni panel primećuje da je pretresni panel uzeo u obzir držanje svedoka W03593 tokom svedočenja, uključujući njegovu spremnost i volju da odgovara na pitanja, kao i to da li je on menjao odgovore ili stav kad ga je ispitivala odbrana.⁶⁰⁶ Konkretno, pretresni panel je zaključio da je svedok W03593 „bio načelno otvoren prilikom davanja iskaza i dosledan u ključnim delovima svedočenja“ i da se „nije pokolebao“ u svojim odgovorima.⁶⁰⁷ Pretresni panel je posebno istakao da su obe strane u postupku i sudije panela opširno ispitivali svedoka W03593 o tome kako je prepoznao optuženog i da on „nije nastojao da po svaku cenu inkriminiše optuženog i naglasio je da ga nije video pri punom svetlu, da se nije upoznao s njim i da ga ni danas ne bi prepoznao“.⁶⁰⁸

240. Pored toga, pretresni panel je primetio da je svedok W03593 povremeno oklevao da navede imena lica od kojih je dobio informacije, ali je panel na kraju zaključio da je, s obzirom na „atmosfera straha i zastrašivanja [svedoka] na Kosovu“,

---

⁶⁰⁵ Žalbeni podnesak, stav 65. Iako Mustafa ne upućuje na konkretna mesta u iskazu svedoka, apelacioni panel primećuje da je svedok W03593 jednom prilikom u vezi sa optuženim izjavio sledeće: „Nadam se da tu osobu neću videti više nikad u životu“. V. engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 420.

⁶⁰⁶ Prvostepena presuda, stavovi 69-70.

⁶⁰⁷ Prvostepena presuda, stav 69.

⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, stav 69.

„oklevanje svedoka W03593 zasnovano na strahu, a ne na nameri da sakrije informacije od panela”.⁶⁰⁹ Po mišljenju apelacionog panela, pretresni panel nije pogrešno ocenio držanje svedoka W03593 u sudnici, njegov stav prema stranama u postupku i odgovore koje im je davao, niti je pogrešio kad je zaključio da nema dokaza o pristrasnosti svedoka W03593 ili motivaciji da laže, što bi uticalo na njegov kredibilitet i pouzdanost njegovog iskaza.⁶¹⁰

241. S obzirom na navedeno, apelacioni panel odbija Mustafin argument da pretresni panel nije pravično i nepristrasno ocenio iskaze svedoka odbrane jer na njih nije primenio iste kriterijume kao na iskaze svedoka tužilaštva. Pored toga, Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi prihvatio dokaze na osnovu kojih je pretresni panel doneo svoju ocenu ili na koji bi način navodna greška u oceni pretresnog panela dovela do drugačijeg ishoda odluke. Apelacioni panel stoga odbija preostali deo Mustafinog žalbenog razloga 1J.

(b) Greške usled pristrasnosti pretresnog panela prilikom ocenjivanja svedoka (deo žalbenog razloga 2G, deo žalbenog razloga 2I, deo žalbenog razloga 2J, deo žalbenog razloga 2M, deo žalbenog razloga 2N)

(i) Navodi strana u postupku

242. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je odbacio iskaze određenih svedoka odbrane, pa čak i nekih svedoka tužilaštva, zbog njihove „sklonosti” da svedoče u korist optuženog, a protiv tužilaštva.⁶¹¹

243. Tužilaštvo odgovara da su Mustafine tvrdnje nerazrađene, nepotkrepljene, haotične ili se više puta ponavljaju, kao i da on povremeno znatno odstupa od

---

⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, stav 73.

⁶¹⁰ *Contra* žalbeni podnesak, stav 65. V. takođe prvostepenu presudu, stav 35(viii).

⁶¹¹ Žalbeni podnesak, stavovi 158-161, 166, 169, 172, 174, 178 (žalbeni razlog 2G), 181-182, 185-186 (žalbeni razlog 2I), 193, 199, 202 (žalbeni razlog 2J), 223-225, 227-229, 233, 235, 244-245, 247, 251-253, 259, 262, 276, 278, 284-285, 291, 295 (žalbeni razlog 2M), 303 (žalbeni razlog 2N). V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 18-21, 40-42.

žalbenih razloga iznetih u najavi žalbe.⁶¹² Po mišljenju tužilaštva, Mustafa se naprosto ne slaže sa zaključcima pretresnog panela o kredibilitetu svedoka i pouzdanosti njihovih iskaza.⁶¹³ Tužilaštvo dalje tvrdi da Mustafa nije pokazao da su te navodne greške dovele do pogrešne presude, da je ocena dokaza potpuno pogrešna ili da osporavane dokaze nijedan razuman sud ne bi mogao da prihvati.⁶¹⁴

244. U vezi s Mustafinim argumentom da je pretresni panel bio pristrasan na njegovu štetu pri oceni iskaza svedoka, tužilaštvo tvrdi da je pretresni panel detaljno razmotrio iskaze kako svedoka tužilaštva tako i svedoka odbrane, analizirajući njihov kredibilitet i pouzdanost njihovih iskaza.⁶¹⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da pretresni panel nije odbacio iskaze svedoka odbrane zbog svoje sklonosti da prihvata iskaze koji su povoljni po tužilaštvo i odbacuje one koji su povoljni po odbranu, već zbog toga što je Mustafa pozivao svedoke „izrazito problematičnog kredibiliteta”.⁶¹⁶ Tužilaštvo kao „najznačajnije” probleme koji su uticali na kredibilitet svedoka ističe njihovo višegodišnje prijateljstvo s optuženim; indicije o dosluhu s drugim svedocima ili sa optuženim; ustezanje nekih svedoka da budu dovedeni u vezu sa OVK i jedinicom BIA ili oklevanje pri davanju odgovora; kao i činjenicu da su neki svedoci pre nego što su dali iskaz pratili svedočenje drugih svedoka.⁶¹⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da je pretresni panel ispravno uzeo u obzir činjenicu da su svedoci tužilaštva svedočili u opštoj klimi zastrašivanja na Kosovu, što je Mustafa prenebregao.⁶¹⁸

---

⁶¹² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 74. Tužilaštvo tvrdi da se to posebno odnosi na Mustafine žalbene razloge 2I, 2J, 2M i 2N.

⁶¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 74.

⁶¹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 71, 74.

⁶¹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 76.

⁶¹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 77.

⁶¹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 77.

⁶¹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 78.

(ii) Ocena panela Apelacionog suda

245. Panel pretpostavlja da Mustafa, kada tvrdi da je pretresni panel pošao od pretpostavke da će svedoci odbrane svedočiti u prilog optuženom,⁶¹⁹ želi da kaže da je pretresni panel bio pristrasan kad je ocenjivao svedoke odbrane.

246. Panel primećuje da Mustafa u prilog toj svojoj uopštenoj tvrdnji ne iznosi nikakve dokaze koji bi osporili pretpostavku nepristrasnosti sudija pretresnog panela.⁶²⁰

247. U svakom slučaju, Mustafa nije ničim potkrepio tvrdnju da pretresni panel nije „objektivno“ i „valjano“ razmotrio iskaze svedoka odbrane i uopšte drugih svedoka čiji je iskaz išao u prilog odbrani.⁶²¹ U stvari, apelacioni panel napominje da je, kao što je već rečeno gore u tekstu, pretresni panel na svedoke tužilaštva i svedoke odbrane primenio iste kriterijume i da je za svakog svedoka ponaosob detaljno opisao eventualne nedoslednosti u svedočenju, te da je ukazao na lične prilike i druge faktore koji bi mogli da utiču na kredibilitet svedoka.⁶²² Panel stoga odbija Mustafine argumente o pristrasnosti pretresnog panela u tom pogledu.

248. Apelacioni panel iz ovih razloga odbija deo Mustafinog žalbenog razloga 2G, deo žalbenog razloga 2I, deo žalbenog razloga 2J, deo žalbenog razloga 2M i deo žalbenog razloga 2N.

---

⁶¹⁹ V. npr. žalbeni podnesak, stavove 161, 169, 172, 186, 189, 244, 262, 278, 285, 295, 297.

⁶²⁰ V. gore, stav 40.

⁶²¹ *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 172, 229, 236, 240, 246, 249, 270, 279-281, 286-287, 294. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 229, 236, 279, 299.

⁶²² V. dole, stavove 263-296; prvostepenu presudu, stavove 139-223. V. takođe gore, stavove 233, 241.

(c) Greške pretresnog panela usled odbacivanja na osnovu „irelevantnih“ činilaca iskaza svedoka koji su bili povoljni po odbranu (deo žalbenog osnova 2A, deo žalbenog osnova 2E, deo žalbenog osnova 2G, deo žalbenog osnova 2H, deo žalbenog osnova 2I, deo žalbenog osnova 2J, deo žalbenog osnova 2M, deo žalbenog osnova 2N)

(i) Navodi strana u postupku

249. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio jer je odbacio iskaze svedoka koji su bili povoljni po odbranu pozvavši se na irelevantne osnove kao što su njihove lične prilike, koje nemaju veze sa suštinom svedočenja tih svedoka.⁶²³ Mustafa dalje tvrdi da je pitanje da li svedok „govori istinu“ jedini osnov za utvrđivanje kredibiliteta svedoka.⁶²⁴ Mustafa u tom pogledu smatra da pretresni panel i tužilaštvo nisu, pre nego što su odbacili iskaze nekih svedoka, te svedoke upozorili da njihov iskaz nije istinit ili ih suočili sa suprotnim dokazima i skrenuli im pažnju na faktore koji utiču na njihov kredibilitet.⁶²⁵

250. Što se tiče svedoka koji su tokom relevantnog perioda bili na imanju u Zlašu, uključujući g. Selatina Krasnićija, g. Ajetija, gđu Hadri, gđu Canoli-Kaćiju i g. Humolija, Mustafa tvrdi da je pretresni panel njihove iskaze odbacio po „potpuno irelevantnim osnovima“, iako je istovremeno prihvatio da su ti svedoci dali „detaljniji, a možda i tačniji opis“ imanja.⁶²⁶ Prema Mustafinim rečima, ti svedoci su najbolje

---

⁶²³ Žalbeni podnesak, stavovi 161, 163, 165-168, 172, 174 (žalbeni razlog 2G), 182, 186, 188 (žalbeni razlog 2I), 199 (žalbeni razlog 2J), 220-222, 224, 227-228, 230, 234, 236-237, 243-244, 246-248, 251, 253, 259, 261-262, 276, 278, 283, 286, 295-296, 298 (žalbeni razlog 2M). V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 40-45; žalbeni podnesak, stav 82.

⁶²⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 248, 252, 260, 277. V. takođe žalbeni podnesak, stav 219.

⁶²⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 223 (g. Mehmetaj), 228, 231 (g. Jakup Ismailji (u daljem tekstu: g. Ismailji)), 246 (g. Bisljim Nreci (u daljem tekstu: g. Nreci)), 252 (g. Kaplan Parduzi (u daljem tekstu: g. Parduzi)), 260 (g. Nuredin Ibiši (u daljem tekstu: g. Ibiši)), 277 (g. Musliji Haljimi (u daljem tekstu: g. Haljimi)) (žalbeni razlog 2M).

⁶²⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 158, 162-163, 169, 171, 175-177 (žalbeni razlog 2G), gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 369; najava žalbe, žalbeni razlozi 2G i 2N, stav 5. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 297-298 (žalbeni razlog 2M), 300-301 (žalbeni razlog 2N); repliku odbrane, stavove 68, 72, 86; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 40-45. Mustafa još tvrdi da žalbeni razlog 2G treba posmatrati zajedno sa žalbenim razlogom 2I, vezanim za „pretpostavku o sklonosti svedoka“ da svedoče na određeni način. V. žalbeni podnesak, stavove 178, 180-189; engleski transkript, 26. oktobar

poznavali imanje i bili u mogućnosti da osmotre šta se na njemu dešava.⁶²⁷ On tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da je njihovo „poricanje navoda iz optužnice“, to jest tvrdnje da na imanju nije bilo zatvorenika, neubedljivo kad se uporedi sa (i) iskazima „samo tri žrtve“ koje su iznele manji broj informacija o mestu gde su bile zatvorene,⁶²⁸ i (ii) iskazom samog Mustafe.⁶²⁹

251. Konkretnije, Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešno predstavio i nije valjano razmotrio iskaz g. Selatina Krasnićija, i to, između ostalog, iz sledećih razloga: (i) g. Selatin Krasnićij je potvrdio da je Mustafa bio njegov starešina u jedinici BIA, ali niko mu nije postavio pitanje „ko je bio komandovao bazom jedinice BIA u Zlašu“; (ii) nikakav „blizak odnos“ između g. Selatina Krasnićija i Mustafe ne bi mogao da utiče na činjenicu da on nije video da je na imanju iko bio zatvoren; i (iii) nema nepodudarnosti između iskaza tog svedoka i iskaza optuženog.⁶³⁰

252. Što se tiče g. Ajetija, Mustafa iznosi da je pretresni panel odbacio njegov iskaz iz razloga koji nemaju veze sa onim što je taj svedok doživeo na imanju i koji njegova iskustva ne umanjuju.⁶³¹

2023, str. 40. Panel napominje da Mustafa slične argumente iznosi i u žalbenim razlozima 2A, 2E i 2H, koji se podudaraju sa žalbenim razlogom 2G, te su oni stoga razmotreni zajedno. V. gore, stavove 175, 199-202. V. žalbeni podnesak, stavove 83(f)-(h) (žalbeni razlog 2A), 144-150, 179 (žalbeni razlozi 2E i 2H).

⁶²⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 164, 169, 171, 175 (žalbeni razlog 2G), 187-188 (žalbeni razlog 2I), 279, 282, 288, 291, 293, 297-298 (žalbeni razlog 2M). V. takođe žalbeni podnesak, stavove 144-149 (žalbeni razlog 2E); engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 18-21, 40-41, 45.

⁶²⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 180-185, 189 (žalbeni razlog 2I). V. takođe žalbeni podnesak, stavove 220, 293 (žalbeni razlog 2M). V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 22, 40-42.

⁶²⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 182-184, 187 (žalbeni razlog 2I). Panel pretpostavlja da Mustafa pod „žaliočevim svedočenjem“ podrazumeva izjavu koju je Mustafa dao u svojstvu osumnjičenog (P00111-P00118) (poverljivo). Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je njegovu izjavu da su na imanju u Zlašu bili zatvoreni vojnici, a možda i civili, smatrao „merodavnom i verodostojnom“ zato što je on imao saznanja iz prve ruke o bazi jedinice BIA, koja je bila pod njegovom kontrolom. V. žalbeni podnesak, stavove 182-183. Mustafa tvrdi da je izjavio da je tokom inkriminisanog perioda bio tek nakratko na imanju u Zlašu, dok su drugi svedoci odbrane tamo bili tokom dužeg, kontinuiranog perioda. V. žalbeni podnesak, stav 187.

⁶³⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 158-162 (žalbeni razlog 2 G), 278-281 (žalbeni razlog 2M).

⁶³¹ Žalbeni podnesak, stavovi 164-167 (žalbeni razlog 2G), 282-287 (žalbeni razlog 2M). U žalbenom razlogu 2G, Mustafa iznosi da je pretresni panel odbacio iskaz svedoka po sledećim, nevezanim

253. Pored toga, kad je reč o iskazu gđe Hadri i gđe Canoli-Kaćiju, Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da one, iako su tokom relevantnog perioda radile na imanju, raspolažu suviše ograničenim saznanjima da bi mogle da govore o događajima za koje se tereti u optužnici jer su uglavnom boravile u svojim prostorijama.⁶³²

254. Što se tiče g. Humolija, Mustafa tvrdi da pretresni panel nije obrazložio zašto se zapažanja tog svedoka o imanju i onom što je tamo doživeo ne mogu smatrati verodostojnim i pouzdanim, implicirajući pritom da je svedokov skepticizam prema Specijalizovanim većima bio glavni osnov za odbacivanje njegovog iskaza.⁶³³ Mustafa dalje iznosi da je pretresni panel pogrešio kad je odbacio iskaz g. Humolija o ovlašćenju jedinice BIA da hapsi odnosno zatvara lica, pošto je on, s obzirom na svoj rukovodeći položaj u operativnoj zoni Lab, bio najkompetentniji da govori o strukturi i ovlašćenjima jedinica koje su tamo bile aktivne.⁶³⁴

255. Mustafa dalje tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je odbacio iskaz svedokâ o Mustafinom alibiju,⁶³⁵ pri čemu je, između ostalog: (i) na osnovu aktivnosti svedokâ

---

osnovima: telefonski razgovori sa optuženim tokom 2020. godine; jedna objava na Fejsbuku; i činjenica da on u svom iskazu najpre nije pominjao druge pripadnike jedinice BIA. V. žalbeni podnesak, stavove 165-167. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 43-44. U okviru žalbenog razloga 2M, Mustafa tvrdi da je pretresni panel implicirao da g. Ajeti nije govorio istinu zbog svojih „veza“ sa optuženim. V. žalbeni podnesak, stavove 285-286.

⁶³² Žalbeni podnesak, stavovi 168-171 (žalbeni razlog 2G), 288-292, 297-299 (žalbeni razlog 2M). Mustafa dalje tvrdi da to što je gđa Canoli-Kaćiju „lajkovala“ jednu objavu na Fejsbuku, čime je izgleda želela da pruži moralnu podršku optuženom, nije od uticaja na ono što je videla na imanju. V. žalbeni podnesak, stavove 168, 172 (žalbeni razlog 2G), 295, 298 (žalbeni razlog 2M). V. takođe žalbeni podnesak, stav 147 (žalbeni razlog 2E); prvostepenu presudu, stavove 216, 222-223.

⁶³³ Žalbeni podnesak, stavovi 173-175 (žalbeni razlog 2G), 300-301 (žalbeni razlog 2N). V. takođe žalbeni podnesak, stav 145 (žalbeni razlog 2E); engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 20, 44.

⁶³⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 83(h) (žalbeni razlog 2A), 302-303 (žalbeni razlog 2N). V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 20.

⁶³⁵ Panel primećuje da se neki od argumenta koje Mustafa iznosi u žalbenom razlogu 2M podudaraju sa argumentima iz žalbenih razloga 1L i 2O, te ih je razmotrio zajedno, u odeljku posvećenom Mustafinom pozivanju na alibi. V. žalbeni podnesak, stavove 238-240. V. takođe dole, odeljak N, stavove 310-324.

na društvenim mrežama izveo „preširoke zaključke“;⁶³⁶ (ii) odgovore svedokâ pogrešno protumačio kao nastojanje da sebe i optuženog distanciraju od bilo kakvog učešća u događajima ili da sebe distanciraju od optuženog;⁶³⁷ (iii) na osnovu odnosa ili kontakata svedokâ sa optuženim, njihovim srođnicima ili drugim svedocima izveo zaključak da su svedoci svedočili u prilog optuženom;⁶³⁸ (iv) pogrešno okarakterisao odnos pretpostavljenog i potčinjenog između optuženog i izvesnih svedoka;⁶³⁹ (v) poteškoće nekih svedoka da se sete konkretnih datuma pripisao problemima s pamćenjem;⁶⁴⁰ (vi) smatrao da se na jednog svedoka uticalo zato jer je zatražio da mu se osveži pamćenje;⁶⁴¹ i (vii) pogrešno okarakterisao sećanje jednog svedoka na događaje kao „konfuzno i neodređeno“.⁶⁴²

256. Mustafa uz to još tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je pošao od pretpostavke da su svedoci odbrane, tačnije g. Borovci i g. Gani Sopi, usaglasili iskaz kad je reč o odlasku iz Prištine/Prishtina za Butovac, koji je bitan za Mustafin alibi.⁶⁴³ Konkretno, Mustafa tvrdi, između ostalog, da je pretresni panel pogrešio prilikom utvrđivanja perioda u kojem se 1999. godine slavio verski praznik Eid al-Adha (to jest Mali bajram).⁶⁴⁴

---

⁶³⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 223 (g. Mehmetaj), 227 (g. Ahmet Ademi (u daljem tekstu: g. Ademi)), 232, 234 (g. Hazir Borovci (u daljem tekstu: g. Borovci)), 244 (g. Nreci).

⁶³⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 224-226 (g. Mehmetaj), 276 (g. Haljimi).

⁶³⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 228 (g. Ismailji), 232-233 (g. Borovci), 244 (g. Nreci). Mustafa takođe tvrdi da činjenica da je optuženi imao broj telefona g. Haljimija nije od značaja za kredibilitet tog svedoka. V. žalbeni podnesak, stav 276.

⁶³⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 229-230 (g. Ismailji), 233 (g. Borovci), 243, 245 (g. Nreci).

⁶⁴⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 236-237 (g. Gani Sopi), 241-242 (g. Nreci).

⁶⁴¹ Žalbeni podnesak, stav 247 (g. Nazmi Vrbovci (u daljem tekstu: g. Vrbovci)).

⁶⁴² Žalbeni podnesak, stavovi 263-270 (g. Šećir Rahimi (u daljem tekstu: g. Rahimi)). U pogledu g. Ibišija, Mustafa iznosi uopštenu tvrdnju da su faktori koje je pretresni panel uzeo u obzir pri oceni kredibiliteta tog svedoka bez osnova pošto pretresni panel njegov iskaz nije nikad doveo u pitanje pozvavši se na te faktore i dodaje da je pretresni panel pristrasan jer proizvoljno neke delove iskaza uzima u obzir, dok druge prenebregava. V. žalbeni podnesak, stavove 258-262.

⁶⁴³ Najava žalbe, žalbeni razlog 2J, stav 5; žalbeni podnesak, stavovi 190-203. V. dole, odeljak N, stavove 310-324.

⁶⁴⁴ Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kad je pridao značaj konkretnim datumima i da je irelevantno to što je g. Borovci pitao treće lice (hodžu) kad je bio „Mali bajram“. V. žalbeni podnesak, stavove 194-195, 198-201. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 191-193, 196-197, 237.

257. Što se tiče g. Haljimija, komandanta centra za obuku u Zlašu, kojeg je odbrana pozvala kao svog svedoka u vezi sa optužbom za proizvoljno lišenje slobode, Mustafa tvrdi da bi taj svedok, suprotno zaključku pretresnog panela, znao ukoliko bi neko odatle odveo svedoka W01679.⁶⁴⁵

258. Tužilaštvo u odgovoru iznosi da je Mustafa pomešao pouzdanost i kredibilitet i da je, suprotno njegovim tvrdnjama, pretresni panel valjano razmotrio faktore relevantne za kredibilitet svedoka odbrane, uključujući protivrečnosti i nedoslednosti u iskazu, odudaranje od drugih dokaza, dosluh s drugima, probleme s pamćenjem, protok vremena i izraženu pristrasnost u korist g. Mustafe, jedinice BIA i OVK.⁶⁴⁶

259. Tužilaštvo dalje odgovara da Mustafa u više navrata nije naveo koje zaključke pretresnog panela osporava u pogledu pet svedoka koji su svedočili o imanju u Zlašu,⁶⁴⁷ već je uputio na odeljke prvostepene presude naslovljene „Opšta ocena”.⁶⁴⁸ Po mišljenju tužilaštva, Mustafa nije zadovoljio „strog kriterijum potreban da bi se osporila odluka doneta na osnovu slobodnog sudijskog uverenja”,⁶⁴⁹ a pretresni panel je ispravno postupio kad je uzeo u obzir relevantne faktore koji imaju ili bi mogli imati uticaja na pouzdanost iskaza svedoka, što znači da je određenim dokazima pristupio sa oprezom.⁶⁵⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da se Mustafa naprosto ne slaže sa činjeničnim zaključcima pretresnog panela i ocenom dokaza i dodaje da, suprotno Mustafinim

---

⁶⁴⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 271-275, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 196.

⁶⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 79.

⁶⁴⁷ Gospodin Selatin Krasnići, g. Ajeti, gđa Hadri, gđa Canoli-Kaćiju i g. Humoli.

⁶⁴⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 123.

⁶⁴⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 117.

⁶⁵⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 124. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 74-75, 85-86. Tužilaštvo smatra da je pretresni panel „ispravno postupio kad je uzeo u obzir razne relevantne faktore”, kao što su tesna povezanost sa OVK ili optuženim; predrasude prema Specijalizovanim većima ili Specijalizovanom tužilaštvu; selektivan pristup činjenicama i ustezanje svedoka da govore o izvesnim pitanjima, naročito o onima koja bi mogla da inkriminišu optuženog. V. odgovor tužilaštva na žalbu, stav 124.

tvrdnjama, pretresni panel jeste zaključio da su neki svedoci odbrane dali „detaljniji, a možda i tačniji opis“ imanja u Zlašu.⁶⁵¹

260. Konkretno, kad je reč o g. Humoliju, tužilaštvo odgovara da taj svedok raspolaže samo uopštenim, anegdotalnim saznanjima o ovlašćenjima jedinice BIA da hapsi i zatvara, i da je, s obzirom na osetljivost operacija jedinice BIA i sumnje po pitanju kredibiliteta ovog svedoka, pretresni panel opravdano odbacio njegov iskaz u tom pogledu.⁶⁵²

261. Tužilaštvo dalje odgovara da je pretresni panel opravdano, na osnovu više razmotrenih faktora, zaključio da su g. Borovci i g. Gani Sopi usaglasili iskaze kad je reč o datumu odlaska iz Prištine u Butovac.⁶⁵³ Tužilaštvo još kaže da Mustafa greši kada tvrdi da je pretresni panel pogrešno ustanovio u kojem se periodu 1999. slavio Eid-al-Adha, pošto su obojica ovih svedoka izjavila, između ostalog, da je te godine Eid-al-Adha počeo 31. marta, dok se iz jedne javno dostupne tabele vidi da je taj praznik počeo 28. marta 1999.⁶⁵⁴

262. Na kraju, tužilaštvo u odgovoru smatra nepotkrepljenim Mustafin argument da je neke svedoke odbrane trebalo „upozoriti ili nekako opomenuti“ da njihov iskaz nije istinit jer su pre davanja iskaza svi svedoci odbrane propisno upozoreni da treba da govore istinu.⁶⁵⁵

---

⁶⁵¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 125, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 369. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 85-86 (žalbeni razlog 2N), gde je tužilaštvo objasnilo da su argumenti odbrane vezani za iskaz g. Humolija o imanju u Zlašu obrađeni zajedno s argumentima iz žalbenog razloga 2G.

⁶⁵² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 87. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 85-86.

⁶⁵³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 80. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 83.

⁶⁵⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 81-82.

⁶⁵⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 84.

(ii) Ocena panela Apelacionog suda

a. Opšti navodi o greškama u ocenjivanju svedoka

263. Panel primećuje da je glavni argument koji Mustafa iznosi u delovima žalbenih razloga 2A, 2E, 2G, 2H, 2I, 2J, 2M i 2N taj da je pretresni panel iskaze svedoka koji su povoljni po optuženog odbacio po irelevantnim osnovima, i to konkretno, kako tvrdi Mustafa, iz razloga koji nemaju veze sa suštinom svedočenja tih svedoka.

264. Kao prvo, panel primećuje da, suprotno Mustafinoj tvrdnji,⁶⁵⁶ pri ocenjivanju kredibiliteta svedoka pretresni panel jeste razmotrio njihove iskaze o činjenicama i događajima o kojima su pozvani da svedoče. Pretresni panel je, s jedne strane, uzimao u obzir činjenicu da su svedoci govorili otvoreno i iznosili uverljive informacije vezane za optužbe, te bi na tom osnovu prihvatao njihov iskaz kao verodostojan.⁶⁵⁷ S druge strane, pretresni panel je uzimao u obzir i to da li su svedoci: (i) oklevali ili su izbegavali da odgovore na pitanja vezana za optužbe, naročito o zatvaranju i zlostavljanju lica u Zlašu, o jedinici BIA i o svemu što bi moglo da inkriminiše

---

⁶⁵⁶ Panel napominje da Mustafa osporava ocenu iskaza sledećih svedoka: g. Selatin Krasnići (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M), g. Ajeti (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M), gđa Hadri (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M), gđa Canoli-Kaćiju (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M), g. Humoli (žalbeni razlozi 2A, 2E, 2G, 2N), g. Mehmetaj (žalbeni razlozi 2I, 2M), g. Ademi (žalbeni razlog 2M), g. Ismailji (žalbeni razlog 2M), g. Borovci (žalbeni razlozi 2J, 2M), g. Gani Sopi (žalbeni razlozi 2J, 2M), g. Nreci (žalbeni razlog 2M), g. Vrbovci (žalbeni razlog 2M), g. Parduži (žalbeni razlog 2M), g. Ibiši (žalbeni razlozi 2I, 2M), g. Rahimi (žalbeni razlog 2M), g. Haljimi (žalbeni razlog 2M). Panel napominje da je Mustafa u žalbenom podnesku osporio i ocenu pretresnog panela kad je reč o iskazu svedoka tužilaštva g. Fatmira Sopiija (žalbeni razlozi 2A, 2E, 2I) i g. Veseljija (žalbeni razlozi 2A, 2E, 2I), ali da te argumente nije razradio ni potkrepio. Pored toga, Mustafa je tek na žalbenom pretresu po prvi put izneo samo kratku argumentaciju u vezi s ocenom svedočenja g. Fatmira Sopiija i g. Veseljija. S obzirom na te okolnosti, apelacioni panel se neće zasebno baviti Mustafinim osporavanjem iskaza g. Fatmira Sopiija i g. Veseljija, već će u nastavku teksta, kada se bude osvrtao na druge Mustafine primedbe, uopštenije razmotriti način na koji je pretresni panel pristupio oceni njihovih iskaza. V. žalbeni podnesak, stavove 83(g), 144, 180; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 18-20, 43.

⁶⁵⁷ V. naročito prvostepenu presudu, stavove 115-117, 122 (g. Fatmir Sopi), 125-126, 130 (g. Veselji), 195 (g. Haljimi), 207 (g. Selatin Krasnići), 217 (gđa Hadri). Pretresni panel je zaključio i da su neki svedoci odbrane dali „detaljniji, a možda i tačniji opis“ imanja u Zlašu. V. prvostepenu presudu, stav 369.

optuženog;⁶⁵⁸ (ii) demantovali sami sebe kad bi govorili o relevantnim događajima;⁶⁵⁹ (iii) davali informacije koje se kose s drugim dokazima ili odudaraju od njih;⁶⁶⁰ ili (iv) menjali ključne aspekte iskaza na tako upadljiv, sličan način da je to upućivalo na dosluh između svedoka.⁶⁶¹

265. Kao drugo, panel primećuje da je pretresni panel uzeo u obzir i druge faktore, za koje Mustafa kaže da „nemaju veze s događajima” te da su stoga irelevantni.⁶⁶² Konkretno, pretresni panel je prilikom ocene svedoka konstatovao da je ustanovljeno sledeće: (i) tesna povezanost sa OVK i/ili optuženim i izražavanje podrške na društvenim mrežama;⁶⁶³ (ii) predrasude prema Specijalizovanim većima ili Specijalizovanom tužilaštvu;⁶⁶⁴ (iii) naznake da su svedoci u dosluhu s drugim svedocima ili sa optuženim;⁶⁶⁵ (iv) činjenica da je jedan svedok pratio postupak i/ili svedočenje drugih svedoka;⁶⁶⁶ (v) problemi s pamćenjem;⁶⁶⁷ ili (vi) činjenica da su saznanja svedoka suviše ograničena da bi oni mogli da svedoče o događajima.⁶⁶⁸ Panel

---

⁶⁵⁸ V. naročito prvostepenu presudu, stavove 118-121 (gde je konstatovano da je „[Fatmir] Sopi zauzimao neprijateljski stav i okolišao s odgovorima na pitanja o svojoj upućenosti u zatvaranje i/ili zlostavljanje lica u Zlašu”), 127, 129 (g. Veselji), 133 (g. Humoli), 141 (g. Mehmetaj), 148 (g. Ademi), 154 (g. Borovci), 160-162 (g. Gani Sopi), 168-169 (g. Nreci), 198-199 (g. Haljimi), 202-203, 206 (g. Selatin Krasnići), 212 (g. Ajeti). V. takođe prvostepenu presudu, stavove 375-376.

⁶⁵⁹ V. naročito prvostepenu presudu, stavove 120 (g. Fatmir Sopi), 128 (g. Veselji), 133 (g. Humoli), 147 (g. Ademi), 154 (g. Borovci), 192 (g. Rahimi), 196, 198 (g. Haljimi), 202-203 (g. Selatin Krasnići).

⁶⁶⁰ V. naročito prvostepenu presudu, stavove 119 (g. Fatmir Sopi), 128 (g. Veselji), 133 (g. Humoli), 141 (g. Mehmetaj), 147 (g. Ademi), 161-162 (g. Gani Sopi).

⁶⁶¹ V. naročito prvostepenu presudu, stavove 156-157 (g. Borovci), 164 (g. Gani Sopi). V. takođe prvostepenu presudu, stavove 279-281, 287.

⁶⁶² Najava žalbe, žalbeni razlog 2M, stav 5. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 2G, stav 5; žalbeni podnesak, stavove 161, 163, 235, 246, 248, 259, 295.

⁶⁶³ Prvostepena presuda, stavovi 135-136 (g. Humoli), 142-144 (g. Mehmetaj), 147 (g. Ademi), 151 (g. Ismailji), 155-158 (g. Borovci), 163, 165 (g. Gani Sopi), 169 (g. Nreci), 178 (g. Parduzi), 204, 206 (g. Selatin Krasnići), 210-211, 213 (g. Ajeti), 220-223 (gđa Canoli-Kaćiju).

⁶⁶⁴ Prvostepena presuda, stavovi 134 (g. Humoli), 143 (g. Mehmetaj), 179, 181 (g. Parduzi), 186-188 (g. Ibiši).

⁶⁶⁵ Prvostepena presuda, stavovi 143-144 (g. Mehmetaj), 156-158 (g. Borovci), 164-165 (g. Gani Sopi), 170 (g. Nreci), 173-175 (g. Vrbovci). V. takođe prvostepenu presudu, stavove 281, 286.

⁶⁶⁶ Prvostepena presuda, stavovi 141 (g. Mehmetaj), 169 (g. Nreci), 175 (g. Vrbovci), 180 (g. Parduzi), 187 (g. Ibiši).

⁶⁶⁷ Prvostepena presuda, stavovi 152 (g. Ismailji), 166 (g. Gani Sopi), 171 (g. Nreci), 176 (g. Vrbovci). V. takođe prvostepenu presudu, stavove 264, 267, 275-276, 284.

⁶⁶⁸ Prvostepena presuda, stavovi 197 (g. Haljimi), 216 (gđa Hadri), 219 (gđa Canoli-Kaćiju).

napominje da Mustafa nije potkrepio svoju uopštenu tvrdnju da su takvi faktori irelevantni i, pored toga, ne uviđa da faktore koje je pretresni panel izneo potvrđuje i sudska praksa.⁶⁶⁹

266. Apelacioni panel podseća da je već konstatovao da je pretresni panel ispravno formulisao svoj pristup oceni dokaza u ovom predmetu, naročito kada je reč o potrebi da se kredibilitet svedoka i pouzdanost njihovog iskaza ocene pre nego što se uvaži njihovo svedočenje.⁶⁷⁰ Po mišljenju apelacionog panela, pretresni panel je valjano i detaljno obrazložio zašto je svedočenju nekih svedoka pristupio sa oprezom.⁶⁷¹ Pretresni panel nije fragmentarno ocenjivao kredibilitet tih svedoka, već je, nakon što su mu predočeni svi dokazi, neke delove njihovog svedočenja prihvatio (na primer, kada je reč o ulozi i ovlašćenjima optuženog u odnosu na jedinicu BIA), a neke delove iskaza istih svedoka smatrao neverodostojnim (na primer, kada su svedoci poricali da je u Zlašu iko bio zatvoren ili zlostavljan).⁶⁷² Nasuprot tome, panel smatra da je pristup koji predlaže Mustafa, odnosno da se svedočenje ocenjuje izolovano, bez uzimanja u

---

⁶⁶⁹ V. prvostepenu presudu, stav 35 i izvore na koje se upućuje.

⁶⁷⁰ V. gore, stav 233.

⁶⁷¹ V. naročito prvostepenu presudu, stavove 133-137 (g. Humoli), 140-144 (g. Mehmetaj), 146-148 (g. Ademi), 151-152 (g. Ismailji), 154-158 (g. Borovci), 160-166 (g. Gani Sopi), 168-171 (g. Nreci), 173-176 (g. Vrbovci), 178-181 (g. Parduzi), 185-188 (g. Ibiši), 196-200 (g. Haljimi), 202-207 (g. Selatin Krasnići), 209-213 (g. Ajeti), 219-223 (gđa Canoli-Kaćiju). V. takođe prvostepenu presudu, stavove 118-122 (g. Fatmir Sopi), 127-130 (g. Veselji), 192-193 (g. Rahimi).

⁶⁷² V. npr. prvostepenu presudu, stavove 115-122 (g. Fatmir Sopi), 125-130 (g. Veselji), gde je pretresni panel zaključio da je svedočenje g. Fatmira Sopi i g. Veseljija o strukturi i operacijama OVK u okolini Zlaša, ulozi optuženog u jedinici BIA i njegovim ovlašćenjima i o prisustvu optuženog u Zlašu u inkriminisanom periodu, uopšte uzev, verodostojno, za razliku od njihovog svedočenja o zatvaranju i zlostavljanju zatvorenika u Zlašu. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 195-200 (g. Haljimi), gde je pretresni panel zaključio da je svedočenje g. Haljimija o aktivnostima i koncepciji obuke u školi u Zlašu verodostojno, ali da drugi delovi njegovog svedočenja dovode u pitanje njegov kredibilitet; prvostepenu presudu, stavove 77-83 (W03594), gde je pretresni panel zaključio da su reči svedoka W03594 o njegovom hapšenju od strane OVK, zatočeništvu na imanju u Zlašu, prisustvu drugih zatvorenika na tom imanju i okolnostima pod kojima je pušten na slobodu verodostojne, za razliku od njegovog svedočenja o tome kako su postupali s njim i drugim zatvorenicima. V. takođe dole, stavove 271-296.

obzir drugih faktora kao što su lične prilike i podudaranje s drugim dokazima,⁶⁷³ neosnovan.⁶⁷⁴

267. Mustafa tvrdi da je „za utvrđivanje kredibiliteta jedino bitno da li svedok govori istinu” i da je pretresni panel trebalo na osnovu činjenica da ustanovi da svedok nije istinito svedočio, pa tek onda da odbaci njegov iskaz.⁶⁷⁵ Po mišljenju apelacionog panela, iako se iskazi dati u sudnici smatraju verodostojnim, a pokazatelj pouzdanosti je i činjenica da svedoci svedoče pod zakletvom i da suprotna strana može da ih unakrsno ispita, pretresni panel zadržava puno pravo da odlučuje o značaju i verodostojnosti iskaza svedoka.⁶⁷⁶ Panel u tom pogledu podseća da odluka o kredibilitetu ne zavisi nužno od sudskog zaključka da je svedok dao lažan iskaz.⁶⁷⁷

268. Panel primećuje da su svedoci pre davanja iskaza položili zakletvu i da su upozoreni na posledice ukoliko ne budu govorili istinu i dodaje da Mustafa nije potkrepio argument da je svedoke trebalo dodatno „upozoriti ili nekako opomenuti” da bi se njihov iskaz mogao smatrati neistinitim.⁶⁷⁸

269. Štaviše, panel smatra neuverljivim Mustafine nepotkrepljene argumente da su pretresni panel i tužilaštvo određene svedoke odbrane morali da suoče sa

---

⁶⁷³ Mustafa smatra da je pretresni panel trebalo da razmotri samo suštinu iskaza svedoka, ne uzimajući u obzir, na primer, lične prilike. V. npr. žalbeni podnesak, stavove 161, 166-167, 172-173.

⁶⁷⁴ Apelacioni panel primećuje da Mustafin pristup nije pravno utemeljen ni u normativnom okviru ni u praksi Specijalizovanih veća, kao ni u međunarodnoj sudskoj praksi. V. naročito pravilo 139(2), (6) Pravilnika; prvostepenu presudu u predmetu *Gucati and Haradinaj*, stav 44; drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stavove 132, 137, 1228; drugostepenu presudu u predmetu *Prlić et al.*, stavove 200-201; drugostepenu presudu u predmetu *Kanyarukiga*, stavove 121, 136; prvostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stavove 227, 239, 260.

⁶⁷⁵ V. žalbeni podnesak, stavove 222, 246, 248, 252, 260, 285.

⁶⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura et al.*, stav 388; drugostepena presuda u predmetu *Nahimana et al.*, stav 194. V. takođe gore, stav 38.

⁶⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*, stav 115; drugostepena presuda u predmetu *Simba*, stav 31.

⁶⁷⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 223, 231, 277. U svakom slučaju, panel napominje da je pretresni panel tokom davanja iskaza opomenuo nekoliko svedoka da moraju da govore istinu. V. npr. engleski transkript (Brahim Mehmetaj), 23. mart 2022, str. 2682-2683; engleski transkript (Šećir Rahimi), 13. april 2022, str. 3697-3699.

svedočenjem žrtava koje protivreči njihovom iskazu,⁶⁷⁹ ili da ih ispitaju o faktorima koji utiču na njihov kredibilitet.⁶⁸⁰ Panel podseća da pretresni panel, shodno Pravilniku, ima ovlašćenje i diskreciono pravo da ispituje svedoke ili naloži izvođenje dokaza o činjenicama i pitanjima kojima se strane u postupku nisu bavile, ali da nije dužan da to učini.⁶⁸¹ Panel dalje primećuje da je tužilaštvo podrobno ispitivalo svedoke odbrane o pitanjima koja utiču na njihov kredibilitet⁶⁸² i da ih je suočavalo sa delom svoje teze koji je odudarao od njihovog iskaza⁶⁸³ S obzirom na navedeno, panel smatra da pretresni panel nije bio dužan da suoči svedoke sa nepodudarnostima ili protivrečnostima u njihovom iskazu, kao ni s drugim faktorima koji utiču na njihov kredibilitet.⁶⁸⁴ Panel stoga odbija Mustafine nepotkrepljene argumente u tom pogledu.

270. S obzirom na Mustafine konkretne argumente,⁶⁸⁵ panel će sada analizirati kako je pretresni panel ocenio kredibilitet: (i) svedoka koji su govorili o imanju u Zlašu i tvrdili da tamo niko nije bio zatvoren (što Mustafa naziva „poricanjem navoda iz

---

⁶⁷⁹ Žalbeni podnesak, stav 223 (u vezi sa svedočenjem g. Mehmetaja).

⁶⁸⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 228, 252, 260, 277 (u vezi sa svedočenjem g. Ismailija, g. Pardužija, g. Ibišija i g. Haljimija).

⁶⁸¹ Odluka po žalbi u vezi sa ispitivanjem od strane sudija u predmetu *Tači i drugi*, stav 34.

⁶⁸² V. naročito engleski transkript (Jakup Ismailji), 29. mart 2022, str. 2923-2925, 2929-2930; engleski transkript (Kaplan Parduži), 11. april 2022, str. 3499-3500, 3503-3506; engleski transkript (Nuredin Ibiši), 12. april 2022, str. 3634-3637, 3640-3645; engleski transkript (Muslji Haljimi), 20. april 2022, str. 3815-3821.

⁶⁸³ V. naročito engleski transkript (Brahim Mehmetaj), 23. mart 2022, str. 2679-2681, 2688-2689. V. takođe pravilo 143(3) Pravilnika.

⁶⁸⁴ *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 223, 228, 252, 260, 277.

⁶⁸⁵ Panel primećuje da Mustafa osporava ocenu koju je pretresni panel izneo u vezi sa iskazima 15 svedoka odbrane i jednog svedoka tužilaštva (g. Humolija), koji je najpre bio predložen kao svedok odbrane. V. prvostepenu presudu, stav 131. U pitanju su sledeći svedoci: g. Selatin Krasnići (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M), g. Ajeti (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M), gđa Hadri (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M), gđa Canoli-Kaćiju (žalbeni razlozi 2E, 2G, 2I, 2M); g. Humoli (žalbeni razlozi 2A, 2E, 2G, 2N), g. Mehmetaj (žalbeni razlozi 2I, 2M); g. Ademi (žalbeni razlog 2M), g. Ismailji (žalbeni razlog 2M), g. Borovci (žalbeni razlozi 2J, 2M), g. Gani Sopi (žalbeni razlozi 2J, 2M), g. Nreci (žalbeni razlog 2M), g. Vrbovci (žalbeni razlog 2M), g. Parduži (žalbeni razlog 2M), g. Ibiši (žalbeni razlozi 2I, 2M), g. Rahimi (žalbeni razlog 2M), g. Haljimi (žalbeni razlog 2M).

optužnice”);⁶⁸⁶ (ii) svedoka koji su svedočili o alibiju optuženog;⁶⁸⁷ i (iii) svedoka odbrane g. Haljimija, koji je svedočio u vezi sa optužbom za proizvoljno lišenje slobode.⁶⁸⁸

- b. Greške pretresnog panela u oceni svedoka koji su svedočili o imanju u Zlašu (deo žalbenog razloga 2A, deo žalbenog razloga 2E, deo žalbenog razloga 2G, deo žalbenog razloga 2H, deo žalbenog razloga 2I, deo žalbenog razloga 2M, deo žalbenog razloga 2N)

271. Što se tiče g. Selatina Krasnićija, panel smatra neuverljivim Mustafin argument da je pretresni panel pogrešno predstavio njegov iskaz.⁶⁸⁹ Po mišljenju panela, iako je tačno da g. Selatina Krasnićija nisu konkretno pitali: „Ko je komandovao bazom jedinice BIA”,⁶⁹⁰ to je bio smisao postavljenih pitanja.⁶⁹¹ Pored toga, panel primećuje da se tokom davanja iskaza g. Selatin Krasnići ustezao da prizna da je Mustafa bio u Zlašu i da je bio pretpostavljen pripadnicima jedinice BIA u Zlašu.⁶⁹²

272. Uz to, panel primećuje da se Mustafa naprosto ne slaže sa ocenom i zaključkom pretresnog panela da je kredibilitet g. Selatina Krasnićija poljuljan „zbog takvog njegovog stava” o tome da je njegovo porodično imanje korišćeno kao zatvorenički objekat i „duboke privrženosti prema optuženom”.⁶⁹³ Međutim, apelacioni panel smatra da u prilog tom zaključku pretresnog panela ide nekoliko činjeničnih

---

⁶⁸⁶ Gospodin Selatin Krasnići, g. Ajeti, gđa Hadri, gđa Canoli-Kaćiju, g. Humoli. Kao što je već rečeno, Mustafa spominje i g. Fatmira Sopiija (žalbeni razlozi 2A, 2E, 2I) i g. Veseljija (žalbeni razlozi 2A, 2E, 2I), ali u vezi s njima ne iznosi nikakve dalje argumente. Apelacioni panel se neće pojedinačno baviti g. Fatmirom Sopiijem i g. Veseljijem. V. gore, fusnotu 656.

⁶⁸⁷ Konkretno, g. Mehmetaj, g. Ademi, g. Ismailji, g. Nreci, g. Vrbovci, g. Parduži, g. Ibiši, g. Rahimi, g. Borovci i g. Gani Sopi.

⁶⁸⁸ Panel primećuje da u vezi sa svakim od svedoka Mustafa osporava samo jedan, odnosno ponekad nekoliko, relevantnih faktora koje je pretresni panel razmotrio pri ocenjivanju svedočenja svedoka, a zanemaruje druge faktore koje je pretresni panel uzeo u obzir. V. dole, stavove 271-296.

⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, stavovi 202-203. *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 158-160.

⁶⁹⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 158-160.

⁶⁹¹ V. engleski transkript (Selatin Krasnići), 21. april 2022, str. 3912-3913, 3988, 3994-3995.

⁶⁹² V. npr. engleski transkript (Selatin Krasnići), 21. april 2022, str. 3995-3997.

⁶⁹³ Prvostepena presuda, stav 206. V. žalbeni podnesak, stavove 161, 278.

zaključaka.⁶⁹⁴ Suprotno Mustafinoj tvrdnji, pretresni panel nije ignorisao iskaz g. Selatina Krasnićija, već je, naprotiv, primetio da je on dao „detalj[a]n opis“, ali je pretresni panel, budući da je svedokova verodostojnost „u velikoj meri poljuljana“, njegov iskaz razmotrio s oprezom, i to „samo u određenim aspektima“.⁶⁹⁵ Panel smatra da je ovaj zaključak u skladu sa diskrecionim pravom pretresnog panela da neke delove iskaza svedoka prihvati, a neke odbaci.⁶⁹⁶

273. Što se tiče g. Ajetija, panel ponovo napominje da se Mustafa naprosto ne slaže sa pretresnim panelom po pitanju ocene kredibiliteta ovog svedoka.⁶⁹⁷ Suprotno Mustafinoj tvrdnji, činoci koje je razmotrio pretresni panel, uključujući „izuzetno bliske odnose“ svedoka i optuženog, znatan broj poruka koje su oni razmenili i ustezanje svedoka da odgovori na pitanja o pripadnicima jedinice BIA višeg ranga, jesu relevantni za ocenu svedokovog kredibiliteta.⁶⁹⁸ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

274. Što se tiče gđe Hadri i gđe Canoli-Kaćiju, panel smatra neuverljivim Mustafin argument da je pretresni panel pogrešno protumačio njihov iskaz kad je zaključio da one raspolažu ograničenim saznanjima o relevantnim događajima u Zlašu.⁶⁹⁹ Panel primećuje da su obe svedokinje zapravo izjavile da su imale puno posla i nisu imale vremena da odlaze u druge objekte na imanju.⁷⁰⁰ Što se tiče ocene kredibiliteta gđe

---

⁶⁹⁴ Apelacioni panel napominje da je pretresni panel uzeo u obzir činjenicu da je svedok tužilaštvu dao „niz protivrečnih, neodređenih i neuverljivih odgovora“, što pokazuje „da se svedok veoma ustezao da pruži bilo kakve značajnije informacije o BIA, pa čak i o svojoj vezi s tom jedinicom“ i ukazuje na „duboku privrženost“ prema optuženom. V. prvostepenu presudu, stavove 202, 204, 206.

⁶⁹⁵ Prvostepena presuda, stav 207.

⁶⁹⁶ Pravilo 139(6) Pravidnika. V. dole, stav 307.

⁶⁹⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 283-286; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 43-44.

⁶⁹⁸ Prvostepena presuda, stavovi 209-213. *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 165-167, 283-286.

⁶⁹⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 168-172, 289, 291-292, 297. V. prvostepenu presudu, stavove 216, 219.

⁷⁰⁰ Engleski transkript (Teuta Hadri), 11. maj 2022, str. 4235-4236; engleski transkript (Ibadete Canoli-Kaćiju), 12. maj 2022, str. 4325-4326, 4378-4379, 4381. Panel dalje smatra da Mustafin argument da je gđa Hadri „tamo radila tokom perioda na koji se odnosi optužnica pa sve do trenutka kad su zatvorenici pušteni“ nije tačan, budući da je gđa Hadri u sudnici izjavila da je u Zlašu bila samo „tri noći i tri dana, uključujući poslednji dan, kad su zajedno sa ranjenicima evakuisani iz Zlaša na drugo mesto“. V. engleski transkript (Teuta Hadri), 11. maj 2022, str. 4212, 4234-4235.

Canoli-Kaćiju, panel primećuje da Mustafa u svojim argumentima o njenim aktivnostima na Fejsbuku pogrešno predstavlja zaključke pretresnog panela i prenebregava ono što je svedokinja rekla u sudnici.⁷⁰¹ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

275. Što se tiče svedoka tužilaštva g. Humolija, panel primećuje da Mustafa nije potkrepio svoju uopštenu tvrdnju da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da iskaz g. Humolija nije verodostojan ili kad je odbacio njegovo svedočenje po irelevantnim osnovima.⁷⁰² Po mišljenju apelacionog panela, pretresni panel je ispravno postupio kad je predrasude g. Humolija prema Specijalizovanim većima, njegovu ličnu podršku optuženom i blisku povezanost s njim,⁷⁰³ zajedno sa protivrečnostima i nepodudarnostima u njegovom svedočenju,⁷⁰⁴ smatrao faktorima koji u velikoj meri narušavaju kredibilitet tog svedoka.⁷⁰⁵ Apelacioni panel stoga smatra da pretresni panel nije pogrešio kad je, nakon što je saslušao svedočenje svih svedoka – uključujući žrtve koje su govorile o uslovima u kojima su bile zatvorene u Zlašu – i ocenio ukupne dokaze, zaključio da je neuverljiv iskaz g. Humolija da jedinica BIA nije bila ovlašćena da ikog hapsi ili zatvara.⁷⁰⁶ Apelacioni panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

276. Što se tiče ocene Mustafinog svedočenja u izjavi koju je on dao u svojstvu osumnjičenog, apelacioni panel najpre napominje da Mustafa ne osporava činjenicu da se pretresni panel pozvao na tu izjavu, već se samo protivi tumačenju svedočenja

---

⁷⁰¹ Panel primećuje da, suprotno Mustafinoj tvrdnji, pretresni panel nije zaključio da je gđa Canoli-Kaćiju pružila podršku optuženom samo na osnovu toga što je na Fejsbuku upotrebila određenu „ikonu” ili „lajkovala” objavu, već i na osnovu toga što je u sudnici objasnila da je time želela da mu pruži moralnu podršku. V. prvostepenu presudu, stav 222, gde se upućuje na engleski transkript (Ibadete Canoli-Kaćiju), 12. maj 2022, str. 4383-4385. *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 172, 295.

⁷⁰² Žalbeni podnesak, stavovi 173-176. V. takođe žalbeni podnesak, stav 163; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 20-21, 44.

⁷⁰³ Prvostepena presuda, stavovi 134-135.

⁷⁰⁴ Prvostepena presuda, stav 133.

⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, stav 136.

⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, stavovi 375-376. *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 302-303.

koje je on u toj izjavi izneo.⁷⁰⁷ Po mišljenju apelacionog panela, pretresni panel nije pogrešno ocenio svedočenje optuženog kad je zaključio da je „sam optuženi priznao da je bilo vojnika koji su bili zatvarani u bazi jedinice BIA” i da je optuženi potvrdio da se „pričalo da se civili drže u zatvoru”.⁷⁰⁸ Panel takođe smatra neuverljivim Mustafin argument da je on tokom inkriminisanog perioda samo nakratko bio prisutan na imanju u Zlašu i da zato svedoci odbrane mogu bolje od njega da svedoče o prisustvu zatvorenika.⁷⁰⁹ S tim u vezi, apelacioni panel podseća da se složio sa zaključcima pretresnog panela o kredibilitetu svedoka odbrane⁷¹⁰ i da smatra da pretresni panel nije pogrešio kad je odbacio Mustafinu odbranu alibijem.⁷¹¹ Panel dalje smatra da je pretresni panel adekvatno ocenio izjavu koju je optuženi dao u svojstvu osumnjičenog ako se imaju u vidu ukupni dokazi, a naročito činjenica da je Mustafa bio komandant jedinice BIA.⁷¹² Panel stoga odbacuje Mustafin argument o načinu na koji je pretresni panel protumačio izjavu koju je on dao u svojstvu osumnjičenog.

277. Panel će sada razmotriti Mustafin argument da je pretresni panel pogrešio kad je pridao veću dokaznu snagu svedočenju trojice zatvorenika,⁷¹³ koji su – po njegovom mišljenju – izneli ograničene informacije o mestu gde su bili zatvoreni, umesto

---

⁷⁰⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 182-184, 187. Panel primećuje da Mustafa, u okviru žalbenih razloga 1B i 2B, iznosi primedbe na to što se pretresni panel pozvao na njegovu izjavu datu u svojstvu osumnjičenog. Te primedbe, koje počivaju na različitim argumentima, biće razmotrene u okviru tih žalbenih razloga. V. gore, stavove 83, 190.

⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, stav 374, gde se upućuje na P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 2-8, 15, 18; P00118 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 1-4, 6. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 119, 141, 376, 654. Panel takođe primećuje da je na pitanje da li je „zapravo video da su ljudi, vojnici zatvarani na tom mestu”, Mustafa nedvosmisleno odgovorio potvrdno. V. P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 6. *Contra* žalbeni podnesak, stav 187.

⁷⁰⁹ Žalbeni podnesak, stav 187.

⁷¹⁰ V. gore, stavove 271-275. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 136-137, 207, 213, 223. Što se tiče gde Hadri, pretresni panel ju je smatrao načelno uverljivim svedokom, ali je konstatovao da se njen iskaz ne temelji u dovoljnoj meri na ličnim saznanjima te se ne može s pouzdanošću koristiti. V. prvostepenu presudu, stavove 216-217.

⁷¹¹ V. dole, stavove 315-324. V. takođe prvostepenu presudu, stav 333.

⁷¹² V. prvostepenu presudu, stavove 374, 376.

⁷¹³ Iako Mustafa u žalbenom podnesku ne navodi ko su „tri žrtve” čije iskaze dovodi u pitanje pozivajući se na „poricanje” drugih svedoka, panel pretpostavlja da on misli na svedoke W01679, W03593 i W04669.

svedočenju drugih svedoka, koji su bili prisutni na imanju u Zlašu i „porekli te navode”.⁷¹⁴ Panel primećuje da se Mustafa naprosto ne slaže sa odgovarajućim zaključcima pretresnog panela, a ne ukazuje ni na jednu grešku pretresnog panela u slobodnoj oceni toga koliki kredibilitet i dokaznu snagu ima iskaz svedoka.⁷¹⁵ Panel podseća na svoj raniji zaključak da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi prihvatio iskaz svedoka W01679, W03593 i W04669 u vezi s prepoznavanjem mesta gde je bio zatvor.⁷¹⁶ Štaviše, ovaj panel smatra da je pretresni panel u dovoljnoj meri obrazložio zbog čega je pridao veću snagu iskazu svedoka W01679, W03593 i W04669 nego svedoka koji su „porekli navode” da je na imanju u Zlašu bilo zatvorenika.⁷¹⁷ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

278. S obzirom na navedeno, apelacioni panel odbija Mustafine argumente iz dela žalbenog razloga 2A, dela žalbenog razloga 2E, dela žalbenog razloga 2G, dela žalbenog razloga 2H, dela žalbenog razloga 2I, dela žalbenog razloga 2M i dela žalbenog razloga 2N da je pretresni panel pogrešio kad je odbacio iskaze svedoka koji su bili prisutni na imanju u Zlašu i „porekli navode”.

- c. Greške pretresnog panela u oceni svedoka koji su svedočili o alibiju optuženog (deo žalbenog razloga 2J, deo žalbenog razloga 2M)

279. Što se tiče g. Mehmetaja, apelacioni panel primećuje da Mustafa nije potkrepio svoju tvrdnju da je pretresni panel pri oceni njegovog iskaza uzeo u obzir irelevantne

---

⁷¹⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 181, 189, 220. Ti svedoci su g. Selatin Krasnići, g. Ajeti, gđa Hadri, gđa Canoli-Kaćiju, g. Humoli, kao i g. Fatmir Sopi i g. Veselji. V. gore, fusnotu 656.

⁷¹⁵ V. gore, stavove 24, 36, 38.

⁷¹⁶ V. gore, stav 212. V. takođe dole, stavove 406-408.

⁷¹⁷ Konkretno, pretresni panel je objasnio da je „poricanje” tih svedoka neuverljivo jer su oni pokazali izrazitu sklonost da svedoče u korist optuženog, jedinice BIA ili OVK. Pretresni panel je takođe zaključio da je njihovo „poricanje” u očiglednoj suprotnosti sa iskazom optuženog da su neki vojnici, a možda i civili zatvarani na imanju u Zlašu, što potvrđuju iskaz svedoka odbrane g. Mehmetaja, kao i verodostojni iskazi žrtava o okolnostima boravka u zatvoru. V. naročito prvostepenu presudu, stavove 374-376. Štaviše, kao što je napomenuo pretresni panel, čak je i jedan svedok odbrane, g. Mehmetaj, čuo da u okviru baze jedinice BIA u Zlašu postoji neka prostorija gde ljude drže zatvorene. V. prvostepenu presudu, stav 374, gde se upućuje na engleski transkript (Brahim Mehmetaj), 23. mart 2022, str. 2683-2684.

faktore.⁷¹⁸ Panel napominje da se Mustafina primedba odnosi samo na konstataciju o ustezanju svedoka da odgovori na pitanja o aktivnostima OVK uperenim protiv kolaboracionista i o praksi zatvaranja lica.⁷¹⁹ Imajući u vidu druge faktore koje je pretresni panel uzeo u obzir, a naročito blisku povezanost svedoka sa optuženim, panel zaključuje da ta primedba, čak i kad bi bila prihvaćena, ne bi izmenila zaključak pretresnog panela da je kredibilitet g. Mehmetaja u velikoj meri narušen i da njegovom iskazu treba pristupiti s krajnjim oprezom.⁷²⁰ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

280. Što se tiče g. Ademija, panel primećuje da Mustafa osporava zaključak pretresnog panela o poznanstvu g. Ademija i g. Mehmetaja na osnovu aktivnosti na društvenim mrežama,⁷²¹ ali pritom prenebregava druge relevantne faktore koje je pretresni panel uzeo u obzir kad je ocenjivao iskaz tog svedoka.⁷²² Panel smatra da Mustafa nije pokazao da bi drugačiji zaključak o odnosu ova dva svedoka izmenio konstataciju pretresnog panela da iskazu g. Ademija treba pristupiti sa oprezom.⁷²³ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

---

⁷¹⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 220-223. Neki od faktora koje je pretresni panel uzeo u obzir su bliska veza g. Mehmetaja i optuženog, aktivnosti g. Mehmetaja na društvenim mrežama i njegovi kontakti sa optuženim pre i posle razgovora koji je s njim obavilo tužilaštvo. V. prvostepenu presudu, stavove 140-144.

⁷¹⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 224-226.

⁷²⁰ Prvostepena presuda, stav 144. Panel naročito ističe da se zaključak pretresnog panela o „mogućoj koordinaciji“ između njih dvojice i sklonosti g. Mehmetaja da prevashodno svedoči u korist optuženog, a protiv tužilaštva, temelji na „jakim i dubokim vezama između g. Mehmetaja i optuženog“, „bliskoj interakciji između g. Mehmetaja i optuženog pre i posle informativnog razgovora g. Mehmetaja s tužilaštvom“, i „čvrstim stavovima protiv postupaka pred Specijalizovanim većima [...] koje je g. Mehmetaj objavio na društvenim mrežama“.

⁷²¹ Žalbeni podnesak, stav 227.

⁷²² Među tim činionicima su svedokovo ustezanje da odgovori na pitanja o OVK, podrška koju je pružao optuženom na društvenim mrežama i druge nepodudarnosti u njegovom svedočenju. V. prvostepenu presudu, stavove 146-148.

⁷²³ Prvostepena presuda, stav 148. Apelacioni panel naročito ističe da se zaključak pretresnog panela o „sklonosti g. Ademija da prevashodno svedoči u korist optuženog, a protiv tužilaštva“ temelji na njegovom „ustezanju [...] da odgovori na pitanja o OVK i jedinici BIA“, zajedno s njegovom „aktivnom podrškom g. Mehmetaju i optuženom“, a ne samo na činjenici da je poznavao g. Mehmetaja.

281. Što se tiče g. Ismailjija, panel primećuje da Mustafa osporava ocenu kredibiliteta tog svedoka od strane pretresnog panela pozivajući se pritom samo na jedan aspekt te ocene, koja se nije zasnivala samo na kontaktima svedoka sa optuženim.⁷²⁴ Panel dalje napominje da Mustafa ne navodi da je svedok „sistematski imao teškoća“ da se priseti datuma, što je činilac koji je pretresni panel uzeo u obzir kad je doneo zaključak o pouzdanosti njegovog iskaza o alibiju optuženog.⁷²⁵ S obzirom na to, panel smatra da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno ocenio g. Ismailjija, te odbija njegove argumente.

282. Što se tiče g. Nrecija, panel smatra da Mustafa nije potkrepio svoju tvrdnju da je pretresni panel uzeo u obzir irelevantne faktore i stoga zaključuje da se on naprosto ne slaže sa ocenom kredibiliteta svedoka koju je doneo pretresni panel.⁷²⁶ Pored toga, Mustafa zanemaruje protivrečnosti u iskazu svedoka i svedokovo priznanje da „ne može sa sigurnošću da kaže datum“,⁷²⁷ što je uticalo na pouzdanost njegovog iskaza o alibiju. Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

283. Što se tiče g. Vrbovcija, panel smatra da se Mustafa naprosto ne slaže sa zaključkom pretresnog panela da činjenica da je taj svedok posle svedočenja g. Nrecija i drugih svedoka izmenio svoj iskaz ukazuje na to da njegova izjava ne odražava

---

⁷²⁴ Panel napominje da Mustafa pogrešno tumači prvostepenu presudu kada tvrdi da je pretresni panel samo na osnovu toga što je g. Ismailji „telefonom razgovarao“ sa optuženim zaključio da je taj svedok sklon tome da pruži (samo) dokaze koji prevashodno idu u korist optuženog, a protiv tužilaštva. U stvari, pretresni panel je to zaključio imajući u vidu „zapanjujuće intenzivnu komunikaciju između njih dvojice u periodu pre i posle hapšenja optuženog“, njihove „čvrste veze“ i „iskazano negodovanje zbog optužbi protiv optuženog“. V. prvostepenu presudu, stav 151. *Contra* žalbeni podnesak, stav 228.

⁷²⁵ Prvostepena presuda, stav 152.

⁷²⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 243-246. Pretresni panel je, između ostalog, uzeo u obzir sledeće faktore: izbegavanje svedoka da se dovede u vezu sa jedinicom BIA i da odgovara na pitanja o toj temi, njegove objave na društvenim mrežama u znak podrške optuženom, odnos pretpostavljenog i potčinjenog između optuženog i njega, kao i upućenost u svedočenje drugih svedoka. V. prvostepenu presudu, stavove 168-170. Mustafin argument da je pretresni panel pogrešno okarakterisao jedinicu BIA je odbačen bez daljeg razmatranja. V. gore, stav 226.

⁷²⁷ Prvostepena presuda, stav 294. V. takođe prvostepenu presudu, stav 171. Upor. engleski transkript (Bislim Nreci), 5. april 2022, str. 3218, D00006 (poverljivo), str. 6, sa engleskim transkriptom (Bislim Nreci), 5. april 2022, str. 3236-3237.

njegovo lično mišljenje, već je data pod uticajem drugih lica.⁷²⁸ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

284. Što se tiče g. Parduzija, panel primećuje da Mustafa nije objasnio zbog čega su faktori koje je pretresni panel uzeo u obzir pri ocenjivanju kredibiliteta ovog svedoka irelevantni ili pogrešni,⁷²⁹ i da zanemaruje činjenicu da je svedok „mahom imao neprijateljski stav i bio suzdržan” kad je odgovarao na pitanja tužilaštva.⁷³⁰ Pored toga, što se tiče zaključka pretresnog panela da je pouzdanost svedoka ozbiljno poljuljana,⁷³¹ panel napominje da Mustafa ništa ne kaže o velikom broju činilaca koje je pretresni panel u stvari razmotrio, kao što su zdravstveno stanje, lekovi koje svedok uzima i loši vremenski uslovi u dato vreme.⁷³² Jedini faktor koji Mustafa dovodi u pitanje odnosi se na slabo sećanje g. Parduzija na taj događaj.⁷³³ Panel, međutim, smatra da, pošto je odbrana pozvala g. Parduzija da svedoči o mogućem *alibiju*, Mustafa ne može opravdano da tvrdi da vreme i mesto na kojem je svedok navodno video optuženog nisu relevantni za pouzdanost njegovog iskaza.⁷³⁴ Pored toga, apelacioni panel smatra da se Mustafa naprosto ne slaže sa zaključkom pretresnog panela da je iskaz g.

---

⁷²⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 247-248. V. prvostepenu presudu, stavove 174-175. Panel smatra posebno neverljivim Mustafino objašnjenje da se g. Vrbovci konsultovao s drugim bivšim pripadnicima OVK, uključujući g. Nrecija, takođe svedoka odbrane, o tome kog se datuma video sa optuženim samo zato što je želeo da se „podseti”.

⁷²⁹ Panel napominje da Mustafa samo nabroja faktore koje je pretresni panel uzeo u obzir, ali ne razrađuje dalje argumente. V. žalbeni podnesak, stavove 250-252. Među faktorima koji, po mišljenju pretresnog panela, u velikoj meri utiču na kredibilitet g. Parduzija su i njegov „veoma negativan stav prema Specijalizovanim većima i Specijalizovanom tužilaštvu”, „to što je izjavio da je na strani optuženog”, i što je „sa ustezanjem odgovarao na pitanja tužilaštva”, kao i to što je „u opštim crtama upoznat sa sadržajem drugih svedočenja, s obzirom na to da je pratio postupak i diskutovao o svedočenjima sa svojom suprugom”. V. prvostepenu presudu, stav 181. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 178-180.

⁷³⁰ Prvostepena presuda, stav 179. V. takođe engleski transkript (Kaplan Parduzi), 11. april 2022, str. 3506, gde je g. Parduzi izjavio sledeće: „Nema osnova i nema činjenica i mi smatramo da su sve to laži lažnih svedoka srpskog tužilaštva, jer ste ih vi još i hvalili. S ljudima koji su nas ubijali, s njima saradujete i hvalite ih”.

⁷³¹ Prvostepena presuda, stav 182.

⁷³² Mustafa samo nabroja faktore koje je panel uzeo u obzir, ali ne razrađuje dalje argumente. V. žalbeni podnesak, stav 253.

⁷³³ Žalbeni podnesak, stavovi 253-256.

⁷³⁴ V. prvostepenu presudu, stav 182. *Contra* žalbeni podnesak, stav 253.

Parduzija o susretu s optuženim krajem aprila ili početkom maja 1999. irelevantan.⁷³⁵
Panel stoga odbija Mustafine argumente.

285. Što se tiče g. Ibišija, panel primećuje da Mustafa samo ponavlja iste uopštene argumente koje je izneo i u vezi s ocenom iskaza g. Parduzija, a da pritom ne potkrepljuje nijedan od njih,⁷³⁶ te zaključuje da optuženi nije precizirao kakvu je grešku pretresni panel napravio u oceni iskaza g. Ibišija.⁷³⁷ Panel stoga odbacuje te argumente.⁷³⁸

286. Što se tiče g. Rahimija, panel ima u vidu zaključak pretresnog panela da je njegov iskaz „tako neodređen da je iz njega nemoguće izvući značajnije informacije”.⁷³⁹ Uz to, panel smatra da Mustafa nije precizirao kakvu je tačno grešku pretresni panel napravio kad je zaključio da „ako se imaju vidu vremenski interval u kojem je g. Rahimi navodno video optuženog i okolnosti koje su vladale tokom medicinskog transporta, svedokov iskaz je potpuno nepouzdan”.⁷⁴⁰ Panel stoga odbija Mustafine argumente u tom pogledu.

287. Što se tiče g. Borovcija, panel smatra da se Mustafa naprosto ne slaže sa zaključcima pretresnog panela o odnosu pretpostavljenog i potčinjenog između

---

⁷³⁵ V. žalbeni podnesak, stav 257; prvostepenu presudu, stav 183.

⁷³⁶ Upor. žalbeni podnesak, stav 260, sa žalbenim podneskom, stavom 252. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 258-259, 261-262. Panel takođe primećuje da Mustafa tvrdi da pretresni panel „nasumično koristi ili prenebregava elemente koji govore u prilog alibiju g. Mustafe”, ali ne navodi koje tačno zaključke pretresnog panela osporava.

⁷³⁷ Prvostepena presuda, stavovi 185-189.

⁷³⁸ V. gore, stav 284. V. takođe gore, stavove 29-30.

⁷³⁹ Prvostepena presuda, stav 193. Apelacioni panel podseća da su i tužilaštvo i pretresni panel ispitivali g. Rahimija o okolnostima pod kojima je (i) on čuo da se jedna osoba obraća drugoj sa „Calji”; i (ii) on bio u kontaktu sa optuženim, kao i o razlozima iz kojih je tokom glavnog ispitivanja izjavio da nije imao nikakav kontakt s njim. Panel u vezi sa oba slučaja napominje da je g. Rahimi odgovarao neodređeno i konfuzno, negirajući ono što je prethodno izjavio u sudnici. V. engleski transkript (Šećir Rahimi), 13. april 2022, str. 3686-3707.

⁷⁴⁰ Prvostepena presuda, stav 193. *Contra* žalbeni podnesak, stav 270. Panel primećuje da Mustafa upućuje na zaključke pretresnog panela, ali ne ukazuje na greške u zaključku da je svedokov iskaz iz prve ruke „tek od ograničenog značaja kad je reč o odbrani alibijem”. V. prvostepenu presudu, stav 192. *Contra* žalbeni podnesak, stav 265.

svedoka i g. Mehmetaja i o svedokovim objavama na društvenim mrežama, ali ne osporava druge činioce koje je pretresni panel razmotrio i za koje je zaključio da oni mnogo bitnije utiču na kredibilitet tog svedoka.⁷⁴¹ Panel stoga odbacuje Mustafine argumente.⁷⁴²

288. Što se tiče g. Ganija Sopiya, panel smatra da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel na bilo koji način pogrešio u oceni njegovog kredibiliteta.⁷⁴³

289. Apelacioni panel će sada preći na Mustafin argument da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da su g. Borovci i g. Gani Sopi možda uskladili iskaze o datumu svog odlaska iz Prištine u Butovac, što je relevantno za Mustafinu odbranu alibijem.⁷⁴⁴ Panel primećuje da je pretresni panel taj zaključak doneo na osnovu nekoliko faktora, uključujući sledeće: (i) g. Borovci i g. Gani Sopi su na upadljivo sličan način promenili iskaz rekavši da u Butovac nisu otišli 28. marta 1999. (kao što su naveli u ranijim izjavama datim odbrani), već 31. marta 1999. (kao što su izjavili na suđenju); (ii) oni su dugogodišnji dobri prijatelji; (iii) g. Borovci se savetovao sa trećim licima u vezi sa svojim iskazom; i (iv) obojica gaje duboku ličnu privrženost prema

---

⁷⁴¹ Žalbeni podnesak, stavovi 232-234. Ostali faktori koje je pretresni panel uzeo u obzir su njegovo ustezanje da govori o jedinici BIA i da bude doveden u vezu s njom, kao i činjenica da su mu optuženi i drugi svedoci odbrane prijatelji. V. prvostepenu presudu, stavove 154-158.

⁷⁴² V. takođe dole, stavove 289-291.

⁷⁴³ Žalbeni podnesak, stavovi 235-236. Mustafa tvrdi da se pretresni panel „usredsredio na pitanja koja ne proizilaze iz svedočenja očevidaca, kao na faktor koji utiče na kredibilitet ovog svedoka”, ali ničim ne potkrepljuje tu tvrdnju. U stvari, Mustafa u okviru žalbenog razloga 2M samo ponavlja argumente koje je izneo u žalbenom razlogu 2J, o kojima će biti reči dalje u tekstu. Žalbeni podnesak, stavovi 236-237. V. dole, stavove 289-291. V. takođe dole, stavove 318-320, gde se razmatraju Mustafini argumenti iz stavova 238 do 240 žalbenog podneska. Apelacioni panel primećuje da je pretresni panel uzeo u obzir, između ostalog, sledeće faktore: (i) primetno ustezanje svedoka da bude doveden u vezu sa jedinicom BIA ili da iskreno odgovori na pitanja o njoj; (ii) njegov blizak odnos sa Mustafom, između ostalog, zbog rodbinskih odnosa i činjenice da mu je Mustafa bio pretpostavljen u jedinici BIA; (iii) duboko poštovanje prema optuženom; (iv) čvrst duh zajedništva sa drugim pripadnicima jedinice BIA, uključujući g. Borovcija; (v) probleme s pamćenjem i prisećanjem datuma; i (vi) usaglašenost njegovog iskaza sa iskazom g. Borovcija i g. Ganiya Sopiya. V. prvostepenu presudu, stavove 160-166.

⁷⁴⁴ V. žalbeni podnesak, stavove 190-203; prvostepenu presudu, stavove 157-158, 164-165, 281, 286.

optuženom.⁷⁴⁵ S obzirom na to, apelacioni panel smatra da pretresni panel nije pogrešio u oceni.

290. Štaviše, suprotno Mustafinoj tvrdnji,⁷⁴⁶ apelacioni panel smatra da pretresni panel nije pogrešno utvrdio period u kojem se 1999. godine slavio Eid al-Adha (Mali bajram). Po mišljenju ovog panela, pretresni panel je ispravno postupio kad je taj datum proverio na tabeli sa interneta, odnosno iz javnog izvora, koju je tužilaštvo predočilo kao dokaz, a u kojoj se navode datumi proslave praznika Eid al-Adha po godinama, i zaključio da je 1999. godine Eid al-Adha pao 28. marta 1999.⁷⁴⁷ Panel dalje primećuje da je i sama odbrana potvrdila kako je „opšte poznato da se na Kosovu Mali bajram slavi četiri dana”,⁷⁴⁸ a s obzirom na zaključak pretresnog panela da je Mali bajram pao 28. marta 1999, to znači da se taj praznik slavio od 28. do 31. marta 1999. Panel takođe napominje da su i g. Borovci i g. Gani Sopi izjavili da su se s optuženim videli tokom proslave Malog bajrama.⁷⁴⁹ S obzirom na to, apelacioni panel smatra da

---

⁷⁴⁵ Prvostepena presuda, stavovi 155-158, 163-165, 279, 281, 286.

⁷⁴⁶ V. žalbeni podnesak, stavove 193-199, 237.

⁷⁴⁷ Prvostepena presuda, stavovi 280, 285, gde se upućuje na P00255 (poverljivo).

⁷⁴⁸ Žalbeni podnesak, stav 195.

⁷⁴⁹ Apelacioni panel podseća da je pretresni panel primetio da su obojica svedoka „nave[li] Mali bajram kao orijentir kako bi precizira[li] kad [su] se sasta[li] ili vide[li] sa optuženim u Butovcu”. V. prvostepenu presudu, stavove 279-280, 285. Apelacioni panel primećuje da je na suđenju: (i) g. Borovci naveo da je krenuo iz Prištine u Butovac 31. marta 1999, i objasnio da se tog dana *slavio Mali bajram*, a da se nekoliko dana kasnije, 2. ili 3. aprila 1999, video sa optuženim, koji je slavio Bajram; i da je (ii) g. Gani Sopi izjavio da je otišao u Butovac krajem marta 1999. i da se sa optuženim video početkom aprila, *jer je još uvek bio Bajram*, i dodao da ne može da se seti da li je to bilo trećeg, četvrtog ili petog dana Bajrama. V. engleski transkript (Hazir Borovci), 30. mart 2022, str. 2958, 2963-2964, 3026-3027; engleski transkript (Gani Sopi), 4. april 2022, str. 3079, 3084, 3089-3090, 3098-3099, 3165-3166. U žalbenom podnesku, Mustafa tvrdi da su g. Borovci i g. Gani Sopi „bili u kontaktu sa žaliocem *na početku* proslave Bajrama”. V. žalbeni podnesak, stav 197 (kurziv dodat).

pretresni panel nije pogrešio kad je zaključio da se taj susret, ako je do njega došlo, odigrao krajem marta 1999,⁷⁵⁰ a ne 2. ili 3. aprila 1999, kao što tvrdi odbrana.⁷⁵¹

291. U svakom slučaju, Mustafa nije pokazao da bi bez konstatacije o dosluhu g. Borovcija i g. Ganija Sopiya zaključak pretresnog panela o prisustvu optuženog u Butovcu bio drugačiji.⁷⁵² Panel stoga smatra da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel napravio grešku u utvrđivanju činjeničnog stanja, koja je dovela do pogrešne presude. Apelacioni panel stoga odbacuje ostale Mustafine argumente iz žalbenog razloga 2J.

292. S obzirom na navedeno, apelacioni panel odbija Mustafine argumente iz dela žalbenog razloga 2J i dela žalbenog razloga 2M o tome da je pretresni panel pogrešio kad je odbacio iskaze svedoka koji su svedočili o alibiju optuženog.

- d. Greške pretresnog panela u oceni svedoka odbrane koji je svedočio u vezi sa optužbom za proizvoljno lišenje slobode (deo žalbenog razloga 2M)

293. Panel će na kraju razmotriti Mustafin argument u vezi sa g. Haljimijem, bivšim komandantom centra za obuku regruta, smeštenog u školi u Zlašu, koga je odbrana

---

⁷⁵⁰ Prvostepena presuda, stav 280. Apelacioni panel primećuje da pretresni panel nije doneo zaključak o tačnom trajanju proslave Eid al-Adhe (Malog bajrama), ali da se iz teksta stava 280 prvostepene presude može zaključiti da pretresni panel smatra da je 31. mart 1999. bio poslednji dan proslave. V. prvostepenu presudu, stav 280, gde je pretresni panel izneo da „smatra da se taj susret, ukoliko je do njega došlo, odigrao krajem marta 1999“.

⁷⁵¹ Žalbeni podnesak, stavovi 190-191, 197. Panel takođe smatra da Mustafa negira sopstvenu tvrdnju o trajanju Malog bajrama kad kaže da je „stoga nebitno da li je Mali bajram počeo 28. ili 31. marta 1999“. V. žalbeni podnesak, stav 195.

⁷⁵² Pretresni panel je, između ostalog, napomenuo sledeće: (i) kredibilitet svedoka koji su svedočili o prisustvu optuženog u Butovcu tokom inkriminisanog perioda, a to su g. Borovci, g. Gani Sopi, g. Mehmetaj, g. Ismailji, poljuljan je usled niza faktora; i (ii) uopšteni iskazi g. Borovcija, g. Ganija Sopiya, g. Mehmetaja i g. Ismailjija, koji se odnose na prilično dug period, ukazuju na to da je optuženi tokom jednog dana mogao da pređe neveliku razdaljinu između Butovca i Zlaša, po potrebi i više puta. V. prvostepenu presudu, stavove 140-144 (g. Mehmetaj), 150-152 (g. Ismailji), 154-156, 158 (g. Borovci), 160-163, 165-166 (g. Gani Sopi), 274-277, 282-284, 287-289. V. takođe gore, stavove 287-288. Panel napominje da je odbio Mustafin argument da pretresni panel „nije činjenično utvrdio“ da se on kretao između Butovca i Zlaša, već da je zaključak doneo na osnovu puke „teoretske mogućnosti“. V. dole, stav 318.

pozvala, između ostalog, kako bi osporila navod da je svedok W01679 uhapšen dok je bio na obuci u OVK i odveden na imanje u Zlašu.⁷⁵³

294. Panel smatra da, suprotno Mustafinoj tvrdnji,⁷⁵⁴ pretresni panel nije pogrešno protumačio iskaz g. Haljimija kad je zaključio: (i) da je on „u unakrsnom ispitivanju [...] izneo delimično protivrečne informacije” jer je najpre izjavio da niko nije mogao da napusti obuku pre nego što je završi, da bi potom rekao da je bilo slučajeva kad su regruti zbog bolesti odlazili kući;⁷⁵⁵ te (ii) da on „ne raspolaže odgovarajućim osnovnim saznanjima” da bi mogao da pruži tačne informacije o prisustvu regruta u svakoj od generacija polaznika.⁷⁵⁶ Panel stoga smatra neuverljivim Mustafin argument da bi g. Haljimi znao da je svedok W01679 odveden iz škole.⁷⁵⁷ Panel takođe smatra da pretresni panel nije pogrešio kad je zaključio da svedokovo „očito ustezanje” da prizna da je Mustafa imao njegov broj telefona i da odgovori na pitanja o jedinici BIA i o optuženom, zajedno s njegovim defanzivnim i svađalačkim stavom kad ga je ispitivalo tužilaštvo, ukazuju na to da je on bio sklon da svedoči prevashodno u korist optuženog.⁷⁵⁸ Pored toga, panel smatra neuverljivim Mustafin argument da je za kredibilitet g. Haljimija nebitna činjenica da je optuženi u svom telefonu imao sačuvan njegov broj.⁷⁵⁹ Panel stoga odbija Mustafine argumente iz žalbenog razloga 2M o oceni iskaza g. Haljimija od strane pretresnog panela.

---

⁷⁵³ V. naročito prvostepenu presudu, stavove 380-386.

⁷⁵⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 271-275.

⁷⁵⁵ V. prvostepenu presudu, stav 196. Upor. engleski transkript (Muslji Haljimi), 20. april 2022, str. 3758, 3761, sa engleskim transkriptom (Muslji Haljimi), 20. april 2022, str. 3784, 3788.

⁷⁵⁶ V. prvostepenu presudu, stav 197. Gospodin Haljimi je u sudnici izjavio da nikako nije mogao da upamti sva njihova imena i da se seća samo „malog postotka” polaznika, a i da čak nije „sto posto” siguran da je o svemu obaveštavan. V. engleski transkript (Muslji Haljimi), 20. april 2022, str. 3778, 3811. V. takođe engleski transkript (Muslji Haljimi), 20. april 2022, str. 3756 (poluzatvorena sednica).

⁷⁵⁷ V. žalbeni podnesak, stav 275.

⁷⁵⁸ V. prvostepenu presudu, stavove 198-200.

⁷⁵⁹ V. žalbeni podnesak, stav 276. V. takođe engleski transkript (Muslji Haljimi), 20. april 2022, str. 3818-3820.

295. S obzirom na sve navedeno gore u tekstu, apelacioni panel odbija Mustafin argument da je pretresni panel pogrešio kad je odbacio iskaze svedoka, bilo odbrane bilo tužilaštva, koji su povoljni po odbranu.

296. Apelacioni panel stoga odbija preostali deo Mustafinih žalbenih razloga 2A, 2E, 2G, 2H, 2I, 2J i 2N i delimično odbija Mustafin žalbeni razlog 2M.⁷⁶⁰

M. GREŠKE PRETRESNOG PANELA U OCENI ISKAZA [BRISANO] O MUSTAFINOM PRISUSTVU NA IMANJU U ZLAŠU (ŽALBENI RAZLOG 2P)

297. Pretresni panel se pozvao na iskaz [BRISANO] kad je doneo zaključak o zatvaranju žrtve ubistva na imanju u Zlašu i Mustafinom prisustvu na imanju u vreme kad je [BRISANO].⁷⁶¹ Mustafa osporava ocenu pretresnog panela i oslanjanje na iskaz [BRISANO] o [BRISANO].⁷⁶² Tužilaštvo odgovara da su Mustafine tvrdnje činjenično pogrešne i da Mustafa, u svakom slučaju, nije pokazao da je pretresni panel napravio grešku u zaključku o Mustafinom prisustvu na imanju u Zlašu [BRISANO] aprila 1999.⁷⁶³

1. Navodi strana u postupku

298. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešno utvrdio činjenice kad je reč o [BRISANO],⁷⁶⁴ a pogrešio je i kad je zaključio da je iskaz [BRISANO] verodostojan te da se na osnovu njega može izvesti zaključak o Mustafinom prisustvu na tom imanju [BRISANO] aprila 1999.⁷⁶⁵ Konkretno, Mustafa smatra da je pretresni panel pogrešio kad je zaključio da je [BRISANO] i kaže da je [BRISANO] zapravo „u više navrata“

---

⁷⁶⁰ Preostali deo žalbenog razloga 2M obrađen je u odeljku o Mustafinom alibiju. V. dole, odeljak N, stavove 310-324.

⁷⁶¹ Prvostepena presuda, stavovi 468-475.

⁷⁶² Žalbeni podnesak, stavovi 316-322; najava žalbe, žalbeni razlog 2P, stav 5; replika odbrane, stav 87.

⁷⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 127-129.

⁷⁶⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 316-317.

⁷⁶⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 320-322.

tokom davanja iskaza [BRISANO].⁷⁶⁶ Mustafa zbog toga tvrdi da [BRISANO].⁷⁶⁷ Mustafa dalje smatra da je pretresni panel to svoje pogrešno tumačenje [BRISANO] upotrebio kao „polaznu tačku” za utvrđivanje Mustafinog prisustva na imanju u predmetno vreme, što predstavlja „sudsku grešku”.⁷⁶⁸

299. Mustafa takođe iznosi da je pretresni panel pogrešio jer prilikom ocene verodostojnosti svedočenja [BRISANO] i pouzdanosti [BRISANO] iskaza nije uzeo u obzir nedoslednosti u iskazu [BRISANO].⁷⁶⁹ Mustafa konkretno tvrdi da je [BRISANO] bio nedosledan jer je [BRISANO] izjavio da je [BRISANO] negde u aprilu 1999, da bi potom, suočen sa [BRISANO], rekao da ne zna [BRISANO].⁷⁷⁰ Mustafa tvrdi da je iskaz [BRISANO] zbog te nedoslednosti neverodostojan i da je pretresni panel pogrešio što to nije uzeo u obzir u svojoj oceni.⁷⁷¹

300. Tužilaštvo odgovara da je neosporno da je Mustafa bio na imanju u Zlašu [BRISANO] aprila 1999. [BRISANO].⁷⁷² Tužilaštvo takođe kaže da je Mustafa i tokom suđenja tvrdio da [BRISANO] i da stoga [BRISANO], a da je pretresni panel odbio taj argument, te ga po tom osnovu i sada treba odbiti.⁷⁷³ Pored toga, tužilaštvo iznosi da su Mustafine tvrdnje činjenično pogrešne, pošto je [BRISANO] u svom iskazu jasno izjavio da [BRISANO] i da je posle toga [BRISANO].⁷⁷⁴ Tužilaštvo tvrdi da, bez obzira

---

⁷⁶⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 316-317, 320.

⁷⁶⁷ Žalbeni podnesak, stav 318.

⁷⁶⁸ Žalbeni podnesak, stav 320.

⁷⁶⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 321-322.

⁷⁷⁰ Žalbeni podnesak, stav 321. Panel primećuje da je na žalbenom pretresu Mustafa po prvi put tokom žalbenog postupka takođe izneo argument da iskaz [BRISANO] odudara od iskaza [BRISANO]. Apelacioni panel neće razmatrati taj novi argument. V. engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. [BRISANO].

⁷⁷¹ Žalbeni podnesak, stavovi 321-322. Panel primećuje da Mustafa u prilog svojoj tvrdnji da „[n]ijedan razuman sud ne bi smatrao [BRISANO] iskaz verodostojnim” upućuje na deo transkripta iskaza [BRISANO], gde [BRISANO] odgovarajući pretresnom panelu objašnjava svoj iskaz o jednom drugom pitanju. Panel, međutim, primećuje da Mustafa nije izneo nikakve argumente o tom konkretnom delu iskaza. V. žalbeni podnesak, fusnotu 119, gde se upućuje [BRISANO].

⁷⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 127.

⁷⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 127.

⁷⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 128-129.

na sve to, Mustafini argumenti ne pobijaju zaključak da je on u ključnom trenutku bio na imanju u Zlašu i da je [BRISANO].⁷⁷⁵

2. Ocena panela Apelacionog suda

301. Apelacioni panel podseća na to da se pretresni panel pozvao, između ostalog, na iskaz [BRISANO] kad je zaključio da je čovek koji je kasnije ubijen bio zatvoren na imanju u Zlašu tokom relevantnog perioda i napominje da je iskaz [BRISANO] potkrepio druga svedočenja i pismene dokaze, prema kojima je taj čovek, žrtva ubistva, u aprilu 1999. bio na imanju u Zlašu.⁷⁷⁶ Pretresni panel se pozvao na iskaz [BRISANO] i kad je zaključio da je Mustafa bio na imanju u Zlašu [BRISANO] aprila 1999. ili približno tog datuma, kad [BRISANO].⁷⁷⁷ Pri izvođenju svog zaključka pretresni panel je uzeo u obzir prigovor koji je Mustafa izneo tokom suđenja da [BRISANO].⁷⁷⁸ Međutim, pretresni panel je konstatovao da je [BRISANO] izjavio da je ušao u dvorište a, na osnovu fotografija imanja u Zlašu, panel je zaključio da [BRISANO].⁷⁷⁹

302. Mustafa osporava ocenu iskaza [BRISANO] i tvrdi sledeće: (i) zaključak pretresnog panela o [BRISANO], odudara od iskaza [BRISANO]; i (ii) pri oceni kredibiliteta [BRISANO] i pouzdanosti [BRISANO] iskaza pretresni panel nije uzeo u obzir nedoslednosti u [BRISANO] svedočenju.⁷⁸⁰

303. Panel primećuje da Mustafa u vezi [BRISANO] naprosto ponavlja argumente koje je pretresni panel već razmotrio, i pritom ne pokazuje da je pretresni panel

---

⁷⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav [BRISANO].

⁷⁷⁶ Prvostepena presuda, stav 475.

⁷⁷⁷ Prvostepena presuda, stavovi 472-473.

⁷⁷⁸ Prvostepena presuda, stavovi 469-473, naročito stav 472.

⁷⁷⁹ Prvostepena presuda, stavovi 469-473, naročito stav 472.

⁷⁸⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 316, 320, 322.

pogrešio kad ih je odbacio i da ta greška iziskuje intervenciju apelacionog panela.⁷⁸¹ Usled takvih manjkavosti njegovi argumenti se mogu odbaciti bez daljeg razmatranja.⁷⁸² U svakom slučaju, panel smatra da pretresni panel nije pogrešio kad je zaključio da [BRISANO] [BRISANO] aprila 1999. ili približno tog datuma. Taj zaključak, po mišljenju apelacionog panela, tačan je odraz iskaza [BRISANO], prema kojem su [BRISANO], zatim je [BRISANO], koji [BRISANO] je sproveo i [BRISANO].⁷⁸³

304. Kad je reč o Mustafinim argumentima o oceni kredibiliteta [BRISANO] i pouzdanosti [BRISANO] iskaza, apelacioni panel podseća da je pretresni panel najpozvanija instanca da donosi ocene o kredibilitetu svedoka i da ima široku slobodu u ocenjivanju pouzdanosti svedočenja svedoka.⁷⁸⁴

305. U tom pogledu, apelacioni panel najpre podseća da je pretresni panel izneo neke, ali ne nužno sve faktore koje je uzeo u obzir pri ocenjivanju kredibiliteta svih svedoka i pouzdanosti njihovih iskaza.⁷⁸⁵ Apelacioni panel napominje da je pretresni panel ocenio kredibilitet [BRISANO] i pouzdanost [BRISANO] iskaza u odnosu na te faktore, da je ukazao na sve eventualne nedoslednosti između svedočenja [BRISANO] i drugih svedoka i obrazložio iz kojih je razloga, imajući u vidu te nepodudarnosti, delimično ili u celini prihvatio ili odbacio iskaz.⁷⁸⁶ Konkretno, pretresni panel je bio mišljenja da je [BRISANO] povremeno davao neuverljiv iskaz o [BRISANO], kao i da je nastojao da u povoljnijem svetlu prikaže [BRISANO].⁷⁸⁷ S obzirom na to, pretresni

---

⁷⁸¹ Upor. žalbeni podnesak, stavove 316-317, sa prvostepenom presudom, stavovima 469-473. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 318-319, gde Mustafa potvrđuje da je odbrana tokom završnih izlaganja iznela isti taj argument, naime, da [BRISANO].

⁷⁸² V. gore, stav 30.

⁷⁸³ [BRISANO]. V. takođe [BRISANO].

⁷⁸⁴ V. gore, stav 38.

⁷⁸⁵ Prvostepena presuda, stav 35. V. takođe gore, stav 219, fusnotu 562.

⁷⁸⁶ Prvostepena presuda, stavovi [BRISANO].

⁷⁸⁷ Prvostepena presuda, stav [BRISANO].

panel se na te aspekte iskaza [BRISANO] oslonio samo u meri u kojoj su oni bili potkrepljeni drugim iskazima.⁷⁸⁸

306. Što se tiče izjave [BRISANO] o tome šta je video [BRISANO], apelacioni panel napominje da je pretresni panel pri oceni uzeo u obzir podudarnosti između [BRISANO] i Mustafinog opisa kuće u kojoj je boravio na imanju u Zlašu, i zaključio da je iskaz [BRISANO] verodostojan i da se temelji na ličnim saznanjima.⁷⁸⁹ Apelacioni panel stoga smatra da ocena pretresnog panela nije pogrešna u tom pogledu.

307. Apelacioni panel će sada razmotriti Mustafin argument da je iskaz [BRISANO] nedosledan kad je reč o [BRISANO] i da zbog toga njegovo svedočenje nije verodostojno, kao i da je pretresni panel pogrešio jer u svojoj oceni nije uzeo u obzir te nedoslednosti.⁷⁹⁰ Pre svega, mada Mustafa to nije eksplicitno i jasno rekao, po mišljenju panela, taj Mustafin argument podrazumeva da zbog jedne nedoslednosti ceo iskaz [BRISANO] treba odbaciti kao neverodostojan. Panel u tom pogledu podseća da, prema pravilu 139(6) Pravilnika, nedoslednosti u svedočenju nekog svedoka same po sebi ne zahtevaju da panel odbaci celo svedočenje, budući da panel neke aspekte svedočenja može smatrati pouzdanim, a neke nepouzdanim.⁷⁹¹

308. Bez obzira na to, apelacioni panel smatra da je Mustafina karakterizacija svedočenja [BRISANO] neuverljiva. Po mišljenju panela, [BRISANO] je dosledno tvrdio da ne zna pod kakvim je okolnostima [BRISANO] i da ne zna šta je bilo [BRISANO].⁷⁹² Panel podseća da je [BRISANO] izjavio da [BRISANO] krajem aprila 1999, dok se Mustafa poziva na razgovor [BRISANO] i [BRISANO] koji se odigrao nekoliko godina posle rata.⁷⁹³ Tom prilikom [BRISANO] želeo da sazna “šta se tačno

---

⁷⁸⁸ Prvostepena presuda, stav [BRISANO].

⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, stav 472.

⁷⁹⁰ V. žalbeni podnesak, stavove 321-322.

⁷⁹¹ V. gore, stav 272.

⁷⁹² V. [BRISANO].

⁷⁹³ Žalbeni podnesak, stav 321, gde se upućuje na [BRISANO].

dogodilo" s [BRISANO], na šta mu je [BRISANO] odgovorio da ne zna ništa o okolnostima [BRISANO].⁷⁹⁴ Apelacioni panel stoga smatra da iskaz [BRISANO] nije nedosledan i da, shodno tome, pretresni panel nije pogrešio pri oceni [BRISANO] kredibiliteta.

309. S obzirom na navedeno, apelacioni panel smatra da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno ocenio iskaz [BRISANO], te stoga odbija žalbeni razlog 2P.

N. GREŠKE PRETRESNOG PANELA U RAZMATRANJU MUSTAFINOG ALIBIJA (ŽALBENI RAZLOG 1L, ŽALBENI RAZLOG 1M, DEO ŽALBENOG RAZLOGA 2M, ŽALBENI RAZLOG 2O)

310. Pretresni panel je odbio Mustafinu odbranu alibijem zaključivši da izneti dokazi „ne izazivaju razumnu sumnju u prisustvo optuženog na mestu izvršenja krivičnih dela tokom inkriminisanog perioda“.⁷⁹⁵ Mustafa osporava pravne i činjenične osnove tog zaključka,⁷⁹⁶ dok tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije dokazao da je pretresni panel pogrešio u svom zaključku.⁷⁹⁷

1. Navodi strana u postupku

311. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešno primenio pravo kada je „nepravilno“ odbio dokaze o alibiju kao nerelevantne, iako je morao da ih razmotri kao relevantne za dokazivanje da je „malo verovatno da je u vreme izvršenja krivičnih dela bio prisutan na mestu gde su ta dela izvršena, čak i ako ostaje mogućnost da je bio prisutan.“⁷⁹⁸ On tvrdi da i pored toga što je pretresno veće navelo da je tužilaštvo

---

⁷⁹⁴ [BRISANO]. V. takođe [BRISANO].

⁷⁹⁵ Prvostepena presuda, stav 333. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 46, 240-332.

⁷⁹⁶ Najava žalbe, žalbeni osnovi 1L-1M, 2O, stavovi 4-5; žalbeni podnesak, stavovi 70-77, 238-240, 304-315; replika odbrane, stavovi 81-82. Apelacioni panel napominje da u žalbenom podnesku, pod žalbenim razlogom 1M, Mustafa samo upućuje na žalbeni razlog 1L i ne iznosi nikakve argumente. Apelacioni panel stoga konstatuje da je žalbeni razlog 1M podveden pod žalbeni razlog 1L.

⁷⁹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 98-105.

⁷⁹⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 74, 76-77. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 1L, stav 4; replika odbrane, stav 81.

„trebalo da eliminiše“ alibi van razumne sumnje, iskazi svedoka „dokazuju suprotno“.⁷⁹⁹ Mustafa pored toga navodi da je odbijanjem dokaza o alibiju koje su izneli svedoci, pretresni panel „prebacio teret dokazivanja“ na njega i „primorao ga da alibi dokazuje van razumne sumnje“.⁸⁰⁰

312. Osim navedenog, Mustafa smatra da je pretresni panel pogrešno utvrdio činjenično stanje kad je zaključio da je u okolnostima koje su preovladavale u aprilu 1999, optuženi „realno“ mogao biti na više mesta u jednom istom danu.⁸⁰¹ U prilog toj tvrdnji, Mustafa navodi da faktori kretanja koje je pretresni panel uzeo u obzir prilikom ocenjivanja alibija nisu uključili dokaze o „izuzetno otežanom kretanju“ između mesta, već da je panel „neobjektivno pretpostavio“ ili se pozvao na „teoretsku mogućnost“ da je optuženi mogao boraviti na više mesta.⁸⁰² Mustafa još tvrdi da se „utvrđeno trajanje putovanja [...] ne može generalizovati za inkriminisani period“ i da pretresni panel nije utvrdio kada je Mustafa tačno koristio različite vrste prevoza.⁸⁰³

313. Tužilaštvo u odgovoru iznosi da Mustafa svojim argumentima ne pokazuje u čemu bi se sastojala greška, kao i da pogrešno prikazuje prvostepenu presudu, u kojoj je pretresni panel ispravno naveo koja su načela merodavna za dokaze o alibiju i ispravno zaključio da Mustafini argumenti o navodnom alibiju nisu izazvali razumnu sumnju u odnosu na optužbe.⁸⁰⁴ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da Mustafa pogrešno predstavlja prirodu dokaza o alibiju, koji u njegovom slučaju nisu *prima facie* potvrdili

---

⁷⁹⁹ Žalbeni podnesak, stav 70.

⁸⁰⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 75, 77. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 1M, stav 4.

⁸⁰¹ Žalbeni podnesak, stavovi 304, 315; najava žalbe, žalbeni razlog 2O, stav 5; replika odbrane, stav 82.

⁸⁰² Žalbeni podnesak, stavovi 71-73, 238-240, 305-307. V. takođe žalbeni podnesak, stav 19. Apelacioni panel primećuje da Mustafa svoju argumentaciju u stavovima 71-73 žalbenog podneska karakteriše kao navode o pogrešnoj primeni prava. V. najavu žalbe, žalbene razloge 1L-1M, stav 4. Međutim, jasno je da se njima osporavaju činjenični zaključci pretresnog panela i da se oni u znatnoj meri preklapaju sa argumentima iznetim u stavovima 305-307 žalbenog podneska, kojima se osporava utvrđeno činjenično stanje. Apelacioni panel je stoga argumente iz stavova 71-73 žalbenog podneska cenio kao navode o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju. V. gore, stav 25.

⁸⁰³ Žalbeni podnesak, stavovi 308-314.

⁸⁰⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 98.

njegovo kretanje u inkriminisanom periodu, jer bi tek tada tužilaštvo imalo obavezu da pokaže van razumne sumnje da su dokazi o alibiju neosnovani.⁸⁰⁵

314. Tužilaštvo pored toga u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi došao do zaključka do kog je došao pretresni panel o mogućnosti optuženog da se tokom aprila 1999. kreće po relevantnoj teritoriji.⁸⁰⁶ Tužilaštvo tvrdi da Mustafa pogrešno predstavlja prvostepenu presudu, pošto u njoj teškoće u kretanju jesu uzete u obzir, ali je zaključeno da je Mustafa i pored toga mogao da se kreće brzo između Zlaša i drugih navedenih mesta, imajući u vidu: (i) relativno male udaljenosti; (ii) da su mu bila dostupna razna prevozna sredstva; (iii) da je taj deo teritorije bio relativno bezbedan; (iv) da je poznavao teren i imao iskustva u kretanju po njemu, i (v) da je zbog prirode njegovih zadataka bilo potrebno da se kreće redovno i lako.⁸⁰⁷ Tužilaštvo takođe smatra da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi: (i) odbio dokaze svedoka koji su istaknuti u žalbenom podnesku, niti (ii) došao do istog zaključka kao i pretresni panel.⁸⁰⁸ I na kraju, tužilaštvo tvrdi da se pretresni panel, suprotno Mustafinim navodima, pozvao na više dokaza iz kojih se vidi da je Mustafa koristio vozila.⁸⁰⁹

2. Ocena panela Apelacionog suda

315. Apelacioni panel pre svega konstatuje da Mustafa nije potkrepio svoju tvrdnju da je pretresni panel: (i) pravno gledano, bio dužan da razmotri njegove dokaze o alibiju kao relevantne za pobijanje „verovatnoće“ da je bio prisutan kada su krivična dela izvršena, čak i ako ostaje mogućnost da je bio prisutan, i (ii) da je time pretresni panel na nedopušten način prisilio Mustafu da dokazuje svoj alibi van razumne

---

⁸⁰⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 99-100.

⁸⁰⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 105.

⁸⁰⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 101-102.

⁸⁰⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 103, 105.

⁸⁰⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 104.

sumnje.⁸¹⁰ Takve manjkavosti u argumentaciji dovoljan su razlog da se njegove tvrdnje odbace bez daljeg razmatranja.⁸¹¹ Međutim, imajući u vidu značaj ovog pitanja za tezu optuženog, Apelacioni panel je odlučio da iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde, napravi izuzetak i razmotri Mustafine argumente.

316. Apelacioni panel nije uočio nikakvu grešku u kriterijumu po kojem je pretresni panel ocenio alibi optuženog, a koji se temelji na citiranoj sudskoj praksi.⁸¹² Konkretno, pretresni panel je ispravno konstatovao: (i) da je Mustafa svoj alibi trebalo da potkrepi dokazima koji mogu izazvati razumnu sumnju u tezu tužilaštva i da ti dokazi moraju *prima facie* svedočiti o njegovim aktivnostima u vreme kad su krivična dela izvršena, i (ii) da bi tek u tom slučaju tužilaštvo bilo dužno da isključi svaku razumnu mogućnost da je taj alibi istinit i da van razumne sumnje dokaže da su navedene činjenice tačne, uprkos dokazima o alibiju.⁸¹³ Pored toga, pretresni panel je izričito naveo da „optuženi ne snosi teret dokazivanja van razumne sumnje u pogledu utvrđivanja alibija”, kao i da je razmotrio postoji li ikakva razumna mogućnost da je alibi istinit.⁸¹⁴

317. Štaviše, pretresni panel je u više navrata razmatrao da li se dokazi o alibiju „mogu smatrati *prima facie* dokazom da je optuženi bio na nekom drugom mestu, a ne u Zlašu, što bi izazvalo razumnu sumnju u tezu tužilaštva”,⁸¹⁵ ali je zaključio da „ne

---

⁸¹⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 74-76. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 1L, stav 4; repliku odbrane, stav 81.

⁸¹¹ V. gore, stav 29.

⁸¹² Prvostepena presuda, stavovi 46, 245, gde se u fusnotama 76-78, 463 upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 343; drugostepenu presudu u predmetu *Delalić et al.*, stav 581; drugostepenu presudu u predmetu *Nchamihigo*, stav 92; drugostepenu presudu u predmetu *Zigiranyirazo*, stav 17; prvostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 2449; drugostepenu presudu u predmetu *Setako*, stav 224; drugostepenu presudu u predmetu *Munyakazi*, stav 24; drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana et al.*, stav 417. V. takođe, npr. drugostepenu presudu u predmetu *Renzaho*, stav 303.

⁸¹³ Prvostepena presuda, stavovi 46, 241, gde se u fusnotama 77-78 upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 343; drugostepenu presudu u predmetu *Setako*, stav 224; drugostepenu presudu u predmetu *Munyakazi*, stav 24; drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana et al.*, stav 417.

⁸¹⁴ Prvostepena presuda, stavovi 46, 245, gde se u fusnotama 77, 463 upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 343; drugostepenu presudu u predmetu *Setako*, stav 224; drugostepenu presudu u predmetu *Munyakazi*, stav 24.

⁸¹⁵ Prvostepena presuda, stavovi 274 (citat u tekstu), 276, 287, 290, 301, 311, 320, 331.

izazivaju razumnu sumnju u prisustvo optuženog na mestu izvršenja krivičnih dela tokom inkriminisanog perioda.”⁸¹⁶ S obzirom na to da dokazi nisu *prima facie* pokazali da se optuženi u relevantno vreme nalazio negde drugde, a ne u Zlašu, Apelacioni panel konstatuje da tužilaštvo nije bilo dužno da dokazuje van razumne sumnje da su, uprkos alibiju, činjenice koje je navelo tačne. Apelacioni panel stoga zaključuje da pretresni panel nije koristio pogrešan pristup. Kako nije utvrđeno da je pretresni panel pogrešio u primeni prava, Apelacioni panel odbija Mustafine argumente.

318. Iz istih razloga Apelacioni panel odbija Mustafinu tvrdnju da na osnovu svedočenja g. Ganija Sopija, pretresni panel „nije činjenično utvrdio” kretanje optuženog između Butovca i Zlaša, već da je zaključak doneo na osnovu puke „teoretske mogućnosti”.⁸¹⁷ U skladu sa standardima navedenim u prethodnim stavovima, Apelacioni panel naglašava da pretresni panel, kada je odbio tvrdnju o alibiju, nije bio dužan da konkretno utvrdi da je optuženi došao u Zlaš iz Butovca. Apelacioni panel ne nalazi grešku u zaključku pretresnog panela da je, s obzirom na malu udaljenost između ta dva mesta, čak i pod pretpostavkom da je opis događaja g. Ganija Sopija donekle tačan, „optuženi tokom jednog dana mogao da pređe tu razdaljinu, po potrebi i više puta.”⁸¹⁸

319. Prelazeći na preostale Mustafine tvrdnje o pogrešno utvrđenim činjenicama, Apelacioni panel konstatuje da Mustafa nije objasnio zašto smatra da je pretresni panel pogrešio jer nije utvrdio kada je optuženi koristio auto, a kada je išao pešice.⁸¹⁹ Apelacioni panel pored toga konstatuje da je na osnovu svedočenja optuženog i više svedoka tužilaštva i odbrane pretresni panel izveo konkretne zaključke o tome kako

---

⁸¹⁶ Prvostepena presuda, stavovi 299, 315, 333 (citat u tekstu).

⁸¹⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 239-240.

⁸¹⁸ V. prvostepenu presudu, stav 289. Apelacioni panel podseća na svoj raniji zaključak da Mustafa nije uspeo da pokaže kako je pretresni panel pogrešio u oceni verodostojnosti g. Ganija Sopija i u zaključku da je moguće da su g. Gani Sopi i g. Borovci usaglasili iskaze o datumu odlaska iz Prištine za Butovac, koji je relevantan za alibi optuženog. V. gore, stavove 288-291.

⁸¹⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 313-314.

je Mustafa u inkriminisanom periodu imao na raspolaganju i koristio automobile i druga vozila.⁸²⁰ Apelacioni sud ne nalazi manjkavosti ili greške u zaključku pretresnog panela da to što je Mustafa u relevantno vreme mogao da se kreće po relevantnoj teritoriji predstavlja faktor prilikom utvrđivanja toga da li dokazi o alibiju *prima facie* pokazuju da se optuženi nalazio negde drugde, a ne u Zlašu, što bi pobudilo razumnu sumnju u tezu tužilaštva.⁸²¹ Shodno tome, Apelacioni panel odbija ovaj argument.

320. Pored toga, Apelacioni panel konstatuje da Mustafa pogrešno prikazuje prvostepenu presudu kada navodi da je pretresni panel „u potpunosti zanemario“ dokaze o otežanom kretanju na relevantnoj teritoriji tokom inkriminisanog perioda.⁸²² Zapravo, pretresni panel je prilikom ocenjivanja posebno imao u vidu otežano kretanje i promenljive uslove na datoj teritoriji, uključujući ofanzivu srpskih snaga, bombardovanje od strane NATO-a, egzodus civilnog stanovništva kroz Prištinu i loše vremenske uslove.⁸²³ Pretresni panel je pored toga konkretno razmotrio mnoštvo dokaza o vremenu koje je bilo potrebno da se različitim prevoznim sredstvima i približno u inkriminisano vreme stigne na različite lokacije na teritoriji relevantnoj za

---

⁸²⁰ V. prvostepenu presudu, stavove 254-257, 274, 293, 319, 332, u kojima su citirani iskazi g. Mustafe, g. Nrecija, g. Vrbovcija, g. Humolija, g. Mehmetaja, g. Borovcija, g. Selatina Krasnićija, g. Ibišija i svedoka W04600, W03593, W03594 i [BRISANO].

⁸²¹ V. prvostepenu presudu, stavove 254-257, 261-262, 274, 282, 288, 297, 299, 310, 315, 319, 332-333.

⁸²² Žalbeni podnesak, stavovi 72, 238. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 19, 305.

⁸²³ V. prvostepenu presudu, stavove 241, 249, 251, 254, 257, 260-261, 303, 305, 308-310, 317-318, gde se citiraju iskazi Mustafe, g. Mehmetaja, g. Borovcija, g. Ganija Sopiya, g. Haljimija, g. Fatmira Sopiya, g. Ismailjija, g. Parduzija, g. Ibišija, g. Humolija, g. Veseljija, i dokumentarni dokazi P00292 (poverljivo), P00293 (poverljivo), P00294 (poverljivo), P00298 (poverljivo), P00299 (poverljivo), P00302 (poverljivo), P00303ET (poverljivo). *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 72-73, 305. V. takođe žalbeni podnesak, stav 19.

alibi i za izvršenje krivičnih dela.⁸²⁴ Mustafa osporava samo četiri aspekta svih tih dokaza,⁸²⁵ što Apelacioni panel u celosti odbija jer Mustafa:

- (i) pogrešno prikazuje prvostepenu presudu kada navodi da je pretresni panel zanemario svedočenje g. Selatina Krasnićija o njegovom putu od Zlaša do Prištine i nazad;⁸²⁶
- (ii) ne potkrepljuje svoju tvrdnju da svedočenje g. Haljimija nije relevantno za utvrđivanje vremena potrebnog da se od centra za obuku u Zlašu dođe do Prapaštice, pošto su se oni nalazili u „relativno slobodnoj zoni na području Goljaka“;⁸²⁷
- (iii) nije objasnio zašto bi činjenica da se g. Ajeti nije vratio u Prištinu nakon odlaska 1. aprila 1999. značila da njegova procena vremena koje je potrebno da se iz Zlaša stigne u Prištinu nije relevantna,⁸²⁸ i
- (iv) nije objasnio zašto po njegovom mišljenju činjenica da svedok W03593 nije mogao da kaže da li se informacije o putovanju između Zlaša i Prištine odnose na inkriminirani period znači

---

⁸²⁴ V. prvostepenu presudu, stavove 245, 247, 258-261, 289, 302, 304, gde se citiraju iskazi g. Ganija Sopija, g. Veseljija, [BRISANO], g. Humolija, [BRISANO], g. Haljimija, g. Selatina Krasnićija, g. Pardužija, g. Nrecija i g. Ajetija, o udaljenosti i vremenu potrebnom da se stigne od Butovca do Zlaša, od Prištine do Zlaša, od Zlaša [BRISANO], od Prištine do Bariljeva, [BRISANO] do Zlaša (baze BIA), od Zlaša (centra za obuku) do Prapaštice, od Bradaša do Zlaša, od Bariljeva do Radoševca i od Donjeg Butovca do Prištine.

⁸²⁵ V. žalbeni podnesak, stavove 306-312.

⁸²⁶ V. žalbeni podnesak, stavove 308, 310; prvostepenu presudu, stavove 256, 260. Osim toga, Apelacioni panel primećuje da Mustafa po svemu sudeći pogrešno prikazuje i suštinu iskaza g. Selatina Krasnićija: (i) zato što se u iskazu navodi da *povratno* putovanje traje 12-13 sati, a ne samo odlazak do Prištine, i (ii) time što je izjavio da je čitavu razdaljinu prešao traktorom, iako dokazi u tom pogledu nisu jasni i ukazuju na to da je razdaljinu delimično prešao prešice, a delimično traktorom. V. žalbeni podnesak, stavove 308, 310; engleski transkript (Selatin Krasnićići), 21. april 2022, str. 3909; engleski transkript (Selatin Krasnićići), 22. april 2022, str. 4041.

⁸²⁷ V. žalbeni podnesak, stav 312; prvostepenu presudu, stav 260, gde se upućuje na engleski transkript, 20. april 2022, str. 3803-3805.

⁸²⁸ V. žalbeni podnesak, stav 309; prvostepenu presudu, stav 260.

da njegovo svedočenje nije relevantno za analizu pretresnog panela.⁸²⁹

321. Pored toga, Mustafa posebno ističe određene dokaze o uslovima i vremenu potrebnom da se pređu razdaljine između različitih mesta,⁸³⁰ ali ne potkrepljuje svoju tvrdnju da je pretresni panel pogrešio što te dokaze nije uvažio,⁸³¹ niti pokazuje kako je ta greška uticala na krajnji zaključak pretresnog panela da se „nije uverio da optuženi nije bio u Zlašu u vreme na koje se odnose optužbe“.⁸³² Apelacioni panel u vezi s tim zaključuje:

- (i) pretresni panel konkretno navodi svedočenje g. Parduzija o prelaženju razdaljine između Bradaša i Zlaša, uključujući i njegovu izjavu da je to moglo potrajati i do 24 sata automobilom, kao i svedočenje g. Nrecija o razdaljini između Bariljeva i Radoševca, kada je izjavio da je odlazak i povratak obavljen za jednu noć,⁸³³ i
- (ii) Mustafa nije objasnio zašto smatra⁸³⁴ da je pretresni panel pogrešio kada nije naveo dokaze o uslovima i vremenu potrebnom da se pređu razdaljine između: (i) Potoka i Turučice, s obzirom na to da se oba mesta nalaze severno od svih mesta koja su relevantna za odbranu alibijem,⁸³⁵ i

---

⁸²⁹ V. žalbeni podnesak, stav 311; prvostepenu presudu, stav 260.

⁸³⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 73, 306.

⁸³¹ Žalbeni podnesak, stav 74.

⁸³² Prvostepena presuda, stav 332.

⁸³³ Prvostepena presuda, stav 260. V. takođe žalbeni podnesak, stav 73, gde se na relevantnom mestu upućuje na engleski transkript (Kaplan Parduzi), 11. april 2022, str. 3422-3423, 3481, i engleski transkript (Bislim Nreci), 5. april 2022, str. 3199-3201, 3228, 3275.

⁸³⁴ V. žalbeni podnesak, stavove 73, 306, gde se na relevantnom mestu upućuje na engleski transkript (Kaplan Parduzi), 11. april 2022, str. 3429, 3469, engleski transkript (Nuredin Ibiši), 12. april 2022, str. 3559 (v. takođe str. 3560), i engleski transkript (Šećir Rahimi), 13. april 2022, str. 3666 (v. takođe str. 3665).

⁸³⁵ Ovde Apelacioni panel takođe primećuje da Mustafa pogrešno prikazuje iskaz g. Parduzija, koji ne govori o razdaljini između Orlana i Potoka, već zapravo opisuje put od Potoka do Turčice, kako je navedeno gore u tekstu, pri čemu nije izjavio da je putovanje trajalo skoro tri dana, već dva dana ili više

između Turučice i Rimaništa (preko, na primer, Rakitnice, Kaljatice i Šarbana), s obzirom na to da se veći deo te maršrute nalazi dublje na severozapadu od svih mesta koja su relevantna za odbranu alibijem.⁸³⁶

322. S obzirom na navedeno, Apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da dokaze koje je pretresni panel uvažio nije mogao da prihvati nijedan razuman sud, niti da je ocena tih dokaza potpuno pogrešna, te stoga odbija njegovu argumentaciju.⁸³⁷

323. Pored toga, apelacioni panel konstatuje da, nasuprot Mustafinom žalbenom navodu, pretresni panel nije odbio alibi o Mustafinom prisustvu u Butovcu, Bariljevu, Ramaništu, Belom Polju i Prištini samo na osnovu zaključka da je optuženi mogao da iz tih mesta dolazi u Zlaš i da u jednom istom danu bude prisutan na dva mesta. Što je najvažnije, pretresni panel je taj alibi odbio i zato što se nije uverio da se Mustafa uopšte nalazio na tim mestima, pošto je konstatovao: (i) da relevantni svedoci nisu bili dovoljno uverljivi i/ili pouzdani, (ii) da su na te svedoke uticala druga lica, odnosno da su ti svedoci imali predrasude prema radu Specijalizovanih veća, ili (iii) da vreme kada je Mustafa navodno viđen na tim mestima pada van inkriminisanog perioda ili pak nije određeno i jasno.⁸³⁸ Prema tome, čak i da se prihvati tvrdnja optuženog da je pretresni panel pogrešio zaključivši da je on mogao biti na dva mesta u jednom danu, Mustafa nije pokazao kako bi ta greška mogla dovesti do drukčijeg ishoda s obzirom da on pretresni panel nije uverio da je uopšte bio prisutan na tim drugim mestima. Apelacioni panel stoga odbija te argumente.

---

od 48 sati. V. engleski transkript (Kaplan Parduži), 11. april 2022, str. 3429, 3469; P00108. V. takođe P00257 (poverljivo), str. 11, 13. *Contra* žalbeni podnesak, stav 73(c).

⁸³⁶ V. engleski transkript (Šećir Rahimi), 13. april 2022, str. 3665-3666; P00108; žalbeni podnesak, stav 73(d).

⁸³⁷ Član 46(5) Zakona. V. takođe gore stav 23.

⁸³⁸ V. prvostepenu presudu, stavove 273-290, 296-301, 307-311, 314-320.

324. S obzirom na navedeno, Apelacioni panel odbija Mustafine žalbene razloge 1L, 1M, 2O i preostali deo žalbenog razloga 2M.

O. GREŠKE U ZAKLJUČCIMA PRETRESNOG PANELA O RATNOM ZLOČINU UBISTVA
(ŽALBENI RAZLOZI 3, 4, 5)

325. Kada je pretresni panel razmatrao da li postoji razumna sumnja da su za rane od metaka na telu žrtve ubistva odgovorni Mustafa i pripadnici njegovih snaga,⁸³⁹ zaključio je da su objektivna obeležja ratnog zločina ubistva ostvarena.⁸⁴⁰ Pretresni panel je potom utvrdio da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza o činjenju i nečinjenju Mustafe i njegovih potčinjenih iz redova BIA taj da su „imali nameru da usmrte žrtvu ubistva,“ čime je ostvareno traženo subjektivno obeležje ubistva kao ratnog zločina.⁸⁴¹

326. U okviru žalbenih razloga 3, 4 i 5, Mustafa osporava zaključke pretresnog panela u vezi sa subjektivnim i objektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva kažnjivog prema članu 14(1)(c)(i) Zakona, na kojima je zasnovana osuda po tački 4 optužnice.⁸⁴² Tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovoru navode da Mustafine tvrdnje treba odbiti.⁸⁴³

1. Greške u zaključku pretresnog panela o objektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva (žalbeni razlozi 3 i 4)

327. Pretresni panel je zaključio da je „drugo telo [koje je] pronađeno početkom jula 1999. u grobu [BRISANO] [bilo] telo žrtve ubistva,“⁸⁴⁴ i da je to lice lišeno života između 19. aprila 1999. i kraja aprila 1999, ili približno u tom periodu.⁸⁴⁵ Pretresni

---

⁸³⁹ Prvostepena presuda, stav 637.

⁸⁴⁰ Prvostepena presuda, stav 690.

⁸⁴¹ Prvostepena presuda, stav 695.

⁸⁴² Žalbeni podnesak, stavovi 324-378; replika odbrane, stavovi 22-26, 34, 88-97.

⁸⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 35-44, 130-186; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 67-80.

⁸⁴⁴ Prvostepena presuda, stav 618.

⁸⁴⁵ Prvostepena presuda, stavovi 639, 689.

panel je zaključio da je smrt tog lica izazvana kombinacijom sledećih faktora: (i) teškog zlostavljanja kom su ga podvrgli pripadnici BIA koji su ga zatvorili na imanju u Zlašu i naneli mu teške telesne povrede; (ii) činjenice da su mu pripadnici BIA, koji su ga držali zatvorenog, uskratili medicinsku pomoć, i (iii) strelne rane, u vezi s kojom je panel utvrdio da postoji razumna sumnja u pogledu toga da li je nastala usled dejstva pripadnika BIA ili srpskih snaga.⁸⁴⁶ Panel je takođe utvrdio da uzroci smrti navedeni u tačkama (i) i (ii) predstavljaju glavne uzroke smrti žrtve ubistva i da je za njih odgovoran optuženi, budući da je on doneo odluku da se žrtva ubistva ne pusti na slobodu, ali i da se ne evakuiše „i da je stoga irelevantno da li je to lice stradalo od jednog ili više metaka srpskih snaga“.⁸⁴⁷ Navedene radnje činjenja i nečinjenja poslužile su kao osnov za zaključak pretresnog panela da je objektivna komponenta ratnog zločina ubistva ostvarena.⁸⁴⁸

328. Mustafa tvrdi da je pretresno veće u svom zaključku da je objektivno obeležje ratnog zločina ostvareno, načinilo pet grešaka u primeni prava i četiri greške prilikom utvrđivanja činjeničnog stanja.⁸⁴⁹ On tvrdi da na osnovu tih grešaka, navedenih niže u tekstu i sagledanih kako pojedinačno tako i kumulativno, njegovu osudu za ratni zločin ubistva treba poništiti.⁸⁵⁰

(a) Pogrešna primena prava u zaključcima pretresnog panela o objektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva

(i) Navodi strana i učesnika u postupku

329. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešno primenio pravo kad je zanemario načelo *novus actus interveniens*.⁸⁵¹ Naime, on tvrdi da pretresni panel nije uzeo u obzir

---

⁸⁴⁶ Prvostepena presuda, stavovi 624, 637, 689.

⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, stavovi 638, 689.

⁸⁴⁸ Prvostepena presuda, stavovi 689-690.

⁸⁴⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 324-367.

⁸⁵⁰ Najava žalbe, žalbeni razlog 3, stav 6 i žalbeni razlog 4, stav 7; žalbeni podnesak, stavovi 341, 367.

⁸⁵¹ Žalbeni podnesak, stavovi 358-362; najava žalbe, žalbeni razlog 4C, stav 7. V. takođe žalbeni podnesak, stav 367.

mogućnost da je, u okolnostima koje su vladale u vreme kada su srpske snage započele ofanzivu na tom području, neko drugo lice, pištoljem, slobodno, namerno i svesno lišilo života čoveka za čije ubistvo se on tereti u optužnici, i tim činom se umešalo i prekinulo uzročnu vezu, te stoga oslobodilo Mustafu svake krivice za krajnji ishod.⁸⁵² U vezi s tim, Mustafa ukazuje na veliki vremenski razmak od trenutka kada je taj čovek poslednji put viđen živ, do trenutka kada je njegovo telo nađeno, kao i na to da se ne može utvrditi direktna uzročna veza između njegove smrti i Mustafinih postupaka.⁸⁵³

330. Mustafa osim toga tvrdi da je pretresni panel pogrešno primenio pravo jer smatra da: (i) je moguć samo jedan uzrok smrti;⁸⁵⁴ (ii) smrt nastala usled zlostavljanja ili uskraćivanja medicinske pomoći ne predstavlja krivično delo ubistva;⁸⁵⁵ (iii) suprotno pravilu 40 Pravilnika, tužilaštvo nije tražilo odobrenje, a pretresni panel nije iskoristio svoje pravo da odobri ekshumaciju i obdukciju tela žrtve ubistva,⁸⁵⁶ i (iv) s obzirom na to da telo žrtve nije ekshumirano i da obdukcija nije izvršena, pretresni panel nije utvrdio prirodu povreda, i uzrok i vreme smrti.⁸⁵⁷ Što se tiče prirode povreda i uzroka smrti, Mustafa napominje da [BRISANO] nisu stručnjaci i da je prema određenim iskazima na telu primećena samo jedna ulazna rana.⁸⁵⁸ Što se

---

⁸⁵² Žalbeni podnesak, stavovi 358-362; najava žalbe, žalbeni razlog 4C, stav 7; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 56-57.

⁸⁵³ Žalbeni podnesak, stav 358.

⁸⁵⁴ Žalbeni podnesak, stav 354; replika odbrane, stavovi 89, 132. V. najava žalbe, žalbeni razlog 4B, stav 7; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 55. V. takođe žalbeni podnesak, stav 367.

⁸⁵⁵ Žalbeni podnesak, stav 345. V. takođe žalbeni podnesak, stav 367.

⁸⁵⁶ Najava žalbe, žalbeni razlog 3, stav 6; žalbeni podnesak, stavovi 324-326, 341; replika odbrane, stavovi 22-26, 34, 88, 130-131; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 46-47.

⁸⁵⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 327-341, 352-353; replika odbrane, stavovi 23-26, 34; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 47-50. V. takođe žalbeni podnesak, stav 367. Apelacioni panel konstatuje da je pitanje koje se odnosi na to da pretresni panel nije utvrdio mesto smrti žrtve ubistva Mustafa prvi put pokrenuo na žalbenom pretresu. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 49-50. Apelacioni panel stoga neće razmatrati taj argument.

⁸⁵⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 329-332; replika odbrane, stav 23; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 47. Mustafa dodaje i da drugi zatvorenici koji su držani zajedno sa žrtvom ubistva u svom svedočenju nisu mogli da daju pouzdane medicinske zaključke o zdravstvenom stanju žrtve ubistva. V. replika odbrane, stav 23. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 50.

tiče vremena smrti, Mustafa tvrdi da je zaključak o vremenu smrti „neophodan“, jer se u protivnom „krše odredbe krivičnog postupka“.⁸⁵⁹

331. Tužilaštvo u odgovoru tvrdi da su Mustafini argumenti ili nerazumljivi, nedorečeni i nepotkrepljeni, ili očigledno netačni.⁸⁶⁰ Što se tiče Mustafinih argumenata u pogledu načela *novus actus interveniens*, tužilaštvo u odgovoru tvrdi da se oni moraju odbaciti *in limine* zato što su prvi put izneti u žalbenom postupku, a Mustafa čak nije ni pokušao da pokaže u čemu se sastoji pogrešna primena prava.⁸⁶¹ U pogledu njihove osnovanosti, tužilaštvo tvrdi da je pretresni panel, čak i ako bi se ti nedostaci zanemarili, ispravno primenio kriterijum za utvrđivanje pravnog kauzaliteta koji je utemeljen u međunarodnom običajnom pravu⁸⁶² i da sve nejasnoće u tumačenjima treba rešavati prema hijerarhiji pravnih izvora propisanoj članom 3 Zakona, ali i primenom prakse međunarodnih *ad hoc* sudova.⁸⁶³ U toj sudskoj praksi, navodi tužilaštvo, za uzročnost se primenjuje kriterijum bitnog doprinosa, i dodaje da je on stroži od kriterijuma koji se primenjuju u mnogim nacionalnim jurisdikcijama.⁸⁶⁴ Tužilaštvo još navodi da iako nacionalne jurisdikcije imaju različite stavove u pogledu uzročnosti, početna tačka u većini anglosaksonskih i kontinentalnih sistema jeste utvrđivanje činjenične uzročnosti na osnovu kriterijuma *conditio sine qua non*, nakon čega se u većini sistema prelazi na ocenu pravnog kauzaliteta kroz dodatni normativni uslov.⁸⁶⁵ Tužilaštvo je mišljenja da iako taj normativni uslov u različitim pravnim sistemima poprima različite oblike, svi imaju isti cilj – a to je pravično utvrđivanje krivične odgovornosti.⁸⁶⁶ Tužilaštvo takođe navodi da se prema međunarodnom običajnom pravu taj cilj ostvaruje putem kriterijuma glavnog uzroka.⁸⁶⁷ Tužilaštvo

---

⁸⁵⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 334-335, 340; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 47-50, 55-56.

⁸⁶⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 134-139.

⁸⁶¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 161; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 75, 89.

⁸⁶² Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 162-163.

⁸⁶³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 163.

⁸⁶⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 163; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 81-84, 87-88.

⁸⁶⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 164; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 84.

⁸⁶⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 164-166.

⁸⁶⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 166; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 84.

osim toga primećuje da Mustafa po svemu sudeći ne osporava ispravnost kriterijuma glavnog uzroka, već način njegove primene od strane pretresnog panela.⁸⁶⁸

332. Što se konkretno tiče *novus actus interveniens*, tužilaštvo navodi da je to načelo izuzetak od običnih načela uzročnosti, da je svojstveno anglo-američkom običajnom pravu, te da nije deo međunarodnog običajnog prava.⁸⁶⁹ Tužilaštvo dodaje da ne postoji „legitiman način da se to načelo uvede u materijalno pravo merodavno za tačku 4“ optužnice.⁸⁷⁰ Tužilaštvo upozorava na opasnost od direktnog uvođenja domaćeg pravnog koncepta u međunarodno krivično pravo, pri čemu napominje da je merodavni kriterijum za primenu neke domaće pravne norme u tumačenju međunarodnog običajnog prava taj da ta norma mora biti „zajednička svim većim pravnim sistemima sveta“.⁸⁷¹ Prema tužilaštvu, načelo *novus actus interveniens* taj kriterijum ne ispunjava.⁸⁷² Bez obzira na sve navedeno, tužilaštvo tvrdi da u nacionalnim jurisdikcijama, to načelo nema znatnog uticaja na obična načela kauzaliteta jer kada se utvrdi da je uzročni lanac prekinut nekom svesno izvršenom kažnjivom radnjom, u najvećem broju slučajeva ta radnja nije bila objektivno predvidiva.⁸⁷³

333. Osim navedenog, tužilaštvo smatra da čak i kad bi se načelo *novus actus interveniens* primenjivalo u međunarodnom običajnom pravu, Mustafa ne bi bio oslobođen odgovornosti neposrednog izvršioca za radnju nečinjenja odnosno propust da se čoveku koji je kasnije ubijen pruži medicinska pomoć i da se on evakuše.⁸⁷⁴

---

⁸⁶⁸ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 99.

⁸⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 162, 168-170; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 91-95, 97, 102-104.

⁸⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 162.

⁸⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 171; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 91-92, 104.

⁸⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 171. Tužilaštvo dodaje da ne postoji obavezujući moralni ili načelni argument za uvođenje načela *novus actus interveniens* u međunarodno običajno pravo. Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 172.

⁸⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 168; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 90-91, 97.

⁸⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 162, 168, 173-175; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 98; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 155.

Tužilaštvo dodaje da bi po istom osnovu bila dokazana i Mustafina odgovornost za pomaganje.⁸⁷⁵ Međutim, tužilaštvo napominje da bi Apelacioni panel došao do razmatranja odgovornosti za pomaganje kao posebnog vida odgovornosti jedino u slučaju kada bi umesto kriterijuma glavnog uzroka primenio neko drugo posebno načelo.⁸⁷⁶

334. Odgovarajući na pitanja Apelacionog panela o merodavnom standardu uzročnosti, tužilaštvo dodaje: (i) pretresni panel je utvrdio *sine qua non* kauzalitet i zaključio da bez obzira na to da li u međunarodnom običajnom pravu merodavni kriterijum za uzročnost podrazumeva *sine qua non* uzročnost, to ne bi uticalo na opšti zaključak pretresnog panela o uzročnosti za ubistvo;⁸⁷⁷ (ii) jedan raniji apelacioni panel zaključio je da je praksa *ad hoc* tribunala najadekvatniji metod da se utvrdi postojanje norme međunarodnog običajnog prava;⁸⁷⁸ (iii) primena kriterijuma glavnog uzroka dosledna je činjeničnim zaključcima pretresnog veća MKSJ u predmetu *Limaj i drugi* i žalbenom veću MKSJ u predmetu *Lukić i Lukić*, u kome su optuženi oglašeni krivim kao neposredni izvršioци iako su radnje drugih lica neposrednije uticale na smrt žrtava;⁸⁷⁹ (iv) u međunarodnoj sudskoj praksi postoji mnoštvo predmeta sa sličnim činjeničnim stanjem koji daju smernice za primenu kriterijuma glavnog uzroka u kontekstu pomaganja, i koji pokazuju osnovanost zaključaka pretresnog panela,⁸⁸⁰ i (v) kada bi Apelacioni panel umesto kriterijuma bitnog doprinosa primenio bilo koje od merila za uzročnost prema nacionalnom zakonodavstvu, to ne bi imalo nikakvog uticaja na konačni zaključak prvostepenog panela da su Mustafa i njemu potčinjeni pripadnici BIA odgovorni za smrt žrtve ubistva.⁸⁸¹ I na kraju, tužilaštvo upućuje na

---

⁸⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 162, 168, 176; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 100, 106-107.

⁸⁷⁶ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 107-108; 27. oktobar 2023, str. 154-155.

⁸⁷⁷ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 78-80.

⁸⁷⁸ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 81.

⁸⁷⁹ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 81-82.

⁸⁸⁰ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 82-83.

⁸⁸¹ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 83-89.

presudu Vrhovnog suda Kosova u kojoj je zaključeno da ako se utvrdi da je neko zakonito pritvoreno lice ubijeno, odgovornost za njegovu smrt mogu snositi oni koji su nadležni za pritvor ako su usled pritvora ili puštanja na slobodu nastupile okolnosti koje su omogućile trećem licu da izvrši ubistvo, pod uslovom da su ispunjeni potrebni uslovi: uzročna veza i subjektivno obeležje krivičnog dela.⁸⁸²

335. Na Mustafin argument da je moguć samo jedan uzrok smrti, tužilaštvo odgovara da optuženi izjednačava medicinski (odnosno patološki) uzrok smrti s pravnim kauzalitetom i da iako bi upotreba reči „uzrok“ mogla da implicira da su radnje optuženog morale biti isključivi uzrok datog ishoda, to ne odgovara pravnoj definiciji „uzročnosti“.⁸⁸³ Tužilaštvo tvrdi da je pretresni panel ispravno definisao pravni standard za kauzalitet koji je merodavan za ratni zločin ubistva, konstatujući da ponašanje učinioca ne mora biti isključivi uzrok smrti žrtve, ali joj mora u najmanju ruku bitno doprineti.⁸⁸⁴ U datom slučaju, tvrdi tužilaštvo, radnje činjenja i nečinjenja Mustafe i njemu potčinjenih znatno su uticale na to da žrtva ubistva bude ustreljena vatrenim oružjem, što je uzrokovalo smrt u medicinskom smislu.⁸⁸⁵ U vezi s Mustafinom dodatnom argumentacijom da se osuda za ubistvo ne može zasnivati na smrti koja je nastupila usled zlostavljanja ili uskraćivanja medicinske pomoći, tužilaštvo odgovara da za tu tvrdnju Mustafa nije naveo pravne izvore.⁸⁸⁶

336. Što se tiče Mustafine argumentacije u vezi s pravilom 40 Pravilnika, tužilaštvo u odgovoru navodi da Mustafa to pitanje po prvi put pokreće u žalbenom postupku iako je imao konkretnu priliku da to učini pre uvodnih izlaganja,⁸⁸⁷ te da stoga tu argumentaciju treba odbaciti.⁸⁸⁸ Tužilaštvo ipak konstatuje da je Mustafina

---

⁸⁸² Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 95-96.

⁸⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 140-143; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 77-78.

⁸⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 140; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 78.

⁸⁸⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 142.

⁸⁸⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 134.

⁸⁸⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 36.

⁸⁸⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 36.

argumentacija zasnovana na suštinskom nerazumevanju tog pravila,⁸⁸⁹ koje niti obavezuje tužilaštvo da vrši ekshumacije ili obdukcije,⁸⁹⁰ niti svojom jasnom formulacijom ovlašćuje pretresni panel da samostalno određuje te mere nezavisno od zahteva tužilaštva.⁸⁹¹ Pored toga, tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao da zbog toga što telo žrtve ubistva nije ekshumirano i obducirano, pretresni panel to telo nije mogao da identifikuje i utvrdi uzrok i vreme smrti i prirodu povreda.⁸⁹² Konkretno, tužilaštvo navodi da je pretresni panel (i) potvrdio da obdukcioni nalaz ne postoji; (ii) detaljno opisao sve dokaze koje je uvažio i da (iii) nije zahtevao dodatne dokaze.⁸⁹³ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da je opšte poznato da se obeležja ubistva mogu dokazati i kada nema tela žrtve.⁸⁹⁴

337. U odgovoru na Mustafinu argumentaciju u vezi sa *novus actus interveniens*, zastupnik žrtava navodi da nova radnja koja prekida lanac uzročnosti mora da predstavlja „činilac koji značajno doprinosi“ smrti žrtve.⁸⁹⁵ Zastupnik žrtava takođe odgovara da je ta Mustafina argumentacija hipotetička i da on samo tvrdi da je „mnogo novih činilaca koji su se umešali moglo dovesti do smrti žrtve“. ⁸⁹⁶ Zastupnik žrtava dodaje da prema međunarodnoj sudskoj praksi, vodećim pravnim sistemima u svetu, kao i prema krivičnom pravu Kosova, mora postojati uzročna veza između radnje činjenja ili nečinjenja optuženog i smrti žrtve, i da pripisivanje odgovornosti zavisi od normativne korekcije zasnovane na onome što je pravično i razumno.⁸⁹⁷ Naglasivši da ofanziva srpskih snaga nije predstavljala potpuno nov i nezavisan događaj koji bi prekinuo lanac kauzaliteta, zastupnik žrtava iznosi da je pravično i

---

⁸⁸⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 37.

⁸⁹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 37-38.

⁸⁹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 39. Tužilaštvo osim toga smatra da Mustafa nije pokazao da bi ekshumacija i obdukcija tela žrtve ubistva bila opravdana. V. odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 40-41.

⁸⁹² Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 42-43. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 137.

⁸⁹³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 43.

⁸⁹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 43.

⁸⁹⁵ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 78.

⁸⁹⁶ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 79, gde se upućuje na žalbeni podnesak, stav 359.

⁸⁹⁷ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 122.

razumno potvrditi osudu Mustafe za ubistvo na osnovu činjenica koje je pretresni panel utvrdio van razumne sumnje.⁸⁹⁸ Zastupnik žrtava tvrdi da je moguće da dva različita učinioca izvrše isto krivično delo, ali tako da jedan ne isključi drugog prekidom lanca uzročnosti.⁸⁹⁹ Zastupnik smatra da do prekida uzročne veze dolazi samo kada je u pitanju potpuno nov događaj.⁹⁰⁰

338. Što se tiče Mustafine tvrdnje da može postojati samo jedan uzrok smrti i da smrt usled zlostavljanja ili uskraćivanja medicinske pomoći ne može činiti osnov za osudu za ubistvo, zastupnik žrtava odgovara da Mustafa gubi iz vida da se, prema Zakonu, ratni zločin ubistva u nemeđunarodnom oružanom sukobu može izvršiti na više raznih načina činjenjem ili nečinjenjem.⁹⁰¹ Zastupnik dodaje da je uslov to da su postupci optuženog bitno doprineli smrti žrtve, što se može dokazati posrednim dokazima kao što su dokazi o slučajevima ili ustaljenim obrascima zlostavljanja.⁹⁰² U skladu s tim, zastupnik žrtava tvrdi da je pretresni panel ispravno zaključio da postupci pripadnika jedinice BIA ne moraju nužno biti jedini uzrok smrti.⁹⁰³

339. Zastupnik žrtava osim toga odgovara na Mustafinu tvrdnju u vezi s pravilom 40 Pravilnika da: (i) ta odredba ne obavezuje pretresni panel, već tužilaštvo;⁹⁰⁴ (ii) nije bilo potrebe da se izvrši identifikacija, s obzirom na postojeće dokaze,⁹⁰⁵ i (iii) pretresni panel je ispravno isključio ekshumaciju, imajući u vidu obavezu Specijalizovanih veća da poštuju interese žrtava i njihova prava na porodični život i ljudsko dostojanstvo.⁹⁰⁶

---

⁸⁹⁸ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 122-125.

⁸⁹⁹ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 131-132.

⁹⁰⁰ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 133-134.

⁹⁰¹ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 75. V. takođe odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 74.

⁹⁰² Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 75. V. takođe odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 74.

⁹⁰³ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 77.

⁹⁰⁴ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 68.

⁹⁰⁵ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 69, 71.

⁹⁰⁶ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 67, 70-71.

340. Mustafa u replici tvrdi da su navodi tužilaštva u vezi s načelom *novus actus interveniens* pogrešni ili neutemeljeni.⁹⁰⁷ On konkretno tvrdi: (i) da ne treba da bude krivično odgovoran ako su u žrtvu ubistva pucale srpske snage jer nije mogao da postupi na drugačiji način i pokuša da spase civile dok su srpske snage nadirale ka Zlašu,⁹⁰⁸ (ii) da je neosnovan stav tužilaštva po kome bi, u kontekstu napada srpskih snaga, u svim pravnim sistemima Mustafa bio odgovoran za smrt žrtve ubistva,⁹⁰⁹ i (iii) da argumentacija tužilaštva o neprimenjivosti načela *novus actus interveniens* nije relevantna jer se bavi pitanjima koja izlaze iz okvira žalbe.⁹¹⁰ Na pitanje Apelacionog panela o tome da li bi neki novi događaj koji bi doveo do prekida uzročne veze uticao na druge vidove odgovornosti za koje se tereti, Mustafa je odgovorio: „Kad nema ubistva, nema ni odgovornosti za ubistvo [...] u bilo kom obliku, bar ne kada je reč o optuženom”.⁹¹¹

(ii) Ocena panela Apelacionog suda

341. Apelacioni panel ima u vidu sledeću definiciju objektivne komponente krivičnog dela, kako ju je usvojio pretresni panel:

Ratni zločin ubistva, u smislu člana 14(1)(c)(i) Zakona, postoji kada usled radnje činjenja ili nečinjenja nastupi smrt lica, uključujući, na primer, usled nanošenja teške telesne povrede ili nepružanja odnosno uskraćivanja medicinske pomoći zatvoreniku. Ponašanje učinioca ne mora biti isključivi uzrok smrti žrtve, ali joj mora u najmanju ruku bitno doprineti.⁹¹²

---

⁹⁰⁷ Replika odbrane, stav 94.

⁹⁰⁸ Replika odbrane, stavovi 91, 93. Apelacioni panel primećuje da u stavu 91 replike odbrane Mustafa kaže: „[n]a osnovu te tvrdnje, Mustafa treba krivično da odgovara i da snosi krivičnu odgovornost za [svako] ubistvo izvršeno u Zlašu i okolini.” Apelacioni panel pretpostavlja da Mustafa želi da kaže da on za to „ne treba” krivično da odgovara.

⁹⁰⁹ Replika odbrane, stav 93.

⁹¹⁰ Replika odbrane, stavovi 90, 92.

⁹¹¹ Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 57-58.

⁹¹² Prvostepena presuda, stavovi 686-687. Apelacioni panel konstatuje da pretresni panel i strane u postupku ponegde koriste različite termine kada govore o pravnom standardu za uzročnost prema ovoj definiciji. Pod terminima „glavni uzrok” i „bitan doprinos” podrazumeva se taj standard uzročnosti.

342. Mustafa iznosi nekoliko međusobno povezanih argumenata kojima osporava uzročnost, uključujući i načelo *novus actus interveniens*, jer se ono odnosi na pitanje da li je njegovim postupcima ostvareno objektivno obeležje krivičnog dela ubistva. Uzročnost je sastavni deo objektivnog obeležja krivičnog dela ubistva. Ona je istovremeno i činjenično i pravno pitanje.

343. Što se tiče činjeničnog kauzaliteta, Apelacioni panel konstatuje da je pretresni panel zaključio da je smrt žrtve nastupila usled kombinacije faktora, i to: (i) surovog zlostavljanja od strane pripadnika jedinice BIA, koji su žrtvu držali u zatvoru i naneli joj teške telesne povrede; (ii) činjenice da su žrtvi pripadnici jedinice BIA uskratili medicinsku pomoć i (iii) strelnih rana. Dakle, pretresni panel nije mogao da izdvoji samo jedan činjenični uzrok smrti žrtve .

344. Kada je reč o pravnom kauzalitetu, pitanje pred pretresnim panelom bilo je kako da pravično oceni Mustafinu odgovornost za postupke u vezi sa smrću žrtve ubistva, imajući u vidu to da je utvrđeno više činjeničnih uzroka smrti. Po mišljenju Apelacionog panela, pretresni panel je rešavajući to pitanje ispravno primenio kriterijum „bitnog doprinosa“, koji je ustaljen u praksi međunarodnih sudova i tribunala⁹¹³ i koji Mustafa ne osporava.

345. Pretresni panel je na osnovu činjeničnih zaključaka utvrdio da je „sasvim nesporno“⁹¹⁴ da se uzročni faktori teškog zlostavljanja i uskraćivanja medicinske pomoći mogu „pripisati isključivo“ Mustafi i njegovim potčinjenima iz redova BIA⁹¹⁵ i da su to glavni uzroci smrti žrtve.⁹¹⁶ Što se tiče uzročnog faktora strelnih rana na telu

---

⁹¹³ V. npr. prvostepenu presudu u predmetu *Delalić et al.*, stav 424; prvostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 446; prvostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 788; prvostepenu presudu u predmetu *Milutinović et al.* (tom I), stav 137; prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, stav 382; prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić et al.*, stav 818; prvostepenu presudu u predmetu *Duch*, stav 331; odluku o potvrđivanju optužbi u predmetu *Katanga and Ngudjolo*, stav 296; prvostepenu presudu u predmetu *Brima et al.*, stav 689.

⁹¹⁴ Prvostepena presuda, stav 625.

⁹¹⁵ Prvostepena presuda, stav 625.

⁹¹⁶ Prvostepena presuda, stav 626.

te žrtve, pretresni panel je utvrdio da postoji razumna sumnja u pogledu toga da li su za njih odgovorni pripadnici BIA ili srpske snage.⁹¹⁷ U skladu s tim, i imajući u vidu načelo *in dubio pro reo*, pretresni panel je bio dužan da u nastavku analize pravnog kauzaliteta uzme u obzir činjenični kontekst koji je najpovoljniji po Mustafu, tj. da je žrtva ubistva pogođena iz vatrenog oružja srpskih snaga, što je prvostepeni panel i učinio.⁹¹⁸ Nakon što je utvrdio postojanje razumne sumnje, i u cilju pravičnog pripisivanja odgovornosti za smrt tog čoveka, pretresni panel je bio dužan da razmotri da li su hici iz vatrenog oružja srpskih snaga predstavljali radnju trećeg lica kojom je prekinut lanac uzročnosti – što je pitanje koje je pokrenuto u žalbi.⁹¹⁹

346. Apelacioni panel u tom pogledu napominje da nijedna od strana u postupku, a ni zastupnik žrtava, nisu mogli da navedu nijedan predmet pred međunarodnim sudom ili tribunalom u kome je neko treće lice prouzrokovalo nov događaj sličan okolnostima u ovom predmetu.⁹²⁰ Stoga sudska praksa međunarodnih sudova i

---

⁹¹⁷ Prvostepena presuda, stav 637.

⁹¹⁸ Prvostepena presuda, stavovi 637-638.

⁹¹⁹ O načelu *novus actus interveniens*, uopšteno, v. Colvin, E., „Causation in Criminal Law“ (1989) 1 *Bond Law Review* 2, str. 266; Simester, A. P. *Fundamentals of Criminal Law: Responsibility, Culpability, and Wrongdoing*, Oxford University Press: Oxford, 2021, str. 112-113, 129.

⁹²⁰ Tužilaštvo se u svojoj argumentaciji pozvalo na dva predmeta pred MKSJ-om u kojima je „dosledno primenjen kriterijum glavnog uzroka onako kako ga je definisao pretresni panel u ovom predmetu“, i napomenulo da su optuženi u oba predmeta oglašeni krivim za ubistvo kao neposredni izvršioc i na osnovu „znatnog doprinosa, iako su postupci drugih lica neposrednije izazvali smrt.“ V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 81-82, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, prvostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić* i drugostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić*. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 146-150. Apelacioni panel međutim konstatuje da je u tim predmetima bilo reči o postupcima drugih lica (vojnika koji su se borili na istoj strani), koja su „zajednički“ i „postupajući skupa“ sa optuženima učestvovala *istovremeno* u pucanju na žrtve – za razliku od ovog predmeta, gde je „drugi mogući uzrok“ smrti zasebna, *naknadno izvršena* radnja trećeg lica. Osim toga, u oba navedena predmeta, dokazi su potkrepili zaključak da su optuženi neposredno ubili bar jednu žrtvu vatrenim oružjem i da su prisustvovali i/ili učestvovali u događajima koji su prethodili otvaranju vatre, kao i u samoj pucnjavi. Na osnovu neposrednog učešća optuženih u pucnjavama, pretresna veća su im pripisala odgovornost direktnih izvršilaca u lišenju života svih žrtava, bez obzira na to da li su oni lično ispalili metak od kojeg je žrtva stradala. V. prvostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stav 454; drugostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stavove 47-50; prvostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić*, stav 908; drugostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić*, stavove 155-162. Po mišljenju Apelacionog panela, te okolnosti ne predstavljaju *novus actus* i ne mogu se činjenično uporediti sa ovim predmetom. U druga tri predmeta MKSJ-a koje navodi tužilaštvo, pretresna veća su optužene oglasila krivim za ubistva koja su izvršila treća lica, nakon što

tribunala ne može poslužiti kao putokaz za situacije u kojima novi događaj izazvan trećim licem na relevantan način utiče na pravni kauzalitet prema kriterijumu bitnog doprinosa koji važi za neposrednog izvršioca. Prema tome, u sudskoj praksi međunarodnih sudova ne postoji očigledni osnov iz koga bi se o tom pitanju moglo (supsidijarno) izvesti pravilo međunarodnog običajnog prava.

347. Ako se pobliže prouče vodeći pravni sistemi, stiče se uvid u ispravan pristup kada su u pitanju situacije u kojima se usled mešanja trećeg lica menja uzročno-posledični sled događaja. U anglo-saksonskom pravu, to pitanje je podvedeno pod načelo *novus actus interveniens*. Tu sudovi smatraju da je uzročna veza prekinuta ako je, na primer, neko treće lice izazvalo novi događaj koji nije u vezi sa postupcima optuženog i poništava ih, bilo zato što taj novi događaj: (i) nije bio „razumno predvidiv“ ili je bio „vanredan“ (Sjedinjene Američke Države);⁹²¹ ili je (ii) bio izazvan

---

su utvrdila da su radnje činjenja (odluka da povuku stražare ili razoružaju civile, zbog čega su zatvorenici i civili ostali nezaštićeni od drugih paravojnih snaga) i nečinjenja (uskraćivanje medicinske pomoći i zaštite zatvorenika) optuženih bitno doprinele kasnijim ubistvima. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 83, gde se upućuje na prvostepenu presudu u predmetu *Mrkšić et al.* i prvostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*; odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 152-153, 156, gde se upućuje na prvostepenu presudu u predmetu *Mrkšić et al.*, stav 621; drugostepenu presudu u predmetu *Mrkšić and Šljivčanin*, stav 97; prvostepenu presudu u predmetu *Popović et al.*, stav 1988; prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, stav 369. Međutim, Apelacioni panel napominje da se ti predmeti ne mogu uporediti s tekućim jer su optuženi u njima oglašeni krivim za pomaganje nečinjenjem za to što su pomagali i znatno doprineli ubistvima koja su naknadno počinili primarni izvršioc, čije radnje ne predstavljaju *novus actus* u odnosu na radnje pomagača. Za razliku od toga, pretresni panel je Mustafu osudio kao primarnog izvršioca, učesnika u UZP-u, na osnovu zaključka da je njegovim postupcima (uključujući teško zlostavljanje žrtve ubistva i uskraćivanje medicinske pomoći) ostvareno objektivno obeležje krivičnog dela ubistva, bez obzira na to što je potom zaključio i da je dodatni uzrok smrti bila strelna rana, koju je moguće nanelo treće lice (srpske snage) tokom naknadnog događaja.

⁹²¹ U SAD, naknadne radnje trećeg lica oslobađaju optuženog krivične odgovornosti kada te radnje „poništavaju“ postupke optuženog. Uzrok koji poništava postupke optuženog je nezavisan događaj, nepredvidiva i „vanredna pojava“ (opisana i kao „abnormalna“ i „neočekivana“), koja nanosi štetu takve vrste i stepena kakva se nije mogla razumno predvideti. V. npr. United States, Supreme Court of California, *People v. Carney*, 532 P.3d 696, 20. jul 2023, str. 702; United States, Supreme Court of Washington, *State v. Frahm*, 444 P.3d 595, 11. jul 2019, str. 600; United States, Supreme Court of California, *People v. Cervantes*, 29 P.3d 225, 27. avgust 2001, str. 232-233; United States, Supreme Court of Arizona, *State v. Bass*, 12 P.3d 796, 9. novembar 2000, str. 801; United States, Supreme Court of Kansas, *State v. Anderson*, 12 P.3d 883, 27. oktobar 2000, str. 889.

„slobodnom voljom, svesno i s punim znanjem“⁹²² ili je „nerealne, odnosno, nevezane ili nesvojstvene prirode“,⁹²³ „do te mere nepovezan sa postupcima optuženog, a ipak sam po sebi dovoljno snažan da izazove smrt, da doprinos postupaka optuženog postaje zanemarljiv“,⁹²⁴ drugim rečima, „tako nadmoćan da od prvobitne povrede čini stvar prošlosti“ (Engleska i Vels).⁹²⁵ U pravosudnim sistemima zasnovanim na kontinentalnom pravu, sudovi smatraju da se lanac uzročnosti prekida događajem koji je izazvala treća strana kada je taj događaj, na primer: (i) „ekstreman“ (Italija);⁹²⁶ (ii) „van granica onoga što se moglo predvideti,“ i kada opravdava „drugačiju ocenu krivičnog dela“ (Nemačka);⁹²⁷ kada je (iii) „sasvim nepredvidiv i predstavlja

⁹²² England and Wales, House of Lords, *R v. Kennedy*, [2007] UKHL 38, Report, 17. oktobar 2007, str. 3, gde se upućuje na Hart and Honoré, *Causation in the Law* (2nd edition), Oxford University Press 1985, poglavlje XII, i navodi da je „princip fundamentalan i nije sporan“ i da je „[Gornji] dom tu konstataciju citirao s odobrenjem“ u England and Wales, House of Lords, *R v. Latif*, [1996] 1 WLR 104, 18. januar 1996, str. 10. V. takođe England and Wales, Court of Appeal, *R v. Pagett*, [1983] WL 215490, 3. februar 1983, str. 7, gde se upućuje na „dobro poznat i cenjen traktat profesora Harta i Onorea u poglavlju XII“.

⁹²³ England and Wales, Court of Appeal, *R v. Smith*, [1959] 2 QB 35, 25. mart 1959, str. 43, gde se upućuje na England and Wales, Court of Appeal, *The Oropesa*, [1943] 1 All ER 211, 17. decembar 1942.

⁹²⁴ England and Wales, Court of Appeal, *R v. Cheshire*, [1991] 1 WLR 844, 22. april 1991, str. 852.

⁹²⁵ England and Wales, Court of Appeal, *R v. Smith*, [1959] 2 QB 35, 25. mart 1959, str. 43 (takođe citirano u England and Wales, Court of Appeal, *R v. Cheshire*, [1991] 1 WLR 844, 22. april 1991, str. 850).

⁹²⁶ Italija, Vrhovni kasacioni sud (*Corte suprema di cassazione*), United Sections, *Espenhahn and others*, 38343/14, Presuda, 24. april 2014, str. 105 („[Iznenadni događaj] ‘prekida’ [uzročnu vezu] [...] ne zato što je ‘vanredan’, već zato što nadmašuje opasnost koju je [prvi akter] bio pozvan da reguliše.“ [„[Un comportamento sopravvenuto] è ‘interruttivo’ [...] non perché ‘eccezionale’ ma perché eccentrico rispetto al rischio [...] che [il primo agente] è chiamato a governare.“]). V. takođe Italija, Vrhovni kasacioni sud (*Corte suprema di cassazione*), Deo IV, *Dascalu*, 11536/20, Presuda, 7. april 2020, str. 5 („[...] iznenadni uzrok koji može da prekine uzročnu vezu [...] mora da izazove novu opasnost ili, u svakom slučaju, opasnost koja drastično nadmašuje onu koju je izazvao prvi akter.“ [„[...] la causa sopravvenuta idonea ad escludere il nesso causale [...] deve innescare un rischio nuovo o comunque radicalmente esorbitante rispetto a quello determinato dall’agente.“]). V. takođe Italija, Vrhovni kasacioni sud (*Corte suprema di cassazione*), Section IV, *Sorrentino and others*, 33329/15, Presuda, 28. jul 2015, str. 22 („Nedozvoljeno ponašanje trećeg lica ne isključuje mogućnost da se prvom akteru pripiše događaj koji se može odvijati do mešanja treće strane, u odnosu na čitav kauzalni razvoj, od početne radnje pa do tog događaja, i koji ne nadmašuje prvobitnu opasnost. [„Il fatto illecito altrui non esclude in radice l’imputazione dell’evento al primo agente, che avrà luogo fino a quando l’intervento del terzo, in relazione all’intero concreto decorso causale dalla condotta iniziale all’evento, non abbia soppiantato il rischio originario.“]). Prevode citata na engleski u ovoj i sledećim fusnotama obezbedio je Apelacioni panel.

⁹²⁷ Nemačka, Savezni sud pravde (*Bundesgerichtshof*), 2 StR, 204/00, Presuda, 30. avgust 2000, str. 30 („Izvršiočev postupak smatra se uzrokom čak i ako treće lice naknadno i s umišljajem izvrši radnju usmerenu na isti ishod i time mu doprinese, pod uslovom da se treće lice time nadovezuje na izvršiočev postupak, da je on uslov za njegovo mešanje. [...] Međutim, odstupanja od zamišljenog uzročnog toka

anomaliju“ (Portugalija);⁹²⁸ ili je (iv) neposredan uzrok smrti žrtve⁹²⁹ a nije deo jednog jedinstvenog čina nasilja (*scène unique de violence*) (Francuska);⁹³⁰ (v) „potpuno

---

pravno su irelevantna ako ostanu u granicama onog što se može očekivati na osnovu opšteg životnog iskustva i ako ne opravdavaju drugačiju ocenu krivičnog dela. [„Ursächlich bleibt das Täterhandeln selbst dann, wenn ein später handelnder Dritter durch ein auf denselben Erfolg gerichtetes Tun vorsätzlich zu dessen Herbeiführung beiträgt, sofern er nur dabei an das Handeln des Täters anknüpft, dieses also die Bedingung seines eigenen Eingreifens ist. [...] Abweichungen vom vorgestellten Kausalverlauf sind jedoch rechtlich bedeutungslos, wenn sie sich innerhalb der Grenzen des nach allgemeiner Lebenserfahrung Voraussehbaren halten und keine andere Bewertung der Tat rechtfertigen.“)].

⁹²⁸ Portugalija, Vrhovni sud pravde (*Supremo Tribunal de Justiça*), Deo V, 2275/15.1JAPRT.P2.S1, Presuda, 9. jul 2020. („[...] ‘prema teorijama prekida uzročne veze, krajnji ishod mora biti apsolutno nepredvidiv i nastati na način koji odstupa od ponašanja optuženog.’“ [„As teorias da interrupção do nexo de causalidade determinariam que o resultado morte acontecesse de modo totalmente imprevisível e anómalo face à conduta do arguido.“]). V. takođe Portugalija, Apelacioni sud u Koimbri (*Tribunal da Relação de Coimbra*), Krivični deo V, 174/13.0GAVZL.C1, Presuda, 7. oktobar 2015 („[Da bi prekinuo uzročno-posledičnu vezu, novi događaj mora predstavljati okolnost koja odstupa [od postupaka optuženog] i koja je nepredvidiva.“ [„[...] uma circunstância completamente anómala e imprevisível, por forma a sustentar a interrupção do nexo causal.“]).

⁹²⁹ Francuska, Kasacioni sud (*Cour de Cassation*), Krivično veće, 19-84.315, 1. oktobar 2019, stavovi 11-13 („[...] smrt [žrtve] nije nastupila usled nekog spoljašnjeg uzroka, nepovezanog s nasiljem koje je on po sopstvenom priznanju izvršio pre smrti [žrtve] [...]. Njena smrt je neposredna posledica tog nasilja, kome je prethodio kontekst kontinuiranog pritiska, izvršenog oružjem – u ovom slučaju, nožem – i propraćenog nasrtajima kojima je nameravao da spreči beg te mlade žene, što je dovelo do njenog očajničkog i smrtonosnog pokušaja da pobegne iz stiska napadača.“ [„[...] le décès d’R... T... ne serait pas dû à une cause extérieure aux violences qu’il reconnaît avoir commises sur cette dernière dans les instants ayant précédé ce décès [...], ce décès en serait la conséquence directe, ces violences inscrites dans un contexte antérieur de pressions permanentes, exercées avec une arme, en l’occurrence un couteau, et accompagnées de manoeuvres destinées à couper court à toute fuite de la jeune femme ayant eu pour conséquence le choix d’une tentative désespérée et qui fut fatale à l’intéressée d’échapper à l’emprise de son agresseur.“]). V. takođe Francuska, Kasacioni sud (*Cour de Cassation*), Krivično veće, 02-83.329, 7. januar 2003. („Kidnapovanje žrtve [...] i nasilje koje je izvršio optuženi nedvosmisleno su uzrok pokušaja bekstva žrtve, koja je instinktivno bežala od nasilnog ponašanja [optuženog]... da je nasilje koje je izvršeno u stanu i nastavilo se na balkonu, pri čemu je optuženi nameravao da spreči žrtvu da pobegne, bilo svesno, i da je bilo neposredan uzrok povreda nastalih usled pada s balkona.“ [„[L]a séquestration dont Muriel Y... a été victime et les violences exercées par le prévenu sont incontestablement à l’origine de la tentative de fuite de la partie civile qui a cédé à cette pulsion pour échapper au comportement violent de Patrick X..., que les violences commises à l’intérieur de l’appartement et poursuivies sur le balcon - le prévenu voulant empêcher la victime de s’enfuir - ont un caractère volontaire et sont directement à l’origine des blessures occasionnées par la chute au balcon.“]).

⁹³⁰ V. Francuska, Kasacioni sud (*Cour de Cassation*), Krivično veće, 21-82.958, 23. mart 2022, stav 24 („Kada više optuženih izvrši radnje nasilja, svesno i istovremeno, s umišljajem da se izvrši ubistvo, tokom jednog čina nasilja, to krivično delo može se ocenjivati kao jedinstvena celina, pri čemu postupajuće sudije nisu dužne da zasebno razmatraju prirodu nasilja koje je izvršio svaki pojedinačni optuženi nad svakom pojedinačnom žrtvom.“ [„[L]orsque des violences ont été exercées volontairement et simultanément, dans une intention homicide, par plusieurs accusés, au cours d’une scène unique, l’infraction peut être appréciée dans son ensemble, sans qu’il soit nécessaire pour les

odudara, nepredvidiv je i netipičan za ponašanje optuženog [...] i izvan sfere opasnosti izazvane ili uvećane radnjama optuženog” (Španija);⁹³¹ ili je (vi) „autonoman” i „stvara sopstvenu uzročnu vezu” (Argentina).⁹³² Dakle, na osnovu ovog kratkog pregleda stanovišta iz različitih jurisdikcija, Apelacioni panel na sledeći način sumira glavne zaključke: da bi ikako mogao da utiče na uzročni lanac koji je pokrenut prvobitnom radnjom, nov događaj koji će poništiti prvi, ne sme biti predvidiv niti činiti deo prvobitne sfere opasnosti koja potiče od radnji optuženog, već mora uzrokovati potpuno novu opasnost, toliko silnu da onu prvobitnu čini beznačajnom.

---

juges du fond de préciser la nature des violences exercées par chacun des accusés sur chacune des victimes.”)]; Francuska, Kasacioni sud (*Cour de Cassation*), Krivično veće, 21-90.043, 16. februar 2022, stavovi 6-8 („Osuda optuženog za nasilje, u sudskoj praksi koja se odnosi na [*scène unique de violence*] podrazumeva zaključak postupajućih sudija [...] da je on lično učestvovao u jedinstvenom činu nasilja koje je izvršilo više lica. [...] ta sudska praksa omogućava izricanje osude za nasilje pri čemu se isključuje mogućnost da se jedan od izvršilaca sakrije iza učešća drugih kako bi izbegao posledice za svoje postupke.” [„La déclaration de culpabilité d’un prévenu pour violences, en application de cette jurisprudence [à propos des scènes uniques de violences], implique la constatation, par les juges du fond, [...] qu’il a pris une part personnelle aux violences indivisibles causées par plusieurs auteurs. [...] [C]ette jurisprudence permet de réprimer des violences sans qu’un de leurs auteurs s’abrite derrière la participation des autres pour s’exonérer des conséquences de la sienne propre.”]). Apelacioni panel napominje da u Francuskoj postoji izvesna mera nedoslednosti u načinima na koje su u praksi rešavani prekidi uzročne veze. V. Mayaud, Y., Répertoire de droit pénal et de procédure pénale, Violences volontaires, Dalloz, 2023, stavovi 59-61.

⁹³¹ Španija, Vrhovni sud (*Tribunal Supremo*), Veće II – Krivično, 266/2006, Presuda, 7. mart 2006, Deo (2) Trećeg pravnog osnova („[...] Kada nastanu složene uzročne veze, tj. kada ponašanje optuženog i drugi uzrok ili uzroci koji se mogu pripisati drugom licu ili slučajnom događaju doprinesu uobičajenom ishodu, ocenjuje se da [...] kada takav novi događaj [sledi nakon postupka optuženog], on može sprečiti da se posledica pripiše optuženom ako je taj iznenadni uzrok nešto što potpuno odudara od uobičajenog, što je nepredvidivo i strano ponašanju optuženog [...] ali ne u onim slučajevima kada je taj naknadni događaj iz iste sfere opasnosti koju je sâm optuženi stvorio ili uvećao svojim postupcima.” [„[...] Cuando se producen cursos causales complejos, esto es, cuando contribuyen a un resultado típico la conducta del acusado y además otra u otras causas atribuibles a persona distinta o a un suceso fortuito, suele estimarse que, [si es posterior a la conducta del acusado], puede impedir tal imputación cuando esta causa sobrevenida sea algo totalmente anómalo, imprevisible y extraño al comportamiento del inculpado [...] pero no en aquellos supuestos en que el suceso posterior se encuentra dentro de la misma esfera del riesgo creado o aumentado por el propio acusado con su comportamiento.”]).

⁹³² Argentina, Savezni kasacioni krivični sud (*Camara Federal de Casacion Penal*), Veće III, 786/2013, *Lizarraga, Luis Miguel et al s/*, Presuda, 17. novembar 2014, str. 21 („[...] da se smrtni ishod ne bi pripisao [prvom izvršiocu] povrede koje su dovele do [smrti žrtve] mora da izazove autonoman događaj koji stvara sopstvenu uzročno-posledičnu vezu, nezavisnu od postupka optuženog [...]” [„[...] para que el resultado muerte no sea imputable [al primer autor] sería necesario que las lesiones que llevaron al deceso [de la víctima] reconozcan por causa un acontecimiento autónomo que genere su propia relación causal, independiente de la conducta llevada a cabo por los encausados [...]”]).

348. Premda bi bilo uputnije da je pretresni panel izričito naveo i opisao metodologiju korišćenu za ocenu novog događaja koji je izazvalo treće lice prema kriterijumu bitnog doprinosa, Apelacioni panel se uverio da je pretresni panel to pitanje razmotrio, bar implicitno, te je zaključio:

[Č]ak i da se može utvrditi da su te strelne rane nanele isključivo srpske snage, [...] to optuženog ne bi oslobodilo odgovornosti [jer] [...] ispaljivanje metaka pravo u žrtvu ubistva ili to što je čovek koji je žrtva ubistva doveden u poziciju da na njega pucaju nadiruće srpske snage [...] vodi istom tom zaključku, pa uzročno-posledična veza između radnji činjenja i nečinjenja optuženog i smrti žrtve ostaje nepromenjena.⁹³³

Pored toga, na osnovu suštine gorenavedenih merila za *novus actus interveniens*, Apelacioni panel konstatuje da nalazi pretresnog panela potkrepljuju zaključak da se opasnost koju su srpske snage predstavljale po žrtvu ubistva *mogla predvideti*. Pretresni panel je utvrdio da je Mustafa lično otišao u Zlaš između 20. i 21. aprila 1999. ili približno tih datuma, radi evakuacije ranjenika „zato što je došlo do ključne promene u okolnostima, to jest, do srpske ofanzive“.⁹³⁴ Drugim rečima, Mustafa je znao da srpske snage nadiru i bio je dovoljno zabrinut da skloni pripadnike svoje jedinice na sigurno. Nalazi pretresnog panela takođe idu u prilog zaključku da je opasnost koju su predstavljale nadiruće srpske snage po život žrtve ubistva bila *deo prvobitne sfere opasnosti* koja je nastala zbog Mustafinih postupaka. Pretresni panel je stoga zaključio da je Mustafa žrtvi ubistva, čoveku koji je bio „na ivici smrti“ u trenutku kada su ga ostali zatvorenici poslednji put videli, odlukom da ga ne oslobodi ili evakuiše „uskratio i najmanju šansu da preživi“.⁹³⁵ I na kraju, nalazi pretresnog panela potkrepljuju zaključak da opasnost koju su po život žrtve ubistva predstavljale nadiruće srpske snage nije bila tako velika da bi dovela do toga da prvobitna opasnost postane *beznačajna*. Pretresni panel je tako zaključio „da su optuženi i njegovi

---

⁹³³ Prvostepena presuda, stav 638.

⁹³⁴ Prvostepena presuda, stavovi 254, 634, 658.

⁹³⁵ Prvostepena presuda, stavovi 571, 625, 635-636.

potčinjeni iz redova BIA prekinuli tako drastično zlostavljanje ili omogućili da se žrtvi ubistva pruži medicinska pomoć, žrtva ubistva ne bi preminula“.⁹³⁶

349. S obzirom na navedeno, Apelacioni panel zaključuje da i pored toga što pretresni panel nije izričito razmotrio načelo *novus actus interveniens*, Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud nije mogao da zaključi da je Mustafa ostvario objektivna obeležja krivičnog dela ubistva. Stoga Apelacioni panel odbija ovaj argument.

350. Prelazeći na Mustafinu tvrdnju da može postojati samo jedan uzrok smrti, Apelacioni panel je mišljenja da Mustafa po svemu sudeći meša medicinski uzrok smrti s pravnim kauzalitetom. Apelacioni panel smatra da, u skladu s načelom slobodne ocene dokaza, nije neophodno da se pretresni panel uveri van razumne sumnje u medicinski uzrok smrti (pa čak ni da se pronađe telo žrtve).⁹³⁷ A kada je reč o pravnom kauzalitetu, moguće je, a često u praksi i jeste slučaj, da do štetnog ishoda dovede više od jednog uzroka i da za taj ishod, pravno gledano, odgovornost snosi više od jednog lica.⁹³⁸ Apelacioni panel stoga odbija ovaj argument.

351. Što se tiče Mustafine tvrdnje da smrt nastala usled zlostavljanja ili uskraćivanja medicinske pomoći ne predstavlja „krivično delo ubistva“, Apelacioni panel napominje da je u sudskoj praksi međunarodnih sudova i tribunala uvrežen stav da se i činjenje i nečinjenje sa smrtnim ishodom mogu okvalifikovati kao ubistvo.⁹³⁹

---

⁹³⁶ Prvostepena presuda, stav 626.

⁹³⁷ V. pravila 137(2), 139(2), 140(3) i 158(3) Pravilnika. U pogledu toga da ne postoji uslov da se telo žrtve pronađe, v. drugostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić*, stav 149; prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, stav 59.

⁹³⁸ V. npr. prvostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 446; prvostepenu presudu u predmetu *Lukić and Lukić*, stav 903; prvostepenu presudu u predmetu *Milutinović et al.* (tom I), stav 137.

⁹³⁹ V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stav 261; prvostepenu presudu u predmetu *Milutinović et al.* (tom I), stav 137; prvostepenu presudu u predmetu *Krstić*, stav 485; prvostepenu presudu u predmetu *Katanga*, stav 786; prvostepenu presudu u predmetu *Duch*, stav 331; prvostepenu presudu u predmetu *Brima et al.*, stavove 688-689. Apelacioni panel ukazuje na primer slično utvrđenih činjenica kada je pretresno veće ECCC oglasilo optuženog krivim za tešku povredu prava, odnosno namerno ubijanje, zbog smrti zatvorenikâ u pritvorskom objektu „usled nečinjenja za koje se znalo da

Zlostavljanje i uskraćivanje medicinske nege ne razlikuju se ni od jednog drugog činjenja ili nečinjenja. Potreban uslov je da postupanje izvršioca bitno doprinosi smrti žrtve⁹⁴⁰ i da u međuvremenu nije nastupio novi događaj koji bi poništio taj bitan doprinos. Apelacioni panel stoga odbija ovaj argument.

352. Što se tiče Mustafinog argumenta da tužilaštvo nije tražilo odobrenje, a pretresni panel nije iskoristio svoje pravo da, u skladu s pravilom 40 Pravilnika, odobri da se izvrši ekshumacija groba u kome se verovatno nalazi telo žrtve ubistva i obdukcija tela, Apelacioni panel primećuje da je Mustafa to pitanje prvi put pokrenuo u žalbenom postupku, iako je imao više nego dovoljno prilika da to učini tokom prvostepenog postupka.⁹⁴¹ Apelacioni panel stoga smatra da se Mustafa odrekao svog prava da to pitanje osporava u žalbenom postupku.⁹⁴² Apelacioni panel stoga odbija ovaj argument.

353. Što se tiče Mustafinog argumenta o pogrešnom zaključku o uzroku smrti, Apelacioni panel odbija njegovu tvrdnju da je pretresni panel pogrešio kada je uvažio iskaz svedoka koji nije bio veštak, zato što Mustafa nije naveo pravni osnov za tu tvrdnju.⁹⁴³ Apelacioni panel stoga odbija tu neosnovanu tvrdnju. Osim toga, Mustafa tvrdi da se neki dokazi međusobno potkrepljuju u pogledu toga da je na telu žrtve ubistva primećena jedna ulazna strelna rana.⁹⁴⁴ Međutim, Mustafa nije objasnio zašto je relevantno utvrditi broj strelnih rana na telu.⁹⁴⁵ S tim u vezi, Apelacioni panel konstatuje da Mustafina osuda za ratni zločin ubistva nije zasnovana na tome što se odgovornost za tu strelnu ranu pripisuje njemu ili njemu potčinjenim pripadnicima

---

će najverovatnije dovesti do smrti i kao posledice uslova u kojima su držani u pritvoru.“ Prvostepena presuda u predmetu *Duch*, stav 437.

⁹⁴⁰ V. gore, stav 344. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 686-687.

⁹⁴¹ Još relevantnije, Mustafa nije izneo taj argument ni pre početka suđenja, kada je tužilaštvo odgovorilo na zahtev pretresnog panela da dostavi informacije o tome da li je izvršena obdukcija leša žrtve ubistva. V. odgovor tužilaštva na zahtev za podnošenje izjašnjenja, stavove 12-14.

⁹⁴² V. gore, stav 30.

⁹⁴³ Žalbeni podnesak, stav 330.

⁹⁴⁴ Žalbeni podnesak, stav 331, gde se upućuje [BRISANO] i svedočenje [BRISANO].

⁹⁴⁵ Žalbeni podnesak, stav 331.

jedinice BIA, jer je pretresni panel utvrdio da postoji razumna sumnja u vezi toga kome se ona može pripisati. Umesto toga, ta osuda je zasnovana na utvrđenoj odgovornosti za zlostavljanje i uskraćivanje medicinske pomoći žrtvi ubistva.⁹⁴⁶ Apelacioni panel stoga odbija Mustafinu argumentaciju o tom pitanju.⁹⁴⁷

354. Apelacioni panel sada prelazi na Mustafinu tvrdnju da je utvrđivanje vremena smrti bilo „ključno“⁹⁴⁸ i „više nego neophodno“⁹⁴⁹ kako bi se izbegla „povreda odredaba krivičnog postupka“. Apelacioni panel konstatuje da je *približno* vreme smrti navedeno u optužnici kao materijalna činjenica, tačnije, navedeno je u sklopu navoda tužilaštva da Mustafa snosi individualnu krivičnu odgovornost za smrt zatvorenika koja je nastupila otprilike između 19. aprila i kraja aprila 1999.⁹⁵⁰ Pretresni panel je utvrdio: (i) da su tog zatvorenika poslednji put živog, mada na ivici smrti, videli ostali zatvorenici na imanju u Zlašu 19. aprila 1999. ili približno tog datuma,⁹⁵¹ kada mu je uskraćena medicinska nega nakon brutalnog zlostavljanja uz upotrebu potencijalno smrtonosnog predmeta, a tom zlostavljanju od strane pripadnika BIA bio je izložen tokom približno [BRISANO] dana u zatvoru;⁹⁵² (ii) da, kada su ostali zatvorenici pušteni na slobodu sa imanja u Zlašu 19. aprila 1999. ili približno tog datuma, taj zatvorenik nije pušten;⁹⁵³ (iii) da su u nekom kasnijem trenutku, pre nego što su se pripadnici BIA vratili u Zlaš između 20. i 21. aprila 1999. ili približno tih datuma,⁹⁵⁴

---

⁹⁴⁶ V. gore, stav 327, gde se upućuje na, *inter alia*, prvostepenu presudu, stav 637. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 638, 689.

⁹⁴⁷ Apelacioni panel ima u vidu Mustafinu tvrdnju da se, s obzirom na to da uzrok smrti nije utvrđen, umišljaj da se žrtva usmrti ne može pripisati njemu. V. žalbeni podnesak, stav 374. Budući da je Apelacioni panel odbio sve Mustafine navode o greškama pretresnog panela u zaključcima o uzroku smrti žrtve, i ovaj argument, koji se odnosi na zaključak pretresnog panela o umišljaju, ostaje bespredmetan i neće biti razmotren.

⁹⁴⁸ Žalbeni podnesak, stav 340.

⁹⁴⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 334-335.

⁹⁵⁰ Optužnica, stav 35.

⁹⁵¹ Prvostepena presuda, stav 625.

⁹⁵² Prvostepena presuda, stavovi 626, 635. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 521-522, 569-574, 584-588.

⁹⁵³ Prvostepena presuda, stavovi 477-481, 589, 636.

⁹⁵⁴ Prvostepena presuda, stav 634.

srpske snage granatirale imanje u Zlašu i pucale po njemu, bar s udaljenosti, i oštetile građevine na njemu,⁹⁵⁵ i (iv) telo zatvorenika, žrtve ubistva, nađeno je približno između 3. i 6. jula 1999, pokopano [BRISANO].⁹⁵⁶ Na osnovu tih nalaza, pretresni panel je zaključio da je žrtva ubistva preminula između 19. aprila 1999. i kraja aprila 1999. ili približno tih datuma.⁹⁵⁷ Apelacioni panel konstatuje da je u zavisnosti od okolnosti nekog slučaja, ponekad neophodno utvrditi vreme smrti da bi se utvrdila odgovornost optuženog. Ipak, za utvrđivanje odgovornosti u ovom predmetu nije bilo neophodno utvrditi preciznije vreme smrti od navedenog. Mustafa nije pokazao zašto bi to bilo neophodno, niti da nijedan razuman sud ne bi našao da je Mustafa svojim postupcima ostvario objektivnu komponentu krivičnog dela ubistva. Apelacioni panel stoga odbija ovaj argument.

355. S obzirom na navedeno, Apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno primenio pravo kada je zaključio da su Mustafinim ponašanjem ostvarena objektivna obeležja krivičnog dela ubistva. Apelacioni panel stoga odbija Mustafine tvrdnje o pogrešnoj primeni prava iznete u okviru žalbenih razloga 3 i 4.

(b) Pogrešno utvrđene činjenice u zaključcima pretresnog panela o objektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva

(i) Navodi strana i učesnika u postupku

356. Što se tiče pogrešno utvrđenih činjenica, Mustafa najpre tvrdi da je, suprotno zaključcima pretresnog panela, bilo opravdano zaključiti da je smrt čoveka koji je kasnije ubijen nastupila isključivo kao posledica jedne ili više strelnih rana.⁹⁵⁸ U tom smislu, on navodi da je pretresni panel pogrešio kada je zaključio da je zlostavljanje

---

⁹⁵⁵ Prvostepena presuda, stav 633.

⁹⁵⁶ Prvostepena presuda, stavovi 611, 618.

⁹⁵⁷ Prvostepena presuda, stav 639.

⁹⁵⁸ Najava žalbe, žalbeni razlog 4B, stav 7; žalbeni podnesak, stav 354. V. takođe žalbeni podnesak, stav 367.

kome je taj čovek bio izložen na imanju u Zlašu pre 19. aprila 1999. u znatnoj meri doprinelo njegovoj smrti.⁹⁵⁹ Mustafa tu tvrdnju potkrepljuje navodom da pretresni panel nije „nedvosmisleno“ utvrdio da u trenutku kada su drugi zatvorenici pušteni na slobodu, taj čovek nije mogao da se kreće.⁹⁶⁰

357. Kao drugo, Mustafa tvrdi da, suprotno zaključcima pretresnog panela, postoji objektivna verovatnoća da je zatvorenik, žrtva ubistva, preminuo „nakon inkriminisanog perioda“.⁹⁶¹

358. Kao treće, Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio jer nema dokaza: (i) da je taj čovek preminuo od posledica zlostavljanja kome su ga izložili pripadnici BIA;⁹⁶² (ii) da je taj čovek preminuo zato što su mu pripadnici BIA uskratili medicinsku pomoć;⁹⁶³ (iii) da nije bio evakuisan,⁹⁶⁴ (iv) da je bio ustreljen vatrenim oružjem.⁹⁶⁵

359. Kao četvrto, Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio zato što ne postoje dokazi ili ne postoje dovoljni dokazi za zaključak pretresnog panela da je do smrti tog zatvorenika došlo usled činjenja ili nečinjenja optuženog.⁹⁶⁶ U prilog toj tvrdnji on navodi dva argumenta. Mustafa prvo iznosi da je pretresni panel pogrešno zaključio da je on kao glavni komandant jedinice BIA na imanju u Zlašu gde su držani zatvorenici doneo odluku da se žrtva ubistva iz optužnice ne pusti na slobodu i da se

---

⁹⁵⁹ Najava žalbe, žalbeni razlog 4A, stav 7. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 342-344, 347; repliku odbrane, stav 89.

⁹⁶⁰ Žalbeni podnesak, stav 343. V. takođe žalbeni podnesak, stav 342.

⁹⁶¹ Žalbeni podnesak, stavovi 336-339; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 47-50, 55-56.

⁹⁶² Žalbeni podnesak, stav 347. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 344-345, 367.

⁹⁶³ Žalbeni podnesak, stav 347. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 344-345, 352-353, 367.

⁹⁶⁴ Žalbeni podnesak, stav 357; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 52-54. Apelacioni panel konstatuje da tu tvrdnju Mustafa nije potkrepio ni u žalbenom podnesku ni u replici odbrane, već se kratko osvrnuo na njega tokom žalbenog pretresa. Apelacioni panel neće uzeti u razmatranje argument koji je iznet tek u kasnoj fazi žalbenog pretresa. V. takođe žalbeni podnesak, stav 367.

⁹⁶⁵ Žalbeni podnesak, stav 346. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 355, 367.

⁹⁶⁶ Najava žalbe, žalbeni razlog 4D, stav 7; žalbeni podnesak, stavovi 347-351, 356-357, 363-366; replika odbrane, stavovi 95, 132; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 53-54. V. takođe žalbeni podnesak, stav 367.

ne evakuše.⁹⁶⁷ On u prilog tome navodi da je odluku da se žrtva ubistva iz optužnice ne pusti na slobodu doneo g. Mehmetaj zvani Bimi, koji njemu u tom trenutku više nije bio potčinjen,⁹⁶⁸ već da je zamenik komandanta u to vreme bio g. Isa Kastrati.⁹⁶⁹ Mustafa zatim dodaje da nisu izvedeni dokazi da je on sâm doneo odluku da žrtva ubistva ne bude evakuisana.⁹⁷⁰ Druga Mustafina tvrdnja jeste da je pretresni panel pogrešno zaključio da se pucnji iz vatrenog oružja mogu pripisati njemu ili njemu potčinjenim pripadnicima, iako za to nije bilo nikakvih dokaza.⁹⁷¹

360. Tužilaštvo u odgovoru iznosi da Mustafa ne potkrepljuje svoju tvrdnju da je opravdano zaključiti da je žrtva preminula isključivo od posledica jedne ili više strelnih rana, osim što uopšteno iznosi da pretresni panel nije „nedvosmisleno“ utvrdio da čovek koji je kasnije ubijen nije mogao da se kreće.⁹⁷²

361. Tužilaštvo u odgovoru dodaje da je Mustafina tvrdnja o mogućnosti da je smrt žrtve nastupila nakon inkriminisanog perioda činjenično neosnovana i u suprotnosti s dokazima koje je pretresni panel uvažio.⁹⁷³

362. U pogledu Mustafine tvrdnje da pojedini zaključci pretresnog panela nisu potkrepljeni nikakvim dokazima, tužilaštvo odgovara da je ta tvrdnja zasnovana na pogrešnoj pretpostavci da osuda ne može počivati na posrednim dokazima.⁹⁷⁴ Tužilaštvo dodaje da je pretresni panel jasno naveo da je izveo određene posredne zaključke, i da se Mustafa s njima prosto ne slaže, ali da pritom ne ukazuje ni na kakve greške.⁹⁷⁵ Što se tiče Mustafine konkretne tvrdnje da ne postoje dokazi da žrtvu ubistva

---

⁹⁶⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 363-364; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 53-54.

⁹⁶⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 364-365, 373; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 53-54.

⁹⁶⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 364-365.

⁹⁷⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 357, 366; replika odbrane, stav 35. V. takođe žalbeni podnesak, stav 363.

⁹⁷¹ Žalbeni podnesak, stavovi 348; replika odbrane, stavovi 31-32. V. takođe žalbeni podnesak, stav 351.

⁹⁷² Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 134, 136-137.

⁹⁷³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 130-132; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 98. [BRISANO].

⁹⁷⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 138.

⁹⁷⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 138.

iz optužnice nisu evakuisali sa imanja u Zlašu, tužilaštvo odgovara da je pretresni panel jasno naznačio da je taj zaključak izveo iz posrednih dokaza, uključujući: (i) iskaze svedoka W01679, W03593 i W03594; (ii) dokaze da je imanje u Zlašu bilo pod Mustafinom komandom, i (iii) uloge koju je Mustafa po sopstvenom priznanju imao u evakuaciji ranjenika.⁹⁷⁶ Što se pak tiče Mustafine tvrdnje da nisu izvedeni dokazi koji potkrepljuju zaključak da je žrtva ubistva bila ustreljena vatrenim oružjem, tužilaštvo odgovara da je taj zaključak, kao što se vidi u delu presude na koji upućuje i sam Mustafa, izveden na osnovu iskaza više svedoka koji su ekshumirali telo žrtve nekoliko meseci nakon smrti, i koji su lično videli strelne rane na telu.⁹⁷⁷

363. U pogledu Mustafine tvrdnje da ne postoje dokazi ili ne postoje dovoljni dokazi za zaključak da je usled njegovog činjenja ili nečinjenja nastupila smrt žrtve ubistva iz optužnice, tužilaštvo odgovara da je pretresni panel jasno i detaljno opisao solidan korpus dokaza na osnovu kojih je utvrđena Mustafina odgovornost za smrt te žrtve, i da to što je, po njegovim navodima, pogrešno utvrđen službeni položaj jednog pripadnika OVK, ne obara zaključke prvostepenog panela.⁹⁷⁸ U tu svrhu tužilaštvo iznosi da je u aprilu 1999, g. Mehmetaj i dalje bio pripadnik jedinice BIA, pa time i potčinjen Mustafi, iako je na daljinu obavljao zadatke za komandu operativne zone Lab.⁹⁷⁹ Pored toga, tužilaštvo u odgovoru navodi da je zaključak pretresnog panela kojim se Mustafi pripisuje odgovornost za odluku da ne oslobodi, ali i ne evakuiše tog zatvorenika, donet na osnovu „ukupnih dokaza“, uključujući, između ostalog, Mustafinu ulogu glavnog komandanta jedinice BIA na imanju u Zlašu i njegovu odgovornost za evakuaciju ranjenika iz Zlaša.⁹⁸⁰

---

⁹⁷⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 138.

⁹⁷⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 134.

⁹⁷⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 177-178. Tužilaštvo dodaje da je pretresni panel utvrdio i da je medicinska nega uglavnom postojala na imanju u Zlašu. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 99.

⁹⁷⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 178.

⁹⁸⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 178.

364. Što se tiče Mustafine tvrdnje da nisu izvedeni dokazi o tome da je on pucao u žrtvu ubistva iz optužnice, tužilaštvo odgovara da je pretresni panel razmatrao i mogućnost da su pripadnici BIA pucali u tu žrtvu pre nego što su napustili imanje u Zlašu, kao i mogućnost da su žrtvi strelne rane nanele srpske snage.⁹⁸¹ Tužilaštvo navodi da je na osnovu dobro utemeljenih činjeničnih zaključaka pretresni panel na kraju utvrdio da su čak i u potonjem slučaju, svojim činjenjem ili nečinjenjem, Mustafa i drugi pripadnici BIA znatno doprineli smrti žrtve time što su tog čoveka doveli u situaciju da ne može da se skloni od napada srpskih snaga.⁹⁸² Prema mišljenju tužilaštva, apelacioni panel treba da preinači odluku pretresnog panela samo ako su ti zaključci pretresnog panela potpuno pogrešni ili ako nijedan razuman sud ne bi došao do takvog zaključka.⁹⁸³ Tužilaštvo još napominje da bi drugostepena instanca o tom pitanju morala da rešava u kontekstu dve činjenice koje je pretresni panel pouzdano utvrdio: (i) da je Mustafa imao umišljaj da ubije žrtvu ubistva, i (ii) da bi, da nije bilo činjenja ili nečinjenja Mustafe (i njemu potčinjenih), žrtva ubistva preživela.⁹⁸⁴

365. Zastupnik žrtava u odgovoru iznosi da je pretresni panel cenio dokaze kao celinu kako bi potkrepio svoje zaključke o povredama na telu žrtve ubistva.⁹⁸⁵ Zastupnik žrtava dodaje da time što tvrdi da su dokazi kao celina pogrešno ocenjeni, Mustafa pogrešno prikazuje svrhu žalbenog postupka.⁹⁸⁶

---

⁹⁸¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 141.

⁹⁸² Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 141-142, 144; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 105-106. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 88-89.

⁹⁸³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 144. V. takođe engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 99.

⁹⁸⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 144. Tužilaštvo daje primere iz sudske prakse međunarodnih sudova koje smatra relevantnim za primenu standarda bitnog doprinosa kao obeležja ratnog zločina ubistva. V. odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 145-160.

⁹⁸⁵ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 76.

⁹⁸⁶ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 80.

366. Mustafa u replici navodi da tvrdnje tužilaštva predstavljaju više pretpostavke nego argumente zasnovane na dokazima, i da se radi o istim pretpostavkama koje je koristio pretresni panel.⁹⁸⁷

(ii) Ocena panela Apelacionog suda

367. U vezi s Mustafinim navodima o pogrešno utvrđenim činjenicama,⁹⁸⁸ apelacioni panel podseća na zaključak pretresnog panela da surovo zlostavljanje tog čoveka od strane pripadnika BIA koji su ga držali u zatočeništvu, i pritom mu naneli teške telesne povrede, kao i to što su mu isti pripadnici BIA uskratili medicinsku pomoć, predstavljaju glavni uzrok smrti žrtve.⁹⁸⁹ Prilikom donošenja tog zaključka, pretresni panel je „smatra[o] *bitnim*“⁹⁹⁰ to što je taj čovek, kad su ga drugi zatvorenici poslednji put videli, nakon skoro tri nedelje svakodnevnog surovog zlostavljanja, bio na ivici smrti i što nije bio u stanju da se drži na nogama ni da hoda.⁹⁹¹

368. Apelacioni panel pretpostavlja da Mustafa svojom tvrdnjom da je pretresni panel bio dužan da „nedvosmisleno“ utvrdi da taj čovek, žrtva ubistva, nije mogao da se kreće, želi da kaže da je pretresni panel bio dužan da tu činjenicu utvrdi van

---

⁹⁸⁷ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 139-142, 156.

⁹⁸⁸ Apelacioni panel napominje da je u replici odbrane, pod žalbenim razlogom 3, naveden određeni broj argumenata koji ne predstavljaju repliku na odgovor tužilaštva na žalbu u vezi sa žalbenim razlogom 3. Budući da prema članu 50(1) Uputstva o podnescima, replika sme sadržati samo argumente kojima se pobijaju navodi iz odgovora na žalbu, Apelacioni panel neće neposredno razmatrati te argumente. V. repliku odbrane, stavove 27-33, 35-37. Neki od tih argumenata ponovo su izneti tokom žalbenog pretresa, ali ih Apelacioni panel iz istih razloga neće razmatrati. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 50-52.

⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, stav 689. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 499-500 i tamo citirane dokaze (na osnovu kojih je utvrđeno da su lica koja su uspostavila i održavala uslove zatvaranja na imanju u Zlašu i koja su fizički i psihički zlostavljala zatvorenike, uključujući i žrtvu ubistva iz optužnice, bili pripadnici OVK iz jedinice BIA), 520-522 (na osnovu kojih je utvrđeno da je zatvorenici na imanju u Zlašu uskraćena medicinska nega), 528, 569-574, 589 (na osnovu kojih je utvrđeno da je, dok je držan u zatvoru, čovek koji je kasnije ubijen, optuživan da je lopov i saradnik srpskih vlasti, i da su ga pripadnici jedinice BIA surovo zlostavljali), 619 (na osnovu kojih je utvrđeno da teške povrede na nogama i rukama tog čovek odgovaraju brutalnom zlostavljanju kom je bio izložen tokom zatočeništva na imanju u Zlašu, kao i činjenica da pred kraj zatočeništva nije više bio u stanju da se drži na nogama ni da hoda).

⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, stav 621 (kurziv dodat).

⁹⁹¹ Prvostepena presuda, stav 621.

razumne sumnje.⁹⁹² Apelacioni panel smatra da se standard „van razumne sumnje“ primenjuje kada su u pitanju činjenice koje su neophodne za izricanje osude, dakle, činjenice koje predstavljaju elemente krivičnog dela, uključujući kauzalnu vezu i vidove odgovornosti za koje se optuženi tereti.⁹⁹³ Mustafa nije pokazao da pretresni panel nije utvrdio van razumne sumnje da žrtva ubistva nije mogla da se drži na nogama ni da hoda, niti je pokazao da su dokazi na koje se pretresni panel oslonio manjkavi.⁹⁹⁴ Osim toga, Mustafa nije pokazao da je zaključak da žrtva ubistva nije mogla da se drži na nogama niti da hoda neophodan za izricanje osude. Naime, on nije pokazao da bez zaključka o tome da žrtva ubistva nije mogla da hoda niti da se drži na nogama, nijedan razuman sud na osnovu preostalih dokaza⁹⁹⁵ ne bi došao do zaključka pretresnog panela da je zlostavljanje tog čoveka na imanju u Zlašu u periodu pre 19. aprila 1999. predstavljalo glavni uzrok njegove smrti i, konačno, da je Mustafinim postupcima ostvarena objektivna komponenta krivičnog dela ubistva. Apelacioni panel stoga odbija taj argument.

369. Apelacioni panel konstatuje da Mustafa ukazuje na samo jedan dokaz kada tvrdi da je smrt žrtve mogla nastupiti „u nekom trenutku nakon inkriminisanog perioda“, koji određuje kao period nakon 11. juna 1999.⁹⁹⁶ U pitanju je izjava svedoka W04648 uzeta u okviru [BRISANO] istrage.⁹⁹⁷ Mustafa kaže da je svedok u izjavi rekao da je na mestu gde je pokopan bila „sveža“ [BRISANO], „[BRISANO]“.⁹⁹⁸ Imajući u

---

⁹⁹² Žalbeni podnesak, stav 343. Prema članu 21(3) Zakona i pravilu 140(1) Pravilnika primenjuje se standard dokazivanja van razumne sumnje.

⁹⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Ongwen*, stav 338; drugostepena presuda u predmetu *Al Jadeed and Al Khayat*, stavovi 126, 169; drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić and Šljivančanin*, stav 217.

⁹⁹⁴ V. prvostepenu presudu, stavove 570-571, gde se konkretno upućuje na engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 403-405; engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 906; engleski transkript (W04669), 10. novembar 2021, str. 1438.

⁹⁹⁵ V. prvostepenu presudu, stavove 569-574, 625-626.

⁹⁹⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 337-339, gde se upućuje na P00001 (W04648) (poverljivo). Mustafa tvrdi da su se neprijateljstva između sukobljenih strana okončala 11. juna 1999, kada su snage NATO ušle na teritoriju Kosova. V. žalbeni podnesak, stav 336.

⁹⁹⁷ V. P00001 (W04648) (poverljivo).

⁹⁹⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 337-338. V. takođe P00001 (W04648) (poverljivo), str. 1.

vidu dokaze koje je pretresni panel uvažio kada je utvrđivao približan datum smrti,⁹⁹⁹ uključujući i dokaze o tome da je telo već bilo u stanju raspadanja kada je ekshumirano,¹⁰⁰⁰ Apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi došao do istog zaključka. Apelacioni panel stoga odbija Mustafinu argumentaciju o vremenu smrti.

370. Što se tiče Mustafine tvrdnje da nema dokaza da je žrtva ubistva preminula od zlostavljanja od strane pripadnika jedinice BIA ili zbog uskraćivanja medicinske pomoći,¹⁰⁰¹ Apelacioni panel konstatuje da Mustafa zanemaruje to da se u prvostepenoj presudi detaljno upućuje na dokaze na kojima su ti zaključci zasnovani.¹⁰⁰² Isto važi i za Mustafinu tvrdnju da nema dokaza u prilog zaključka da žrtva ubistva nije bila evakuisana,¹⁰⁰³ ili da je imala strelne rane.¹⁰⁰⁴ Apelacioni panel stoga odbija te argumente.

371. Što se tiče Mustafine tvrdnje da ne postoje dokazi ili da ne postoje dovoljni dokazi u prilog nalazu pretresnog panela da je žrtva preminula od posledica Mustafinih radnji činjenja i nečinjenja, Apelacioni panel pretpostavlja da optuženi time osporava zaključke pretresnog panela: (i) „da je odluku da se žrtva ubistva ne pusti na slobodu mogao doneti samo optuženi, u svojstvu glavnog komandanta BIA

---

⁹⁹⁹ V. npr. prvostepenu presudu, stavove 619-639.

¹⁰⁰⁰ V. prvostepenu presudu, stav 614, fusnotu 1323.

¹⁰⁰¹ Žalbeni podnesak, stav 347.

¹⁰⁰² V. gore fusnotu 989.

¹⁰⁰³ V. npr. prvostepenu presudu, stavove 636, 658 i tamo citirane dokaze (na osnovu kojih je zaključeno da su uoči ofanzive srpskih snaga, 19. aprila 1999. ili približnog datuma, drugi zatvorenici (W01679, W03593 i W03594) iznenada pušteni na slobodu iz zatvora na imanju u Zlašu, a dva najviše zlostavljana zatvorenika, od kojih je jedan bio žrtva ubistva, nisu oslobođena), 571, 621 (na osnovu kojih je zaključeno da je „žrtva ubistva, kad su je drugi zatvorenici poslednji put videli, skoro tri nedelje svakodnevno surovo zlostavljana, što je bila na ivici smrti i što nije bila u stanju da se drži na nogama ni da hoda“, 254 (gde pretresno veće upućuje na Mustafin dokaz da se on vratio u Zlaš 20. aprila 1999. da bi evakuisao neke ranjenike), 611, 618 (na osnovu kojih je zaključeno da je grob žrtve ubistva otkriven približno između 3. i 6. jula 1999. i da [BRISANO])).

¹⁰⁰⁴ V. npr. prvostepenu presudu, stavove 620-623 i tamo citirane dokaze (na osnovu kojih je zaključeno da ti dokazi odgovaraju pretpostavci da su oba lica čija su tela nađena u grobu pogođena iz vatrenog oružja).

na imanju u Zlašu“,¹⁰⁰⁵ i (ii) „da žrtva ubistva nije evakuisana iz Zlaša, a tu je odluku takođe morao doneti optuženi, pošto je on bio odgovoran za evakuaciju ranjenika iz Zlaša“. ¹⁰⁰⁶

372. Što se tiče nalaza pretresnog panela u vezi s puštanjem na slobodu, Apelacioni panel konstatuje da je taj zaključak donet na osnovu dokaza u celini i imajući u vidu Mustafin položaj glavnog komandanta jedinice BIA na imanju u Zlašu.¹⁰⁰⁷ Konkretno, pretresni panel je konstatovao da dokazi, uključujući i one koje je izneo optuženi, ukazuju na to da je Mustafa: (i) bio glavni i jedini komandant jedinice BIA za sve vreme njenog postojanja, dakle i u aprilu 1999,¹⁰⁰⁸ i (ii) da je imao pravo da izdaje naredbe svojim potčinjenima, uključujući naredbe u vezi s praćenjem kretanja srpskih snaga i dostavom medicinske opreme.¹⁰⁰⁹ Pored toga, pretresni panel je utvrdio da je Mustafa bio obaveštavan o prestupima pripadnika jedinice BIA i imao ovlašćenje da im izriče disciplinske mere.¹⁰¹⁰ Što se tiče Mustafinog položaja, Apelacioni panel napominje da je već odbio njegovu tvrdnju da je pretresni panel pogrešno zaključio da je BIA imala kontrolu nad imanjem u Zlašu, kao i njegovu tvrdnju da on nikada nije izjavio da je imanje bilo pod njegovom kontrolom ili pod kontrolom jedinice BIA.¹⁰¹¹

373. Kao dodatnu potvrdu da je odluku o tome da se žrtva ubistva ne pusti na slobodu mogao doneti samo Mustafa, pretresni panel je naglasio da su dokazi

---

¹⁰⁰⁵ Prvostepena presuda, stav 636.

¹⁰⁰⁶ Prvostepena presuda, stav 636.

¹⁰⁰⁷ Prvostepena presuda, stav 636.

¹⁰⁰⁸ Prvostepena presuda, stav 338, fusnota 670, gde se upućuje na P00111 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 29, 31-32; P00112 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 14-15; engleski transkript (Fatmir Humoli), 2. februar 2022, str. 2418, 2443. V. takođe prvostepenu presudu, stav 353.

¹⁰⁰⁹ Prvostepena presuda, stav 339, fusnota 678, gde se upućuje na P00112 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 3-4, 8; engleski transkript (Brahim Mehmetaj), 23. mart 2022, str. 2621, 2665-2666, 2668; engleski transkript (Brahim Mehmetaj), 24. mart 2022, str. 2741; engleski transkript (Ibadete Canoli-Kaćiju), 12. maj 2022, str. 4355-4356; engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 414.

¹⁰¹⁰ Prvostepena presuda, stav 339, fusnota 679, gde se upućuje na P00112 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 2, i P00112 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 2-3, 5-6.

¹⁰¹¹ V. gore stavove 184-191.

pokazali da su odluku da se „drugi zatvorenici puste na slobodu sproveli potčinjeni optuženog iz redova BIA, među kojima je bio i njegov zamenik g. Mehmetaj (zvani Bimi)”.¹⁰¹² Mustafa tvrdi da je zaključak o puštanju zatvorenika na slobodu pogrešan zato što u vreme kada je ta odluka doneta, g. Mehmetaj više nije bio njemu potčinjen.¹⁰¹³ U tom pogledu, Apelacioni panel primećuje da je pretresni panel utvrdio da su neki zatvorenici iznenada pušteni sa imanja u Zlašu 19. aprila 1999.¹⁰¹⁴ ili približno tog datuma, i da u tom kontekstu pretresni panel pominje g. Mehmetaja kao Mustafinog zamenika.¹⁰¹⁵ Apelacioni panel takođe konstatuje da je pretresni panel znao da u aprilu 1999, kada su neki zatvorenici pušteni na slobodu, g. Mehmetaj više nije bio Mustafin zamenik.¹⁰¹⁶ Apelacioni panel konstatuje i da status g. Mehmetaja, odnosno, to što više nije bio Mustafin zamenik, ne isključuje mogućnost da mu je i dalje bio potčinjen. Mustafa ne iznosi nikakve dokaze da mu g. Mehmetaj više nije bio potčinjen. Osim toga, Apelacioni panel napominje da je g. Mehmetaj izjavio da je, čak i kada je u februaru 1999. postavljen na novi položaj, kao nadležni za moral i politiku na nivou operativne zone Lab,¹⁰¹⁷ „vršio dve dužnosti istovremeno. Jednu za jedinicu BIA i jednu za štab.”¹⁰¹⁸ Apelacioni panel prema tome zaključuje da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi došao do istog zaključka u vezi s puštanjem zatvorenika na slobodu, i taj argument odbija.

374. Što se tiče zaključka pretresnog panela u vezi sa evakuacijom, Apelacioni panel se ne slaže s Mustafinom tvrdnjom da nisu izvedeni dokazi koji taj zaključak potvrđuju. Apelacioni panel još jednom ponavlja zaključak pretresnog panela da je Mustafa bio glavni i jedini komandant BIA za sve vreme njenog postojanja, dakle, i u

---

¹⁰¹² Prvostepena presuda, stav 636, gde se upućuje na prvostepenu presudu, [BRISANO].

¹⁰¹³ Žalbeni podnesak, stavovi 364-365, 373.

¹⁰¹⁴ Prvostepena presuda, stavovi 403-406, 422-426, 440-441, 636.

¹⁰¹⁵ Prvostepena presuda, stav 636.

¹⁰¹⁶ Prvostepena presuda, stav 338.

¹⁰¹⁷ Engleski transkript (Brahim Mehmetaj), 23. mart 2022, str. 2657.

¹⁰¹⁸ Engleski transkript (Brahim Mehmetaj), 23. mart 2022, str. 2658.

aprilu 1999.¹⁰¹⁹ Pretresni panel je osim toga utvrdio da je imanje u Zlašu evakuisano zbog ofanzive srpskih snaga,¹⁰²⁰ i da je Mustafa više puta izjavio da se 20. aprila 1999. lično vratio u Zlaš da bi naložio evakuaciju nekih ranjenika.¹⁰²¹ Međutim, Apelacioni panel primećuje da prilikom donošenja zaključka o evakuaciji, pretresni panel nije uputio na te ranije donete zaključke, niti na povezane dokaze.¹⁰²² Ipak, i pored tog nedostatka, sagledavši prvostepenu presudu kao celinu, Apelacioni panel smatra da pretresni panel nije prekršio svoju obavezu da obrazloži zaključak o evakuaciji. Apelacioni panel stoga odbija Mustafin argument.

375. Prelazeći na Mustafinu tvrdnju da je pretresni panel pogrešno zaključio da se strelne rane na telu žrtve ubistva mogu pripisati Mustafi i njemu potčinjenima,¹⁰²³ Apelacioni panel konstatuje da Mustafa nije precizno naveo koji tačno zaključak osporava. Zbog takvog nedostatka, argument bi trebalo odbaciti bez daljeg razmatranja.¹⁰²⁴ Bez obzira na to, Apelacioni panel napominje da Mustafina osuda za ratni zločin ubistva ne počiva na tom zaključku. Pretresni panel je, naprotiv, utvrdio da postoji razumna sumnja u pogledu toga kome se mogu pripisati strelne rane na telu žrtve ubistva.¹⁰²⁵ Apelacioni panel stoga odbija taj argument.

376. S obzirom na navedeno, Apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno utvrdio činjenice kada je zaključio da su Mustafinim postupanjem ostvarena objektivna obeležja krivičnog dela ubistva. Apelacioni panel stoga odbija sve Mustafine činjenične argumente pod žalbenim razlozima 3 i 4.

---

¹⁰¹⁹ Prvostepena presuda, stav 338. V. takođe prvostepenu presudu, stav 353.

¹⁰²⁰ Prvostepena presuda, stavovi 423, 634.

¹⁰²¹ Prvostepena presuda, stav 254, fusnota 474, gde se upućuje na P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 22-23. V. takođe prvostepenu presudu, stav 636.

¹⁰²² Prvostepena presuda, stav 636.

¹⁰²³ Žalbeni podnesak, stavovi 343-348.

¹⁰²⁴ V. gore, stavove 29, 33.

¹⁰²⁵ Prvostepena presuda, stavovi 637, 689.

2. Greške u zaključcima pretresnog panela o subjektivnim obeležjima ratnog zločina ubistva (žalbeni razlozi 5A, 5B)

377. Pretresni panel je zaključio da su subjektivna obeležja ratnog zločina ubistva ostvarena zbog toga što je Mustafa, između ostalog: (i) znao da je približno [BRISANO] aprila 1999. čovek koji je kasnije ubijen predat jedinici BIA u Zlašu;¹⁰²⁶ (ii) pristao na mogućnost da neki od zatvorenika koje je držao zatočene na imanju u Zlašu umru usled zlostavljanja,¹⁰²⁷ i (iii) kao komandant jedinice BIA na imanju u Zlašu, uoči ofanzive srpskih snaga, na osnovu svojih ovlašćenja u zatočeništvu zadržao žrtvu ubistva, čoveka koji je bio na ivici smrti kada su ga poslednji put videli drugi zatvorenici, i to u trenutku kada su na osnovu istih ovlašćenja drugi pušteni na slobodu,¹⁰²⁸ što je po zaključku pretresnog panela bila odluka ravna odluci da se žrtva ubije.¹⁰²⁹ S obzirom na navedeno, pretresni panel je utvrdio da je jedini razuman zaključak taj da „su optuženi i njegovi potčinjeni iz redova BIA imali nameru da, svojim radnjama činjenja i nečinjenja, usmrte žrtvu ubistva, čime je ostvareno traženo subjektivno obeležje ubistva kao ratnog zločina“.¹⁰³⁰

378. U zaključku pretresnog panela o tome da su subjektivna obeležja krivičnog dela ubistva ostvarena, Mustafa nalazi niz grešaka u primeni prava i utvrđivanju činjenica. On tvrdi da zbog grešaka koje nabroja, sagledanih pojedinačno ili kumulativno, njegovu osudu za krivično delo ubistva treba poništiti.¹⁰³¹ Tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima tvrde da Mustafine tvrdnje treba odbaciti.¹⁰³²

---

¹⁰²⁶ Prvostepena presuda, stav 691.

¹⁰²⁷ Prvostepena presuda, stav 691.

¹⁰²⁸ Prvostepena presuda, stavovi 571, 625, 635-636, 692. V. takođe prvostepenu presudu, stav 638.

¹⁰²⁹ Prvostepena presuda, stavovi 636, 692.

¹⁰³⁰ Prvostepena presuda, stav 695.

¹⁰³¹ Žalbeni podnesak, stavovi 368-378; replika odbrane, stavovi 96-97, 134. V. takođe najavu žalbe, žalbeni razlog 5A i B, stav 8. Apelacioni panel primećuje da u žalbenom podnesku, pod žalbenim razlogom 5B, Mustafa upućuje na svoju argumentaciju u okviru žalbenog razloga 5A, ali ne iznosi dalje argumente o tome. V. žalbeni podnesak, stav 377. Apelacioni panel stoga podvodi žalbeni razlog 5B pod žalbeni razlog 5A, koje će razmatrati zajedno, kao žalbeni razlog 5.

¹⁰³² Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 179-186; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 72, 75.

(a) Navodi strana i učesnika u postupku

379. Po mišljenju apelacionog panela, Mustafa smatra da je pretresni panel primenio pogrešan standard za subjektivna obeležja krivičnog dela ubistva. Mustafa u prilog toj tvrdnji navodi da je pretresni panel za subjektivna obeležja krivičnog dela primenio standard po kome je optuženi odgovoran ako je „svesno propustio da pruži ili svesno uskratio medicinsku pomoć“, a da je pri tom „imao osnova da zna da to može dovesti do smrti“, dok, po njegovom mišljenju, ispravan standard kao minimum podrazumeva „nameru da se svesno nanese teške telesne povrede i [...] svest da će, pod redovnim okolnostima, verovatno uslediti smrt ili očekivane posledice“.¹⁰³³ Pored toga, Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešio kada je zaključio da su se u njegovim radnjama stekla neophodna subjektivna obeležja ratnog zločina ubistva. U pogledu toga, apelacioni panel pretpostavlja da Mustafa, kao prvo, u vezi sa zaključkom pretresnog panela da je odluka da žrtvu ubistva iz optužnice niti oslobodi niti evakuise bila ravna odluci da se taj zatvorenik ubije,¹⁰³⁴ tvrdi da nije utvrđeno da je on: (i) znao u kakvom je stanju bio taj zatvorenik,¹⁰³⁵ niti (ii) da je želeo da mu uskrati medicinsku pomoć.¹⁰³⁶ Kao drugo, u vezi sa zaključkom pretresnog panela da, s obzirom na to da ih je taj zatvorenik [BRISANO], Mustafa i njemu potčinjeni pripadnici BIA koji su ga zlostavljali, nisu smeli da ga ostave u životu, Mustafa tvrdi da se na osnovu iznetih dokaza ne može utvrditi da ih je taj čovek [BRISANO].¹⁰³⁷ Konkretno, Mustafa tvrdi da se pretresni panel oslonio na iskaz [BRISANO], koji po Mustafinom mišljenju nije imao lična saznanja o [BRISANO].¹⁰³⁸ Mustafa dalje tvrdi

---

¹⁰³³ Najava žalbe, žalbeni razlog 5B, stav 8. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 368, 374-376. Pored toga, Mustafa u najavi žalbe navodi da minimalan uslov za utvrđivanje odgovornosti za ubistvo na osnovu UZP I podrazumeva da su svi učesnici imali umišljaj da izvrše ubistvo. V. najavu žalbe, žalbeni razlog 5B, stav 8. Apelacioni panel konstatuje da Mustafa tu tvrdnju ne argumentuje, te je stoga odbacuje.

¹⁰³⁴ V. prvostepenu presudu, stavove 636, 692.

¹⁰³⁵ Žalbeni podnesak, stav 369; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 52.

¹⁰³⁶ Žalbeni podnesak, stav 369; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 51-52.

¹⁰³⁷ Žalbeni podnesak, stav 370.

¹⁰³⁸ Žalbeni podnesak, stav 371.

da, [BRISANO].¹⁰³⁹ Po njegovom mišljenju, o tome govori i činjenica da su učinioci pustili druge zatvorenike, [BRISANO].¹⁰⁴⁰

380. Na pitanje apelacionog panela o tome da li je u merodavnom pravu predviđen lakši oblik umišljaja od direktnog, Mustafa odgovara da se *dolus eventualis*, kako je definisan članom 21 KZK, ne može primeniti jer *dolus eventualis* nije prihvaćen u međunarodnom običajnom pravu.¹⁰⁴¹

381. Tužilaštvo odgovara da Mustafa u najavi žalbe osporava pravni standard za subjektivna obeležja krivičnog dela, ali od te argumentacije odustaje u žalbenom podnesku, te da se ona stoga mora odbaciti *in limine*.¹⁰⁴² Tužilaštvo i pored toga navodi da odgovornost za ratni zločin ubistva može nastupiti kako usled namernog činjenja tako i usled namernog nečinjenja, kada je izvršilac krivičnog dela mogao objektivno znati da činjenje ili nečinjenje može dovesti do smrti.¹⁰⁴³ Tužilaštvo navodi da u oba slučaja postoji mnoštvo primera u međunarodnoj sudskoj praksi o relevantnim kriterijumima.¹⁰⁴⁴ Tužilaštvo dodaje da su zaključci pretresnog panela o Mustafinom umišljaju utemeljeni na više međusobno potkrepljujućih elemenata i da, u svakom slučaju, postoje brojni dokazi da su Mustafa i njemu potčinjeni u najmanju ruku imali umišljaj da nanesu teške telesne povrede.¹⁰⁴⁵ U pogledu potonjeg, tužilaštvo dodaje da Mustafina tvrdnja da „ispravan standard za subjektivne elemente krivičnog dela ubistva kao minimum podrazumeva nameru da se svesno nanesu teške telesne povrede“ ne bi mogla promeniti ishod prvostepene presude.¹⁰⁴⁶

---

¹⁰³⁹ Žalbeni podnesak, stav 372.

¹⁰⁴⁰ Žalbeni podnesak, stav 372.

¹⁰⁴¹ Dodatno izjašnjenje odbrane o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva, stavovi 2-12, 18-19.

¹⁰⁴² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 183.

¹⁰⁴³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 184.

¹⁰⁴⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 184.

¹⁰⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 185.

¹⁰⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 185.

382. Povodom Mustafine tvrdnje da nije izneto dovoljno dokaza u prilog zaključku pretresnog panela o njegovom umišljaju za ubistvo, tužilaštvo odgovara da Mustafa: (i) ne citira relevantne pravne izvore; (ii) selektivno ukazuje na neke činjenice, dok druge zanemaruje; (iii) meša umišljaj s motivom, i (iv) ukazuje na činjenice i okolnosti koje same po sebi nemaju skoro nikakve veze sa umišljajem.¹⁰⁴⁷ Što se tiče Mustafine argumentacije da su zaključci pretresnog panela zasnovani na motivu da se žrtva liši života [BRISANO], tužilaštvo u odgovoru navodi da je taj „opravdani faktor“ bio samo jedan od više elemenata na osnovu kojih je pretresni panel doneo zaključak o umišljaju.¹⁰⁴⁸ I na kraju, tužilaštvo tvrdi da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi došao do zaključka o postojanju umišljaja za ubistvo na osnovu tog mnoštva elemenata koji se međusobno potvrđuju.¹⁰⁴⁹

383. U odgovoru na pitanje apelacionog panela o tome da li se na osnovu činjenica koje je utvrdio pretresni panel objektivno može izvesti zaključak da je Mustafa bio svestan stanja u kojem se nalazio zatvorenik koji će kasnije biti ubijen, tužilaštvo odgovara da se to može zaključiti na osnovu sledećih činilaca: (i) Mustafa je bio prisutan u ključnim periodima dok je taj zatvorenik držan u zatvoru; (ii) s obzirom na raspored objekata na tako malom imanju, jedini razuman zaključak je da je Mustafa morao znati da je u zatvoru držan čovek koji je, po rečima pretresnog panela „nasmrt zlostavljan“, i (iii) pretresni panel je zaključio da je odluku da se taj zatvorenik ne pusti na slobodu, ni evakuise, niti da mu se ukaže medicinska pomoć, mogao doneti samo Mustafa, i to na osnovu svog saznanja da je ovaj tu zatvoren.¹⁰⁵⁰

---

¹⁰⁴⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 179. U pogledu Mustafine argumentacije koja se odnosi na zaključak pretresnog panela da je njegova odluka da tog zatvorenika ne pusti na slobodu niti da ga evakuise bila ravna odluci da ga ubije, gde Mustafa tvrdi da nije utvrđeno da je on imao umišljaj da žrtvi uskrati medicinsku pomoć, tužilaštvo dodaje da je pretresni panel u stavu 621, fusnota 1346, zaključio da je na imanju u Zlašu generalno postojala mogućnost za ukazivanje medicinske pomoći. Engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 98-99.

¹⁰⁴⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 180.

¹⁰⁴⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 181-182.

¹⁰⁵⁰ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 114-115.

384. U odgovoru na pitanja apelacionog panela o pravnom standardu za subjektivna obeležja krivičnog dela ubistva, tužilaštvo dodaje da je taj standard definisan, i da u ovom predmetu apelacioni panel nije instanca koja treba da odgovori na to kako definisati merodavni umišljaj, jer je pretresni panel osnovano utvrdio da su Mustafa i njemu potčinjeni pripadnici BIA s umišljajem lišili života žrtvu ubistva.¹⁰⁵¹ Po mišljenju tužilaštva, pitanje odgovarajuće definicije umišljaja se postavlja samo ako apelacioni panel zaključi da pretresni panel nije mogao da ustanovi Mustafin umišljaj na osnovu jednog od dva dela standarda za subjektivna obeležja krivičnog dela.¹⁰⁵² Prema mišljenju tužilaštva, izneti dokazi nedvosmisleno pokazuju da je Mustafa kao minimum imao umišljaj da žrtvi svesno nanese teške telesne povrede, znajući da one mogu dovesti do smrti.¹⁰⁵³ Tužilaštvo dodaje da se čak i na osnovu najpovoljnije verzije događaja po optuženog, a to je da je Mustafa prepustio sudbini čoveka koga je držao zatvorenog i „koji je bio nepokretan i na ivici smrti“, mora izvesti zaključak da je kod njega u najmanju ruku postojao umišljaj za nanošenje teških telesnih povreda za koje je objektivno morao znati da bi mogle dovesti do smrti.¹⁰⁵⁴

385. Odgovarajući na sledeće pitanje apelacionog panela o tome da li u merodavnom pravu postoje lakši oblici umišljaja od direktnog, tužilaštvo navodi da postoje izvesni pravni izvori koji zagovaraju stav da namera da se ubije uključuje i svesni nehat.¹⁰⁵⁵ Po mišljenju tužilaštva, budući da apelacioni panel primenjuje

---

¹⁰⁵¹ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 110.

¹⁰⁵² Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 110-111.

¹⁰⁵³ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 111, 115.

¹⁰⁵⁴ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 112.

¹⁰⁵⁵ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 112-113 (gde se upućuje na prvostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stavove 447-448, i presudu Vrhovnog suda po žalbi u predmetu *Nuon and Khieu*, stavove 390-410). Tužilaštvo dodatno upućuje na stav 659 prvostepene presude u predmetu *Ntagerura et al.*, gde je standard subjektivnih obeležja za nečinjenje da „[...] optuženi nije preduzeo ništa, s namerom da dođe do kažnjivih posledica ili znajući da će te posledice nastupiti i pristajući na njih“. V. engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 155. V. takođe dodatno izjašnjenje tužilaštva o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva, stav 4 (gde se upućuje na druge primere iz međunarodne sudske prakse).

međunarodno običajno pravo, a s obzirom na tumačenje međunarodnog običajnog prava prema članu 3 Zakona, materijalno krivično pravo Kosova, uključujući i član 21 KZK, kojim je definisan umišljaj,¹⁰⁵⁶ nema veći značaj za definiciju subjektivnih obeležja ubistva prema međunarodnom običajnom pravu od bilo kog drugog nacionalnog zakona.¹⁰⁵⁷ Tužilaštvo dodaje da svako upućivanje na merodavnost materijalnog krivičnog prava Kosova prema članu 12 Zakona treba sagledati zajedno s članovima 13, 14 i 15 Zakona i da se takvim tumačenjem dolazi do zaključka da je merodavnost materijalnog krivičnog prava Kosova ograničena na zakone navedene u članu 15 Zakona, po kojima se Mustafa ne tereti.¹⁰⁵⁸

386. Zastupnik žrtava se u odgovoru poziva na standard za subjektivna obeležja krivičnog dela koji je utvrdio MKSJ u predmetu *Martić*, i smatra da on obuhvata umišljaj za ubistvo, uključujući i slučajeve kada postoji svest o tome da će usled nekog činjenja ili nečinjenja verovatno nastupiti smrt žrtve.¹⁰⁵⁹ Zastupnik žrtava dodaje da su dokazi potvrdili da je žrtva bila zlostavljana i da bi, čak i bez neposrednih dokaza da su Mustafa i drugi pripadnici BIA izvršili sâmu radnju kojom je žrtva lišena života, „jedini drugi iole moguć scenario bio da su oni teško zlostavljanog i polumrtvog čoveka ostavili bez zaštite pred nadolazećim neprijateljskim snagama“.¹⁰⁶⁰ Zastupnik žrtava zaključuje da je verovatna posledica tog postupka bila smrt žrtve.¹⁰⁶¹

387. U odgovoru na pitanja apelacionog panela o standardu za subjektivna obeležja krivičnog dela ubistva, zastupnik žrtava dodaje da je u članu 21 KZK jasno definisan

---

¹⁰⁵⁶ Dodatno izjašnjenje tužilaštva o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva, stav 1, fusnota 2.

¹⁰⁵⁷ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 113. V. takođe engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 156.

¹⁰⁵⁸ Dodatno izjašnjenje tužilaštva o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva, stavovi 3-4. Tužilaštvo dodaje da član 21 KZK nije merodavan i zato što nije bio na snazi u vreme izvršenja krivičnih dela, što je propisano članom 12 Zakona. V. dodatno izjašnjenje tužilaštva o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva, stav 2.

¹⁰⁵⁹ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 75.

¹⁰⁶⁰ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 75.

¹⁰⁶¹ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 75.

lakši oblik umišljaja od direktnog¹⁰⁶² i da smatra da subjektivna obeležja krivičnog dela prema kosovskom zakonu nisu „suprotna“ njihovoj definiciji u međunarodnom običajnom pravu.¹⁰⁶³

(b) Ocena panela Apelacionog suda

388. Apelacioni panel konstatuje da je pretresni panel usvojio sledeću definiciju subjektivnih obeležja krivičnog dela ubistva:

Potrebno je da je učinilac umišljajno lišio lice života ili mu naneo tešku telesnu povredu, ili da je svesno propustio da zatvoreniku pruži medicinsku pomoć ili je takvu pomoć svesno uskratio, a da je pri tom imao osnova da zna da to može dovesti do smrti.¹⁰⁶⁴

Ta definicija se često i dosledno primenjuje u međunarodnom krivičnom pravu¹⁰⁶⁵ i više sudskih veća smatralo je da osim direktnog umišljaja ona obuhvata i oblik indirektnog umišljaja poznat kao *dolus eventualis*.¹⁰⁶⁶

389. Prelazeći na zaključak pretresnog panela u vezi sa Mustafinim umišljajem, apelacioni panel pre svega podseća na konstataciju iznetu gore u tekstu¹⁰⁶⁷ da je pretresni panel razmatrao Mustafinu odgovornost, uključujući i umišljaj, u okviru

---

¹⁰⁶² Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 127-128.

¹⁰⁶³ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 135-136.

¹⁰⁶⁴ Prvostepena presuda, stav 688.

¹⁰⁶⁵ V. npr. prvostepenu presudu u predmetu *Mladić*, stav 3050; prvostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 447; drugostepenu presudu u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 108; prvostepenu presudu u predmetu *Delić*, stav 46; prvostepenu presudu u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 931; prvostepenu presudu u predmetu *Halilović*, stav 35; drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stav 261; prvostepenu presudu u predmetu *Krstić*, stav 485; drugostepenu presudu u predmetu *Karemera et al.*, stav 670; drugostepenu presudu u predmetu *Setako*, stav 257. O svesnom uskraćivanju medicinske nege zatvoreniku, v. drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stav 270; prvostepenu presudu u predmetu *Nuon and Khieu*, stavove 556-559.

¹⁰⁶⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Karadžić*, stav 448; prvostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović and Kubura*, stav 31; prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, stav 587; prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, stav 386; presuda Vrhovnog suda po žalbi u predmetu *Nuon and Khieu*, stav 409. V. takođe prvostepenu presudu u predmetu *Perišić*, stav 104; prvostepenu presudu u predmetu *Delić*, stav 48; prvostepenu presudu u predmetu *Strugar*, stav 235; prvostepenu presudu u predmetu *Martić*, stav 60.

¹⁰⁶⁷ V. gore stav 345.

činjeničnog konteksta koji je najpovoljniji po njega, a to je da su žrtvu ustrelile srpske snage. Apelacioni panel primećuje da je pretresni panel zaključio da je Mustafa „nameravao da usmrti“ žrtvu.¹⁰⁶⁸ Po mišljenju apelacionog panela, s obzirom na to da je umišljaj utvrđen na osnovu kombinacije činjenja i nečinjenja, kao i niza različitih okolnosti, pretresni panel je prilikom donošenja tog zaključka mogao jasnije da navede oblik umišljaja i tačno ga definiše. U svakom slučaju, po tumačenju apelacionog panela, pretresni panel je utvrdio da je Mustafa imao direktan umišljaj.

390. Apelacioni panel smatra da je za postojanje direktnog umišljaja za ubistvo potrebno da je izvršilac želeo da smrt lica bude rezultat njegovog činjenja ili nečinjenja.¹⁰⁶⁹ U svom zaključku da je pretresni panel utvrdio da je Mustafa želeo da smrt te žrtve bude rezultat njegovog činjenja ili nečinjenja, apelacioni panel uzima u obzir više faktora. Prvo, pretresni panel u više navrata govori o Mustafinom umišljaju da ubije.¹⁰⁷⁰ Uobičajeno značenje te fraze podrazumeva direktan umišljaj. Drugo, pretresni panel je zaključio da je „nesporno da se zlostavljanje kojem je žrtva ubistva bila izložena i uskraćivanje medicinske pomoći mogu pripisati isključivo [Mustafinim] radnjama činjenja i nečinjenja“.¹⁰⁷¹ Treće, pretresni panel je zaključio da je Mustafa:

- (i) znao, [BRISANO] aprila 1999. ili približno tog datuma, da je BIA držala žrtvu ubistva u zatočeništvu na imanju u Zlašu;¹⁰⁷²
- (ii) pristao na mogućnost da zatvorenici koje je držao zatvorene na imanju u Zlašu umru usled zlostavljanja;¹⁰⁷³

---

¹⁰⁶⁸ V. prvostepenu presudu, stavove 693-695.

¹⁰⁶⁹ Prvostepena presuda u predmetu *Karadžić*, stav 448; prvostepena presuda u predmetu *Perišić*, stav 104; prvostepena presuda u predmetu *Delić*, stav 48.

¹⁰⁷⁰ V. prvostepenu presudu, stavove 693-695.

¹⁰⁷¹ Prvostepena presuda, stav 625.

¹⁰⁷² Prvostepena presuda, stavovi 473, 654, 691, 754, 818.

¹⁰⁷³ Prvostepena presuda, stav 691.

- (iii) odlučio da zatvorenicima na imanju u Zlašu uskrati medicinsku negu,¹⁰⁷⁴
- (iv) znao da su srpske snage napredovale ka Zlašu;¹⁰⁷⁵
- (v) lično otišao u Zlaš približno 20-21. aprila 1999. da evakuiše svoje ranjenike jer su se približavale srpske snage,¹⁰⁷⁶ i
- (vi) doneo odluku, na osnovu svojih ovlašćenja kao komandanta jedinice BIA na imanju u Zlašu, da žrtvu ubistva zadrži u zatočeništvu, dok je na istom tom osnovu druge zatvorenike pustio na slobodu.¹⁰⁷⁷

391. Pretresni panel je na kraju, na osnovu svih izvedenih dokaza, zaključio da je odluka da se žrtva ubistva ne pusti na slobodu, ali i ne evakuiše, za koju je zaključio da je mogla biti samo Mustafina, „bila ravna odluci da se žrtva ubije“.¹⁰⁷⁸ Apelacioni panel će Mustafinu argumentaciju o žalbenom razlogu koji se odnosi na subjektivna obeležja krivičnog dela ubistva razmatrati u kontekstu tih zaključaka pretresnog panela. S obzirom na to da apelacioni panel smatra da je pretresni panel kod Mustafe utvrdio direktan umišljaj za ubistvo, apelacioni panel neće razmatrati izjašnjenja strana u postupku o merodavnosti člana 21 KZK u odnosu na *dolus eventualis*.¹⁰⁷⁹

---

¹⁰⁷⁴ Prvostepena presuda, stavovi 621, 750, 816.

¹⁰⁷⁵ Prvostepena presuda, stavovi 423-424, 636, 638, 654, 658, 692, 746, 750, 753, 816.

¹⁰⁷⁶ Prvostepena presuda, stavovi 254 (gde se upućuje na P00117 (Saljih Mustafa) (poverljivo), str. 22-23), 634.

¹⁰⁷⁷ Prvostepena presuda, stavovi 636, 654, 658, 692.

¹⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, stav 692. Zaključak da je pretresni panel utvrdio da je Mustafa imao direktan umišljaj za ubistvo dodatno potkrepljuje i to što je pretresni panel doneo samo jedan zaključak za koji bi se eventualno moglo reći da podrazumeva oblik indirektnog umišljaja jer ukazuje na prihvatanje rizika da žrtva umre od posledica Mustafinih postupaka. Pretresni panel je zaključio da „ti činioci, premda nisu neposredno povezani sa žrtvom ubistva, pokazuju da je optuženi prihvatio mogućnost da neki od zatvorenika koje je držao zatočene mogu umreti usled zlostavljanja“. V. prvostepenu presudu, stav 691. Apelacioni panel, međutim, primećuje da se taj zaključak ne odnosi konkretno na žrtvu ubistva iz optužnice, već se uopšteno odnosi na zatvorenike koje je Mustafa držao zatvorene.

¹⁰⁷⁹ Dodatno izjašnjenje odbrane o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva; dodatno izjašnjenje tužilaštva o subjektivnim obeležjima krivičnog dela ubistva.

392. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je pretresni panel primenio pogrešan standard za subjektivna obeležja krivičnog dela ubistva jer je, kao minimum, potrebno dokazati umišljaj da se svesno nanese teška telesna povreda, a ne umišljaj da se svesno ne pruži odnosno uskrati medicinska nega,¹⁰⁸⁰ apelacioni panel podseća na definiciju objektivnih obeležja krivičnog dela koju je dao pretresni panel.¹⁰⁸¹ U njoj je jasno navedeno da optuženi može izvršiti krivično delo ubistva kako činjenjem, tako i nečinjenjem. Pored toga, u definiciji su data dva primera postupanja kojim mogu da se ostvare objektivna obeležja krivičnog dela ubistva: (i) nanošenje teške telesne povrede usled koje je nastupila smrt, ili (ii) nepružanje ili uskraćivanje medicinske nege zatvoreniku, usled čega je nastupila smrt. Merodavna subjektivna obeležja krivičnog dela su ista, bez obzira na to da li je krivično delo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem. Apelacioni panel stoga odbija tu tvrdnju.

393. Prelazeći na Mustafinu tvrdnju da je pretresni panel pogrešio kada je zaključio da je odluka da ne pusti tog zatvorenika na slobodu niti da ga evakuše, bila ravna odluci ga ubije, zato što nije utvrđeno da je Mustafa znao u kom se stanju taj čovek nalazio,¹⁰⁸² apelacioni panel primećuje da pretresni panel nije posebno razmatrao pitanje da li je Mustafa znao u kom se stanju žrtva nalazi. Premda smatra da svest o stanju u kom se žrtva ubistva nalazi jeste relevantna okolnost koje je Mustafa trebalo da bude svestan da bi imao umišljaj, apelacioni panel smatra da se zaključak o svesti i umišljaju može opravdano izvesti iz relevantnih činjenica i okolnosti koje je utvrdio pretresni panel.¹⁰⁸³

394. Apelacioni panel u tom pogledu podseća na zaključak pretresnog panela da je Mustafa znao da je žrtva bila predata jedinici BIA na imanju u Zlašu,¹⁰⁸⁴ i da je on u

---

¹⁰⁸⁰ Najava žalbe, žalbeni razlog 5B, stav 8.

¹⁰⁸¹ V. gore stav 341. V. prvostepenu presudu, stav 686.

¹⁰⁸² Žalbeni podnesak, stav 369; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 52.

¹⁰⁸³ V. drugostepenu presudu u predmetu *Kayishema and Ruzindana*, stav 159; ICC Elements of Crimes, General introduction, str. 1, stav 3.

¹⁰⁸⁴ Prvostepena presuda, stav 691.

nekoliko navrata bio na imanju u Zlašu dok je ta žrtva bila u zatočeništvu,¹⁰⁸⁵ uključujući i [BRISANO]. ili približno tog datuma, [BRISANO].¹⁰⁸⁶ Apelacioni panel takođe podseća na zaključak pretresnog panela da je Mustafa pristao na mogućnost da zatvorenici na imanju u Zlašu umru usled zlostavljanja koje trpe na tom mestu.¹⁰⁸⁷ U tom pogledu, apelacioni panel primećuje da je Mustafino lično učešće u zlostavljanju zatvorenika na imanju u Zlašu (tako što se služio pištoljem tokom saslušavanja jednog zatvorenika i naredio svom potčinjenom da „dokrajči“ jednog drugog zatvorenika),¹⁰⁸⁸ što znači da je znao za zlostavljanje na imanju u Zlašu, navelo pretresni panel da zaključi da je Mustafa pristao na mogućnost da zatvorenici na imanju u Zlašu usled tog zlostavljanja umru.¹⁰⁸⁹ Apelacioni panel pored toga ima u vidu da je pretresni panel utvrdio da se na imanju u Zlašu pod Mustafinom komandom nalazio relativno mali broj zatvorenika u vreme kada je tamo bio zatvoren i čovek koji je kasnije ubijen. Naime, pretresni panel je utvrdio da je „najmanje šest lica“,¹⁰⁹⁰ uključujući i žrtvu ubistva, bilo zatvoreno na imanju u Zlašu u inkriminisanom periodu.¹⁰⁹¹ I na kraju, apelacioni panel ima u vidu zaključak pretresnog panela da je odluku da tog čoveka ne puste na slobodu ni evakušu, u trenutku kada su ostali zatvorenici pred nadolazećim srpskim snagama ili pušteni ili evakuisani, mogao doneti samo Mustafa.¹⁰⁹² S obzirom na navedeno, apelacioni panel zaključuje da, premda bi bilo bolje da je pretresni panel izričito izveo zaključak o tome

---

¹⁰⁸⁵ Prvostepena presuda, stavovi 541, 546.

¹⁰⁸⁶ Prvostepena presuda, stavovi 468, 472-473.

¹⁰⁸⁷ V. gore stav 377. V. takođe prvostepenu presudu, stav 691.

¹⁰⁸⁸ Prvostepena presuda, stav 691.

¹⁰⁸⁹ Prvostepena presuda, stav 691.

¹⁰⁹⁰ Prvostepena presuda, stav 493. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 485, 494-495. Panel napominje da je u pogledu broja zatvorenika na imanju u Zlašu u inkriminisanom periodu, pretresni panel konstatovao: (i) veliki protok zatvorenika u štalama korišćenim za zatvaranje lica (v. prvostepenu presudu, stav 488); (ii) mogućnost da je u isto vreme u jednoj istoj štali bilo zatvoreno i do 17 zatvorenika (v. prvostepenu presudu, stav 488); (iii) da spisak zatvorenika potvrđuje da je u aprilu 1999. čak 19 lica bilo lišeno slobode (v. prvostepenu presudu, stav 491); (iv) da je u aprilu 1999. veliki broj zatvorenika bio zatvoren na imanju u Zlašu (v. prvostepenu presudu, stav 493); i (v) da je najmanje šest lica bilo zatočeno na imanju u Zlašu u inkriminisanom periodu (v. prvostepenu presudu, stav 493).

¹⁰⁹¹ Prvostepena presuda, stavovi 494-495.

¹⁰⁹² Prvostepena presuda, stav 636.

da je Mustafa znao u kakvom je stanju žrtva, Mustafa nije pokazao da bez takvog izričitog zaključka nijedan razuman sud ne bi rezonovao kao prvostepeni panel i zaključio da je Mustafina odluka da ne oslobodi ali i ne evakuiše žrtvu bila ravna odluci da tog čoveka ubije. Apelacioni panel stoga odbija tu tvrdnju.

395. Što se tiče Mustafine tvrdnje da nije utvrđeno da je kod njega postojala volja da uskrati medicinsku pomoć zatvoreniku, apelacioni panel napominje da zaključak pretresnog panela da je odluka da žrtvu ne pusti na slobodu i da je ne evakuiše bila ravna odluci da se taj čovek ubije, nije donet na osnovu toga što je Mustafa žrtvi uskratio medicinsku pomoć. Kada je izveo taj zaključak, pretresni panel se konkretno i isključivo pozvao na Mustafinu odluku da se žrtva ne pusti na slobodu i da se ne evakuiše.¹⁰⁹³ Argument se stoga odbija.

396. Apelacioni panel sada prelazi na Mustafinu tvrdnju da je pretresni panel pogrešio kada je zaključio da je taj zatvorenik [BRISANO], i da prema tome oni nisu mogli da ga ostave u životu [BRISANO].¹⁰⁹⁴ U tom pogledu, Mustafa prvo osporava zaključak pretresnog panela da je taj zatvorenik [BRISANO], tvrdeći da prema iskazu [BRISANO], na osnovu koga je donet pogrešan zaključak, izvršioce [BRISANO] nije imenovao [BRISANO], već da je to učinilo tužilaštvo.¹⁰⁹⁵ Mustafa, naime, tvrdi da [BRISANO] nije imao lična saznanja o tome da li su žrtvi ubistva [BRISANO].¹⁰⁹⁶ Apelacioni panel primećuje, kako je naveo i pretresni panel,¹⁰⁹⁷ da [BRISANO] jeste rekao da je taj zatvorenik [BRISANO].¹⁰⁹⁸ Pored toga, suprotno od onoga što Mustafa tvrdi, upravo je [BRISANO], a ne tužilaštvo, prilikom identifikovanja lica koja su ga zlostavljala, prvo naveo [BRISANO].¹⁰⁹⁹ Prema tome, Mustafa nije pokazao da je

---

¹⁰⁹³ Prvostepena presuda, stav 636.

¹⁰⁹⁴ Žalbeni podnesak, stav 370.

¹⁰⁹⁵ Žalbeni podnesak, stav 371.

¹⁰⁹⁶ Žalbeni podnesak, stav 371.

¹⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, stav [BRISANO].

¹⁰⁹⁸ Engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 892-893 (redigovano).

¹⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, stav 543. [BRISANO].

pretresni panel pogrešio u oceni tih dokaza. Apelacioni panel stoga odbija taj argument.

397. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je pretresni panel pogrešio kada je pretpostavio da su izvršioici tako postupili sa žrtvom [BRISANO], s obzirom na to da su i drugi zatvorenici mogli [BRISANO], a da su ipak pušteni,¹¹⁰⁰ apelacioni panel konstatuje da nema dokaza u prilog tom nalazu pretresnog panela.¹¹⁰¹ Apelacioni panel stoga smatra da je taj nalaz zapravo pretpostavka i da je pretresni panel stoga pogrešio kada je svoj zaključak izveo na osnovu te pretpostavke. Međutim, Mustafa nije pokazao da je ta greška dovela do pogrešne presude. apelacioni panel napominje da se radi samo o propratnom zaključku, za koji je pretresni panel jasno naveo da je on „potvrdio“ njegov zaključak o postojanju umišljaja za ubistvo kod Mustafe.¹¹⁰² Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi došao do zaključka da je subjektivna komponenta ratnog zločina ubistva ostvarena i bez zaključka da se Mustafa i njemu potčinjeni nisu usudili da žrtvu ubistva ostave u životu [BRISANO]. Apelacioni panel stoga odbija taj argument.

398. S obzirom na navedeno, apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u zaključku o subjektivnim obeležjima ratnog zločina ubistva. Apelacioni panel stoga odbija Mustafine žalbene razloge 5A i 5B.

P. GREŠKE U ZAKLJUČCIMA PRETRESNOG PANELA O RATNOM ZLOČINU MUČENJA
(ŽALBENI RAZLOZI 6, 7)

399. Pretresni panel je zaključio da su radnjama optuženog ostvarena objektivna i subjektivna obeležja ratnog zločina ubistva, kada je utvrdio da su Mustafa i drugi pripadnici jedinice BIA sa umišljajem nanosili tešku fizičku i duševnu bol i patnju

---

¹¹⁰⁰ Žalbeni podnesak, stav 372.

¹¹⁰¹ V. prvostepenu presudu, stav 693.

¹¹⁰² Prvostepena presuda, stav 693.

najmanje šestorici lica zatvorenih na imanju u Zlašu u cilju dobijanja informacija ili priznanja, kažnjavanja, zastrašivanja, prisile ili diskriminacije zatvorenika.¹¹⁰³ U tom pogledu, pretresni panel je utvrdio da je Mustafa, u smislu člana 16(1)(a) Zakona, neposredno izvršio ratni zločin mučenja svedoka W01679 i W03593 i da je u okviru UZP-a I izvršio ratni zločin mučenja nad najmanje šest lica, uključujući svedoke W01679, W03593, W03594, W04669, žrtvu ubistva iz optužnice, [BRISANO] i [BRISANO].¹¹⁰⁴

400. Mustafa osporava zaključke panela koji se odnose na: (i) objektivna i subjektivna obeležja ratnog zločina mučenja prema članu 14(1)(c)(i) Zakona, i (ii) UZP I, kao jedan od vidova odgovornosti na kom je zasnovana osuda po tački 3 optužnice, za zločin kažnjiv po članu 14(1)(c)(i) Zakona.¹¹⁰⁵ Tužilaštvo i zastupnik žrtava u odgovorima tvrde da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešno ocenio ratni zločin mučenja iz tačke 3.¹¹⁰⁶

1. Greške u zaključcima pretresnog panela o subjektivnim i objektivnim obeležjima ratnog zločina mučenja (žalbeni razlog 6)

(a) Navodi strana i učesnika u postupku

401. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešno utvrdio činjenično stanje kada je zaključio da je izvedeno dovoljno dokaza na osnovu kojih je utvrđeno postojanje objektivnih i subjektivnih obeležja ratnog zločina mučenja.¹¹⁰⁷ Kada su u pitanju objektivna obeležja, Mustafa tvrdi da „očevidaca fizičkog zlostavljanja“ zato što žrtve nisu zlostavljane u grupi, već pojedinačno.¹¹⁰⁸ On konkretno tvrdi da jedini očevidac

---

¹¹⁰³ Prvostepena presuda, stavovi 678, 685. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 674-677, 679-684.

¹¹⁰⁴ Prvostepena presuda, stavovi 758-759. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 729-733, 742-757.

¹¹⁰⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 379-390; replika odbrane, stavovi 98-99.

¹¹⁰⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 187-191; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 82-86.

¹¹⁰⁷ Žalbeni podnesak, stavovi 379-380, 382, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 678, 685. V. takođe žalbeni podnesak, stav 390; replika odbrane, stav 98.

¹¹⁰⁸ Žalbeni podnesak, stav 381.

zlostavljanja drugog lica nije rekao da su žrtvu zlostavljali ni optuženi ni pripadnici BIA.¹¹⁰⁹ Što se subjektivnih obeležja tiče, Mustafa tvrdi da panel nije utvrdio, već da je samo pretpostavio da je zlostavljanje vršeno s određenim ciljem, pre svega zbog toga što izvršiooci nisu potvrdili, ni priznali niti ikada izjavili nešto o tome da su bol nanosili s određenim ciljem.¹¹¹⁰

402. Tužilaštvo u odgovoru iznosi da je Mustafina argumentacija selektivna i nerazrađena i da je izvedeno dovoljno dokaza da se utvrdi postojanje objektivnih i subjektivnih obeležja ratnog zločina mučenja.¹¹¹¹ U vezi s Mustafinim argumentima o objektivnim obeležjima, tužilaštvo navodi da Mustafa polazi od „pogrešne pretpostavke“ da iskaz svedoka mora biti potkrepljen dokazima.¹¹¹² Po mišljenju tužilaštva, Mustafa osim toga „pogrešno prikazuje presudu“ jer je u presudi utvrđeno da žrtve koje su svedočile nisu samo potvrdile da su one same bile zlostavljane, već i da su druga lica bila fizički zlostavljana i mučena na druge načine.¹¹¹³ Što se tiče subjektivnih obeležja ratnog zločina mučenja, tužilaštvo u odgovoru tvrdi da Mustafa nije pokazao da je pogrešno utvrđeno činjenično stanje za posledicu imalo sudsku grešku, s obzirom na to da se pretresni panel, kada je utvrdio da je nanošenje bola imalo poseban cilj, nije oslonio na izjave učinilaca (na kojima je zasnovana Mustafina tvrdnja), već na druge dokaze.¹¹¹⁴

---

¹¹⁰⁹ Žalbeni podnesak, stav 381.

¹¹¹⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 383-385. V. takođe žalbeni podnesak, stav 57, gde Mustafa pod žalbenim razlogom 11 navodi da se „[n]i u jednom stavu presude ne pominje poseban umišljaj žalioca da izvrši krivična dela proizvoljnog lišenja slobode, mučenja i ubistva nad žrtvama.“

¹¹¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 187.

¹¹¹² Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 188, gde se upućuje i na odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 66-68, u pogledu sličnih argumenata odbrane pod žalbenim razlozima 1H i 1I, u okviru kojih se tvrdi da iskaz svedoka mora biti potkrepljen dokazima.

¹¹¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 188, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 530-531, 585, 675. Tužilaštvo je na žalbenom pretresu iznelo i stav da je pretresni panel „ispravno utvrdio postojanje objektivnih obeležja krivičnog dela u skladu sa zakonom“. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 69.

¹¹¹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 189, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 679-685. Tokom žalbenog pretresa, tužilaštvo je dodatno razradilo argument da je pretresni panel zaključak o postojanju subjektivnog obeležja zasnovao, između ostalog, na Mustafinom ličnom učešću u

403. Zastupnik žrtava u odgovoru navodi da je pretresni panel ispravno definisao obeležja ratnog zločina mučenja i ispravno zaključio, na osnovu ukupnih dokaza, da su subjektivna obeležja ostvarena.¹¹¹⁵ Konkretno, zastupnik žrtava smatra da „svedočenja u sudnici svih direktnih žrtava“ potkrepljuju taj zaključak.¹¹¹⁶

(b) Ocena panela Apelacionog suda

404. Apelacioni panel pre svega primećuje da Mustafa ne osporava samu definiciju pravnih pretpostavki za ratni zločin mučenja koju je naveo pretresni panel. U tom pogledu, apelacioni panel se slaže s nalazom pretresnog panela da: (i) objektivno obeležje ratnog zločina mučenja predstavlja radnja činjenja ili nečinjenja kojom se drugom licu nanosi teška bol ili patnja, bilo telesna, bilo duševna;¹¹¹⁷ i (ii) subjektivno obeležje podrazumeva da je učinilac bol ili patnju naneo s umišljajem u cilju dobijanja informacija ili priznanja, ili u cilju kažnjavanja, zastrašivanja, prisile ili diskriminacije žrtve ili trećeg lica po bilo kom osnovu.¹¹¹⁸

---

zlostavljanju svedoka W01679 i W03593, institucionalizovanom zlostavljanju i saslušavanju zatvorenika koje su vršili pripadnici jedinice BIA potčinjeni Mustafi, uskraćivanju odgovarajuće količine hrane i vode, medicinske nege i pristupa sanitarnim objektima, i svesti o stanju u kom su bili zatvorenci i zatvorski objekat. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 69-70.

¹¹¹⁵ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 82-84.

¹¹¹⁶ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 85, gde je reč o svedočenju nekoliko „direktnih žrtava“.

¹¹¹⁷ Prvostepena presuda, stav 668. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj et al.*, stav 290; drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac et al.*, stavove 142, 149; drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, stav 111; prvostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stav 235-237; prvostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stavove 141-151; prvostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stav 2700; prvostepenu presudu u predmetu *Duch*, stavove 354-355; Konvencija protiv mučenja, član 1; Rimski statut, član 7(2)(e); ICC Elements of Crimes, član 8(2)(c)(i)-4. Osim toga, za razliku od člana 1 Konvencije protiv mučenja, učesće službenog lica nije uslov da radnja predstavlja mučenje. V. drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac et al.*, stav 148; drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stav 284; prvostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stav 240; prvostepenu presudu u predmetu *Duch*, stav 357; prvostepenu presudu, stav 671.

¹¹¹⁸ Prvostepena presuda, stav 672. V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Haradinaj et al.*, stav 290; drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac et al.*, stavove 142, 153; drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija*, stav 111; prvostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stavove 235, 238-239; prvostepenu presudu u predmetu *Ongwen*, stavove 2705-2706; prvostepenu presudu u predmetu *Duch*, stav 356; Konvenciju protiv mučenja, član 1; Rimski statut, član 7(2)(e); ICC Elements of Crimes, član 8(2)(c)(i)-4.

405. Prelazeći na Mustafinu tvrdnju da objektivna obeležja mučenja nisu utvrđena zato što nema svedoka „očevidaca fizičkog zlostavljanja zatvorenika“¹¹¹⁹ apelacioni panel primećuje da Mustafa svoju tvrdnju o tome da iskazi svedoka moraju biti potkrepljeni ponavlja i na drugim mestima u žalbenom podnesku.¹¹²⁰ Apelacioni panel još jednom podseća na to da ne postoji opšti uslov da iskaz svedoka mora biti potkrepljen ukoliko se inače smatra pouzdanim.¹¹²¹

406. U svakom slučaju, apelacioni panel konstatuje da Mustafa pogrešno tumači prvostepenu presudu i zanemaruje činjenicu da su svi svedoci koji su, prema optužbama, zlostavljani svedočili i o zlostavljanju koje su pretrpeli drugi, uključujući i u njihovom prisustvu. Na primer, pretresni panel je utvrdio da su „iskazi svedoka W01679 i W03593 o fizičkom zlostavljanju kom su svakodnevno izlagani u štali u kojoj su držani u zatočeništvu međusobno [...] saglasni.“¹¹²² Osim što je utvrdio da su svedoci bili pojedinačno odvođeni u prostoriju za saslušavanje i tamo zlostavljani, pretresni panel je utvrdio i da su ti zatvorenici videli kako su druge zatvorenike odvodili na sprat, u tu prostoriju,¹¹²³ i da su iz štale čuli krike drugih zatvorenika koje

---

¹¹¹⁹ Žalbeni podnesak, stav 381.

¹¹²⁰ V. npr. žalbeni podnesak, stavove 53-61. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 90, 180-185, 217, 220, 279, 329.

¹¹²¹ V. gore stav 38.

¹¹²² Prvostepena presuda, stav 529. Na primer, svedok W01679 je detaljno opisao kakvom su zlostavljanju bili izloženi drugi zatvorenici u štali, uključujući svedoka W03593, žrtvu ubistva iz optužnice, [BRISANO] i [BRISANO]. V. engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 885-886, 888-890 (redigovano), 894-896 (redigovano), 900-901 (redigovano); engleski transkript (W01679), 5. oktobar 2021, str. 983. Svedok W03593 je svedočio da su pripadnici BIA svake noći dolazili u štalu, i šamarali i štitirali sve zatvorenike, pa i [BRISANO] i žrtvu ubistva. V. engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 441-445 (redigovano); engleski transkript (W03593), 22. septembar 2021, str. 575-577 (redigovano). Pored toga, svedok W03593 je izjavio da je svedok W03594 bio zlostavljan u štali baš kao i svi drugi zatvorenici. V. engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 453 (redigovano); engleski transkript (W03593), 22. septembar 2021, str. 576-577 (redigovano). V. takođe prvostepenu presudu, stav 559.

¹¹²³ Prvostepena presuda, stavovi 548 (gde se upućuje na engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 895-896 (redigovano)), 562 (gde se upućuje na engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 894 (redigovano)), 575 (gde se upućuje na engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 889, 894-895 (redigovano)), 577 (gde se upućuje na engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 900-901 (redigovano)); engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 444-445 (redigovano)).

su tukli.¹¹²⁴ Pored toga, pretresni panel je konstatovao da su svedoci svedočili o stanju u kom su se drugi zatvorenici vraćali iz prostorije za saslušavanje, i opisali koliko su bili malaksali, kakve su povrede i tragove prebijanja imali,¹¹²⁵ što su u slučaju nekih zatvorenika potvrdili lekarski nalazi¹¹²⁶ i iskazi svedoka koji su ih videli na dan kada su pušteni na slobodu.¹¹²⁷

407. Kao drugo, Mustafin argument o pretpostavkama za postojanje objektivnih obeležja krivičnog dela zanemaruje činjenicu da pretresni panel nije zaključio da je fizičko zlostavljanje bilo jedini oblik mučenja zatvorenika. Pretresni panel je detaljno opisao kako su zatvorenici, osim fizičkom, bili izloženi i psihičkom zlostavljanju – na primer, „bili [su] prisutni kad su drugi zatvorenici svirepo zlostavljani [...] i [...] zato [su] živeli u stalnom strahu da su oni sledeći na redu.”¹¹²⁸ Mustafa takođe zanemaruje zaključke pretresnog panela o nehumanim uslovima u kojima su zatvorenici držani sve vreme dok su bili zatvoreni na imanju u Zlašu, posebno bedne uslove za život i smeštaj „nedostojne ljudi“, nedovoljno hrane i vode, bez pristupa ili sa nedovoljnim pristupom sanitarnim objektima, uskraćivanje medicinske nege i zabranu da međusobno komuniciraju.¹¹²⁹ Kako je pretresni panel konstatovao, relevantni svedoci, naročito W01679, W03593 i W04669, dali su iskaze koji su međusobno saglasni i

---

¹¹²⁴ Prvostepena presuda, stav 530, gde se upućuje na engleski transkript (W03593), 20. septembar 2021, str. 476-477; engleski transkript (W01679), 4. oktobar 2021, str. 890-891, 896 (redigovano).

¹¹²⁵ Prvostepena presuda, stav 531, 548 (gde se upućuje na iskaz svedoka W01679 o zlostavljanju svedoka W03593), 562 (gde se upućuje na iskaz svedoka W01679 o zlostavljanju svedoka W03594), 569-574 (gde se upućuje na iskaz svedoka W01679, W03593 i W04669 o zlostavljanju žrtve ubistva), 575 (gde se upućuje na iskaz svedoka W01679 o zlostavljanju [BRISANO]), 577 (gde se upućuje na iskaz svedoka W01679 i W03593 o zlostavljanju [BRISANO]).

¹¹²⁶ Prvostepena presuda, stavovi 531, 567, fusnota 1199 (gde se upućuje [BRISANO]), 540 (gde se upućuje na [BRISANO]), 550 (gde se upućuje na P00021 (poverljivo), str. 1-2 (lekarski nalazi svedoka W03593)).

¹¹²⁷ Prvostepena presuda, stavovi 548 (gde se upućuje na svedočenje svedoka W04391 o svedoku W03593), 575 (gde se upućuje na svedočenje svedoka W04391 o [BRISANO]). V. takođe prvostepenu presudu, stav 512, gde se upućuje na svedočenje svedoka W04390 i W04391 o zatvorenima koje su videli na dan kada su pušteni na slobodu.

¹¹²⁸ Prvostepena presuda, stavovi 530-533, 548.

¹¹²⁹ Prvostepena presuda, stavovi 501-527.

potvrđuju te uslove ili njihove ključne aspekte.¹¹³⁰ Prema tome, Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u oceni i zaključcima o fizičkom i psihičkom zlostavljanju zatvorenika i uslovima u kojima su bili zatvoreni.

408. Apelacioni panel sada prelazi na Mustafinu tvrdnju da svedok W04669, kao jedini očevidac zlostavljanja drugog lica, nije izjavio da su žrtvu zlostavljali „žalilac i drugi pripadnici BIA na imanju [u Zlašu]”.¹¹³¹ Apelacioni panel pre svega konstatuje da je pretresni panel uvažio dokaze koje je na suđenju iznelo nekoliko očevidaca, među kojima i svedok W04669, i našao da su lica koja su fizički i psihički zlostavljala zatvorenike bili pripadnici OVK iz jedinice BIA, među kojima je bio i optuženi.¹¹³² Apelacioni panel osim toga konstatuje da Mustafa netačno prikazuje presudu time što selektivno navodi samo deo iskaza svedoka W04669 i tvrdi da on „nije izjavio da su žalilac ili drugi pripadnici BIA zlostavljali to lice”.¹¹³³ Naprotiv, sagledavši iskaz svedoka W04669 zajedno sa svim ostalim dokazima, pretresni panel je primetio sledeće: (i) svedok je izvršioce opisao slično kao i drugi svedoci; (ii) svedok je bio

---

¹¹³⁰ Prvostepena presuda, stavovi 503-508, 511-513, 516-518, 521, 523-524 i izvori na koje se upućuje. Što se tiče Mustafine argumentacije o verodostojnosti svedočenja svedoka W01679, W03593 i W04669, Apelacioni panel upućuje na svoj nalaz u pogledu žalbenog razloga 2E, gde je zaključeno da Mustafa nije pokazao da nijedan razuman sud ne bi prihvatio svedočenje svedoka W01679, W03593 i W04669 vezano za prepoznavanje mesta gde je bio zatvor ili da su zaključci pretresnog panela potpuno pogrešni. V. gore, stav 212.

¹¹³¹ Žalbeni podnesak, stav 381.

¹¹³² V. naročito prvostepenu presudu, stavove 498-500, 541-545, 551-556, 567-568, u kojima se prvostepeni panel poziva na izjave svedoka W01679, W03593 i W04669. V. takođe deo o opštoj oceni svedoka tužilaštva, posebno u prvostepenoj presudi, u stavovima 58-65 (W01679), 66-74 (W03593), 75-83 (W03594), 84-90 (W04669). Što se tiče svedoka W01679, Apelacioni panel podseća na svoj zaključak da pretresni panel nije pridao neopravdano veliki značaj radnji prepoznavanja optuženog koju je svedok W01679 obavio u sudnici na osnovu fotografije i, naročito, da je pažljivo sagledao pouzdanost njegovog svedočenja zajedno s drugim dokazima u spisu predmeta, te da je prepoznavanje optuženog koje je obavio svedok W01679 razmatrao s oprezom. V. gore, stavove 91-92. Što se tiče svedoka W03593, Apelacioni panel podseća na to da nije utvrdio nikakvu grešku u oceni pretresnog panela o kredibilitetu tog svedoka, koji je identifikovao optuženog kao lice koje ga je podvrglo lažnom pogubljenju tako što mu je prislonilo revolver uz glavu, i koje ga je tuklo i saslušavalo u drugom incidentu. V. gore, stavove [BRISANO]. Što se tiče svedoka W03594, Apelacioni panel upućuje na svoje nalaze u vezi sa žalbenim razlogom 1F, gde je zaključio da je svedočenje tog svedoka odudaralo od njegovih ranijih izjava, i da pretresni panel nije pogrešio kad je tužilaštvu dopustio da svedoka W03594 suoči s njegovim ranijim izjavama i da mu postavlja sugestivna pitanja. V. gore, stav 135.

¹¹³³ Žalbeni podnesak, stav 381.

zatvoren na imanju u Zlašu, koje je bilo pod kontrolom jedinice BIA, i pod kontrolom i u nadležnosti optuženog, i (iii) izvršio su prilikom zlostavljanja svih zatvorenika koristili isti *modus operandi*.¹¹³⁴ Prema tome, apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u svojim zaključcima o tom pitanju. Stoga se Mustafina argumentacija o objektivnim obeležjima krivičnog dela mučenja kao ratnog zločina odbija.

409. U pogledu pretpostavki za postojanje subjektivnih obeležja, apelacioni panel konstatuje da Mustafa iznosi puku tvrdnju, koju ne obrazlaže, da je pretresni panel „samo pretpostavio“ da je nanošenje bola i patnje vršeno s određenim ciljem, i da izvršio nisu potvrdili, ni priznali, niti ikada dali neku izjavu o tome da su bol nanosili s određenim ciljem.¹¹³⁵

410. Apelacioni panel podseća na subjektivna obeležja ratnog zločina ubistva navedena gore u tekstu,¹¹³⁶ i primećuje da je pretresni panel odbacio argumente odbrane iznete u završnoj reči prema kojima je zlostavljanje vršeno bez nekog konkretnog cilja ili svrhe, i zaključio da je cilj „jasno“ utvrđen na osnovu dokaza.¹¹³⁷ Konkretno, pretresni panel je uvažio svedočenja nekih od zatvorenika na imanju u Zlašu (svedoka W01679, W03593, W03594 i W04669) i zaključio da su pripadnici BIA, zajedno sa optuženim, pokušavali: (i) da izvuku informacije od zatvorenika na imanju u Zlašu;¹¹³⁸ (ii) da ih nateraju da priznaju da su špijuni, izdajice, lopovi ili da sarađuju

---

¹¹³⁴ Prvostepena presuda, stavovi 499-500, 567-568. Pretresni panel je konkretno naglasio da su „svedoci W01679, W03593, W04669 i W03594 rekli da su ljudi koji su zlostavljali ili ispitivali zatvorenike, čuvali stražu ispred štala i/ili sprovodili zatvorenike po imanju u Zlašu nosili uniforme (ili delove uniformi) sa oznakama BIA ili OVK, da su bili naoružani i da su govorili albanski“. V. prvostepenu presudu, stav 499. V. takođe engleski transkript (W04669), 10. novembar 2021, str. 1437-1438, 1442.

¹¹³⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 383-385.

¹¹³⁶ V. gore, stav 404.

¹¹³⁷ Prvostepena presuda, stav 582.

¹¹³⁸ Prvostepena presuda, stavovi 582-583. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 579 (gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 534-535, 545, 547, 556, 567-568), 680, 682-683.

sa Srbima;¹¹³⁹ (iii) da ih zastraše tako što će ih podvrgavati lažnom streljanju, pretiti im smrću ili ih prinuđivati da prisustvuju zlostavljanju drugih zatvorenika,¹¹⁴⁰ i (iv) da ih diskriminišu ili zlostavljaju zbog političkih uverenja zato što su bili članovi ili pristalice političkih stranaka koje su smatrane protivnicima OVK.¹¹⁴¹

411. S obzirom na navedene zaključke, apelacioni panel smatra da je nalaz pretresnog panela o postojanju posebnog cilja zlostavljanja potkrepljen dokazima i valjano obrazložen.¹¹⁴²

412. S obzirom na navedeno, apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u oceni pretpostavki za subjektivna i objektivna obeležja krivičnog dela mučenja, te stoga odbija Mustafin žalbeni razlog 6.

2. Greške u zaključcima pretresnog panela u vezi sa osudom za ratni zločin mučenja na osnovu učešća u UZP-u I (žalbeni razlog 7)

(a) Navodi strana i učesnika u postupku

413. Mustafa tvrdi da je pretresni panel pogrešno primenio pravo i pogrešno utvrdio činjenično stanje kada ga je oglasio krivim za mučenje najmanje šest lica, iako je utvrdio da je Mustafa lično učestvovao u mučenju samo dva lica.¹¹⁴³ Mustafa tvrdi da se on ne može smatrati odgovornim za krivična dela protiv „najmanje pet drugih lica“ koja su izvršili drugi, te da je stoga pogrešno osuđen na osnovu UZP I.¹¹⁴⁴

---

¹¹³⁹ Prvostepena presuda, stavovi 582-583. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 579 (gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 534-535, 545, 556, 566-568, 572, 574-576), 679, 683.

¹¹⁴⁰ Prvostepena presuda, stavovi 582-583. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 579 (gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 523-525, 530-532, 546-547, 556), 679-680, 682-683.

¹¹⁴¹ Prvostepena presuda, stavovi 582-583, 683. V. takođe prvostepenu presudu, stav 580.

¹¹⁴² Pretresni panel, stavovi 684-685. *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 384-385.

¹¹⁴³ Žalbeni podnesak, stavovi 386-387. V. takođe žalbeni podnesak, stav 390; replika odbrane, stav 99.

¹¹⁴⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 388-389. Što se tiče broja žrtava, v. gore fusnotu 5, gde se upućuje na prvostepenu presudu, fusnotu 703.

414. Tužilaštvo odgovara da je pretresni panel ispravno utvrdio elemente odgovornosti na osnovu učešća u UZP-u I.¹¹⁴⁵ Pored toga, i tužilaštvo i zastupnik žrtava tvrde da je pretresni panel ispravno zaključio da je Mustafa dao značajan doprinos ostvarenju zajedničkog cilja, „kojim je taj element i više nego ostvaren“.¹¹⁴⁶

(b) Ocena panela Apelacionog suda

415. Sudeći po navodima u žalbenom podnesku, apelacioni panel smatra da Mustafa osporava to što je oglašen krivim na osnovu učešća u UZP-u I za krivično delo mučenja koje su izvršili drugi pripadnici BIA, i tvrdi da je pogrešno osuđen za „mučenje najmanje šest lica“, iako je, po njegovom mišljenju, pretresni panel utvrdio da je on „učestvovao u mučenju samo dva lica“.¹¹⁴⁷

416. Apelacioni panel pre svega konstatuje da Mustafa u žalbenom podnesku osporava zaključke u vezi sa osudom na osnovu UZP-a I, što nije naveo u najavi žalbe.¹¹⁴⁸ Takav nedostatak bi u načelu nalagao da se argumentacija odbaci bez daljeg razmatranja.¹¹⁴⁹ Apelacioni panel je, međutim, odlučio da napravi izuzetak, i u cilju pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde, imajući u vidu ozbiljnost Mustafine osude za mučenje najmanje šest lica prema stavovima 29-30 i 34-35 optužnice, razmotri Mustafinu argumentaciju iz žalbenog razloga 7.

417. Kao prvo, apelacioni panel primećuje da, kada tvrdi da je pretresni panel pogrešno primenio pravo,¹¹⁵⁰ Mustafa ne osporava definiciju subjektivnih i

---

¹¹⁴⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 191. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 190.

¹¹⁴⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 191, gde se citira prvostepena presuda, stav 749; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 86.

¹¹⁴⁷ V. žalbeni podnesak, stavove 386-389. Apelacioni panel primećuje da Mustafa u stavu 389 žalbenog podneska pominje ne samo tačku 3 optužnice (mučenje), već i tačke 1 i 4 (proizvoljno lišenje slobode i ubistvo). Apelacioni panel napominje da Mustafa ne iznosi nikakvu argumentaciju u vezi sa žalbenim razlogom 7, koji se odnosi na osudu po tačkama 1 i 4 na osnovu UZP-a I, te se time neće dalje baviti.

¹¹⁴⁸ Upor. najavu žalbe, stav 10, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 685, 733, sa žalbenim podneskom, stavovima 386-389, gde se upućuje, između ostalog, na prvostepenu presudu, stavove 674-684, 748, 753-754, 757, 759.

¹¹⁴⁹ V. gore, stav 31.

¹¹⁵⁰ Žalbeni podnesak, stav 386.

objektivnih obeležja UZP-a I koju je primenio pretresni panel, uključujući i potreban doprinos optuženog.¹¹⁵¹ Njegov žalbeni razlog počiva na pukoj tvrdnji da je „pretpostavljeni zajednički cilj koji su imali on i drugi učesnici, pogrešno utvrđen i definisan kao UZP“.¹¹⁵²

418. U tom pogledu, apelacioni panel ima u vidu zaključak pretresnog panela da su Mustafa i pripadnici BIA i drugih jedinica OVK, imali zajednički cilj da liše slobode i muče zatvorenike zbog sumnji koje su imali u vezi s njima, kao i da liše slobode, muče i naposljetku, iz istih razloga, izvrše i ubistvo navedeno u optužnici.¹¹⁵³ Pored toga, pretresni panel je zaključio da Mustafa nije samo dao „značajan doprinos“ u ostvarivanju zajedničkog cilja, već da je taj doprinos bio „mnogo veći od onoga što je neophodno za ostvarivanje tog obeležja“.¹¹⁵⁴

419. S obzirom na navedeno, apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je pretresni panel pogrešio u zaključcima u vezi sa osudom za ratni zločin mučenja na osnovu UZP-a I. Apelacioni panel stoga odbija Mustafin žalbeni razlog 7.

Q. GREŠKE U ZAKLJUČCIMA PRVOSTEPENOG PANELA O PRAVNOM OSNOVU ZA RATNI ZLOČIN PROIZVOLJNOG LIŠENJA SLOBODE (ŽALBENI RAZLOG 8)

420. Prvostepeni panel je odbio argument odbrane da u pravu merodavnom za Specijalizovana veća ne postoji pravni osnov za ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode u nemeđunarodnom sukobu.¹¹⁵⁵ Pošto je prethodno zaključio da su se stekla objektivna i subjektivna obeležja krivičnog dela,¹¹⁵⁶ prvostepeni panel je Mustafu oglasio krivim za ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode.¹¹⁵⁷

---

¹¹⁵¹ Prvostepena presuda, stavovi 737-741. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 191.

¹¹⁵² Žalbeni podnesak, stav 389.

¹¹⁵³ Prvostepena presuda, stavovi 745-747. V. takođe prvostepenu presudu, stavove 742-744.

¹¹⁵⁴ Prvostepena presuda, stavovi 749-751.

¹¹⁵⁵ Prvostepena presuda, stavovi 640-645.

¹¹⁵⁶ Prvostepena presuda, stavovi 652-659.

¹¹⁵⁷ Prvostepena presuda, stav 831. V. takođe prvostepenu presudu, stav 759.

421. Mustafa osporava zaključak prvostepenog panela da proizvoljno lišenje slobode izvršeno tokom sukoba koji nije međunarodnog karaktera predstavlja ratni zločin na osnovu člana 14(1)(c) Zakona.¹¹⁵⁸ Tužilaštvo odgovara da Mustafinu argumentaciju treba odbaciti bez razmatranja.¹¹⁵⁹ I tužilaštvo i zastupnik žrtava takođe tvrde da Mustafa nije pokazao da je prvostepeni panel pogrešio u oceni datog pitanja.¹¹⁶⁰

1. Navodi strana i učesnika u postupku

422. Mustafa tvrdi da je prvostepeni panel pogrešno primenio pravo zaključivši da proizvoljno lišenje slobode, izvršeno za vreme sukoba koji nije međunarodnog karaktera, predstavlja ratni zločin iz nadležnosti Specijalizovanih veća¹¹⁶¹ i navodi da je usled te greške osuda koja mu je izrečena po 1. tački optužnice nezakonita.¹¹⁶² Konkretno, Mustafa osporava oslanjanje prvostepenog panela na dve drugostepene odluke u kojima je veće Apelacionog suda razmotrilo dato pitanje, koje „Vrhovni sud [Specijalizovanih veća] tek treba da razmatra“.¹¹⁶³

423. Po njegovom mišljenju, premda je veće Apelacionog suda zaključilo da lista krivičnih dela nabrojanih u članu 14(1)(c) Zakona nije konačna, time nije ovlastilo prvostepeni panel da nabrojanim krivičnim delima doda proizvoljno lišenje slobode izvršeno tokom sukoba koji nije međunarodnog karaktera.¹¹⁶⁴ Mustafa tvrdi da prvostepeni panel nije objasnio na osnovu čega se može smatrati da je ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode izvršen tokom nemeđunarodnog sukoba bio predviđen

---

¹¹⁵⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 391, 399, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 645. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 392-398, 400; repliku odbrane, stav 100.

¹¹⁵⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 192-194.

¹¹⁶⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 192-194; odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 88-91.

¹¹⁶¹ Žalbeni podnesak, stavovi 391, 399, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 645. V. takođe repliku odbrane, stav 100.

¹¹⁶² Žalbeni podnesak, stavovi 399-400.

¹¹⁶³ Žalbeni podnesak, stavovi 391, 396.

¹¹⁶⁴ Žalbeni podnesak, stav 396. V. takođe žalbeni podnesak, stavove 392-395.

u međunarodnom običajnom pravu u periodu vremenske nadležnosti Specijalizovanih veća.¹¹⁶⁵

424. Mustafa se apelacionom panelu obraća sa zahtevom da obustavi drugostepeni postupak i da to pitanje uputi Specijalizovanom veću Ustavnog suda na ocenu ustavnosti, u skladu sa članom 113(8) Ustava Kosova, pošto je reč o pitanju ustavne saglasnosti Zakona sa Ustavom Kosova.¹¹⁶⁶

425. I na kraju, Mustafa osporava tumačenje veća Apelacionog suda u pogledu izraza „u vezi sa“ iz člana 162(1) Ustava Kosova i izraza „u vezi sa“ iz člana 6(1) Zakona, kao i zaključak veća Apelacionog suda da se nadležnost Specijalizovanih veća ne ograničava na navode iz izveštaja Saveta Evrope.¹¹⁶⁷

426. Tužilaštvo odgovara da je prvostepeni panel bio dužan da se pridržava sudske prakse veća Apelacionog suda i prihvaćenog pravnog stava prema kojem proizvoljno lišenje slobode, izvršeno tokom sukoba koji nije međunarodnog karaktera, predstavlja ratni zločin iz nadležnosti Specijalizovanih veća.¹¹⁶⁸ S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da Mustafa nije izneo nijedan ubedljiv razlog zbog kojeg bi apelacioni panel trebalo da odstupi od svojih prethodnih odluka.¹¹⁶⁹ Tužilaštvo navodi da Mustafin zahtev za upućivanje datog pitanja na ocenu ustavnosti Specijalizovanom veću Ustavnog suda stoji u suprotnosti sa izričitim upozorenjem tog veća da najpre treba iscrpeti sva postojeća pravna sredstva.¹¹⁷⁰ Najzad, tužilaštvo tvrdi da Mustafino osporavanje načina na koji je veće Apelacionog suda protumačilo član 1 Zakona treba odbaciti bez

---

¹¹⁶⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 394-396. V. takođe žalbeni podnesak, stav 392. Panel napominje da se, u stavu 394 svog žalbenog podneska, Mustafa greškom poziva na stav 612 prvostepene presude, umesto na stav 642.

¹¹⁶⁶ Žalbeni podnesak, stav 397. V. takođe žalbeni podnesak, stav 393.

¹¹⁶⁷ Žalbeni podnesak, stav 398.

¹¹⁶⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 192.

¹¹⁶⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 192.

¹¹⁷⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 193, gde se upućuje na odluku Ustavnog suda po Krasnićijevom i Veseljijevom zahtevu za ocenu ustavnosti u predmetu *Tači i drugi*, stav 56.

razmatranja iz sledećih razloga: (i) Mustafa nije blagovremeno osporio nadležnost Specijalizovanih veća; i (ii) njegovi navodi izlaze iz okvira najave žalbe.¹¹⁷¹

427. Zastupnik žrtava odgovara: (i) da je veće Apelacionog suda već jasno utvrdilo činjenicu da lista ratnih zločina u sukobima nemeđunarodnog karaktera nije konačna;¹¹⁷² i (ii) da je pravni status ratnog zločina proizvoljnog lišenja slobode tokom oružanog sukoba, pa tako i nemeđunarodnog oružanog sukoba, jasno utvrđen u međunarodnom običajnom pravu.¹¹⁷³

2. Ocena panela Apelacionog suda

428. Pre svega, panel napominje da je Mustafa dostavio preliminarni podnesak, u kojem je pokrenuo sporna pitanja na koja se sada osvrće u okviru žalbenog razloga 8, na osnovu pravila 97(1)(a) Pravilnika.¹¹⁷⁴ Taj podnesak je prvostepeni panel odbacio iz proceduralnih razloga, zato što je bio dostavljen posle isteka odgovarajućeg roka koji je predviđen zato da bi se, u načelu, sva pitanja koja se tiču nadležnosti Specijalizovanih veća rešila, po potrebi i pred žalbenom instancom, pre nego što se spis predmeta preda pretresnom panelu.¹¹⁷⁵ Premda Mustafa nije blagovremeno osporio nadležnost Specijalizovanih veća za ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode, apelacioni panel je odlučio da, izuzetno, razmotri njegovu argumentaciju, iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde, pošto se pokrenuto pitanje direktno odražava na zaključak o Mustafinoj krivici za ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode.

---

¹¹⁷¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 194. Tokom žalbenog pretresa, tužilaštvo je dodatno naglasilo da je prvostepeni panel utvrdio da su se stekla i objektivna i subjektivna obeležja krivičnog dela proizvoljnog lišenja slobode i da je podsetio na različite faktore koji su relevantni za subjektivno obeležje krivičnog dela u Mustafinima radnjama. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 68-69.

¹¹⁷² Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stav 88.

¹¹⁷³ Odgovor zastupnika žrtava na žalbu odbrane, stavovi 89-90.

¹¹⁷⁴ Preliminarni podnesak odbrane o nadležnosti, stavovi 130-149.

¹¹⁷⁵ Odluka o odbijanju preliminarnog podneska odbrane o nadležnosti, stavovi 6-10. V. takođe članove 33(1)(b), 39(1), 40(1), 45(2) Zakona; pravila 97, 98(1) Pravilnika.

429. Apelacioni panel primećuje da Mustafa u okviru 8. žalbenog razloga u stvari osporava dve ranije odluke veća Apelacionog suda na osnovu kojih je prvostepeni panel izveo zaključak da proizvoljno lišenje slobode, izvršeno tokom sukoba koji nije međunarodnog karaktera, predstavlja ratni zločin na osnovu člana 14(1)(c) Zakona.¹¹⁷⁶

430. U tom pogledu, apelacioni panel podseća na prethodne zaključke veća Apelacionog suda, prema kojima: (i) formulacije upotrebljene u članu 14(1)(c) ukazuju na to da lista krivičnih dela iz te odredbe nije konačna i da nadležnost Specijalizovanih veća nije ograničena na radnje koje se izričito nabrajaju u toj odredbi;¹¹⁷⁷ (ii) netaksativnom formulacijom iz te odredbe ne krši se načelo pravne sigurnosti – *lex certa* – jer, da bi neka radnja bila obuhvaćena Zakonom i stoga spadala u nadležnost Specijalizovanih veća, ta radnja je morala biti predviđena međunarodnim običajnim pravom u periodu vremenske nadležnosti Specijalizovanih veća i mora da predstavlja teško kršenje zajedničkog člana 3;¹¹⁷⁸ (iii) proizvoljno lišenje slobode predstavlja teško kršenje zajedničkog člana 3, a lišenje slobode postaje proizvoljno i predstavlja teško kršenje zajedničkog člana 3 kada se prekrši načelo humanog postupanja, nezavisno od toga da li postoji pravni osnov za lišenje nekog lica slobode;¹¹⁷⁹ i (iv) proizvoljno lišenje slobode tokom nemeđunarodnog sukoba bilo je kažnjivo međunarodnim običajnim pravom u predmetnom periodu, a činjenica da je takva radnja kažnjiva optuženom je u predmetnom periodu bila dostupna i predvidiva.¹¹⁸⁰

---

¹¹⁷⁶ Prvostepena presuda, stavovi 642-645, gde se upućuje na odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stavove 87, 89, 97, 99, 102, 106-111; odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stavove 44-46.

¹¹⁷⁷ Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stav 87; odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stav 44.

¹¹⁷⁸ Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stavovi 44, 46. V. takođe odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stav 89.

¹¹⁷⁹ Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stavovi 96-97, 102; odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stav 45.

¹¹⁸⁰ Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stavovi 109, 111; odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stav 46. Činjenica da je dato delo bilo kažnjivo saglasna je, dakle, sa načelom *nullum crimen sine lege praevia*, prema kojem krivično delo ne postoji ukoliko u vreme izvršenja nije bilo definisano kao krivično delo.

431. Apelacioni panel napominje da Mustafa ne objašnjava na koji način je prvostepeni panel pogrešio, osim što se pridržavao odluka veća Apelacionog suda.¹¹⁸¹ Apelacioni panel podseća da se od drugostepenog panela očekuje da se pridržava ranijih odluka veća Apelacionog suda i da od njih treba da odstupi samo u slučajevima kad za to postoje ubedljivi razlozi u interesu pravde.¹¹⁸² Budući da Mustafa nije pokazao: (i) da je u odlukama veća Apelacionog suda pogrešno primenjeno pravo i da, prema tome, (ii) ne postoje ubedljivi razlozi da se, u interesu pravde, odstupi od pomenutih odluka, apelacioni panel odbija njegovu argumentaciju u vezi s tim pitanjem.

432. Kad je reč o Mustafinom zahtevu da se pitanje uputi Specijalizovanom veću Ustavnog suda na ocenu ustavnosti, apelacioni panel podseća da prema članu 113(8) Ustava Kosova i članu 49(4) Zakona panel može Specijalizovanom veću Ustavnog suda da upućuje pitanja u vezi sa ustavnošću zakona, između ostalog, ako nije siguran da li je sporni zakon u skladu sa Ustavom Kosova.¹¹⁸³ Kao što se iz izloženog vidi, ovde nema nesigurnosti u tom pogledu. Prema tome, apelacioni panel odbija Mustafin zahtev da se sporno pitanje uputi na ocenu ustavnosti Specijalizovanom veću Ustavnog suda.

433. I na kraju, kad je reč o Mustafinom argumentu kojim osporava način na koji je veće Apelacionog suda protumačilo član 162(1) Ustava Kosova i član 6(1) Zakona, tvrdeći da je nadležnost Specijalizovanih veća strogo ograničena na krivična dela „u vezi sa zaključcima iz izveštaja Saveta Evrope“,¹¹⁸⁴ apelacioni panel napominje da taj argument vidno izlazi iz okvira najave žalbe i da to pitanje nije bilo pokrenuto u

---

¹¹⁸¹ Žalbeni podnesak, stavovi 394-396; prvostepena presuda, stavovi 642-644, gde se upućuje na odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stavove 87, 89, 97, 99, 102, 106-11; odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stavovi 44-46.

¹¹⁸² V. gore, stav 41.

¹¹⁸³ V. takođe, odluku po žalbi u vezi sa osporavanjem legaliteta u predmetu *Tači i drugi*, stav 71.

¹¹⁸⁴ Žalbeni podnesak, stav 398.

skladu sa pravilom 97 Pravilnika.¹¹⁸⁵ Prema tome, apelacioni panel odbija Mustafine argumente u vezi s tim pitanjem.¹¹⁸⁶

434. S obzirom na navedeno, apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je prvostepeni panel pogrešno primenio pravo u pogledu pravnog osnova za ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode. Shodno tome, apelacioni panel odbija žalbeni razlog 8 iz Mustafine žalbe.

R. GREŠKE U ZAKLJUČCIMA PRVOSTEPENOG PANELA NA KOJIMA JE ZASNOVANA
ODLUKA O KAZNI (ŽALBENI RAZLOZI 9A, 9B, 9C, 9D, 9E, 9F, 9G, 9H, 9I, 9J, 9K)

435. U svojoj presudi, prvostepeni panel je izložio svrhu kažnjavanja i merodavne odredbe iz normativnog okvira Specijalizovanih veća.¹¹⁸⁷ Panel je zaključio je da je dužan da uzme u obzir kazne koje su u vreme izvršenja krivičnog dela bile predviđene merodavnim zakonima na Kosovu, kao i eventualne blaže kazne propisane kasnijim zakonima, ali da u krajnjoj liniji „nije dužan da se pridržava tih odredbi“.¹¹⁸⁸ Prvostepeni panel je takođe izneo koje će faktore uzeti u obzir i na koji način će ih ocenjivati i ukazao je na merodavne odredbe za utvrđivanje ukupne jedinstvene kazne.¹¹⁸⁹ Prilikom odmeravanja kazne optuženom, prvostepeni panel izričito je uzeo u obzir: (i) težinu krivičnih dela i njihove posledice, uključujući i otežavajuće okolnosti za izvršenje krivičnog dela mučenja uz posebnu surovost i nad posebno

---

¹¹⁸⁵ V. najavu žalbe, žalbeni razlog 8, stav 11. Apelacioni panel napominje da Mustafa taj argument nije izneo u preliminarnom podnesku koji je predao na osnovu pravila 97(1)(a) Pravilnika. V. preliminarni podnesak odbrane o nadležnosti, stavove 130-149. U svakom slučaju, apelacioni panel podseća da pitanja u vezi sa osporavanjem nadležnosti nisu pokrenuta blagovremeno. V. odluku o odbijanju preliminarnog podneska odbrane o nadležnosti, stav 10.

¹¹⁸⁶ V. gore, stav 31. U svakom slučaju, po mišljenju veća Apelacionog suda, i samo postojanje „veze“ između optužbi koje se stavljaju na teret i izveštaja Saveta Evrope dovoljno je da se ispune uslovi o nadležnosti iz člana 6(1) Zakona. V. odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stav 66. Štaviše, Specijalizovano veće Ustavnog suda podržalo je pristup veća Apelacionog suda. V. odluku Ustavnog suda po Tačijevom zahtevu za ocenu ustavnosti u predmetu *Tači i drugi*, stavove 82-83.

¹¹⁸⁷ Prvostepena presuda, stavovi 772-779.

¹¹⁸⁸ Prvostepena presuda, stavovi 780-781.

¹¹⁸⁹ Prvostepena presuda, stavovi 782-795.

osetljivim ili bespomoćnim žrtvama; (ii) Mustafin lični doprinos krivičnim delima; i, *proprio motu*, (iii) Mustafine lične prilike kao moguće olakšavajuće okolnosti.¹¹⁹⁰

436. Na osnovu pomenutih faktora, prvostepeni panel je optuženom izrekao sledeće pojedinačne kazne:

- (i) po tački 1 optužnice (ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode, izvršen nad najmanje šest lica) – kazna zatvora u trajanju od deset godina;
- (ii) po tački 3 optužnice (ratni zločin mučenja, izvršen nad najmanje šest lica) – kazna zatvora u trajanju od 22 godine; i
- (iii) po tački 4 optužnice (ratni zločin ubistva, izvršen nad jednim licem) – kazna zatvora u trajanju od 25 godina.¹¹⁹¹

Na kraju, polazeći od tih pojedinačnih kazni, prvostepeni panel je izrekao jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 26 godina, koja odražava sveukupno kažnjivo ponašanje optuženog, a u kaznu je uračunao vreme koje je optuženi proveo u pritvoru od kako je uhapšen 24. septembra 2020 godine.¹¹⁹²

437. Mustafa tvrdi da je prvostepeni panel pogrešio u odluci o kazni s obzirom na svrhu kažnjavanja, načelo *lex mitior*, broj žrtava na koje se odnosi osuda za ratni zločin mučenja, ocenu njegovih ličnih prilika i sveukupnu dužinu izrečene kazne.¹¹⁹³ Tužilaštvo odgovara da Mustafine argumente u kojima osporava odluku o kazni treba odbaciti jer nije pokazao da je načinjena greška bilo koje vrste.¹¹⁹⁴

---

¹¹⁹⁰ Prvostepena presuda, stavovi 796-826.

¹¹⁹¹ Prvostepena presuda, stavovi 827-828, 831.

¹¹⁹² Prvostepena presuda, stavovi 827, 829-830.

¹¹⁹³ Žalbeni podnesak, stavovi 401-445; najava žalbe, žalbeni razlozi 9A-9K, stav 12; replika odbrane, stavovi 101-112.

¹¹⁹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 195-238.

1. Navodi strana i učesnika u postupku

438. Mustafa tvrdi da je prvostepeni panel pogrešio u odluci o kazni i da ili nije trebalo da ga kazni ili je kazna morala biti blaža.¹¹⁹⁵ Konkretno, on najpre tvrdi da je prvostepeni panel pogrešio jer se nije pridržavao svrhe kažnjavanja predviđene članom 38 KZK i pozivao se na „pseudo-pravne argumente“ koji nisu zasnovani ni na zakonodavstvu Kosova niti na međunarodnom običajnom pravu.¹¹⁹⁶ Mustafa takođe navodi da se prvostepeni panel neopravdano oslonio na sudsku praksu MKSJ, s obzirom na to da on lično nikada nije obavljao političku funkciju.¹¹⁹⁷

439. Dalje, Mustafa tvrdi da je prvostepeni panel pogrešio kada je načelo *lex mitior* primenio neispravno, ili ga uopšte i nije primenio prilikom izvođenja zaključka da prema članu 44(2) Zakona panel nije dužan da se pridržava raspona kazni koje su u vreme izvršenja predmetnih krivičnih dela bile predviđene merodavnim zakonima na Kosovu, ili eventualnih blažih kazni predviđenih kasnijim zakonima.¹¹⁹⁸ Po Mustafinim rečima, takvim tumačenjem se krše načela *in dubio pro reo* i *lex mitior*, iako je primena ovog drugog načela zagarantovana članom 33(2) i (4) Ustava Kosova u skladu sa kojim Specijalizovana veća „sude i rade“, kako je predviđeno članom 3(2) Zakona.¹¹⁹⁹ Mustafa stoga traži da Apelacioni panel to pitanje uputi Specijalizovanom veću Ustavnog suda „na ocenu ustavnosti“, u skladu sa članom 113(8) Ustava Kosova

---

¹¹⁹⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 401, 442, 445; najava žalbe, stav 12; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 17.

¹¹⁹⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 402-407; najava žalbe, žalbeni razlozi 9A-9B, stav 12.

¹¹⁹⁷ V. najavu žalbe, žalbeni razlog 9B, stav 12; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 151-152.

¹¹⁹⁸ Žalbeni podnesak, stavovi 408, 410-416, 429-431, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stavove 780, 828; najava žalbe, žalbeni razlozi 9C-9E, stav 12; replika odbrane, stavovi 104, 108; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 58-62.

¹¹⁹⁹ Žalbeni podnesak, stavovi 409, 411, 415; najava žalbe, žalbeni razlozi 9D-9E, stav 12; replika odbrane, stavovi 104, 108; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 58-63; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 145-146. Mustafa takođe navodi da je načelo *lex mitior* predviđeno u članu 7 EKLJP kao *jus cogens* načelo i da, prema tome, od njega nije dozvoljeno odstupiti. V. engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 59-61.

i članom 49(4) Zakona.¹²⁰⁰ Mustafa takođe navodi da, u skladu sa načelima *lex mitior* i *nullum crimen, nulla poena sine lege*, prvostepeni panel nije trebalo da se rukovodi odredbama KZK prilikom odmeravanja kazne, već Krivičnim zakonom SFRJ koji je bio na snazi u vreme izvršenja predmetnih krivičnih dela, uz izmene uvedene UNMIK-ovom uredbom br. 1999/24.¹²⁰¹ U prilog svojoj tvrdnji, Mustafa ukazuje na presudu Vrhovnog suda Kosova u predmetu sa „istovetnim krivično-pravnim kontekstom“, a u kojoj je zaključeno da izrečena kazna ne sme da premaši 15 godina zatvora.¹²⁰² Mustafa takođe tvrdi da je prvostepeni panel pogrešio jer nije uzeo u obzir: (i) sudsku praksu kažnjavanja za slična krivična dela na Kosovu ili pre početka rada MKSJ ili MKSR, i (ii) sudsku praksu kažnjavanja u bivšoj Jugoslaviji u vreme izvršenja predmetnih krivičnih dela, pri čemu je dodatno pogrešio jer svoju odluku u vezi s tim nije obrazložio.¹²⁰³

---

¹²⁰⁰ Žalbeni podnesak, stavovi 409, 415; najava žalbe, žalbeni razlog 9E, stav 12; replika odbrane, stav 108; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 61-63; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 145-146.

¹²⁰¹ Žalbeni podnesak, stavovi 412-413, 419-427; najava žalbe, žalbeni razlog 9G, stav 12; replika odbrane, stav 105. Konkretno, Mustafa tvrdi da je na osnovu KZK dozvoljena kazna zatvora u trajanju do 40 godina, dok je Krivični zakon SFRJ izmenjen UNMIK-ovom uredbom br. 1999/24 u cilju ukidanja smrtne kazne, te je tako na osnovu Krivičnog zakona SFRJ na snazi ostala samo kazna zatvora u trajanju do 15 godina. Prema njegovoj argumentaciji, kasnija izmena UNMIK-ove uredbe br. 1999/24 nije merodavna zbog toga što se u njoj navodi da je važeća samo za krivična dela izvršena posle 27. oktobra 2000. Mustafa takođe tvrdi da je prvostepeni panel pogrešio kada nije obrazložio zbog čega se nije pridržavao odredbi iz Krivičnog zakona SFRJ. Pored toga, Mustafa osporava izjavu prvostepenog panela prema kojoj se u zakonima usvojenim posle UNMIK-ove uredbe br. 1999/24 „predviđaju [po rasponu] podjednako stroge ili strože“ kazne zbog toga što, po njegovim rečima, naknadno usvojeni zakoni nisu relevantni, a prvostepenom panelu zamera i to što nije pomenuo UNMIK-ovu uredbu br. 2000/59. V. žalbeni podnesak, stavove 419, 432; najavu žalbe, žalbeni razlog 9G, stav 12; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 142-148.

¹²⁰² Žalbeni podnesak, stavovi 414, 428, gde se upućuje na presudu Vrhovnog suda Kosova od 20. marta 2023; replika odbrane, stav 108; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 143, 148. V. takođe engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 148-149, gde se upućuje na presudu Ustavnog suda Kosova od 31. marta 2022.

¹²⁰³ Žalbeni podnesak, stavovi 417-418, 430, 432-433; najava žalbe, žalbeni razlozi 9F, 9G, 9H, stav 12. V. takođe žalbeni podnesak, stav 444(d). Apelacioni panel napominje da Mustafa, u okviru žalbenog razloga 9H u svom žalbenom podnesku, samo upućuje na žalbeni razlog 9F, bez iznošenja dodatne argumentacije. Po shvatanju apelacionog panela, to znači da žalbeni razlog 9H treba podvesti pod žalbeni razlog 9F.

440. Pored toga, Mustafa tvrdi da je prvostepeni panel pogrešio kad mu je po tački 3 optužnice izrekao kaznu za mučenje najmanje šest lica, uprkos tome što je utvrdio da je on samo učestvovao u mučenju dva lica i da su se samo u tim slučajevima u njegovim radnjama stekla odgovarajuća subjektivna obeležja krivičnog dela.¹²⁰⁴ Pored toga, po Mustafinom mišljenju, prvostepeni panel je pogrešio kada je zaključio da se njegovim ličnim prilikama, koje je razmotrio *proprio motu*, ne može pridati veći značaj imajući u vidu prirodu i težinu izvršenih krivičnih dela i njegov lični doprinos njihovom izvršenju.¹²⁰⁵ Konkretno, Mustafa tvrdi da se taj zaključak kosi sa ranijim zaključkom prvostepenog panela prema kojem se faktori koji se odnose na težinu krivičnog dela ne mogu uzimati u obzir kao izdvojene otežavajuće okolnosti, i *vice versa*, te da odsustvo olakšavajućih okolnosti ne može predstavljati otežavajuću okolnost.¹²⁰⁶

441. I na kraju, Mustafa navodi da je kazna koju je izrekao prvostepeni panel „proizvoljna i prestroga“ iz sledećih razloga: (i) s obzirom na njegove godine starosti, izrečena kazna je isto što i doživotna kazna; (ii) ne postoje nikakvi izgledi za rehabilitaciju, imajući u vidu prosečni životni vek na Kosovu; (iii) biće mu uskraćena mogućnost da „vodi porodični život“, koja je predviđena standardima EKLJP; i (iv) međunarodni sudovi nisu izricali podjednako dugotrajnu kaznu za tu vrstu krivičnih dela.¹²⁰⁷

---

¹²⁰⁴ Žalbeni podnesak, stavovi 434-438; najava žalbe, žalbeni razlog 9I, stav 12. V. takođe repliku odbrane, stav 109.

¹²⁰⁵ Žalbeni podnesak, stavovi 439, 441; najava žalbe, žalbeni razlog 9J, stav 12.

¹²⁰⁶ Žalbeni podnesak, stavovi 440-441, gde se upućuje na prvostepenu presudu, stav 789, u kojem je prvostepeni panel zaključio sledeće: „Faktori uzeti u obzir kao aspekti težine krivičnog dela ne mogu se dodatno uzeti u obzir i kao zasebne otežavajuće okolnosti, i obrnuto.“

¹²⁰⁷ Najava žalbe, žalbeni razlog 9K, stav 12; žalbeni podnesak, stavovi 443-444. V. takođe repliku odbrane, stav 112; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 149-151, gde se, između ostalog, upućuje na prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić et al.*; prvostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.* V. takođe engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 153.

442. Tužilaštvo odgovara da utvrđenu kaznu ne treba menjati jer Mustafa nije pokazao da je prvostepeni panel pogrešio u izvođenju svojih zaključaka.¹²⁰⁸ Konkretnije, tužilaštvo tvrdi da to što se prvostepeni panel osvrnuo na prevashodne svrhe kažnjavanja jeste u skladu sa merodavnim pravom, sudskom praksom i članom 38 KZK, iako ova poslednja odredba nije obavezujuća za panel budući da nije izričito preuzeta Zakonom.¹²⁰⁹ U svakom slučaju, tužilaštvo tvrdi da Mustafa nije potkrepio svoje tvrdnje u vezi s tim pitanjem.¹²¹⁰ Tužilaštvo takođe navodi da Mustafin argument da jedan deo sudske prakse MKSJ nije relevantan treba odbaciti jer argument nije dovoljno razrađen, ali napominje da je ta sudska praksa, u svakom slučaju, relevantna nezavisno od pitanja da li je Mustafa obavljao političku funkciju ili ne.¹²¹¹

443. Dalje, tužilaštvo tvrdi da je zaključak prvostepenog panela da je dužan na osnovu člana 44(2) Zakona da uzme u obzir faktore koji se u toj odredbi nabrajaju – što je i učinio – ali da nije dužan da ih smatra obavezujućim, saglasan sa jasnom formulacijom tog člana i sa sudskom praksom MKSJ kada je u pitanju tumačenje jedne slične odredbe.¹²¹² Po mišljenju tužilaštva, Mustafa jednostavno ponavlja argumente koji nisu bili prihvaćeni tokom suđenja, ali ne pokazuje zbog čega je odluka da se ti argumenti odbiju bila pogrešna.¹²¹³ Tužilaštvo takođe tvrdi da se načelo *lex mitior* primenjuje jedino na pravne odredbe koje su za prvostepeni panel obavezujuće, to jest

---

¹²⁰⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 195-196, 199, 202, 204, 222, 224, 229, 238; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 116.

¹²⁰⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 197-202. Konkretno, tužilaštvo navodi da se u stavovima 772 do 777 prvostepene presude „[ne] primenjuju svrhe kažnjavanja“ na okolnosti predmeta, već se na njih „jednostavno skreće pažnja“. Pored toga, tužilaštvo ističe da je stav 775 iznet kao *obiter dictum*, a da se u stavu 776 preslikava načelo čije je poštovanje zagarantovano, između ostalog, članom 38 KZK. V. odgovor tužilaštva na žalbu, stav 201 (kurziv u originalu).

¹²¹⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 199-200.

¹²¹¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 203.

¹²¹² Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 205-207, 214; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 119-120.

¹²¹³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 208.

na one kosovske zakone koji su izričito preuzeti Zakonom.¹²¹⁴ Pored toga, tužilaštvo navodi da, s obzirom na to da je na osnovu člana 44(1) Zakona prvostepeni panel ovlašćen da izrekne kaznu doživotnog zatvora, maksimalne kazne zatvora predviđene na Kosovu za njega nisu obavezujuće.¹²¹⁵ Tužilaštvo takođe navodi da je propisana kazna za slična krivična dela u predmetno vreme bila smrtna kazna i da, prema tome, nije bila blaža od kazne izrečene Mustafi, kao i da je Krivični zakon SFRJ samo ostavljao mogućnost izricanja kazni zatvora u trajanju do 20 godina, dok je i dalje predviđao smrtnu kaznu u okviru raspona kazni.¹²¹⁶ Tužilaštvo dodaje da bi se svakim drugim tumačenjem osujetila namera zakonodavaca pri donošenju Krivičnog zakona SFRJ i Zakona, to jest namera da za teška krivična dela budu predviđene najstrože kazne.¹²¹⁷ Shodno tome, tužilaštvo tvrdi da Mustafino pozivanje na presudu Vrhovnog suda Kosova od 20. marta 2023. nije relevantno.¹²¹⁸

444. Tužilaštvo takođe tvrdi: (i) da Mustafa nije pokazao da je prvostepeni panel bio dužan da se pridržava sudske prakse kažnjavanja pred kosovskim sudovima, ili sudske prakse MKSJ ili MKSR, ili, pak, prakse iz vremena kada su krivična dela izvršena; i (ii) da Mustafa nije ukazao na predmete slične prirode kojima bi potkrepio svoju tvrdnju da mu je izrečena nesrazmerna kazna.¹²¹⁹ Pored toga, tužilaštvo ističe da se prvostepeni panel jeste oslonio na sudsku praksu pri razmatranju faktora relevantnih za odmeravanje kazne.¹²²⁰ Bez obzira na to, tužilaštvo tvrdi da kazne u

---

¹²¹⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 209-210. Tužilaštvo se takođe poziva na sledeće: (i) argumentaciju koju je prethodno iznelo u predmetu KSC-BC-2020-06 u vezi sa primenom načela *lex mitior* u odnosu na Zakon, o krivičnim delima kažnjivim prema međunarodnom običajnom pravu; i (ii) zaključke koje je apelacioni panel potom izveo u istom predmetu. V. engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 115-116, gde se upućuje na odgovor tužilaštva na preliminarni podnesak u predmetu *Tači i drugi*, stavove 32-33; odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stavove 39, 56-57.

¹²¹⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 211; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 117.

¹²¹⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 212; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 117.

¹²¹⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 212.

¹²¹⁸ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 213.

¹²¹⁹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 215, 217, 220, 236; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 116-117.

¹²²⁰ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 219.

tolikoj meri zavise od konkretnih okolnosti predmeta da svako poređenje može da bude samo od zanemarljive koristi, a da je izrečena kazna „nešto ispod polovine propisanog raspona kazni“ koje je prvostepeni panel bio ovlašćen da izrekne.¹²²¹ Tužilaštvo takođe navodi da svako poređenje mora da obuhvati i nacionalnu sudsku praksu iz oblasti međunarodnih zločina, uz ogradu da nije moguće vršiti bilo kakvo neposredno poređenje činjeničnog stanja.¹²²² Osim toga, tužilaštvo kaže da upućivanje datog pitanja na ocenu Ustavnom sudu nije opravdano.¹²²³

445. Dalje, tužilaštvo navodi da Mustafa nije pokazao da je panel pogrešio u pogledu broja žrtvi mučenja pa njegove argumente o odmeravanju kazne po tački 3 optužnice treba odbaciti.¹²²⁴ Pored toga, tužilaštvo osporava kao neosnovane sledeće Mustafine tvrdnje: (i) da je prvostepeni panel prirodu i težinu krivičnog dela protumačio kao otežavajuću okolnost kad je odlučio da ne prida veći značaj njegovim ličnim prilikama; i (ii) da je prvostepeni panel odsustvo olakšavajućih okolnosti protumačio kao otežavajuću okolnost.¹²²⁵ Tužilaštvo takođe navodi da Mustafine argumente o tome da mu je izrečena evidentno prestroga kazna treba odbaciti bez razmatranja zato što nisu dovoljno razrađeni, kao i zbog toga što on svoje godine starosti i druge faktore koje opisuje kao olakšavajuće okolnosti prvi put pominje u žalbi.¹²²⁶ Po mišljenju tužilaštva, Mustafini argumenti u pogledu dužine ukupne kazne u odnosu na njegov očekivani životni vek, mogućnost rehabilitacije i uskraćivanje porodičnog života svode se na nagađanje i nisu potkrepljeni, a prvostepeni panel je te faktore pravno i činjenično ispravno ocenio.¹²²⁷

---

¹²²¹ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 216-218, 236-237; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 116-117.

¹²²² Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 117-118. Tužilaštvo je naknadno dostavilo primere iz nacionalne sudske prakse. V. imejl tužilaštva od 9. novembra 2023.

¹²²³ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 221.

¹²²⁴ Odgovor tužilaštva na žalbu, stav 223. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stavove 190-191.

¹²²⁵ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 225-228.

¹²²⁶ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 230-231; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 116-117.

¹²²⁷ Odgovor tužilaštva na žalbu, stavovi 232-235.

446. I na kraju, tužilaštvo tvrdi da, u skladu sa međunarodnom sudskom praksom, kaznu koja je Mustafi izrečena ne treba smanjiti, niti je znatno ublažiti, čak ni ako bi osuda koja mu je izrečena po jednoj od tačaka optužnice bila poništena, budući da to ne bi bitno uticalo na činjenične konstatacije prvostepenog panela o težini izvršenih krivičnih dela, ličnim prilikama optuženog, i olakšavajućim i otežavajućim okolnostima.¹²²⁸

447. Zastupnik žrtava odgovara da Mustafin zahtev za upućivanje spornog pitanja Specijalizovanom veću Ustavnog suda predstavlja pokušaj odugovlačenja postupka, koji se kosi sa interesima žrtava koje učestvuju u postupku, budući da ne postoji nikakvo sporno pitanje koje bi se osnovano moglo uputiti na ocenu ustavnosti.¹²²⁹

448. Mustafa u svojoj replici navodi, između ostalog, da se tužilaštvo neosnovano oslanja na drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj* u vezi sa svrhom kažnjavanja, a da preostala argumentacija tužilaštva o tom pitanju predstavlja „žalbu *de n[]ovo*“ i da je „neadekvatna“ ili „neosnovana“.¹²³⁰ Mustafa takođe osporava način na koji je tužilaštvo formulisalo neke argumente i tvrdi da nije mogao da iznese argumente o odmeravanju kazne na suđenju jer nije znao da će biti oglašen krivim i da će mu biti izrečena kazna.¹²³¹ Najzad, Mustafa tvrdi da je nelogičan argument tužilaštva da postojanje olakšavajućih okolnosti ne utiče nužno na kaznu koja će biti izrečena.¹²³²

2. Ocena panela Apelacionog suda

449. Pre svega, apelacioni panel podseća da je prema članu 44(1) Zakona najstroža kazna koju Specijalizovana veća mogu izreći kazna doživotnog zatvora. Prema članu 44(2)(a) do (c) Zakona, prilikom odmeravanja kazne koja se izriče licu za

---

¹²²⁸ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 119. V. takođe odgovor tužilaštva na žalbu, stav 196.

¹²²⁹ Engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 129-130.

¹²³⁰ Replika odbrane, stavovi 101-103.

¹²³¹ Replika odbrane, stavovi 106-107, 111.

¹²³² Replika odbrane, stav 110.

međunarodno krivično delo iz Zakona, Specijalizovana veća su dužna da uzmu u obzir:

- (a) raspon kazni za krivično delo koji je bio propisan kosovskim zakonom u vreme izvršenja krivičnog dela,
- (b) bilo koji naknadni raspon blažih kazni za krivično delo koji je propisan kosovskim zakonom, i
- (c) član 7 stav 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i član 15, stav 2 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima koji je preuzet i garantovan članovima 22 stav 2, 22 stav 3 i 33 stav 1 Ustava Republike Kosovo, i stepen u kojem bi se primena stava 2(a) i (b) negativno odrazila na kažnjavanje za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je inkriminisano prema opštim pravnim načelima priznatim od strane civilizovanih naroda.

Pored toga, prema članu 44(5) Zakona, Specijalizovana veća su dužna da uzmu u obzir otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, uključujući težinu krivičnog dela i njegove posledice, kao i individualne okolnosti osuđenog lica.¹²³³ I pravilom 163(1) Pravilnika predviđena je dužnost prvostepenog panel da oceni otežavajuće i olakšavajuće okolnosti navedene u članu 44(5) Zakona.¹²³⁴

450. Prema pravilu 163(4) Pravilnika, Specijalizovana veća:

odmerava[ju] kaznu za svaku optužbu sadržanu u optužnici po kojoj je optuženi osuđen i izrič[u] jedinstvenu kaznu za sveukupno kažnjivo postupanje optuženog [...]. Jedinstvena kazna zatvora ne može biti kraća od najduže pojedinačne kazne izrečene za svaku optužbu.

Prema tome, jedinstvena kazna ne može biti kraća od najduže pojedinačne kazne izrečene u predmetu, a budući da pravilo 163(4) Pravilnika ne precizira gornju granicu za jedinstvenu kaznu, to znači da maksimalna jedinstvena kazna može biti kazna doživotnog zatvora, shodno članu 44(1) Zakona.

---

¹²³³ V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 409.

¹²³⁴ V. takođe drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 409.

451. Pored toga, apelacioni panel podseća da su prema međunarodnoj sudskoj praksi u oblasti krivičnog prava prevencija i retribucija glavni ciljevi kažnjavanja, dok je rehabilitacija relevantna, ali ne bi trebalo da igra odlučujuću ulogu.¹²³⁵ Težina izvršenog krivičnog dela je glavni predmet razmatranja prilikom odlučivanja o kazni, a kazna koja je srazmerna težini krivičnog dela nužno će obezbediti i odgovarajuću retribuciju i prevenciju.¹²³⁶ Apelacioni panel takođe podseća da je u članu 38(1) KZK naglasak stavljen pre svega na rehabilitaciju i na prevenciju, a ne izričito i na retribuciju.¹²³⁷

452. Apelacioni panel takođe podseća da odgovarajuća kazna treba da odvraća osuđeno lice od ponovnog izvršenja krivičnog dela (posebna prevencija), ali i da istovremeno odvraća druge potencijalne učinioce od izvršenja istog ili sličnog krivičnog dela (generalna prevencija).¹²³⁸ Pored toga, retribuciju treba shvatiti kao izricanje odgovarajuće kazne koja odražava krivicu osuđenog lica, ali ne sme da predstavlja vid osvete ili odmazde, dok rehabilitacija ima za cilj reintegraciju osuđenog lica u društvo.¹²³⁹

453. I na kraju, apelacioni panel podseća da žalbe na odluku o kazni predstavljaju žalbe u užem smislu reči, što znači da su po svojoj prirodi korektivne.¹²⁴⁰ Apelacioni panel takođe podseća da prvostepeni panel ima široko diskreciono pravo pri utvrđivanju odgovarajuće kazne, a da kazna treba da odražava težinu izvršenih

---

¹²³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 410, i sudska praksa na koju se upućuje u fusnoti 904.

¹²³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 410, i sudska praksa na koju se upućuje u fusnotama 905-906.

¹²³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stavovi 410, 437.

¹²³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 411, i sudska praksa na koju se upućuje u fusnoti 908.

¹²³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 410, i sudska praksa na koju se upućuje u fusnotama 909-910.

¹²⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 413; drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, stav 539; drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, stav 734; drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, stav 302; drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, stav 749.

krivičnih dela, meru u kojoj je optuženi učestvovao u njihovom izvršenju i lične prilike optuženog.¹²⁴¹ Apelacioni panel stoga neće preinačiti kaznu koju je izrekao prvostepeni panel, osim u slučajevima kada žalilac pokaže da je prvostepeni panel napravio očiglednu grešku u primeni svog diskrecionog prava ili se nije pridržavao merodavnog prava.¹²⁴² Prema tome, apelacioni panel će intervenisati u odlukama prvostepene instance donetih na osnovu sudijske diskrecije samo ako je izrečena kazna: (i) zasnovana na pogrešnom tumačenju merodavnog prava; (ii) zasnovana na očigledno pogrešno utvrđenim činjenicama; ili (iii) do te mere nepravična ili neosnovana da predstavlja zloupotrebu diskrecionog prava. S tim u vezi, apelacioni panel će takođe razmotriti da li je prvostepeni panel pri donošenju odluke o kazni pridao značaj sporednim ili irelevantnim faktorima, odnosno da li je zanemario ili u nedovoljnoj meri uzeo u obzir relevantne faktore.¹²⁴³

454. Apelacioni panel će se sada osvrnuti na konkretne argumente koje Mustafa iznosi. Prvo, panel napominje da je prvostepeni panel zaista pogrešio kada se oslonio isključivo na član 38 KZK kao jedini pravni izvor za tezu da su prevashodne svrhe kažnjavanja „retribucija, prevencija (posebna i generalna) i, u manjoj meri, rehabilitacija učinioća“.¹²⁴⁴ Međutim, mada se u članu 38(1) KZK naglasak stavlja na prevenciju i rehabilitaciju, a ne izričito i na retribuciju,¹²⁴⁵ izlaganje prvostepenog panela o prevashodnim svrhama kažnjavanja je, uprkos tome, saglasno sa ranijim zaključcima veća Apelacionog suda o svrsi kažnjavanja na osnovu međunarodne

---

¹²⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 413; presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Lubanga*, stavovi 34, 40; drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 3349; drugostepena presuda u predmetu *Limaj et al.*, stav 127; drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, stav 297.

¹²⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 414; drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 3349; drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, stav 749; drugostepena presuda u predmetu *Prlić et al.*, stav 3204.

¹²⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 414; drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, stav 539; drugostepena presuda u predmetu *Ngirabatware*, stav 255; drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, stav 735; presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Lubanga*, stav 44.

¹²⁴⁴ V. prvostepenu presudu, stav 772, fusnotu 1623.

¹²⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stavovi 410, 437.

sudske prakse.¹²⁴⁶ Pored toga, apelacioni panel napominje da, premda je prvostepenom panelu član 38 KZK mogao da posluži kao smernica, ta odredba nije bila obavezujuća za panel jer nije izričito preuzeta Zakonom.¹²⁴⁷ Prema tome, apelacioni panel zaključuje da prvostepeni panel nije pogrešio u svom razmatranju prevashodnih svrha kažnjavanja i odbija Mustafin žalbeni razlog 9A.

455. Mustafa takođe navodi da se u stavovima 774 do 777 prvostepene presude prvostepeni panel pozvao na „pseudo-pravne argumente“.¹²⁴⁸ Apelacioni panel zaključuje da su argumenti kojima Mustafa osporava dva od četiri pomenuta stava, to jest stavove 774 i 777 prvostepene presude, nepotkrepljeni i shodno tome ih odbacuje. Naime, Mustafa te argumente pominje isključivo u najavi žalbe, a u žalbenom podnesku ih ne razrađuje, usled čega je osnovano odbaciti ih bez razmatranja.¹²⁴⁹ U svakom slučaju, apelacioni panel ističe da se prvostepeni panel jasno pozvao na član 38(1)(1.3) KZK i na sudsku praksu MKSJ kako bi potkrepio zaključke izvedene u pomenutim stavovima prvostepene presude.¹²⁵⁰ Apelacioni panel takođe smatra da su neubedljive Mustafine neodređene i nepotkrepljene tvrdnje da sudska praksa citirana u fusnoti 1626 prvostepene presude u prilog zaključcima iznesenim u stavu 777 „nije relevantna“ zbog toga što Mustafa nikada nije obavljao političku funkciju i, shodno tome, odbija taj argument.¹²⁵¹

---

¹²⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 410, i sudska praksa na koju se upućuje u fusnoti 904. S tim u vezi, apelacioni panel odbija nepotkrepljeni Mustafin argument da drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj* „nije relevantna za ovaj predmet“. V. repliku odbrane, stav 101.

¹²⁴⁷ Članovi 3(2)(c) i (4) Zakona; drugostepena presuda u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 149; odluka po žalbi u vezi sa istragom protiv Lajčija, stav 22.

¹²⁴⁸ Najava žalbe, žalbeni razlog 9B, stav 12; žalbeni podnesak, stavovi 406-407.

¹²⁴⁹ V. gore, stav 32.

¹²⁵⁰ V. prvostepenu presudu, fusnote 1625-1626.

¹²⁵¹ V. najavu žalbe, žalbeni razlog 9B, stav 12; engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 151-152. Apelacioni panel napominje da se taj argument u najavi žalbe samo uzgred spominje i da se ni na koji način ne potkrepljuje, a da je usmeno izjašnjenje dato u okviru odgovora na pitanje apelacionog panela takođe bilo neodređeno i nepotkrepljeno.

456. Kad je reč o preostala dva osporena stava iz prvostepene presude, apelacioni panel zaključuje da, iako se stav 775 nalazi u odeljku sa podnaslovom „Svrha kažnjavanja“, u njemu je, uopšte uzev, reč o utvrđivanju istine kao cilju prvostepene presude i ne odnosi se na odmeravanje kazne kao takvo. Osim toga, iako stav 776 prvostepene presude ne sadrži izričite osvrte na sudsku praksu, razmatranja prvostepenog panela su saglasna sa sudskom praksom MKSJ i MKSR.¹²⁵² Prema tome, apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije pokazao da je prvostepeni panel pogrešio pri izvođenju zaključaka iznesenih u pomenutim stavovima i, shodno tome, odbija Mustafin žalbeni razlog 9B.

457. Apelacioni panel takođe odbija Mustafin žalbeni razlog 9I u vezi sa brojem žrtava na koje se odnosi zaključak prvostepenog panela o krivici optuženog kada je u pitanju ratni zločin mučenja, budući da taj žalbeni razlog u celosti počiva na argumentaciji iznesenoj u okviru žalbenog razloga 7, koji je apelacioni panel već odbio gore u tekstu.¹²⁵³

458. Što se tiče Mustafine tvrdnje da je prvostepeni panel pogrešno primenio pravo ocenjujući njegove lične prilike u odnosu na prirodu i težinu krivičnih dela za koje je osuđen i u odnosu na njegov lični doprinos njihovom izvršenju, apelacioni panel zaključuje da je prema normativnom okviru Specijalizovanih veća prvostepeni panel bio dužan da postupi upravo na taj način. Naime, pravilom 163(1) Pravilnika predviđeno je da prvostepeni panel *uzima u obzir* činioce koji se navode u članu 44(5) Zakona, to jest otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, uključujući težinu krivičnog dela i njegove posledice, kao i lične prilike osuđenog lica.

459. Pored toga, apelacioni panel zaključuje da Mustafa nije potkrepio svoju tvrdnju da je prvostepeni panel prilikom ocenjivanja relevantnih faktora: (i) protumačio

---

¹²⁵² V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, stav 185; prvostepenu presudu u predmetu *Prlić et al.* (tom IV), stav 1276; prvostepenu presudu u predmetu *Kambanda*, stav 28.

¹²⁵³ V. gore, stavove 415-419.

odsustvo olakšavajućih okolnosti kao otežavajuću okolnost; ili (ii) uzeo u obzir težinu krivičnog dela kao posebnu otežavajuću okolnost.¹²⁵⁴ Tačnije, prvostepeni panel je zaključio da se „ličnim prilikama g. Mustafe ne može pridati veliki značaj, s obzirom na prirodu i težinu dokazanih krivičnih dela i doprino[s] g. Mustafe njihovom izvršenju“.¹²⁵⁵ Iz toga jasno proističe da prvostepeni panel nije protumačio odsustvo olakšavajućih okolnosti kao otežavajući faktor, niti je težinu izvršenih krivičnih dela uzeo kao otežavajuću okolnost. Zapravo, prvostepeni panel je ocenio težinu izvršenih krivičnih dela i Mustafin doprinos njihovom izvršenju, koje je prethodno utvrdio, u odnosu na olakšavajuće okolnosti i našao da se olakšavajućim okolnostima ne može pridati veliki značaj. S tim u vezi, apelacioni panel podseća da prvostepeni panel ima široko diskreciono pravo da utvrdi šta predstavlja olakšavajuće okolnosti i koliki im značaj uopšte valja pridati; i da, prema tome, postojanje olakšavajućih okolnosti ne iziskuje nužno izricanje blaže kazne.¹²⁵⁶ Apelacioni panel stoga zaključuje da prvostepeni panel nije pogrešio kad je odbio da prida veći značaj Mustafinim ličnim prilikama i, shodno tome, odbija Mustafin žalbeni razlog 9J.

460. Apelacioni panel će se sada osvrnuti na ostale Mustafine argumente o njegovim ličnim prilikama.¹²⁵⁷ Apelacioni panel najpre napominje da je argumentacija o tome nerazrađena i nepotkrepljena i da bi bilo opravdano da se odbaci bez razmatranja.¹²⁵⁸ Uprkos tome, s obzirom na značaj tog pitanja za Mustafinu tezu odbrane, apelacioni panel će, izuzetno, razmotriti njegovu argumentaciju iz pravičnosti prema optuženom i u interesu pravde.¹²⁵⁹

---

¹²⁵⁴ V. žalbeni podnesak, stavove 439-441; prvostepenu presudu, stavove 789, 826.

¹²⁵⁵ Prvostepena presuda, stav 826.

¹²⁵⁶ V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Nyiramasuhuko et al.*, stav 3394 i citiranu sudsku praksu. *Contra* replika odbrane, stav 110. V. takođe gore, stav 453.

¹²⁵⁷ Najava žalbe, žalbeni razlog 9K, stav 12; žalbeni podnesak, stavovi 443-444.

¹²⁵⁸ V. gore, stav 29.

¹²⁵⁹ V. gore, stav 29.

461. Pre nego što se osvrne na suštinu njegovog izjašnjenja, apelacioni panel odbija Mustafin argument da olakšavajuće okolnosti nije pominjao tokom suđenja zato što nije mogao znati kakva će biti odluka prvostepenog panela o kazni.¹²⁶⁰ Apelacioni panel napominje da je prvostepeni panel izričito naveo da će eventualnu kaznu izreći prilikom objavljivanja prvostepene presude, u skladu sa pravilom 159(6) Pravidnika, i da je izdao podrobna uputstva o usmenim ili pismenim izjašnjenjima o odmeravanju kazne i o podnošenju odgovarajućih dokaza.¹²⁶¹

462. Što se tiče osnovanosti Mustafine argumentacije, apelacioni panel najpre ističe da, čak i kada bi prihvatio Mustafinu nepotkrepljenu činjeničnu tvrdnju da se može očekivati da će, s obzirom na njegove godine starosti, izrečena kazna trajati duže nego što će on poživeti imajući u vidu prosečni životni vek stanovnika Kosova, optuženi nije pokazao na koji način bi se takav ishod kosio sa merodavnim pravom ili sa relevantnom sudskom praksom. Po mišljenju panela, ne samo da se u članu 44(1) Zakona izričito dozvoljava izricanje kazni koje po svom rasponu obuhvataju i kaznu doživotnog zatvora, već se u relevantnoj međunarodnoj jurisprudenciji dosledno odbija stav da izricanje kazne koja bi po svom trajanju mogla da premaši očekivani životni vek nekog lica predstavlja grešku u odmeravanju kazne.¹²⁶² Osim toga, apelacioni panel ističe da je prvostepeni panel *proprio motu* uzeo u obzir Mustafine godine starosti u sklopu analize njegovih ličnih prilika.¹²⁶³ Apelacioni panel smatra da takav pristup prvostepenog panela nije bio pogrešan. Pored toga, apelacioni panel smatra da Mustafin argument u vezi sa mogućnošću rehabilitacije¹²⁶⁴ u potpunosti

---

¹²⁶⁰ Replika odbrane, stav 111.

¹²⁶¹ V. odluku o završetku dokaznog postupka i povezanim pitanjima, stavove 13, 15-17, 22-23, 25; odluku o završnim rečima i povezanim pitanjima, stavove 7-8, 11-14; prvostepenu presudu, fusnotu 1690.

¹²⁶² V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Ntawukulilyayo*, stavove 238-241; drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana et al.*, stavove 1094-1095; drugostepenu presudu u predmetu *Simba*, stav 287; drugostepenu presudu u predmetu *Gacumbitsi*, stavove 109-111; presudu o kazni u predmetu *Plavšić*, stavove 97-105.

¹²⁶³ Prvostepena presuda, stav 821.

¹²⁶⁴ V. žalbeni podnesak, stav 444.

počiva na pretpostavci da će izrečena kazna po dužini premašiti preostale godine njegovog života, s obzirom na prosečni životni vek stanovnika Kosova, te se i taj argument odbija iz već navedenih razloga.

463. Drugo, Mustafa navodi da će mu izrečena kazna uskratiti „praktično [...] svaku mogućnost da vodi porodični život”.¹²⁶⁵ S tim u vezi, apelacioni panel napominje da je, budući da postupak još nije stigao do faze izvršenja kazne, Mustafina argumentacija u vezi sa pravom na porodični život tokom odsluženja kazne preuranjena. Pored toga, apelacioni panel napominje da je nepotkrepljen Mustafin argument u kojem on, po svemu sudeći, tvrdi da je kazna koja mu je izrečena pogrešna samo zato što mu se nameću ograničenja u vođenju porodičnog života. Naime, apelacioni panel ističe da je ESLJP dosledno zauzima sledeći stav:

[...] Mera zatvora, kao i svaka druga mera kojom se neko lice liši slobode, po svojoj prirodi podrazumeva nametanje ograničenja u pogledu privatnog i porodičnog života dotičnog lica. Međutim, suština zatvorenikovog prava na poštovanje porodičnog života je u tome da nadležni organi treba da mu omoguće i, po potrebi, pomognu da održi kontakt sa članovima uže porodice [...].¹²⁶⁶

464. Apelacioni panel stoga zaključuje da prvostepeni panel nije pogrešio u zaključcima koje je izveo o Mustafinim ličnim prilikama i, shodno tome, delimično odbija Mustafin žalbeni razlog 9K.

465. Apelacioni panel će se sada osvrnuti na Mustafinu argumentaciju u vezi sa načelom *lex mitior*. S tim u vezi, apelacioni panel podseća na sledeće:

Značenje načela *lex mitior* treba shvatiti tako da se, u slučaju da dođe do promjena zakona relevantnih za krivično delo optuženog, treba primijeniti blaži zakon. Inherentan element ovog načela jest da je relevantni zakon obavezujući za sud. Optuženim osobama može se izreći blaža kazna samo ako je zakon obavezujući, budući da imaju zaštićeni pravni status samo u slučaju kada se dati raspon kazne

---

¹²⁶⁵ Žalbeni podnesak, stav 438.

¹²⁶⁶ V. presudu u predmetu *Guimon*, stav 37, gde se upućuje na presudu u predmetu *Messina*, stav 61; presudu u predmetu *Khoroshenko*, stav 106.

mora primijeniti na njih. Načelo *lex mitior* stoga je primjenjivo jedino ako se pravne odredbe, koje obavezuju Međunarodni sud, kasnije promijene u povoljnije, kojih se Međunarodni sud takođe mora pridržavati.¹²⁶⁷

466. Pre svega, apelacioni panel napominje da Mustafa nije pokazao da je prvostepeni panel pogrešio zaključivši da formulacija „uzim[a] u obzir“, iz člana 44(2) Zakona, znači da je panel dužan da uzme u obzir faktore nabrojane u toj odredbi, ali da oni za panel nisu obavezujući.¹²⁶⁸ Iako je odbrana u pravu kada kaže da prezent „uzim[a]“ ovde ima vrednost imperativa, apelacioni panel zaključuje da se zapovedni način odnosi na obavezu da se „uz[mu] u obzir [navedeni činioci]“, a ne na dužnost da se činioci nabrojani u odredbi primene kao obavezujući pravni izvor. Takvo tumačenje se jasno nameće na osnovu nedvosmislene formulacije same odredbe, kao i na osnovu međunarodne sudske prakse.¹²⁶⁹ S tim u vezi, apelacioni panel napominje da je prvostepeni panel takođe uporedio formulaciju iz člana 44(2) Zakona sa formulacijom iz člana 44(4) Zakona („mor[a] da bude u skladu sa [...]“) pre nego što je izneo svoje tumačenje člana 44(2) Zakona.¹²⁷⁰ Apelacioni panel smatra da takav pristup prvostepenog panela nije bio pogrešan. Apelacioni panel takođe napominje da je, na osnovu člana 44(2)(c) Zakona, obaveza prvostepenog panela da uzme u obzir nacionalno zakonodavstvo dodatno ublažena potrebom da razmotri da li bi se ispunjenje te obaveze negativno odrazilo na težinu kazne prema opštim načelima prava koja priznaju civilizovani narodi. Apelacioni panel zaključuje da se time dodatno potkrepljuje zaključak prema kojem tvorci Zakona nisu imali nameru da

---

¹²⁶⁷ Odluka po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stav 57, gde se citira presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Nikolić*, stav 81.

¹²⁶⁸ Prvostepena presuda, stav 780.

¹²⁶⁹ V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Stakić*, stav 398; drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, stavove 681-682; drugostepenu presudu u predmetu *Delalić et al.*, stavove 813-818; presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, stav 21, u kojoj je žalbeno veće MKSJ takođe zaključilo da činjenica da postoji odredba kojom se MKSJ omogućava izricanje kazne doživotnog zatvora pokazuje da za taj sud nisu obavezujuće blaže maksimalne kazne predviđene nacionalnim zakonima u vreme izvršenja krivičnih dela. V. takođe član 44(1) o Zakona, kojim se Specijalizovanim većima dopušta da izreknu kaznu doživotnog zatvora kao najstrožu kaznu.

¹²⁷⁰ V. prvostepenu presudu, fusnotu 1627.

prvostepeni panel obavežu da *primeni* nacionalno zakonodavstvo kada je u pitanju raspon predviđenih kazni, već da ga uzme u obzir u granicama određenih parametara.

467. Prema tome, budući da na osnovu člana 44(2) Zakona raspon kazni propisanih u nacionalnom zakonodavstvu nije obavezujući za Specijalizovana veća,¹²⁷¹ načelo *lex mitior* se ne primenjuje na te odredbe iz nacionalnog zakonodavstva, te stoga apelacioni panel zaključuje da prvostepeni panel nije pogrešio kada nije sproveo analizu na osnovu načela *lex mitior*.

468. Mustafa zatim tvrdi da se način na koji je prvostepeni panel protumačio član 44(2) Zakona – to jest, da raspon kazni predviđenih u nacionalnom zakonodavstvu nije obavezujući za Specijalizovana veća – kosi sa članom 33(2) i (4) Ustava Kosova.¹²⁷² S tim u vezi, apelacioni panel podseća da u članu 33(2) Ustava Kosova stoji da „[k]azna koja je izrečena za neko krivično delo ne može biti strož[a] nego što je bila određena zakonom u vreme kada je delo počinjeno.” Pored toga, članom 33(4) Ustava Kosova je predviđeno da se „kazne [...] određuju na osnovu zakona koji je bio na snazi u vreme kada je delo počinjeno, izuzev onih slučajeva kada je kasnije primenjivi zakon povoljniji po izvršioca krivičnog dela.” Tim odredbama se dakle garantuje primena načela *lex mitior* u Ustavu Kosova. Načelo *lex mitior* je, kao što je već rečeno, merodavno samo u slučajevima kad se zakoni koji su obavezujući za Specijalizovana veća naknadno izmene zakonima koji su povoljniji po optuženog, a koji su takođe obavezujući za Specijalizovana veća.¹²⁷³

469. Suprotno Mustafinoj argumentaciji, apelacioni panel zaključuje da se citiranim odredbama Ustava Specijalizovana veća ne obavezuju da primenjuju nacionalne zakone o ratnim zločinima koji su bili na snazi u vreme izvršenja krivičnih dela i/ili su

---

¹²⁷¹ V. takođe članove 3(2)(c) i (4) Zakona; drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stav 149; oduku po žalbi u vezi sa istragom protiv Lajčija, stav 22.

¹²⁷² V. žalbeni podnesak, stavove 408-409, 411; engleski transkript, 26. oktobar 2023, str. 60-61.

¹²⁷³ V. takođe gore, stav 465.

naknadno usvojeni, jer ti naknadno usvojeni zakoni nisu obavezujući za Specijalizovana veća. Takav zaključak proističe iz jasnih formulacija upotrebljenih u Zakonu. Prvo, apelacioni panel napominje da se, u članu 14(1) Zakona, ratni zločini definišu „prema međunarodnom običajnom pravu“. Drugo, prema članu 3(2)(b) i (c) Zakona, Specijalizovana veća sude i rade u skladu sa Zakonom u svojstvu *lex specialis* i drugim odredbama kosovskih zakona, koji su izričito preuzeti i primenjeni u Zakonu.¹²⁷⁴ Prema članu 3(4) Zakona, nijedan drugi kosovski zakon ili propis koji nije izričito preuzet Zakonom ne primenjuju se u odnosu na nadležnost Specijalizovanih veća.¹²⁷⁵ Budući da gorepomenuti nacionalni zakoni nisu „izričito sadržan[i] i primenjen[i]“ u Zakonu, Specijalizovana veća nisu dužna da uzimaju u obzir nacionalne zakone o ratnim zločinima kako bi postupila shodno načelu *lex mitior* predviđenom Ustavom Kosova. Prema tome, apelacioni panel zaključuje da ne postoji sukob između člana 44(2) Zakona i člana 33(2) i (4) Ustava Kosova.

470. Pored toga, imajući u vidu da je članovima 3(2), 12 i 14(1) Zakona predviđeno da se ratni zločini definišu prema međunarodnom običajnom pravu koje je bilo na snazi u vreme izvršenja krivičnih dela, apelacioni panel takođe zaključuje da prvostepeni panel nije prekršio načelo *nulla poena sine lege* time što nije primenio nacionalne zakone koji su bili na snazi u vreme izvršenja predmetnih krivičnih dela.¹²⁷⁶

471. Shodno tome, apelacioni panel odbija i Mustafin zahtev za upućivanje tog pitanja Specijalizovanom veću Ustavnog suda na ocenu ustavnosti na osnovu

---

¹²⁷⁴ Član 3(2)(b) i (c) Zakona.

¹²⁷⁵ Član 3(4) Zakona.

¹²⁷⁶ V. drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, stav 681, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Delalić et al.*, stavove 816-817. *Contra* žalbeni podnesak, stavovi 421-422. Premda Mustafa takođe pominje načelo *nullum crimen sine lege*, apelacioni panel smatra da se srž njegove argumentacije zapravo odnosi samo na načelo *nulla poena sine lege*, budući da je u pitanju izricanje odgovarajuće kazne. V. takođe odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Tači i drugi*, stav 38; odluku po žalbi u vezi s nadležnošću u predmetu *Šalja*, stav 24.

člana 49(4) Zakona, budući da apelacioni panel nije u situaciji u kojoj „ni[je] sigur[an] je li osporeni zakon u skladu sa Ustavom“.

472. Međutim, apelacioni panel smatra da prvostepeni panel nije sproveo analizu režima kažnjavanja iz nacionalnog zakonodavstva dovoljno temeljno da bi ispunio svoju obavezu iz člana 44(2) Zakona da „[te odredbe] uz[me] u obzir“.¹²⁷⁷ Konkretno, apelacioni panel najpre napominje da, iako prvostepeni panel nije dužan da obrazloži svaki korak u svom rezonovanju,¹²⁷⁸ u ovom slučaju, po mišljenju apelacionog panela, u analizi prvostepenog panela na osnovu člana 44(2)(b) Zakona nije dovoljno jasno izneto kako je taj panel shvatio raspon kazni koje su stupile na snagu u periodu posle izvršenja krivičnih dela. Pored toga, kao što se iznosi dalje u tekstu, apelacioni panel smatra da je prvostepeni panel u okviru analize na osnovu člana 44(2) Zakona trebalo da razmotri sudsku praksu u pogledu raspona odgovarajućih kazni.¹²⁷⁹

473. Apelacioni panel prihvata da se prvostepeni panel u analizi na osnovu člana 44(2)(a) Zakona ispravno pozvao na članove 38 i 142 Krivičnog zakona SFRJ.¹²⁸⁰ Međutim, u analizi na osnovu člana 44(2)(b) Zakona, iako je s pravom istakao da je UNMIK-ovom uredbom br. 1999/24 ukinuta smrtna kazna,¹²⁸¹ prvostepeni panel nije izveo zaključak o tome kakve je posledice ukidanje smrtne kazne imalo na već pomenute odredbe iz Krivičnog zakona SFRJ, odnosno koji je raspon kazni postao merodavan počev od ukidanja smrtne kazne nadalje. Naime, apelacioni panel ističe da je, usled ukidanja smrtne kazne UNMIK-ovom uredbom br. 1999/24 bez

---

¹²⁷⁷ V. prvostepenu presudu, stav 781.

¹²⁷⁸ V. gore, stav 34.

¹²⁷⁹ V. dole, stav 477.

¹²⁸⁰ V. prvostepenu presudu, stav 781.

¹²⁸¹ V. prvostepenu presudu, fusnotu 1629. Premda prvostepeni panel nije precizirao na koji se deo UNMIK-ove uredbe br. 1999/24 poziva, po mišljenju apelacionog panela, u pitanju je odeljak 1.5.

propisivanja drugih alternativnih kazni, kazna zatvora u rasponu od 5 do 15 godina postala merodavna kazna na osnovu članova 38 i 142 Krivičnog zakona SFRJ.¹²⁸²

474. Pored toga, apelacioni panel napominje da se prvostepeni panel prilikom iznošenja svoje ocene na osnovu člana 44(2)(b) Zakona pozvao na pogrešne odredbe iz krivičnih zakona Kosova zauzevši stav da je „kasnije usvojenim relevantnim zakonima ili zakonicima na Kosovu propisan raspon istih ili strožih kazni”.¹²⁸³ Apelacioni panel ističe da je Mustafa osuđen za krivična dela kažnjiva na osnovu člana 14(1)(c) Zakona, koji se odnosi na kršenja zajedničkog člana 3 u slučaju nemeđunarodnog sukoba; međutim, prvostepeni panel se pozvao na odredbe iz krivičnih zakona Kosova koje se odnose na krivična dela kažnjiva na osnovu članova 14(1)(a) i (b) Zakona.¹²⁸⁴ Uprkos tome, premda prvostepeni panel nije uputio na ispravne odredbe člana 44(2)(b) Zakona, apelacioni panel smatra da prvostepeni panel nije pogrešio u svom konačnom zaključku da su naknadno predviđene kazne po svom rasponu strože – u smislu da su maksimalne zaprećene kazne duže – od onih svojevremeno propisanih Krivičnim zakonom SFRJ, uz izmene uvedene UNMIK-om uredbom br. 1999/24.¹²⁸⁵

---

¹²⁸² Takav zaključak su potvrdili Vrhovni sud i Ustavni sud Kosova. V. presudu Ustavnog suda Kosova od 31. marta 2022, stavove 48, 50; presudu Vrhovnog suda Kosova od 20. marta 2023, str. 8 (verzija na engleskom jeziku).

¹²⁸³ V. prvostepenu presudu, fusnotu 1629.

¹²⁸⁴ V. prvostepenu presudu, fusnotu 1629. Apelacioni panel napominje da sledeće odredbe krivičnih zakona Kosova odgovaraju članu 14(1)(c) Zakona: (i) član 120 KZK iz 2003. (koji, kada se tumači zajedno sa članovima 37(2) i 38(1) KZK iz 2003, predviđa kazne zatvora u rasponu od pet do 20 godina, ili u rasponu od 21 do 40 godina); (ii) član 152 KZK iz 2012. (koji, kada se tumači zajedno sa članom 45(1) KZK iz 2012, predviđa kazne zatvora u rasponu od pet do 25 godina ili kaznu doživotnog zatvora); i (iii) član 146 KZK iz 2019. (koji, kada se tumači zajedno sa članom 42(1)-(2) KZK iz 2019, predviđa kazne zatvora u rasponu od pet do 25 godina ili kaznu doživotnog zatvora, pri čemu kazna doživotnog zatvora može da se zameni kaznom zatvora u trajanju do 35 godina).

¹²⁸⁵ V. prvostepenu presudu, fusnotu 1629. Apelacioni panel takođe smatra da, premda se prvostepeni panel nije pozvao na UNMIK-ovu uredbu br. 2000/59 (u kojoj se smrtna kazna zamenjuje kaznom zatvora u trajanju od najviše 40 godina), taj propust nije imao uticaja na zaključak prvostepenog panela da su kazne koje su stupile na snagu po donošenju UNMIK-ove uredbe br. 1999/24 po svom rasponu bile relativno stroge.

475. Prema tome, apelacioni panel zaključuje da manjkavosti u analizi prvostepenog panela na osnovu člana 44(2) Zakona u krajnjem ishodu ne utiču na zaključke koje je taj panel izveo u vezi sa rasponom merodavnih kazni koje je bio dužan da uzme u obzir.

476. Pored toga, apelacioni panel ne gubi iz vida Mustafin argument da prvostepeni panel nije uzeo u obzir ni nacionalnu sudsku praksu, ni sudsku praksu MKSJ i MKSR u vezi sa odmeravanjem kazne.¹²⁸⁶ U tom pogledu, apelacioni panel napominje da Mustafa prvostepenom panelu nije predočio nijedan primer iz međunarodne sudske prakse ili iz sudske prakse sa Kosova u vezi sa odmeravanjem kazne. Apelacioni panel odbija Mustafin argument da to nije učinio tokom suđenja zbog toga što nije unapred mogao da zna da će na kraju postupka biti oglašen krivim i osuđen na kaznu zatvora.¹²⁸⁷ Kao što je apelacioni panel prethodno već zaključio, Mustafa je bio obavešten o tome da će eventualna kazna biti izrečena prilikom objavljivanja presude, a tokom suđenja pružene su mu brojne prilike da se izjasni u vezi sa odmeravanjem kazne.¹²⁸⁸

477. Štaviše, prvostepeni panel se jeste osvrnuo na primere iz sudske prakse MKS, MKSJ i STL, kao i iz sudske prakse Specijalizovanih veća.¹²⁸⁹ Mustafa, dakle, pogrešno prikazuje prvostepenu presudu u tom pogledu. Međutim, iako je prema članu 44(2)(a) i (b) Zakona prvostepeni panel dužan da uzme u obzir samo raspon kazni predviđenih nacionalnim zakonodavstvom, i da prema tome nije imao obavezu da se pridržava prakse kažnjavanja pred domaćim sudovima, „u svakom slučaju je potrebno više od pukog nabiranja relevantnih odredbi iz krivičnih zakona“ i

---

¹²⁸⁶ V. žalbeni podnesak, stavove 418, 433; najavu žalbe, žalbene razloge 9F, 9H, stav 12. V. takođe žalbeni podnesak, stav 444(d).

¹²⁸⁷ V. repliku odbrane, stav 107.

¹²⁸⁸ V. gore, stav 461.

¹²⁸⁹ V. prvostepenu presudu, fusnote 1624, 1626-1627, 1631-1633, 1635-1641, 1643, 1649, 1697, 1699.

UNMIK-ove uredbe.¹²⁹⁰ Po mišljenju apelacionog panela, prvostepeni panel je prilikom odmeravanja odgovarajuće kazne trebalo da se pozove na primere iz nacionalne sudske prakse u vezi sa rasponom izrečenih kazni, ukoliko takvi primeri postoje.

478. U tom smislu, a imajući u vidu i zasebnu Mustafinu tvrdnju da „za isti tip krivičnih dela pred međunarodnom sudovima nije izrečena nijedna kazna koja je podjednako prekomerna [...] po svojoj družini“,¹²⁹¹ apelacioni panel je analizirao

---

¹²⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, stav 682, gde se citira prvostepena presuda u predmetu *Kunarac et al.*, stav 29, i upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, stav 260; drugostepena presuda u predmetu *Kunarac et al.*, stavovi 347-349; presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, stav 21; drugostepena presuda u predmetu *Delalić et al.*, stavovi 813, 820; drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić et al.*, stav 418.

¹²⁹¹ Žalbeni podnesak, stav 444(d); engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 149-151. V. takođe engleski transkript, 27. oktobar 2023, str. 153.

međunarodnu sudsku praksu¹²⁹² i sudsku praksu na Kosovu¹²⁹³ kada su u pitanju ratni zločini slični onima za koje je Mustafi izrečena kazna. Pri obavljanju te analize,

---

¹²⁹² V. npr. prvostepenu presudu u predmetu *Lukić i Lukić* i drugostepenu presudu u predmetu *Lukić i Lukić* (Sredoju Lukiću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 27 godina za pomaganje i podržavanje ratnog zločina ubistva i za ubistvo, kao zločin protiv čovečnosti, izvršeno nad najmanje 53 žrtve, kao i za nehumana dela, okrutno postupanje i progone); prvostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović* i drugostepenu presudu u predmetu *Naletilić i Martinović* (Naletiliću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 godina u svojstvu izvršioca i/ili pretpostavljenog za mučenje kao zločin protiv čovečnosti i ratni zločin, izvršen nad najmanje pet žrtava, za progone kao zločin protiv čovečnosti i za ratne zločine namernog nanošenja teških patnji, protivpravnog rada, bezobzirnog razaranja, pljačkanja javne i privatne imovine i protivpravnog premeštanja civila, a u vezi sa šest zatvoreničkih objekata. Martinoviću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 18 godina u svojstvu izvršioca i/ili pretpostavljenog za ubistvo jednog lica, kao zločin protiv čovečnosti i ratni zločin, za progone i nečovečno postupanje kao zločine protiv čovečnosti i za nečovečno postupanje, namerno nanošenje velikih patnji, protivpravno premeštanje civila, protivpravni rad i pljačku kao ratne zločine, izvršene na više lokacija); drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.* (Žigiću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 25 godina, u svojstvu učesnika u UZP-u, za ratni zločin mučenja devet žrtava i za ratni zločin ubistva četiri žrtve, kao i za progone, kao zločin protiv čovečnosti, i za okrutno postupanje kao ratni zločin); drugostepenu presudu u predmetu *Kordić i Čerkez* (Kordiću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 25 godina za planiranje, podsticanje i naređivanje ubistva, nehumanih dela i zatvaranja, kao zločina protiv čovečnosti, i za ratne zločine namernog lišenja života, nečovečnog postupanja, protivpravnog napada na civile, protivpravnog zatvaranja civila, protivpravnog napada na civilne objekte, bezobzirnog razaranja, pljačkanja javne i privatne imovine i uništavanja zaštićenih ustanova na 23 lokacije); drugostepenu presudu u predmetu *Krstić* (Krstiću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 35 godina za pomaganje i podržavanje genocida, ubistva kao ratnog zločina i istrebljenja i progona kao zločina protiv čovečnosti, zbog lišenja života približno 8.000 žrtava, kao i za učestvovanje, u okviru UZP-a, u ubistvu, kao ratnom zločinu, i progonima, zločinu protiv čovečnosti, zbog oportunističkih lišenja života izvršenih na jednoj lokaciji); drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac et al.* (Kunarcu je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 28 godina za neposredno izvršenje i pomaganje i podržavanje mučenja i silovanja, kao ratnih zločina, i mučenja, porobljavanja i silovanja kao zločina protiv čovečnosti, izvršenih nad osam žrtava. Vukoviću je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 12 godina za neposredno izvršenje i pomaganje i podržavanje mučenja i silovanja, kao ratnih zločina, i mučenja i silovanja kao zločina protiv čovečnosti, izvršenih nad jednom žrtvom); prvostepenu presudu u predmetu *Furundžija* i drugostepenu presudu u predmetu *Furundžija* (Furundžiji su izrečene dve kazne zatvora, jedna u trajanju od deset godina, a druga u trajanju od osam godina, s tim da obe kazne izdržava istovremeno, u svojstvu saizvršioca u mučenju i povredi ličnog dostojanstva, uključujući silovanje, kao ratnih zločina izvršenih nad dve žrtve); drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana and Ntakirutimana* (Žeraru Ntakirutimani je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 25 godina za neposredno izvršenje genocida i ubistva, kao zločina protiv čovečnosti izvršenih nad jednom žrtvom, i za pomaganje i podržavanje genocida i istrebljenja, kao zločina protiv čovečnosti, u vezi sa napadima izvršenim na tri različite lokacije); presudu o kazni u predmetu *Ongwen* i presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Ongwen* (Ongvenu je izrečena jedinstvena kazna zatvora u ukupnom trajanju od 25 godina, pri čemu mu je izrečeno osam kazni zatvora u trajanju od 14 godina za mučenje izvršeno u četiri izbeglička logora, kao i dve kazne zatvora u trajanju od 20 godina za mučenje četiri žrtve, i još dve kazne zatvora u trajanju od po 20 godina za mučenje do stotine žrtava, a u svim navedenim slučajevima kazne su mu izrečene i za zločine protiv čovečnosti i za ratne zločine. Ongvenu je takođe izrečeno osam kazni zatvora u trajanju od 20 godina za ubistvo lica čiji se broj u svakom pojedinačnom slučaju kretao između četiri

i 52 (ukupno najmanje 132 žrtve) kao zločin protiv čovečnosti i ratni zločin; osim toga, izrečeno mu je nekoliko zasebnih kazni zatvora u trajanju od osam do 20 godina za protivpravne napade na civilno stanovništvo, pljačkanje javne i privatne imovine, ubistvo u pokušaju, povredu ličnog dostojanstva, uništavanje javne i privatne imovine, silovanje, seksualno porobljavanje, mobilisanje dece i prisilnu trudnoću, kao ratne zločine, i za porobljavanje, progone, ubistvo u pokušaju, silovanje, seksualno porobljavanje, prisilno sklapanje braka i prisilnu trudnoću, kao zločine protiv čovečnosti); presudu o kazni u predmetu *Katanga* (Katangi je izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 12 godina, pri čemu su mu izrečene dve kazne zatvora u trajanju od 12 godina za saučesništvo u ubistvu najmanje 30 žrtava, kao zločin protiv čovečnosti i ratni zločin, izdvojene kazne zatvora u trajanju od po deset godina za ratne zločine pljačke i uništavanja imovine, kao i kazna zatvora u trajanju od 12 godina za ratni zločin protivpravnog napada na civilno stanovništvo); presudu o kazni u predmetu *Ntaganda* (Ntagandi je izrečena jedinstvena kazna zatvora u ukupnom trajanju od 30 godina koja, između ostalog, obuhvata kaznu zatvora u trajanju od 30 godina za neposredno izvršenje ubistva jedne žrtve i posredno saizvršenje ubistva najmanje 73 žrtve, kao i ubistvo u pokušaju pet žrtava, kao zločine protiv čovečnosti i ratne zločine. Ntagandi su takođe izrečene zasebne kazne zatvora u trajanju od osam do 30 godina za ratne zločine napada na civilno stanovništvo, silovanja, silovanja dece, seksualnog porobljavanja, seksualnog porobljavanja dece, pljačke, naređivanja premeštanja civilnog stanovništva, mobilisanja i regrutovanja dece u oružane snage, napada na zaštićene objekte i uništavanja imovine, kao i za progone, silovanje, seksualno porobljavanje i prisilno premeštanje kao zločine protiv čovečnosti); prvostepenu presudu u predmetu *Fofana and Kondewa* i drugostepenu presudu u predmetu *Fofana and Kondewa* (Fofani je izrečena jedinstvena kazna zatvora u ukupnom trajanju od 15 godina koja, između ostalog, obuhvata kaznu zatvora u trajanju od 15 godina po komandnoj odgovornosti i za pomaganje i podržavanje ubistva izvršenog nad najmanje 272 žrtve, kao ratne zločine i zločine protiv čovečnosti; takođe su mu izrečene zasebne kazne u rasponu od pet do 15 godina zatvora za surovo postupanje i pljačku kao ratne zločine, i za nehumana dela kao zločin protiv čovečnosti. Kondevi je izrečena jedinstvena kazna zatvora u ukupnom trajanju od 20 godina koja, između ostalog, obuhvata kaznu zatvora u trajanju od 20 godina po komandnoj odgovornosti i za pomaganje i podržavanje ubistva najmanje 259 žrtava, kao zločine protiv čovečnosti; takođe su mu izrečene zasebne kazne u rasponu od sedam do 20 godina zatvora za surovo postupanje i pljačku, kao ratne zločine, i za nehumana dela kao zločine protiv čovečnosti).

¹²⁹³ V. npr. presudu Apelacionog suda Kosova od 29. oktobra 2014 (po žalbi na presudu Osnovnog suda u Mitrovici od 12. septembra 2013; svakom od tri lica osuđena u svojstvu saizvršilaca izrečena je kazna zatvora u trajanju od 8 godina, na osnovu članova 22 i 142 Krivičnog zakona SFRJ protumačenog uporedo sa UNMIK-ovom uredbom br. 1999/24, za ranjavanje i ubijanje jednog civila kao ratni zločin nad civilnim stanovništvom); presudu Vrhovnog suda Kosova od 25. novembra 2010. (po žalbi na presudu Okružnog suda u Peći od 19. novembra 2009; jednom optuženom izrečena je kazna zatvora u trajanju od 14 godina, na osnovu člana 142 Krivičnog zakona SFRJ, za ubistvo jednog lica kao ratni zločin nad civilnim stanovništvom); presudu Vrhovnog suda Kosova od 8. decembra 2009. (po žalbi na presudu Okružnog suda u Prištini od 3. marta 2009; v. takođe presudu Vrhovnog suda Kosova od 6. avgusta 2010; jednom licu izrečena je kazna zatvora u trajanju od 15 godina, na osnovu člana 142 Krivičnog zakona SFRJ protumačenog uporedo sa UNMIK-ovom uredbom br. 2000/59, za ubistvo jednog civila, ubistvo u pokušaju jednog civila i narušavanje telesnog integriteta dva lica, kao ratne zločine nad civilnim stanovništvom); presudu Apelacionog suda Kosova od 11. septembra 2013. (po žalbi na presudu Okružnog suda u Mitrovici od 23. oktobra 2011. i presudu Okružnog suda u Mitrovici od 29. jula 2011; v. takođe presudu Vrhovnog suda Kosova od 7. maja 2014; optuženom S.G., osuđenom u svojstvu saizvršioca, izrečena je kazna zatvora u trajanju od 15 godina, na osnovu člana 142 Krivičnog zakona SFRJ, za nečovečno postupanje prema najmanje osam civila, za mučenje osam zatvorenika i, po dve tačke optužnice, za narušavanje telesnog integriteta najmanje devet zatvorenika putem teškog zlostavljanja i premlaćivanja, kao ratne zločine nad civilnim stanovništvom; optuženom R.A. izrečena

apelacioni panel je imao na umu da su međunarodni sudovi zauzeli stav da nije celishodno sastavljati iscrpni spisak smernica za odmeravanje kazne¹²⁹⁴ s obzirom na brojne faktore specifične za svaki predmet, koje nije lako kvantifikovati i usled kojih je nemoguće kaznu utvrđenu u jednom predmetu primeniti i u nekom drugom predmetu.¹²⁹⁵ Apelacioni panel je stoga razmotrio faktore kao što su: (i) vid odgovornosti; (ii) težina krivičnog dela, uključujući broj žrtava, posledice krivičnog dela po žrtve, individualnu krivicu optuženog i druge pokazatelje težine krivičnog dela sagledane s obzirom na okolnosti predmeta; (iii) različite otežavajuće i olakšavajuće okolnosti; (iv) pitanje da li je prvostepena instanca izrekla i pojedinačne kazne i ukupnu kaznu, ili samo ukupnu kaznu; (v) druga krivična dela za koje je optuženom takođe izrečena kazna; a, posebno kada su u pitanju presude izrečene na Kosovu, (vi) raspon kazni u slučajevima kada su zaprećene znatno blaže maksimalne kazne zatvora nego u članu 44(1) Zakona, ne gubeći pritom iz vida uslove iz člana 44(2)(c) Zakona.

479. Po obavljenoj analizi, apelacioni panel je zaključio da su i u međunarodnoj sudskoj praksi, i u sudskoj praksi na Kosovu – sagledanoj u kontekstu raspona predviđenih kazni – utvrđene kazne kraće od onih koje su izrečene Mustafi¹²⁹⁶ Premda u punoj meri prihvata da prvostepeni panel raspolaže širokim diskrecionim pravom

---

je kazna zatvora u trajanju od 12 godina, na osnovu člana 142 Krivičnog zakona SFRJ, po dve tačke optužnice za ratne zločine nad civilnim stanovništvom, i to za narušavanje telesnog integriteta pet zatvorenika putem teškog premlaćivanja; optuženom S.R. izrečena je kazna zatvora u trajanju od pet godina, na osnovu članova 22 i 142 Krivičnog zakona SFRJ, za mučenje jednog civila, kao ratni zločin nad civilnim stanovništvom; optuženom H.H. izrečena je kazna zatvora u trajanju od šest godina, na osnovu članova 22 i 142 Krivičnog zakona SFRJ, za mučenje jednog lica kao ratni zločin nad civilnim stanovništvom; optuženom S.H. izrečena je kazna zatvora u trajanju od sedam godina, na osnovu članova 22 i 142 Krivičnog zakona SFRJ, za mučenje jednog lica kao ratni zločin nad civilnim stanovništvom).

¹²⁹⁴ V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, stav 680, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, stav 242.

¹²⁹⁵ V. drugostepenu presudu u predmetu *Gucati i Haradinaj*, stavove 434-435, i sudsku praksu na koju se upućuje u fusnotama 966-967. V. takođe npr. drugostepenu presudu u predmetu *Kalimanzira*, stav 224; drugostepenu presudu u predmetu *Karera*, stav 385; drugostepenu presudu u predmetu *Nahimana et al.*, stav 1037. V. takođe gore, stavove 449, 466.

¹²⁹⁶ V. gore, fusnote 1292-1293.

kad je reč o odluci o kazni, apelacioni panel zaključuje da raskorak između kazni izrečenih Mustafi i kazni koje su bile predmet analize pokazuje da je prvostepeni panel iskoračio van granica svog diskrecionog prava kad je Mustafi izrekao kazne koje nisu srazmerne kaznama utvrđenim za slična krivična dela u sličnom kontekstu, i da je, prema tome, prvostepeni panel napravio očiglednu grešku u odluci o kazni.¹²⁹⁷

480. Apelacioni panel stoga nalazi za shodno da ublaži pojedinačne kazne koje je Mustafi izrekao prvostepeni panel i da izrekne sledeće kazne: (i) kaznu zatvora u trajanju od osam godina po tački 1 optužnice (ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode, izvršen nad najmanje šest lica); (ii) kaznu zatvora u trajanju od 20 godina po tački 3 optužnice (ratni zločin mučenja, izvršen nad najmanje šest lica); i (iii) kaznu zatvora u trajanju od 22 godine po tački 4 optužnice (ratni zločin ubistva, izvršen nad jednim licem). Shodno tome, apelacioni panel takođe mora da utvrdi, u skladu sa pravilom 163(4) Pravilnika, „jedinственu kaznu za sveukupno kažnjivo postupanje optuženog“, a koja „ne može biti kraća od najduže pojedinačne kazne izrečene za svaku optužbu“. U tom pogledu, apelacioni panel zaključuje da jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 22 godine, u koju se uračunava vreme koje je optuženi proveo u pritvoru počev od svog hapšenja 24. septembra 2020, adekvatno odražava Mustafino sveukupno kažnjivo ponašanje u ovom predmetu.

481. Pored toga, apelacioni panel napominje da zaključci koje je izveo u vezi za kaznom izrečenom Mustafi ne utiču na zaključke prvostepenog panela iz naloga o reparacijama,¹²⁹⁸ iz sledećih razloga: (i) Mustafa nije izjavio žalbu na nalog o

---

¹²⁹⁷ V. npr. drugostepenu presudu u predmetu *Blaškić*, stav 680, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Krstić*, stav 242; drugostepenu presudu u predmetu *Karadžić*, stav 767, gde se upućuje, između ostalog, na drugostepenu presudu u predmetu *Prlić et al.*, stav 3340; drugostepenu presudu u predmetu *Dorđević*, stav 949, gde se upućuje na drugostepenu presudu u predmetu *Limaj et al.*, stav 135, presudu po žalbi na kaznu u predmetu *Nikolić*, stav 19, drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka et al.*, stav 681, drugostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, stav 96. V. takođe gore, stav 453.

¹²⁹⁸ V. nalog o reparacijama, stav 283.

reparacijama;¹²⁹⁹ i (ii) apelacioni panel je potvrdio sve osude na osnovu kojih je izdat nalog o reparacijama.¹³⁰⁰

482. I na kraju, apelacioni panel naglašava da se ublažavanje kazni izrečenih Mustafi ni u kom slučaju ne sme protumačiti kao da krivična dela za koja je oglašen krivim i za koja su mu izrečene kazne ne spadaju u teška krivična dela.

483. S obzirom na navedeno, apelacioni panel delimično prihvata Mustafine žalbene razloge 9F i 9H, prihvata preostali deo Mustafinog žalbenog razloga 9K, odbija Mustafine žalbene razloge 9C, 9D, 9E i 9G, i odbija preostali deo Mustafinih žalbenih razloga 9F i 9H.

---

¹²⁹⁹ V. gore, stav 4.

¹³⁰⁰ V. dole, stav 484.

VI. DISPOZITIV

484. Iz navedenih razloga, pošto je razmotrio sve argumente strana i učesnika u postupku, panel Apelacionog suda, na osnovu člana 46 Zakona i pravila 182 i 183 Pravilnika,

PRIHVATA Mustafine žalbene razloge 9F (delimično), 9H (delimično) i 9K (delimično);

ODBIJA sve ostale delove Mustafine žalbe;

POTVRĐUJE osudu izrečenu Mustafi za ratni zločin proizvoljnog lišenja slobode na osnovu članova 14(1)(c)(i) i 16(1)(a) Zakona po tački 1 optužnice, za ratni zločin mučenja na osnovu članova 14(1)(c)(i) i 16(1)(a) Zakona po tački 3 optužnice i za ratni zločin ubistva na osnovu članova 14(1)(c)(i) i 16(1)(a) Zakona po tački 4 optužnice;

PONIŠTAVA kaznu zatvora u trajanju od deset godina izrečenu po tački 1 optužnice i **IZRIČE** kaznu zatvora u trajanju od osam godina;

PONIŠTAVA kaznu zatvora u trajanju od 22 godine izrečenu po tački 3 optužnice i **IZRIČE** kaznu zatvora u trajanju od 20 godina;

PONIŠTAVA kaznu zatvora u trajanju od 25 godina izrečenu po tački 4 optužnice i **IZRIČE** kaznu zatvora u trajanju od 22 godine;

PONIŠTAVA jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 26 godina izrečenu Mustafi i **IZRIČE** mu jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 22 godine, u koju se uračunava vreme koje je proveo u pritvoru;

ODLUČUJE da ova presuda odmah stupa na snagu na osnovu pravila 185(1) Pravilnika; i

NALAŽE da Mustafa, u skladu sa članom 50(1) Zakona i pravilom 166(3) Pravilnika, ostane u pritvoru Specijalizovanih veća dok se ne završe pripreme za njegovo prebacivanje u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

/potpis na originalu/

**Sudija Mišel Pikar,
predsedavajući sudija**

/potpis na originalu/

Sudija Kaj Ambos

/potpis na originalu/

Sudija Nina Jergensen

Četvrtak, 14. decembar 2023.

U Hagu, Holandija